SADİ KARABÂĞÎ HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ DÎVÂNI ve İNCELEMESİ

Ali BAL

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. A. İrfan AYPAY

Eylül 2012

Afyonkarahisar

T.C.

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SADİ KARABÂĞÎ HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ DÎVÂNI ve İNCELEMESİ

Hazırlayan

Ali BAL

Danışman

Prof. Dr. A.İrfan AYPAY

AFYONKARAHİSAR 2012

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Sadi Karabâğî Hayatı, Edebî Kişiliği, Dîvânı ve İncelemesi" adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça'da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

17/09/2012

İMZA

Ali BAL

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ		İMZA
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. A. İrfan AYPAY	……………
Jüri Üyeleri	: Yrd. Doç. Dr. H. Feridun GÜVEN	……………
	: Yrd. Doç. Dr. Bayram ÇETİNKAYA	……………

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ali BAL'ın **"Sadi Karabâğî Hayatı, Edebî Kişiliği, Dîvânı ve İncelemesi"** başlıklı tezini değerlendirmek üzere 17/09/2012 günü saat 14.00'da Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ

MÜDÜR

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

SADİ KARABAĞÎ HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ DÎVÂNI ve İNCELEMESİ

Ali BAL

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Eylül 2012

TEZ DANIŞMANI: Prof. Dr. A.İrfan AYPAY

Sadi Karabaği, 19. Yüzyılda yaşamış ve Azerî olup, Anadolu sahasında eser veren ve özellikle Amasya'da yetişmiş ve bu çevrede etkili olmuş bir Dîvân şairimizdir. Çalışmamızda Sadi Karabaği'nin hayatı, edebî kişiliği, Dîvânı ve incelemesi hakkında bilgiler verilmiş, Dîvân'ın transkripsiyonlu metni hazırlanmıştır.

Sadi, eserlerinde sade bir dil kullanmış, yetiştiği çevrenin etkisiyle mahallî ağız özelliklerinin ve Azerî kökenli olması nedeniyle de Azerî şivesinin etkisinde kalmıştır. Tasavvufî yönü olan şairin, doğduğu bölgenin ve eğitim aldığı çevrenin etkileri, inanç dünyası şiirlerinde görülmektedir. Sadi Karabaği, yine Azerî ve özellikle Amasya'da etkili olmuş ve tasavvufî yönü güçlü olan Nigârî'nin etkisinde kalmıştır.

19. yüzyılda Anadolu'da cereyan eden Divan şiiri anlayışının ortaya konulması için transkripsiyonlu metnini ve incelemesini hazırladığımız bu Dîvân'ın az da olsa faydalı olacağını düşünüyoruz.

Anahtar Kelimeler: Sadi Karabaği, 19. yüzyıl, Dîvân şiiri, tasavvuf, Azerî.

ABSTRACT

SADI KARABAGI HIS LIFE, LITERAL PERSONALITY

DIVAN AND REVIEW

Ali BAL

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE and LITERATURE

September 2012

Advisor: Prof. Dr. A. İrfan AYPAY

Sadi Karabagi was Azerbaijani and born 19th century. He was a classical Ottoman poet, and wrote about Anatolia. He trained especially in Amasya and had been effective in that environment. In this study, some information was presented about his life, literal personality, divan, and was prepared transcriptional text of his Divan.

Sadi used in plain language in his works, and was affected by local mouth and Azeri dialect because of Azeri origin and training environment. Poet had mystical aspect. Effects of his grown region, trained education, and faith are seen in his poems. He had been subjected to Nigârî who was Azeri, had mystical aspect, and was effective especially in Amasya.

Transcriptional text and review of his Divan are important for understanding of 19th century`s poem in Anatolia.

Keywords: Sadi Karabagi, 19th century, Divan poem, mysticism, Azerbaijani

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tezi olarak Sadi Karabâğî adlı şairin dîvânını seçmemizin sebebi çalışılmamış bir eser olmasıdır. Eserin transkripsiyonlu şeklini hazırlarken yazımdaki farklılıklardan, mahallî ağız özelliklerinin çokluğundan ve bir kelimenin farklı şekillerde yazılmasından dolayı zorluk çektik. Böylece divân metnini ortaya koymaya çalıştık. Şiirlere numaralar verdik ve şiirlerin ölçülerini bulduk. Şairin hakkında az sayıda bilgi bulabildik. Edebî kişiliğini de dîvânından hareketle yazdık. Çalışmamızı temelde muhteva, şekil ve transkripsiyonlu metin olmak üzere üç ana bölümde gerçekleştirmeye çalıştık. Yararlandığımız eserleri Kaynakça'da verdik.

Çalışmam sırasında fedakârlık gösteren, bana manevî desteklerini esirgemeyen sevgili eşime; bilgi, birikim ve materyal yönünden destek olan ve bana rehberlik yapan kıymetli hocam Prof. Dr. Ali İrfan AYPAY'a şükranlarımı sunarım.

Ali BAL

Afyonkarahisar/2012

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

SADİ KARABAĞİ'NİN HAYATI, EDEBİ KİSİLİGİ, DÎVÂNI ve İNCELEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

SADİ KARABAĞİ DİVÂNI'NIN İNCELEMESİ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYONLU METİN

TABLOLAR LİSTESİ

KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
B	: Beyit
C	: Cilt
G	: Gazel
H.	: Hicri
Hzl.	: Hazırlayan
K	: Kaside
KB	: Kültür Bakanlığı
M.	: Miladi
M	: Murabbaʿ
N	: Naʿt
Nu	: Numara
S	: Sayı
s	: Sayfa
T.B.	: Terkib-i Bent
Ünv.	: Üniversitesi
Yay.	: Yayını, Yayınları
yy	: Yüzyıl
yz.	: Yazma, yazmalar

GİRİŞ

Dîvân şiiri, bir kültürün, bir hayat tarzının ifadesi olarak edebiyat tarihimizde hak ettiği yerini almıştır. Yüzyıllardır milletimizin bedîî zevkini, sanata olan ilgisini, estetik algısını şüphesiz ki en güzel şekliyle sanatkârlarımızın eserleri ortaya koymaktadır. Bu bağlamda araştırmamıza konu olan Sadi Karabağî de yaşadığı yüzyılın değerleriyle yetişmiş ve icrâ ettiği sanat tarzı, geleneği takip ettiğini göstermektedir. Karabağ'da doğup, büyüyüp ve Anadolu coğrafyasında Amasya'da fikrî ve zihnî yapısını şekillendiren Sadi, özellikle 19.yüzyılda etkisini yavaş yavaş kaybetmeye başlayan Dîvân şiiri anlayışını sürdürmüş ve ortaya koyduğu şiirlerle de iddialı olduğunu göstermiştir.

Çalışmamıza konu olan Sadi Karabağî Dîvânı hakkında daha önce yapılan bir çalışma olmadığı gibi, şairimizle ilgili de pek bilgi yoktur. Milli Kütüphanede 06 Mil Yz A7134 numarasıyla kayıtlı Sadi Karabağî Dîvânı'nın tek nüsha olduğu tespit edildi.19. yüzyılda yazılmış bu eseri Türk edebîyatına kazandırarak bir değerimizi daha araştırmacılarımızın hizmetine sunmayı hedefledik.

Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde şâirin hayatı, dîvânı ve edebî şahsiyeti hakkında bilgiler verildi. İkinci bölümde, Divan'ın muhteva olarak incelenmesi ve üçüncü bölümde ise eserin transkripsiyonlu metnini verdik.

Çalışmamızda yöntem belirlemek için dîvân şiiri alanında yapılan akademik çalışmaları inceledik. Özellikle Nev'î Dîvânı'nın Tahlîli (Nejat Sefercioğlu), Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası (Harun Tolasa) vb. çalışmaları inceledik. İncelediğimiz bu çalışmalarda izlenen yola benzer şekilde eserin muhtevîyâtını ortaya koymaya çalıştık. Dîvân'ı; din, cemiyet, insan ve tabiat olarak bölümlere ayırarak, bu bölümlerle ilgili şiirleri ortaya koyduk. Örnek verdiğimiz beyitlerin geçtiği yerleri, nazım şekillerini ve sıralarını verdik. Tasnif ettiğimiz her bölümle ilgili çok fazla beyit bulunduğundan dikkat çekici olanları seçmeye çalıştık. Divan'da geçen şiirleri nazım şekilerine göre gruplandırmadan aynen Divan'da olduğu gibi sırasıyla verdik. Son bölümde eserin transkripsiyonlu metnini verdik.

Sonuç bölümünde, yaptığımız çalışmanın değerlendirmesini yaptık. Çalışmamız bir emeğin ürünü olmakla beraber yararlandığımız eserleri de Kaynakça'da verdik. Çalışmamızın günümüzde pek de bilinmeyen bir şairin ve onun

yetiştiği çevrenin bilinmesi açısından araştırmacılara yararlı olacağını düşünmekteyiz. Eserin edebiyat dünyasına katkılar sunması beklemekle birlikte, bize bu yolda tavsiye sunacaklara da teşekkür ediyoruz.

BİRİNCİ BÖLÜM

SADİ KARABAĞÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİSİLİGİ, DİVÂNI VE İNCELEMESİ

1.SADİ KARABAĞÎ'NİN HAYATI:

Azerî şair Sadi, takriben (1250-H.-1833,M) tarihlerinde Karabağ'ın Berda ve Ağdam kasabalarına yakın "Cinli" köyünde doğmuş, ilk tahsiline de "Cicimli" ile "Berküşat" ırmağı civarında "Dündar" köyü civarında yapmıştır.[1]

Sadi ile ilgili diğer bir makale ise Suzan Caferoğlu'na aittir. Caferoğlu makalesinde yararlandığımız M. Şakir'in makalesine atıfta bulunarak şunları eklemektedir: " ….Cinli köyünde doğmuştur. Bu köy Karapirim, Karakaş, Güllüce ve Bayahmetli köylerine yakındır. Şairin bu köyde dünyaya geldiği hakkında dîvânında sarih kayıtlara tesadüf edilmemekle beraber, bu köyde yaşadığını telmih eden şu beyitle karşılıyoruz:

Eger **Cinlüde** bir gökçek güzel olsaydı ey Sa'dī
Bele āvāre gezmezdik maḥālî **Berküşād** üzre [2] (G.284 / 5)

Sadi'nin ailesi hakkında pek bilgi yoktur. Bu onun tanınmış bir aileye mensup olmadığı zannını doğurmaktadır.

Rivayete göre[3] bu esnada kendinden beş altı yaş büyük olan aynı köy ahalisinden Hacı Mustafa ismindeki arkadaşı ile pilav yerlerken, arakadaşının:

Bu yağın ta'mı (ey)Sâdî siyret-i ağyârdan beddir[4]

diye söylediği mısraa hitaben, Sâdî de irticalen, şu mısra ile mukabele etmiştir:

Buna her kim der ise yağ yakın bil kim o mürteddir[5]

Bu vaka on iki- on dört yaşlarına tesadüf etmektedir ki, daha o zamanlardan itibaren şiir istidadını göstermeye başladığı anlaşılmaktadır.

---

[1] M. Şakir; Anadolu'da Azeri Şairlere Ait Birkaç Not, Azerbaycan Yurt Bilgisi,1933,N,21,22,s.372
[2] Suzan Caferoğlu;19'uncu Asır Azeri Şairlerinden Sâdi Karabâğî,Türk Amacı, 11 Teşrin 1942,yıl:1,s.209
[3] Sözkonusu rivayet Suzan Caferoğlu'nun adı geçen makalesinin dipnotunda şöyledir: Rivayet eden zat Cicimli köyünden Amasyalı İsmail oğlu Şemsettin Efendi'dir.
[4] Bu mısra Divân'da yoktur
[5] Bu mısara da Divân'da yoktur.

Sadi, 16-18 yaşlarında iken Karabağ'ın Berküşâd köyünü terkle Lenberan'a gelmiştir. Ne sebeple buraya geldiği hakkında sarih malumatımız yoktur. Ancak Divânında bu yer değiştirme keyfiyetini tasdik eden şu beyiti buluyoruz[6]:

Gel ey can murġu terk et Berküşâdı
Sefer kıl Lenberana eyle pervâz (G. 204/5)

Lenberan şehrinde Gonca adında bir kızı seven Sadi, ona bir gazel yazmış ve bu gazelde görüldüğü gibi derin bir aşk ve hissiyat sahibi kişidir.

Süz gözüñi mest baḫ birce beri ey perī
Gözleriñe ʿāşıḳım muḫtaṣarı ey perī (G.198/1)

Sadi birçok yerde Lenberan şehrini övmektedir ancak küçük bir yer olan Lenberan'ın bu kadar övülmesinin nedeni Gonca'nın hatırı içindir.

Çü Ḥāfıẓ Saʿdiyā gū şiʿr be-nişīn
Be-şehr-i Lenberān mis̱l-i Şīrāz (G.204/9)

Bu beyitte Sadi, Lenberan'ı Hafız'ın vatanı olan Şiraz'a benzetmektedir.

Sâdî'nin Amasya'ya gelişi 1286 (H.) tarihindedir. Bu seyahatın hakiki sebebi mâlum değildir. Amasya'ya gelince doğru Seyyit Hamza Mir Nigârî'ye intisab etmiştir. İşte, asıl bundan sonra Sadi hakiki şahsiyetini göstermeye başlamıştır. Nitekim Mir Nigârî'nin usulü dâhilinde terbiyeye tâbi tutulmuş ve Amasya'nın "Alçak köprü başı" denilen mahalle yakın, meşhur " Bekir Paşa" medresesinde tecrit edilerek erbaîne girmiştir[7]. Burada Mir Nigârî hakkında kısa bilgi vermek yararlı olacaktır.

Nigârî, aslı itibariyle Karabağlı olup, Zengezur vilayetinin Cicimli karyesindendir. Takriben XIII. asrın (H.) otuzuncu yıllarında dünyaya gelmiştir. Kendisi tarîkat meşâyihinden Kürdemirli İsmail'in müritlerinden idi. Aynı zamanda

[6] Caferoğlu, a.g.e.
[7] Caferoğlu, a.g.e.

Azerî şairlerinden Nebâtî ile muasır idi. Yalnız Nebati daha evvel yetişmiş olduğundan Nigari üzerinde müessir olmuştur.[8]

Tahsil ve irfan hayatına genç yaşta Anadolu'ya gelerek Amasya'da, Nakşibendî şeyhlerinden Hâlid-i Bağdâdî'nin halifesi İsmail Şirvânî'ye (ö. 1270/ 1853) bağlanarak devam etmiştir. Sadrazam Mehmed Rüşdi Paşa'nın babası olan Şirvânî'nin yanında hem zahirî hem de batınî ilimlerde bilgisini geliştirmiştir. 1255 (1839) yılında Amasya'da Gümüşlü Saraçhane Medresesi'nde bir süre halvette kaldıktan sonra hacca gitmiş, dönüşte yine Amasya'da yerleşmiştir. 1268'de (1851-52) Erzurum'a, 1271'de (1854-55) İstanbul'a giden Hamza Nigârî, buralardaki sohbetleriyle kısa sürede tanınmıştır. 1275'te (1858-59) Erzurum'a dönen Nigârî, burada görüş ve düşüncelerini sohbetleri vasıtasıyla halka yayarak onları manevî yönden aydınlatmaya çalışır. Daha önce memleketinde bıraktığı hanımını ve oğlu Sirâceddin'i burada iken kendi yanına getirttiği bilinmektedir. 1283 (1866-67) yılına kadar Erzurum'da kaldıktan sonra bazı dostlarıyla birlikte Amasya'ya giden Nigârî bir süre sonra Merzifon'a yerleşir ve 1301 (1884) yılına kadar burada irşat faaliyetlerini sürdürür.[9]

Nakşibendîlik tarikatının Azerbaycan'daki önemli temsilcilerinden olan Nigârî, uzun yıllar Türkiye'nin Amasya şehrinde yaşamıştır ve mezarı halen orada bulunmaktadır. Bu tarikatın Azerbaycan'da yaygınlaşmasında Nigari'nin büyük rolü olmuştur. Akıcı bir üsluba ve coşkun bir lirizme sahip olan Nigari'nin Türkçe ve Farsça divanları ve mesnevileri bulunmaktadır.[10]

Sadi'nin de Nigârî'nin Amasya'da bulunduğu yıllarda bulunduğu aşikârdır; ayrıca Sirâcî ile olan arkadaşlığını da düşündüğümüzde, Sirâcî'nin Amasya'ya geliş tarihi 1866'dır ve Sadi'nin de bu yıllarda Amasya'da olduğunu göstermektedir.

Bazı kaynaklarda Sadi'nin 1854 yılında doğduğundan bahsedilmektedir ki bu bilginin yanlış olduğunu düşünmekteyiz; çünkü yukarıda bahsettiğimiz gibi Nigârî'nin Amasya'da bulunduğu yılları düşündüğümüzde bu bilginin doğru olamayacağı anlaşılacaktır. Pervane Bayram, "Seyyid Mir Hamza Nigârî'nin Anadolu Ve Azerbaycan'daki Devamcıları" isimli makalesinde şu bilgileri vermektedir:

---

8 Caferoğlu,a.g.e.

9 Prof. Dr. Azmi BİLGİN, Nigari Divanı, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü

10 Ömer BAYRAM, Anadolu Sahasında Azerbaycanlı Şairler, Journal of Qafqaz University Spring 2005, Number 15

“Azerbaycan’da bulunduğu sırada müritleri arasında da birçok şair yetişmiştir: Hacı Rehim Ağa Dilbazi -Vahidi, Şahnigar Hanım Rencur, Hacı Mecid Efendi, Kadı Mahmud Efendi, Sâdî Sâni Karabağî bunlardandır. Oğlu Sirâcî ve bazı torunları da Amasya’da yetişmiş şairler arasında yer alırlar.

Sâdî Sâni Karabağî, bu şair de 1854 yılında Karabağ’da doğmuştur. İlk tahsilini Şuşa’da aldıktan sonra Nakşibendiye tarikatına intisap etmiş ve Osmanlı Devletinin Amasya şehrine giderek o sırada orada yaşayan Nigârî’nin yanına yerleşmiştir. Şair, Azerbaycan ve Fars dillerinde şiirler yazmıştır. 1879 yılında genç yaştayken vefat etmiştir.”[11]

M.Şakir anılan makalesinde Sadi ile ilgili ayrıca şu bilgileri paylaşmaktadır:

“Sadi, zeki, hassas ve iyi bir muhayyele ile fesahatı lisana malik bir Azerî şairidir, çok dindar ve tarîkaten de Nakşîbendî’dir. Şukadar ki, şiirlerinde, malum tabirle, kuru sofulara hemen mütemadiyen tarizden geri durmamıştır. Tab’an rindmeşreb, kalender fıtrat, sahi ve haluk olan Sadi; karagözlü, uzun kirpik ve boylu, melahat-i veçhiyeye malik bir şahsiyetti.”

“Sadi, sıla arzusuyla takriben (1295, H.) tarihlerinde Sirâcî’nin dayıları Ali ve Mir Mehmet Akazade Tâhâ efendilerle birlikte ve Erzurum yolu ile Rusya’ya gitmiştir. Bir sene sonra 43-44 yaşlarında olduğu halde Azerbaycan’da vefat etmiştir. Medfeni Ağdam kasabası yakınında “ Karapirim” adındaki köydedir.[12]

Sadi ile ilgili şu bilgilerde ise doğumu ve ölümüyle ilgili farklı tarih ve bilgi mevcuttur. Meclis-i Feramûşan[13] şairleri arasında gösterilen Sadi ile ilgili şu bilgiler verilmektedir:

> Se'di Sani Karabağî, 1854'te Karabağ'ın Cinli köyünde doğmuştu. Tahsilini Şuşa'da almış, Nakşibendî tarikatının üyesi olduğundan, daha sonra Türkiye'nin Amasya şehrine göçerek, mürşidi Hacı Mir Hemze Seyyid Nigârî'nin yanında yerleşmiştir. Klâsik üslûptaki şiirleri, Azerî Türkçesi ve Fars dillerindedir. Çok genç iken 1879'da Amasya'da ölmüş ve orada da defnolunmuştur.[14]

Burada verilen bilgilere göre, Sadi isminden sonra “Sani” kelimesinin geldiğini görmekteyiz, bu da bizde, İranlı meşhur Sadi’den sonra, ikinci Sadi olarak

---

[11] Pervane BAYRAM: Seyyid Mir Hamza Nigârî’nin Anadolu ve Azerbaycan’daki Devamcıları, http://turkoloji.cu.edu.tr/makale_sistem/tumview.php?id=11031
[12] M. Şakir: Anadolu’da Azeri Şairlere Ait Birkaç Not, Azerbaycan Yurt Bilgisi,1933,N,21,22,s.373
[13] Kültür ve Turizm Bakanlığı; Başlangıcımızdan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Azerbaycan Türk Edebiyatı, c.3 s.358
[14] ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-17728/h/meclisiferamusan.pdf

tanınmış olabileceği kanaati hâsıl oluyor. Yukarıdaki bilgilere göre ayrıca Sadi'nin doğum tarihi 1854'tür ama şiirlerinden ve özellikle M.Şakir'in makalesinden[15] öğrendiğimize göre Sadi'nin 1854'te doğması mümkün gözükmüyor; yukarıda bu konuyu açıkladığımızdan tekrara gerek duymadık.

Sadi'nin üzerinde en çok Nigârî etkilidir, aldığı eğitim ve bağlı olduğu tasavvuf anlayışı onun şiir dünyasını da şekillendirmiştir. İlahî ve beşerî aşkı terennüm etmede Fuzûlî gibi bir sese sahiptir. Nigârî'de de benzer bir his vardır. Bu da aynı gelenekten beslendiklerinin göstergesidir. Aşağıdaki dizelerde Sadi, Nigari'den bahsetmektedir.

Tecellā-yı ṣıfātı ẕāt-ı Bārī
Cemāl-i Ḥażret-i Seyyid Nigārī (B/121)

Aşağıdaki beyitte de Amasya'dan bahsetmektedir.

Saʿdiyā çıḫduḳ Amāsyā-yı behişt-asādan
Kendimiz ādem isek Ḥaḳdan ʿitāb olmalıyız (G.173/5)

[15] Ülkütaşır, a.g.e.

2. DİVÂNI:

Arşiv Numarası: 06 Mil Yz A7134

Eser Adı: Divan

Yazarı: Sadi Karabaği

Müstensih: Hasan Alizade

Dili: Türkçe

Telif Tarihi Hicri(Miladi):0

İstinsah Tarihi:1304(1885)

Bulundugu Yer: Millî Kütüphane Ankara

Koleksiyon: Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu

DVD Numarası: 932

ÖZELLİKLERİ:

Boyut(Dış-İç) 215x160-170x115 mm.

Yaprak: 116

Satır Adedi: 12

Yazı Türü: Talik

Kâgıt Türü: Cedid

NOTLAR: Bazı söz başları kırmızı siyah basit süslüdür. Siyah meşin sırtlı, ıstampa köşebentli ay yıldız şemseli siyah bez ciltlidir. İçinde, 1 Farsça kaside, 19 Farsça gazel, 199 Türkçe gazel, 1 Terci-i bent, 13 mersiye, 5 beyit, 2 rübai, 2 kıta, 30 muhammes, 2 tecnis, 1 müseddes, 3 murabba, 2 farsça murabba, biri istiğfarname 3 müsebba, 1a'da bazıları Şah Cihan'a ait beyitler yazılıdır. Dr. Abdullah Öztemiz'den satın alınmıştır.

Yukarıda verilen bilgiler Millî Kütüphane katalog bilgilerinden ibaret olup, Dîvân'ı incelediğimizde bu bilgilerin eksik ve çelişkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Sadi, şiirlerini kâğıtlara alelâde yazarak öteye beriye atmak suretiyle bu hususta büyük bir lâkaydi göstermiştir. Elde mevcut dîvânı, vefatından sonra, ehibbası tarafından toplanıp tanzim edilmiştir. Şu kadar ki, bu toplanış esnasında birçok noktalarda yanlışlıklar yapılmış; asılları kaydedilmemiştir.[16]

Sadi'nin Dîvân'ı dışında bir eseri mevcut değildir; ancak yukarıda anılan makalelerden elde ettiğimiz bilgilere göre Divanı'nda bulunmayan ancak Sadi'ye ait olduğu ileri sürülen şiirlerden bahsedilmektedir.

Millî Kütüphane bilgilerine göre toplam 283 adet şiir gözükmektedir; ancak yaptığımızda incelemeye göre bu sayı 293'tür ve şiirlerin nazım şekillerine göre dağılımı da farklıdır. Millî Kütüphane katalog verilerine göre "mersiye" nazım şekli olarak gösterilmiştir ki "mersiye" bir türdür ve farklı nazım şekillerine göre yazılabilmektedir. Sadi'nin Dîvânı'nda da mersiye çokça kullanılmıştır.

[16] M. Şakir Ülkütaşır, a.g.e. s.373

3. EDEBÎ SAHSİYETİ:

3.1 KULLANDIGI NAZIM SEKİLLERİ

Sadi Karabâğî Dîvânı'ndaki şiirlerin nazım şekillerine göre dağılımı şöyledir:

Nazım Şekli	Türkçe	Farsça	Toplam
Gazel	199	24	223
Kaside	3	1	4
Terkib-i Bent	2	-	2
Müstezat	5	-	5
Beyit (Müfred)	9	-	9
Rübai	-	1	1
Kıta	4	2	6
Muhammes	29	-	29
Tecnis	1	-	1
Müseddes	3	-	3
Murabba	3	1	4
Müsebba	1	1	2
Mesnevi	1	-	1
Mütessa	1	-	1
Tahmis	2	-	2
TOPLAM	263	30	293

Tablo.1

Dîvân'da tespit ettiğimiz nazım şekilleri bilgisi ile Millî Kütüphane katalog bilgileri arasında fark bulunmaktadır. Bu farklılığın sebebi kanaatimizce Millî Kütüphane yetkililerinin Dîvân'ı teferruatlı bir şekilde incelemediği yönündedir. Çünkü katalog verilerine göre mersiye de nazım şekli olarak belirtilmiştir.

Sadi, görüldüğü gibi en çok gazel nazım şeklini kullanmıştır. Türkçe ve Farsça olarak yazdığı azellerinde yoğun bir his ve coşku vardır. Özellikle gazellerinde Fuzûlî etkisi vardır. Tasavvufî yönü belirgin bir şair olan Sadi, zaman zaman divan şairlerinde olduğu gibi gelenekten kopmaz ve beşerî aşkı da işler. Sadi, beşerî ve ilahî aşk arasında yoğun duyguları olan bir şairdir.

Sadi tecnis olarak bilinen ve temeli cinaslı kafiyeye dayalı olan nazım şeklini de kullanmıştır. Dîvân'da 208 ve 209. şiirler tecnistir; şiirlerin her ikisinde de üçer dörtlük bulunmaktadır. Tecnisle ilgili şu bilgileri tespit ettik:

Bütün uyakları cinaslı olan şiirlere halk şairleri tecnis adını verir.

Sorsa yâr derdimi bilse halimi
Tenhada çıkarsa ***yâr yüze*** beni
Bildirse cürmümü çekse bıçağın
Nesîmi tek tutup ***yâr yüze*** beni **(Gevherî)**[17]

Muʿaṭṭar zülfiñi dağıt **yüze sen**
Getürsin nāfesin yel teg **yüzesen**
Saʿdi ister cānın alub **yüzesen**
Lüṭfuñ göre ta kim seni sinaya Sadi (208/III)

Sadi'nin gazellerinde yoğun bir duygu ve aşk vardır. Bu yönüyle Fuzûlî'yi andıran şair, Fuzûlî'nin iki gazeline tahmis yazmıştır.

[17] Cem DİLÇİN; Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, TDK Yayınları,Ankara 1995, s.77

….

İstesen kim olmayub pīr olmaya ḳaddiñ kemān
Ḳıl kemercān riştesin tap bir cüvān-ı mūmuyān
Saʿdiyā meyḫāneler küncinde dut dā'im mekān
ʿAfv ider taḳṣīrimiz ḫidmetde ol pīr-i muġān
Ey Fużūlī cānımız ehl-i kemāliñ ṣadḳası (265/7)

….

Nesīm-i būy-ı gīsunıñ ṣabānı ḫoş nesīm itmiş
Ḳarābaġ ülkesinde müşki Maçinden recīm itmiş
Ser-i Saʿdini sevdāda ḳaddiñ serv-i selīm itmiş
Fużūlīniñ ṭarīḳ-i naẓma ṭabʿın müstaḳīm itmiş
Ḫayāl-i ḳāmetiñ kim bir elifdir iʿtidāl üzre (266/5)

3.2 VEZİN, KAFİYE ve REDİF

Şiir, düz bir metinden ibaret olmadığı gibi kelimelerin rastgele diziminden de ibaret olmamalıdır. Şayet, sıradan bir söz dizimi ve kelimelerin özensizce seçimi şiir olsaydı ortaya çıkacak metin, ne kulağa ne kalbe tesir ederdi. Bu münasebetle geleneğimizde şiire "nazım" denmiştir. Nazım; dizme, tertip etme, sıraya koyma; vezinli ve kafiyeli söz[18] anlamlarının yanında, ipe inci dizmek[19] anlamına da gelmektedir.

Dîvân şiirinde vezin, kafiye, redif gibi ahenk unsurları olmadan şiir yazmak imkânsızdır. Şair, kusursuz bir vezin ve mükemmel bir ses uyumu oluşturacak kafiye veya redif kullanabildiği ölçüde şairliğini kanıtlamış sayılırdı. Dîvân şiirinde Arap, İran etkisiyle kullanılan aruz ölçüsüyle yüzyıllar boyunca şairlerimiz şiir yazmıştır.

Dîvân'da en çok kullanılan aruz kalıpları şunlardır: ***mefèỳlü mefÀèìlü mefÀèìlü faèỳlün, mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün mefÀèìlün, mefèỳlü fÀèilÀtü mefÀèìlü fÀèilün, fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilÀtün fÀèilün***.

Sadi, şiirlerinde kullandığı kafiye ve redifler bakımından başarılı gözükmektedir. Redif kullanmayı sevmektedir, redifler genellikle Türkçe kelimelerden seçilmiştir. Aşağıda bazı gazellerindeki kafiye ve redifleri incelenmiştir. Aynı redifleri kullanmamaya dikkat ettiği görülüyor, bu da onun şiirde ilerlediğinin bir göstergesi sayılabilir.

Kelime Redifleri (Gazeller): Mevlā, var cānā, şarāb, zaḫmet, al, göklere, ṣūretin, yoḫ diyem, vir Allah içün olsun, itmege degmez (iki defa 20,21. Gazeller), ne lāzım, mi ṣanursın, olması ḫoşdur, didikleri, gelür gider, isterler, degil mi, itdim, olmadan evvel,- den geçer, olan bilür, şeklin gösterir, seniñ, çekmişem, itmedi, uzaḳ degil, olmasun görim, birdir, olmuş ne fāyda, içre, kimi, kimi, isterem, eyledi gitdi, it beri başdan, maḫṣūṣ, giçer gider, itmeden özge, eylemişler, mı diyem, olmaḳ mı ḫoş, içinde, olur, ister, olur dervīşler, sāḳī, -landır meclisi, gör de giç, eksik degil, āteşde, olmaḳ ister,- sinden giç, eylemiş oldım, ey serv ü nāz, eyle Allāh ʿaşḳına, -dan nāzik, itmez, yā Resūlallāh, yā Resūlallāh, yā Resūlallāh,- dir yā Resūlallāh, ʿAli, olur, -ıñ vaḳtidir, -dir ey göñül, -dıñ ey felek, olan güni, neylerim baba, Ḥüseyn açar, olduñ ey

[18] Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi Yay. 13.Baskı, Ankara 1996
[19] İskender PALA, Divan Edebiyatı, Ötüken Yayınları, İlaveli İkinci Basım, İstanbul 1996

göñül, olur göñlüm, -den ḳadem ḳādem, eyledi ʿaşḳ,- den geçer, var içinde, çekmiş, degil.

Terkib-i bent: olmaḳ içündür, idik biz, olmadan evvel,- ini bilmez, düşmez, iste ʿAliden, niye dursun, Ḥüseyniz, ḥavāle,

Ek haldeki redifleri:

Biz ḫalvetiyiz tā ne żarar meşġalemizden
ʿAşḳ encümeni şuʿlelenür meşʿalemizden (G.17/1)

Ne niyāz eyleye ʿāşıḳ nigeh-i nāzından
Ne çeker ġamzedeler ġamze-i ġammāzından (G.28/1)

Dünyāya ṭamaʿ eyleme ey āḫiret ācı
Düşmez daḫi bir taḥt-ı nikāḥa iki bācı (T.B. 29/IV)

ʿAnkā-ḳadem ol menziliñ it kāf-ı ḳanāʿat
Ḳoyma uça alçaḳ bile ḫaṭṭāf-ı ḳanāʿat (T.B. 29/VI)

Ey dil sañā nāḳıṣ dir idim kāmil imişsin
Yār ʿaḳsine āyine gibi nāil imişsin (G.33/1)

Olmaḳ bile ḥasret-i maʿāş gözden aḫıtmaḳ ḳanlu yaş
Ruḫsār-ı alıñdan mıdır derd-i melāliñden midir (G. 41/1)

Bir de düşer mi gözlerim āyā o ḳāmete
Yoḫsa gider mi böyle bu ḥasret ḳıyāmete (G.59/1)

Vā ḥasretā ki düşdi żiyādan çerāġımız
Vāveyla tā ki ṣöndi feżādan ocāġımız (G.89/1)

Fikr-i femiñle yetdi baña bir muḥāl ḥāl

Künc-i ġāmıñda oldı dil-i pür melāl lāl (G. 95/1)

Sadi'nin şiirlerinde iç ahenkten de bahsedilebilir, aşağıdaki gazeli incelediğimizde Sadi, ünlü ve ünsüz ses tekrarlarıyla şiiri akıcı bir hale sokmuştur.

Ne sensiz kāse-i Kāvusdan bir kām alur göñlim
Ne sensiz cām-ı Cemden cānımıñ encāmı var cānā (G.7/3)

Ḫayāl-i ḫāl-i ruḫsārıñla gözden ḫālīdir ʿālem
Gözimde ʿālemiñ ne ṣubḥı var ne şāmı var cānā (G.7/5)

Redif kullanmadığı gazel:

Ṣūfī şarāb-ı ʿaşḳdan iç bir licam-ı cām
Bed-nām-ı cām ol isteme beyne'l-enām-ı nām (G.14/1)

3.3 DİL, ÜSLÛP ve İMLÂ HUSUSİYETLERİ

Azerî olan Sadi, doğup büyüdüğü ve eğitim aldığı çevrenin etkisini şiirlerine yansıtmıştır. Azeri şivesinin özelliklerini ve daha sonra yaşadığı Amasya'dan dolayı mahalli söyleyişleri Sadi'nin şiirlerinde görmekteyiz. Şiir dili Türkçe ve Farsça olan Sadi'nin eğitimli olduğunu ve bu konularda maharetli olduğunu şiirlerinden anlamaktayız.

Sadi, dîvân şiiri etkisinin zayıfladığı 19. yüzyılın ikinci yarısında şiir dünyasına adım atmasına rağmen kafiye, redif gibi ahenk unsurlarını başarılı bir şekilde kullanmıştır. Gazellerinde Fuzûlî, Terkib-i Bendlerinde de Bağdatlı Rûhî'nin üslûbu hissedilir.[20] Sadi'nin "isterler" redifli gazeli, Bağdatlı Rûhî'ye naziredir.

Ṣūfī bīm itme ki senden bir ümmīd isterler
Ol ümīd ile ḳıyāmetde nüvid isterler

Bu namāz-ı veraʿı ʿarż-ı niyāza degişür
Bāb-ı ġufrāna şaḳī varma Saʿīd isterler Sadi (G.25/1,2)
…….
....

Şiirlerindeki akıcılık, ses uyumu Fuzûlî'yi hissettirecek kadar etkilidir. Şu beyitleri karşılaştırdığımızda Sadi'deki Fuzûlî etkisi daha da anlaşılacaktır.

Âşk derdiyle hoşum el çek ilâcımdan tabîb
Kılma derman kim helâkim zehri dermânındadır Fuzulî (G.85/2)

Ṭabīb el çek ʿilācımdan ki derdim bī-devādır çün
Benī bīmār iden bil çeşm-i bīmār-ı Züleyẖādır Sadî (G.174/3)

(Tabip derdimin ilacından el çek, çünkü derdim devasızdır. Bil ki beni hastalandıran, Züleyhâ'nın hasta eden gözleridir.)

Kelimelerin yerlerini değiştirerek ve tekrarlarla ahenk sağlamaya çalışmıştır.

Bir āteşdir ẖayāliñ ḳalmışam andan men āteşde
Seniñdir mendeki āteş men āteşde sen āteşde (G.65/1)

[20] M. Şakir,a.g.e.

Āyā ne zelzele düşmüş bu menzile
Düşmüş bu menzile āyā ne zelzele (M.108/I)

Şīr-i ġayẓım dürmüşem destimde şimşīr-i ġażab
Men bugün şimşīr-i ġayẓım men bugün şīr-i ġaẓab
Çün emīr-i ġayẓdır ceddim babam mīr-i ġażab
Men olarıñ pür ġażab-ı pür ġayẓ-ı bī-pāk oġlıyem (Murabba,104/X)

Aşağıdaki "ād" kafiyesini sürekli tekrar ederek ve "d" ünsüzünü belirgin bir şekilde hissettirerek ahenk sağlamıştır.

Dām**ād**-ı Nebī y**ād**-ı Nebī n**ād**-ı Nebīdir
Her me**dd**-i nefes**de** **d**aḫi im**dād**-ı Nebīdir (T.B. 30/I-8)

Sadi, edebî anlamda asıl kimliğini Amasya'da kazanmasına rağmen, Azerî kökenli olmasından kaynaklı olarak şiirlerinde Azerî şivesinin etkileri görülmektedir.

Sāḳī gene dur bezme ḫurām it beri başdan
Ġaflet **yuḫusın** ḫalḳa ḥarām it beri başdan (G.49/1)

"yuhu" kelimesi gerek Erzurum, Kars ağızları gerekse Azerî şivesinde görülen bir yapıdır.

"Ben" ve "men" zamirleri:

Gider baġlar nefesden niçe kim āyine ey Saʿdī
Çeker ol māhrū **men** çekdigim ḫamyāzeden zaḫmet (G.10/6)

Düşdi kenāra **men** gibi kūy-ı nigārdan
Girdi behişt bāġına ādem dem itmedi (G.38/2)

Men dāġdār-ı lāle-i ruḫsārım ey ṣabā
Gülzāra lüṭf-ı şebnemiñ olmuş ne fāyda (G.43/5)

Ben cünūn-ı zülf-i Leylāyım ne zincīr isterem
Neylerim zincīr **men** zülf-i girihgīr isterem (G.47/1)

Ebrū ḳoymadı miḥrābda zāhid Billāhi
Men anı ḳıble mi farż eyleyem ebrū mı diyem (G.54/2)

Ben tek deheniñ açıla ḳalmış çemen içre
Ey gül meger ol ġonça lebe māil imişsin (G.33/6)

Aşağıdaki beyitlerde görüldüğü gibi Sadi, aynı gazel içinde dahi aynı zamiri iki farklı şekilde kullanmaktadır.

Sevdā-yı ʿaşḳ **ben** tek aña ḳān içirmedi
Her kim ki çekdi ʿillet-i bel ġām ġām itmedi (G.38/3)

Saʿdī budur merām ki bu āhdan **meni**
Bir dem belā-yı māh-ı muḥarrem rem itmedi (G.38/5)

Mānend-i Ḫıżr zülfüñ ḥayvān-ı lebiñ görmüş
Olsun **mene** bir rehber ol menzil-i ẓulumāta (G. 190/7)

Sadi'nin şiirlerinde imla birlikteliği mevcut değildir. Özellikle Türkçe kelimelerin yazımında farklılıklar vardır.

Doldurur devrān gözin ḳanıle bir ḳaş egmesi
Ḥansı māhıñ meclisinde sāḳīdir ḳavs-ı ḳuzaḫ (G. 195/7)

"Hangi" soru sıfatı "hansı" şeklindedir.

Sadi, özellikle "k" sert ünsüzü yerine "h" ünsüzünü daha kalın biçimde kullanma meylindedir.

Yoẖdur Ḳarabāġ içre mis̱āli bu ḥiṣārın (Müstezat-232)

Bil menim ḳāddimi yāy eyleyüb oẖlarıñ
Ḳaşlarıñ ʿaşḳına miḥrāb yanar ṭāḳ ağlar (G. 194/2)

Aşağıdaki beyitte de "yıkamak" eylemi "k" ünsüzü ile değil "ẖ" ünsüzü ile yazılmıştır.

Zāhid **yıẖardı** mey seni meclis ayağına
İẕni olaydı pīr-i muġānıñ kerāmete (G.59/4)

e-i ünlülerinde değişim:

Bir göñliñ ivin kim öremezsin daẖi yıẖma
Senden ḳamunıñ ẖāṭırı ẖoş olması ẖoşdur (G.22/11)

Bükülüb göñlim **ivi** ḳana döner görsem eger
Sīne-i yārda ol ʿaḳd-i girībān dolanur (G.247/5)

Şahıs eklerinde de farklılık vardır:

"**-im**" şeklinde olan 1. tekil şahıs eki Sadi' de çoğu yerde "**-em**" şeklindedir.

Saʿdiyem ẖidmetiñe minnete gitmek dilerim
Ḳorẖum oldur ki düşem üç tepede ḳara şeker (G.250/9)

Bilmezem bu derdimi men kime iẓhār **eyleyem**
Neyleyem bu ḥaddi menim bir ġamgüsārım gitme git (G.255/5)

Nazal olması gereken "n" normal "n" ile yazılmıştır.

Mecnūnsan eger menzil-i Leylāda muḳīm ol
Gözden sefer-i nāḳa ẓuḥur olmadan evvel (G.31/4)

Bazı imlâ hataları da müstensihten kaynaklanabilir; çünkü Sadi hayatta iken Dîvân'ı tertip edilmemişti.

Ol pāk bugün tevbeni ferdāya düşürme
Cāyiz mi teyemmüm **su** żarūr olmadan evvel[21] (G.31/8)

Ṭavf-ı fenāda Nūḫ yere ḫalḳın **dolanmaḳın**
Mūy-ı miyān-ı yāre hem-āġūş olan bilir (G.34/7)

Yoḳ mı deheniñ kim gözümden **ḳalḫa** ṭūfān-ı fenā
Sīnede ẓulmüñ odı tennūr şeklin gösterir (G.35/4)

Olmaḳ bile ḥasret-i maʿāş gözden **aḫıtmaḳ** ḳanlu yaş
Ruḫsār-ı alıñdan mıdır derd-i melāliñden midir (G.41/1)

Olmaz cemāl-i ḥüsnine **baḫmaḳ** celālden
Mūsā gözine nūr-ı tecellā giçer gider (G.51/4)

Ẓālim ne sebeb göñlim ivin ẓulmle **yıḫdıñ**
N'itdim seni dil mülkine şāh itmeden özge (G.52/2)

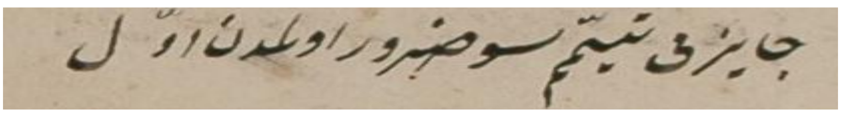
Güller açıldıḳda bülbüller ṣadāsı ḫoş mı ya
Gör gec ʿāşıḳlar cemāliñ pür-ḫürūş olmaḳ mı ḫoş (G.55/3)

Merd olan ṣubḥın göçin ʿādetdir aḫşāmdan sürer
ʿĀḳibet dünyāda ʿUḳbānın ʿiḳābın gör de giç (G.63/15)

Mefḫaret bāzārına sermāyedir Saʿdī günāh
28b Al günāhıñ **arḫaña** ḫalḳıñ s̱evābın gör de giç (G. 63/17)

Ṭoy vāy oldı Cenāb-ı Ḳāsımıñ ḳaldı ʿarūs
Gözlerinden ḳan **töker** ol nevcevān aġlar bugün (K.102/21)

21
جایز می تیمم سو ضرور اولمدن اول

Ḥaşr-i ber-pā olur ol ḳāmet-i mevzūn **yerise**
Cigerim ḳana döner ol leb-i meygūn **yerise** (G.141/1)

Çıḳanda ġamze-i tīġiñ ẓuhūra meh cebīniñden
Diyir ḫavfından ʿālemler maʿāẕallah bu āfetden (G.159/9)

Ṣanma **munca** āh iden cāndır **alubsun** cānımı
Ancaḳ āvāz eylerim belkinde ḳārḳūlar kimi (G.160/6)

Ḳoydı tācın başına baġladı tīġin beline
Mindi meydān atına eyledi cevelān geldi (G.251/8)

Her ṭaraf sūzgin **baḫanda** mest-i cādū gözleriñ
Cāna müjgānıñ urar peykān peykān üstüne (G.163/4)

Meh çıḳub şebde yine rūzde beni nūr olmuş
Göz açub çıḳmaḳıña necmler her yāne düşüb (G.165/6)

3.4 DEYİMLER

Mahallî söyleyişleri ve dil farklılıklarını Sadi'nin şiirlerinde çokça görebilmekteyiz.

Bugün mü'minleriñ ḳalbi **ḳan aġlar**
Bugün gökde melekler **ḳara baġlar**
Bugün ʿālem ḳan aġlar **sīne daġlar**
Yüzin dergāha tūş eyler bu günde (Murabba107/III)

Kan ağlamak; bir zulümden, bir felaketten, bir sıkıntıdan, büyük üzüntü duyup çok yakınmak.

Kara(lar) bağlamak; bir felaket dolayısıyla siyah örtü bağlanmak[22] anlamlarına gelen bu deyimlerle Sadi, bu şiirinde Kerbelâ olayına telmih yapmıştır.

Göñül incimez ey servim ġamıñdan pāymāl olsa
Cefāsı ḫoş olur her kimse kim ṣāḥib-cemāl olsa (G.155/1)

Bir ḳadem bas bu yana eyle ḫırām ey servim
İntiẓārıñla seniñ cümle Ḳarābag aġlar (G.194/3)

Vāʿiẓ **el çek** kim ḳabūl olmaz şarābıñ tevbesi
Tevbekâr olsam da kārımdan gelür būy-ı şarāb (G.8/6)

Ġāfil degil ki vaʿẓıña Saʿdī **ḳulāġ asa**
Vāʿiẓ işiñ yoḫ ise ḥadīs̱ it kitābıñ al (G.11/5)

Zeynel-ʿibād ḫasta oldım dil-şikeste
Ḳaldı sekīne deste **ol göz ḳulāġ** Zeyneb (G.106/6)

[22] Ömer Asım Aksoy, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, İnkılap Yayınları(II Deyimler Sözlüğü)7. Baskı, İstanbul 1993

Muṣḥaf-ı āvāzına meyl eylemezim sen **ḳulāġ as**
Muṭribem māyil-i tār u def-i çengim sana ne (K.200/10)

Ḳulāġ as günde mü'eẕẕin sesine mescide var
Sākin-i bütkede'em żārib-i zengem sana ne (K.200/11)

Nice meks̱ itmeyem ṣayyād teg ṣaḥrā-yı vaḥşetde
Müderrisler **çıḫarmış ṣayd-ı dersi** püşt-i ceyrāne (G.134/3)

Çekmek bu dünyādan etek maḥv olmaḳ ey meh ẕerre teg
Mihr-i cemāliñden midir ḳahr-ı celāliñden midir (G.41/2)

Tiryāk ṣanub istedügiñ zehr olur āḫir
Her merhemi her yāreye merhem mi ṣanursın (G.21/3)

Cihāna sırrımı fāş itme zinhār
Gözümden düşme düş ey reşk-i ġammāz (G.204/4)

İKİNCİ BÖLÜM

SA'Dİ-İ KARABAĞİ DİVÂNI'NIN İNCELEMESİ

1. DİN

Divan şiiri, bir hayatın, gayenin ve şuurun sonucunda akseden bir sanatın sonucudur. Bu vesileyle şairler, âlemlerini divanlarında toplar; alem ise dinden, felsefeden, tabiattan ayrı olamaz. Her divan, bir âlemin damıtılmış özü misalidir. Din, beşeriyetin tanzimini gerçekleştiren ilahi bir sistemdir. Hayatın her safhasında dinin yönlendirici vasfı vardır. Aynı zamanda din, tüm inanışları ve yaşayışları da kapsar. Kısacası dinsiz bir hayatın kaynağı ve gayesi de belirsiz olacaktır.

Bir ʿālemi vār herkesin ʿālemde ḥaḳīḳat
Bu ʿālem-i envāʿ bir ʿālem mi ṣanursın (G.21/2)

Dünya, âlem içinde âlemleri barındıran çeşitliliğe sahiptir; herkesin bir âleminin olduğu da hakikattir. Bu âlemi tek sanmamak gerekir. Sadi, tasavvufî derinliğe sahip bir şair olduğunu bu dizeleriyle ortaya koymuştur.

Hiç ḫāric-i dīn bilmez özin ehl-i ḍalālet
Maḥşer ḳopa kimdir göreler fırḳa-i nāci (T.B. 29-IV)

İnsan kemale ermektedir, yaşadıkça "cüz"den "küll"e doğru varlığı ve hakikati tanımaya matuf olacaktır. Din bu veçhiyle insanı, bilmeye, tanımaya zorlayacak ve neticesinde hakikate kavuşturacaktır.

Sadi-i Karabaği, bir gelenekten beslenen ve bu yolda kendini tecrit eden bir şahsiyet ve şairdir. Dolayısıyla âleminde var olanı onun Divanı'nda görmek mümkündür. Türkçe gazelin yakarışla başladığını ve bu gazelin bir münacat olduğunu anlıyoruz.

Ferāmūş eyleyüm senden sivāyı olmasun fikrim
Hemīşe ẕikrim it is̱bāt illâ nefy-i lā Mevlā (G.6/3)

"Ey Mevlā, fikrim senden başkasını düşünmesin, unutayım. Senden başka varlık olmadığının ispatını daima zikretmekteyim."

Bu beyit Muhyiddin Arabî'nin şu sözünü hatırlatmaktadır: **"La mevcuda illa hu!.."**

"Mevcudat yoktur ancak o vardır!.."

ve;

"Leyse fiy cübbetül vücude sivahu!.."

"Tek vücud cübbesi içinde ondan gayri yoktur!.." gibi sözlerin manalarına zevk ve hâl ile vakıf olursun[23].

Beni keyfiyet-i ʿaşḳıñla sermest eyle ʿālemde
Ki yoḫdur andan aʿlā rütbe'-i ʿizz u ʿulā Mevlā (G. 6/5)

"Ey Mevla, beni aşkının keyfiyle âlemde sarhoş eyle ki ondan daha yüksek bir şan ve şeref rütbesi yoktur."

Nāḫoş gelür Allaha olan ṭāʿate maġrūr
ʿAbdiñ özi ḳara eli boş olması ḫoşdur (G.22/12)

"Allah için yapılan ibadette gururlanmak hoş değildir. Kulun içini kara (kendini günahkâr) ve elini boş görmesi ise hoştur."

Samimiyet yani ihlâs tasavvufta önemlidir. Her kul kendini günahkâr görmeli, Allah'a yalvarmalıdır. Gurur, kibir insanı yakan bir ateştir. İşte şu dizede anlatıldığı gibi:

Kibr ü ḥased ü buḫldan Allah ide maḥfūẓ
Çıḳmaz bu marīżiñ daḫi taṣḥīḥe mizācı (T.B.29-IV)

"Allah, cimrilikten, kibir ve hasetten(büyüklenmekten) korusun"

Sa'di'nin Dîvânında dine ait tüm unsurları görmek mümkündür. Allah'ın sıfatları, melekler, kutsal kitaplar, hadisler, peygamberler ve onların mucizeleri, dört halife ve İslam tarihindeki önemli şahsiyetler özellikle ehl-i beyt gibi konuların tamamından bahsedilmektedir.

Allah'ın bizzat isimleri ve sıfatları Divan'da geçmektedir. Allah, Mevla, Cemāl vb.

---

[23] http://www.necatiaksu.net/dosya/lubb-ul_lub.htm

Vāʿiẓ sañā ne kendi ḫaṭā eylemiş ʿāşıḳ
Eyler **Ḥaḳ** anı afv u ʿaṭā ʿāfī degil mi (G.26/3)

Sadi, gönül ehli, hoşgörü sahibi bir âşık, yukarıdaki dizelerde vaize seslenerek, aşık kendisi hata etmiş sana ne, onu affedecek olan Hak'tır. Burada Sadi'nin özellikle vaizlerin hep cezalandırmacı konuşmalarına karşı olduğunu anlamaktayız.

Sen cürmüñe ʿafv iste gel ey bende-i mücrim
Kim ʿafv-ı **Ḫüdā** cürm-i kebīr olmaḳ içündür (T.B. 29/I)

Dîvân'da meleklerden de bahsedilen beyitler bulunmaktadır. Meleklerin görevleri, özellikleri verilerek isimleri şöyle geçmektedir:

Āhım seni āgāh idemez itse de nāgāh
Ey ẓālim o Cebrailiñ ilhāmına maḫṣūṣ (G.50/12)

Eyle tevfīḳiñ baña yār özgeni yād itmeyem
Nefs elinde göñlümüñ kellbīn-i giriftār itmeyem
Eyle taḳrīr-i maḳarr it ġayr-ı iḳrār itmeyem
Ṣorsa **Münker** adını ḳabr içre inkār itmeyem
Tevbe yā **Mevlā**'l-mevālī tevbe yā **Rabbü'l-Ġafūr** (M.203/VI)

ʿÖmrüñ tükenüb cān düşecekdir bir azara
ʿAzrā'il alub rūḥuñı yollaya mezara
Nuṭḳuñ dutulub cismiñi **Münker** çeke dāra
Gelmez bu bed aʿmāliñ öñünde biri kara
Yetmez eliñ hiç yane żarūret gelecekdir (M.257/II)

Azrail'in can alan ve Münker'in de sorgu meleği olduğu bu dizelerde görülmektedir.

Cān almaḳa mevḳufsun iʿlān-ı nigāha
Ey ġamze-i cānān meger ʿAzrā'il imişsin (G. 33/3)

Sevgilinin gamzesi Azrail gibi can almaktadır.

Kūy-ı nigāra gelse gider ʿāşıḳ öyle kim
ʿIyd-ı ḍuhada Kaʿbeye ḳurbān gelür gider (G.24/4)

Ḳullü men ḳanaʿa kāne ʿazīzen ezelliyen
Ḳullü men ṭamaʿa kāne zelīlen ḫazeliyyen (T.B.29/VI)

Her kim ki düşer Ḥaḳ yolına bāṭıla düşmez
Ḥaḳḳā kim anıñ ḥaḳ sözi dilden dile düşmez (T.B.29/VII)

Kim, Hak yoluna girerse batıla düşmez, doğru yoldan ayrılmaz.

Sadi'nin şiir dünyasında peygamberlerden de çoğu yerde bahsedilmektedir. Klasik divan şairlerinin dünyasında var olan peygamberler ve peygamberlerin özellikleri, mucizeleri Sadi'nin divanında vardır. Aşağıdaki beyitlerde peygamberimiz olan sevigisini görebilmekteyiz.

Boyuñdur serv zülfüñ müşk-i sünbül yā Resūlallāh
Būyuñdur bāġ-ı cennetde bir aġ gül yā Resūlallāh (G.74/1)

Boyun servi, saçların misk kokulu bir sünbül, cennetteki bir ak gül senin kokundur, yā Resūlallāh.

Billah bu ḥayāt ādeme bir dām-ı ʿademdir
Meyyit bil öziñ bunda memāt olmadan evvel (T.B.29/III)

"Yemin ederim ki bu hayat, insana yokluk tuzağıdır, kendini ölmeden evvel öldür."

Sadi, bu dünyanın imtihan olduğunu ve insanı bu dünyada bekleyen tuzaklar bulunduğunu belirterek ölmeden evvel ölmeyi, nefsi yok etmeyi, onu terbiye etmeyi ifade etmeye çalışmıştır ki; bu da onun tasavvuf ehli olduğunu göstermektedir. Çünkü "ölmeden evvel ölmek" tasavvufta önemli bir merhaledir.

Ölmezden evvel öl ki bir ʿilletdir ecel kim
Cān ehline taʿcīl ile lāzımdır ʿilācı (T.B.39-IV/7)

Ḳoyub ʿaşḳı bihişt almışdı **Ādem**
Ṣora anı peşīmān eylemişler (G.53/7)

Ādem Nūḥ anda müheyyā idi
Ḫıżır idi İlyās idi **ʿĪsā** idi
Yūnus idi mūnisi **Mūsā** idi
Cümle cihāna bu temennā idi
Rāżı olur mu gören ayā Hüseyn
Deşti idin ḳanile deryā Hüseyn (Müseddes-112/IV)

Nūḥ-ı ʿaşḳım görmek istersin fenā ṭūfānını
Giryeden gör dem-be-dem dīdemde deryā ṣūretin (G.13/8)

ʿĀşıḳları gözyaşına ġarḳ itmiş idi ʿaşḳ
Ṭūfān-ı fenā Nūḥa necāt olmadan evvel (T.B. 29/III)

Ṭavf-ı fenāda Nūḫ yere ḫalḳın dolanmaḳın
Mūy-ı miyān-ı yāre hem-āġūş olan bilir (G.34/7)

Gökden enmiş bir belādır Saʿdiye sevdā-yı zülf
Siḥr ile çıḳmış ʿaṣā-yı mār-ı **Mūsā** göklere (G.12/5)

Maḥv olur **Mūsā**-yı ʿaḳl olsa tecellā-yı cemāl
Gösterür her Tūr-ı sīnem **Tūr u Sīnā** ṣūretin (G.13/5)

Allah'ın güzelliği tecelli etseydi, onu görebilseydi Musa'nın aklı yok olurdu.

Hazret-i Musa'nın Tur dağında Allah'ın cemalini görmek istemesi ve Allah'ın nurunun yansıması sonucu Hazret-i Musa'nın buna dayanamayıp bayılması olayına telmih vardır.

Ey perī mühr ü dehanın **Süleymānım** diyen
Ḫaṭṭıñı görgeç ḫaṭırdan mūr şeklin gösterir (G.35/3)

Olmaz cemāl-i ḥüsnine baḫmaḳ celālden
Mūsā gözine nūr-ı tecellā giçer gider (G.51/4)

Sen pīrehen-i **Yūsuf** içün çekme teessüf
Yaʿḳūb-ı diliñ dīdesi kör olmadan evvel (G.31/5)

Yaʿḳūb-ı ġamım dide-i nemdīdem aġarmış
Yūsuf kimi dōstāḳım o çah-ı zeḳan içre (G.44/2)

Elden ne gelir **Yūsuf**-ı maḳṣūd ele girmez
Yaʿḳūb dili dīde bir āh itmeden özge (G.52/3)

Bāzār-ı ḥüsne Yūsuf adı çıḳmadan henüz
Naḳd-i ḥayāt-ı elemde ḫaridāriñim seniñ (G.36/3)

Yaʿḳūb-vār dīde-i nemdīdem āġ olub
Müddet olur ki ḥasret-i dīdārıñım seniñ (G.36/4)

Yūsuf-ı ṣabr-ı cemīlim ne teessüf ġamdan
Çāh-ı çilleñle baña cāh-ı celāliñ birdir (G.42/7)

Saʿdī henüz mūr kimi dāne cemʿ ider
Bilmez ki günde niçe Süleymān gelür gider (G.24/7)

Pāy-ı melaḫa itme **Süleymānī** żiyāfet

Ḥaddiñsiz umūr eyleme mūr olmadan evvel (G.31/6)

Beñzer ol mühr-i **Süleymāna** dehānıñ ṣanemā
Devr-i laʿliñde aña ḫaṭ yaḳılur mūr kimi (G.45/2)

Naẓar iste olardan kim naẓarla
Ḳarıncayı **Süleymān** eylemişler (G.53/4)

Biri **İlyās** biri **Ḫıżır** biri **ʿĪsādır**
Hele çoḫ kes diri ḳalmış lebiñ iʿcāzından (G.28/2)

Biz zinde idik rūḥ kimi cism-i ḳadeḥde
Ol āb-ı beḳā **Ḫıżra** berāt olmadan evvel (T.B. 29/3)

Āhımı itmiş bülend ol şûḫ-ı tersā göklere
İmdi bildim kim ne yüzden çıḳmış **ʿĪsā** göklere (G.12/1)

Nāgehān görseydi ger **Meryem** o tersā ṣūretin
Şermden āğūşına çekmezdi **ʿĪsā** ṣūretin (G.13/1)

ʿİsā ḳaçub ḳurtardı o tersādan ol zamān
Ben tek gözüni **Ḥażreti Meryem** yem itmedi (G.38/6)

Saʿdīyā göklere çıḳsun işi yoḫsa ʿÎsā
Ḳanı bir mertebe būs-ı ḳadem-i pīr kimi (G.46/7)

Zülfinden ol **ʿĪsī**-nefesin ile żaʿīfem
Bir rişteye beñzer bedenim sūzen içinde (G.56/4)

Gözler güzār-ı menzil-i miʿrācı şīr tek
Ḥażret Resūle sevgülü dāmād uzaḳ degil (G.39/7)

Saʿdī-i Ḥüseyne cān viren ʿaşḳ-ı **Resūl** içün
Bilmiş yaḳīn ki ceddine evlād uzaḳ degil (G. 39/12)

Sa’di, mutasavvıf bir şairdir. Amasya’ya geldiğinde Seyyid Mir Hamza Nigârî’ye intisap ederek tecride girer. Sadi bu tecrit esnasında tasavvufun kendisine verdiği cezbe ile şiirler yazmıştır.

Sadi Amasya’da bulunduğu müddetçe vaktini mürşidi Mir Nigârî ve onun oğlu Sirâcî ile geçirmiştir. Bu iki Azerî mutasavvıf şâir, Sadi’nin inkişafında müessirdir.[24]

Biz ḫalvetiyiz tā ne żarar meşġalemizden
ʿAşḳ encümeni şuʿlelenür meşʿalemizden (G. 17/1)

Dervīş olana dünyāda endīşe ne lāzım
Endīşe-i dünyā daḫi dervīşe ne lāzım (G.20/1)

Pā-beste-i zencīr-i cünūnuz biz ezelden
Her ʿasırda bir Ḳays çıḳar silsilemizden (G.17/4)

Saʿdī ne işiñ var seniñ ʿaşḳdan elzem
Uymaḳ daḫi bu ʿişrete bu ʿıyşe ne lāzım (G.20/9)

Bu kafir-i zülfine Sa'di esir eylemiş gönül saydın
Meger kalu bela-yı aşk içre söylemiş la la (G.205/10)

Dervīş olana dünyāda endīşe ne lāzım
Endīşe-i dünyā daḫi dervīşe ne lāzım (G.20/1)

Zāhid dāş atar dāire-i ʿişrete sāḳī
Bir ḫalvete çek mey küpüni şīşe ne lāzım (G.20/8)

Ṣūfī şarāb-ı ʿaşḳdan iç bir licam-ı cam
Bed-nām-ı cām ol isteme beyne'l-enām-ı nām (G.14/1)

[24] Suzan Caferoğlu, 19’uncu Asır Azeri Şairlerinden Sâdi Karabâğî,Türk Amacı, 11 Teşrin 1942,yıl:1,s.213

Zāhid ṭamʿ ıñ çoẖsa cehhennemde yeriñ vār
Cennet didigiñ ʿārifiñ aʿrāfı degil mi (G.26/2)

Zāhidlere vir cennet ivin selsebīl eyle
Sen meygede-i ʿaşḳa sebīl iste ʿ**Aliden** (T.B. 30/I)

Dünyā saña ger āteş-i Nemrūd ola yekser
Sen ẖāneñi gülzār-ı H̱alīl iste ʿ**Aliden** (T.B. 30/I)

Kim ismi **Ḥasan ḥüsn-i Ḥasen** ẖulḳı Ḥasendir
Cān boynına kākülleri zencīr-i resendir (T.B.30/III)

2. CEMİYET

İnsanın varlığını ortaya koyabilmesi ve her haliyle sosyal, siyasal ve askerî anlamda kendini ispatlayabilmesi için cemiyete ihtiyaç duyar. İnsanı cemiyetten ayrı tutmak imkânsızdır. Dîvân şairleri rastgele ortamlarda yetişmemişler ve edebî muhitlere ihtiyaç duymuşlardır. Dîvân şiiri yüzlerce yıllık bir geleğin mahsûlü olması nedeniyle dîvân şairleri başta Kur'an olmak üzere, peygamberler, İslam tarihi, tarihî şahsiyetler, inanışlar vb. tüm unsurları dîvânlarında işlemişlerdir. Sadi de bu geleneğe tamamıyla uymuştur. Nihayetinde o da bir medrese eğitimi almış ve edebî muhitlerde bulunmuştu.

Dünyā saña ger āteş-i Nemrūd ola yekser
Sen ḫāneñi gülzār-ı Ḫalīl iste ʿAliden (T.B. 30/I)

Dil virme zeneḫdān Züleyḫālara bilmez
Dil Yūsufın efgende-i çāh itmeden özge (G.52/4)

Ḳurbāne ḳabūl olmadıñ ey Saʿdī nigāra
Ḳābil bilür idim seni nā-ḳābil imişsin (G.33/7)

Tāc-ı zer-i Cemşīdi uranlara ḫurşīd
Bir kāse-i kāvus u cām-ı Cem idik biz (T.B. 29/II)

Kāsin ser-i kāvus götür bāde-i ġamdan
Şād eyle Cemiñ rūḥını cām it beri başdan (G.49/3)

Şimdi elimiz Rüste olub dest-i hünerden
Bu Zāl-i kuhen-sālide bir Rüstem idik biz (T.B. 29/II)

Efrāsiyāb tāb getürmez nigāhına
Yüz pençe- bāz Rüstemiñ olmuş ne fāyda (G.43/7)
Zülfiñ el-ḥaḳ eyle berdār eylemişdir ʿālemi
Her bir ʿāşıḳ anda bir Manṣūr şeklin gösterir (G.35/2)

Teşrīf bugün düşdi bize molla şerīfiñ
Sāḳi dut elim kām vir Allah içün olsun (G.16/2)

Feryād kim ol bir leb-i şīrīn-leb Ferhād
ʿÖmrüñ bu merāretle mürūr olmadan evvel (G.31/7)

Telḫ itmemiş dimāġıñ o şirīn lebiñ ġamı
Ey dil yetīş ki tīşe-i Ferhād uzaḳ degil (G.39/4)

Şemʿ-i ruḫsārına tā sīnemi fānūs itdim
Ḳays-ı reşkle pervāneni maḳbūs itdim (G.27/1)

ʿĀrdan ʿārī menem Ḳaysa ḳıyās olmam
Aldım andan daḫi rüsvālıġı nāmūs itdim (G.27/8)

Mecnūnsan eger menzil-i Leylāda muḳīm ol
Gözden sefer-i nāḳa ẓuḥur olmadan evvel (G.31/4)

Ben cünūn-ı zülf-i Leylāyım ne zincīr isterem
Neylerim zincīr men zülf-i girihgīr isterem (G.47/1)

Mecnūn bunda ḫˇāb-ı ecelden uyadıram
Bir āhi ki maḥmili-i Leylā giçer gider (G.51/2)

Devr-i rūyuñda sevād aldı beyāż rūmı
Ḫaṭıña ceyş-i Ḥabeş ḫāliñe Hindū mı diyem (G.54/5)

Bir dürcdür aġzıñ dil anı derc ide bilmez
Dişvār-ı dişiñ teg ola bir dürr-i ʿAden içre (G.44/7)

Kūy-ı nigāra gitse nola dād uzaḳ degil
Bu bir mes̱eldir ʿāşıḳa Baġdād uzaḳ degil (G.39/1)

Zülf-i siyehiñdir tökülen gerdene bāḫūr
Bir deste-i sümbül mü dağıtmış semen içre (G.44/4)

Āḫir yerimiz Şām olıcaḳ ṣubḥ-ı ḳıyāmet
Zülfüñ yüze dök[25] ṣubḥımı şām it beri başdan (G.49/4)

Peyveste olmaḳ ister ḳaşıñla ṭāḳ-ı Ḫayber
Ya ḳaṭʿ-ı Zülfeḳārı ya seyr-i düldül ister (G.58/7)

Biz ḫūn-ı yezīdān içer idik şühedālar
Teşne-ciger-i āb-ı Fırāt olmadan evvel (T.B. 29/III)

[25] "Tök zülfüñ üzere" şeklinde iken üzeri çizilip bu şekilde değiştirilmiş.

3. İNSAN

Sadi dünya görüşüne göre insanı ve onun gayesini anlatmıştır. Gönlü geniş bir insan olduğunu anladığımız Sadi, dünyayı geçici olarak görmekte ve asıl aşka ulaşma arzusundadır. Şu beyitler Sadi'nin zihniyetini ortaya koyma bakımından yeterli olacaktır.

Dünyā kim anıñ taḫtı cülūs itmege degmez
Beş gün beg olub naʿra-i kūs itmege degmez (G.19/1)

"Dünyanın tahtına oturmaya değmez, beş gün bey olup bağırıp çağırmaya değmez"

Saʿdī saña pāy-taḫt ola dünyā yine el çek
Bir pāye içün pāyını būs itmege degmez (G.19/5)

"Ey Sadi, dünya senin başkentin olsa bile (dünyanın tamamı senin olsa) bir makam için etek öpmeye değmez."

Billah bu ḥayāt ādeme bir dām-ı ʿademdir
Meyyit bil öziñ bunda memāt olmadan evvel (T.B.29/-III)

"Vallahi bu hayat, insanoğluna yokluk tuzağıdır, sen kendini ölmeden evvel öldür."

Dünyā malını yıġmada çoḳ eyleme ġayret
Yaġmaya gider āḫiri ġāret var içinde (G.97/8)

"Dünya malını biriktirmek için gayret etme, sonunda yağma için saldırı vardır."

Bu dizeler Yunus'un şu dörtlüğünü akla getirmektedir:

Mal sahibi mülk sahibi,
Hani bunun ilk sahibi.
Mal da yalan mülk de yalan,
Var biraz da sen oyalan. (Yunus Emre)

Sadi, birçok yerde dünyanın faniliğinden bahsetmekte ve dünyanı önemsememektedir.

Çekmek bu dünyādan etek maḥv olmaḳ ey meh ẕerre teg
Mihr-i cemāliñden midir ḳahr-ı celāliñden midir (G.41/2)

Ey ay yüzlü sevgili, bu dünyadan el etek çekmek ve zerreler gibi parçalanarak mahvolmak gerekir. Bu mahvoluş, senin yüzünün güneşinden, güzelliğinden, nurundan mı yoksa azametinin kahrından mıdır? Korku ve ümit arası bir halin arzı ancak bu kadar anlatılır ki "havf ve reca" olarak ifade edilmektir.

Sadi, tasavvuf ehli bir şair olmasına rağmen her divan şairi gibi beşerî aşkı da işlemiştir. Onun şiirlerinde sevgili çok belirgindir, sade ve açık bir anlatımla sevgiliyi tasvir etmektedir. Sadi'de sevgilinin unsurlarına geçmeden önce onun aşk anlayışını ortaya koymak yararlı olacaktır.

Aşk beşeri ve ilahi olmak üzere ikidir. Maddeden manaya geçişin yolculuğudur.

Saʿdī ne işiñ var seniñ ʿaşḳdan elzem
Uymaḳ daḫi bu ʿişrete bu ʿıyşe ne lāzım (G.20/9)

"Sadi, aşktan daha lüzümlü ne işin var, bu yiyip içmeye, eğlenmeye dahi uymamak(bağlanmamak) lazımdır.

Ādem olana lāzım olan ʿaşḳdır ancaḳ
Saʿdī özüne her işi elzem mi ṣanursın (G. 21/12)

"İnsan olana ancak aşk gerekir, ey Sadi, sen her işi kendin için mi sanmaktasın"

Bu ifadeler Fuzulî'nin şu beyitini akla getirmektedir:

"Aşk imiş her ne var âlemde
İlm bir kıyl u kâl imiş ancak"

Sevgilide güzellik unsurlarına bakalım:

Saç: Klasik dîvân şairleri gibi Sadi de sevgiliyi benzer şekillerde tasvir etmiştir. "Kadim estetiğin vazgeçilmez unsuru olan sevgili, her yönüyle güzelliğin zirvesi olarak algılanır. Melahat, naz, isve/cilve, nazar, gamze gibi davranış merkezli özelliklerinin yanında fizikî yönüyle de güzelliğin merkezidir. Saç, göz, kas, yanak, dudak, ağız, ayva tüyleri gibi yüz ve çevresine ait unsurlar ile; miyân/bel, sîne, el, bacak gibi beden ve endâma ait unsurlar sevgilinin fizikî yönünü teşkil eder. Dış güzelliği -dar anlamda yüz güzelliğini- tamamlamada en önemli unsur şüphesiz ki saçtır. Klâsik edebiyatımızda saç, çoğunlukla zülf, gîsû, kâkül, ca'd, turra ve mû[y] gibi müteradif kelimelerle ifade edilir."[26]

Sadi'nin şiirlerinde en çok " zülf" kullanılmaktadır. Zülf yüzün çevresinde gül bahçesinde halkalanmış yılan gibi görünen saç olarak tanımlanan zülf için İskender Pala, "yüzün iki yanından sarkan saç lülesi"[27] olarak tanımlar.

Dağıdub dāire-i ʿārıża zülfin zülfin
Bāʿiṡ-i ṣabr-ı perīşānıma gökçek gökçek (G.180/3)

"Saçların yanağının etrafina dağılmış hâldedir. Güzel zülüflerin sabrımın dağılmasının da sebebidir."

Deste deste tökülüb gül yüze teller teller
Çekdi leşker dil-i vīrānıma gökçek gökçek (G.180/4)

"Gül yüzüne saçının telleri deste deste dökülmüştür. Bu saç telleri, viran gönlüme yiğit bir ordu yolladı."

Cemʿ idi yeñi ḫayālim bu perīşānlıḳda
Bir perī **zülfi** ḫayāliyle perīşān oldım (G.181/2)

Bu perişanlıktaki hayalim Cem olmaktı, bir peri gibi güzelin saçının hayaliyle perişan oldum, darma dağınık oldum. Cem Sultan'a telmih yapılarak onun son derece

---

[26] Ahmet TANYILDIZ, Sevgilide Güzellik Unsuru Olarak Saç, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/2 Winter 2009

[27]İskender PALA, (2004) *Ansiklopedik Divan Siiri Sözlüğü,* Kapı Yayınları, İstanbul.

perişan bir halde olduğu bilinmektedir. Şair aslında sevgilinin sevgilinin zülfüne takılır ve onun arkasından yerlerde sürüklenir ki en acınacak haldedir böylece, üstü başı, eli yüzü paramparça olmaktadır.

Düşeli **zülfüñe** meylim yüzüñ eṭrāfından
Çıẖdı īmāndan elim tābiʿ-i şeyṭān oldım (G.181/8)

Saç, aşığın asıldığı, can verdiği ip gibidir. Âşık, saçın tellerine takılır ve kendisini kurtaramaz.

Yoh güzellerde bana sen kimi şirin görinen
Her seher mest gezen şūh-ı selain görinen
Dakılan her tarafa **turre-i müşkin** görinen
Tökülen gül yüzüne **telleri çin çin** görinen
Asılan gerdenine **gīsū** çelipā güzelim (M. 220/III)

Güzeller içinde bana senin gibi şirin gözüken yoktur, her sabah sarhoş gezen ve şen görünen, her tarafa dağılan misk kokulu saçların, saçlarının telleri gül yüzüne büklüm büklüm dökülür, göğsüne dökülür saçların ey güzelim.

Menī menʿ eyleyen kāfir degil mi küfr-i zülfüñden
Raḳībiñ bunda ne īmānı ne İslāmı var cānā (G.7/6)

Saçlarının karası kâfir gibi beni yasakladı; ama ey sevgili, rakiplerin de ne imanı ne dini var. Siyah saç, yüze dökülerek güzelliği, nuru, hakikati kapattığı için kâfir olarak görülmüştür. Âşık-rakip çekişmesi bu beyitte de görülmektedir.

Ruẖsāre tökme zülfüñi göñlüm gibi yeter
Yanmış götür kenāra od üstin kebābıñ al (G.11/2)

Saçlarını yanağına dökme yeter artık, gönlümü o kadar yaktı ki üstünde kebap pişir.

Âşık, sürekli acı çekmekte, gönlü yanmaktadır. Saç ise bir kıvılcım gibi aşığın gönlünü tutuşturmaktadır.

Gökden enmiş bir belādır Saʿdiye sevdā-yı zülf
Siḥr ile çıḳmış ʿaṣā-yı mār-ı Mūsā göklere (G.12/5)

Cennet ḳuşı da olsa gözi dānemizdedir
Saʿdī olursa göñlüme zülfi müdām-ı dām (G.14/5)

Ey Sadi, sevgilin saçları gönlümde bir tuzak olsa, cennet kuşunun bile gözü o tuzağın tanesinde olur. Kuş yakalamak için hazırlanan tuzağa taneler konur ve kuş taneleri almak istediğinde tuzak kapanır, böylece kuş da yakalanmış olur. Sevgilinin saçları âşıklar için bir tuzaktır, her âşık bu tuzağa takılır, gönlünü kaptırır.

Dāne-i ḫāliñi görmezdim ki ṣanmaḳ içün
Dām-ı zülfüñde göñül mürġini maḥbūs itdim (G. 27/4)

Yüzündeki benleri özellikle, maksatlı olarak görmezdim ki; gönül kuşunu (gönlümü) saçlarının tuzağına hapsetmek için. Tecahül-i arififane bir hal ile âşık, kendisini bekleyen tuzağı görmemezlikten gelir ve bilerek bu tuzağa düşer.

Zülfiñ el-ḥaḳ eyle berdār eylemişdir ʿālemi
Her bir ʿāşıḳ anda bir Manṣūr şeklin gösterir (G.35/2)

Gerçekten âlem, herkes senin saçlarında asılmıştır ki her bir âşık Hallacı Mansûr gibi senin saçlarında asılır. Hallac-ı Mansûr'un asılma olayına telmih yapılarak âşıkların sevgilinin saçlarında asıldığını ifade etmektedir.

Ḫāliñden ayru dānesiz zülfüñden ayru ḫānesiz
Göñlüm ḫayāliñden midir ya zülf-i ḫāliñden midir (G.41/4)
Zülf-i siyehiñdir tökülen gerdene bāḫūr

Bir deste-i sümbül mü dağıtmış semen içre (G.44/4)

Ol kākül-i pürçīne disem müşk-i ḫaṭadır
Müşkildir ola āhū göziñ teg Ḫoten içre (G.44/5

Salalı gerdenime zülfini zincīr kimi
Ḳaṣd ider ḳatlim içün ḳaşları şimşīr kimi (G. 46/1)

Ḫāl-i siyehin dāne kimi gizledi gözden
Göñlüm ḳuşına zülfini dām eyledi gitdi (G. 48/2)

Dişiñ mermer lebiñ Zemzem niḳāb-i Mekkedir zülfüñ
Vücūduñ kān-ı iḥsān tefażżul yā Resūlallāh (G.74/3)

ʿAşḳ-ı cefā cāmdır zülf-i belā dāmdır
Murġ-ı diliñ Saʿdiyā dām-ı müselseldedir (G. 116/7)

Kaş; aşığın bağrına bir hançer gibi saplanır.

1. Kara: Sevgilinin kaşları, âşığın bahtı gibi karadır. Onu görenin meftun olmaması düşünülemez.

2. Hilâl: Âşık, daima sevgilinin hilâl kaşlarına meyleder. Sevgilinin kaşı üç günlük ay gibidir.

3. Keman / Yay: Sevgilinin yay / keman ebru olarak nitelendirilen kaşları kurulmuş yay gibidir ve âşığın kalbine daima cefa okları atar.

4. Kalem: Sevgilinin kaşları kalem gibi siyah ve biçimli olup kudretten çekilmiştir.

5. Zülfikar: Sevgilinin kaşları kudretten Zülfikar gibi çekilmiştir. Bu özelliğiyle kaşlar, Zülfikar gibi nice canlar alır.

6. Yılan-Ejder: Alında baş başa vermiş iki yılan / mar olarak düşünülen kaşlar, yılan gibi acımasızdır.

7. Mihrap: Kaş, şekil itibariyle ve kutsal oluşundan dolayı mihraba benzer. Âşık, bu bakımdan kaşları kıblegâh olarak görür.

9. Samur: Gür ve düzgün olmasından dolayı kaş, samura benzetilir.[28]

Kaşların kavs-ı kuzah gözlerin ahu-yı behişt
Olmaz âlemde senin teg büt-i pakize sirişt
Gezmişim çün niçe büthane kilisa vü künişt
Görinür gözlerime her ne güzel var ise rişt
Çünki sensin mene ālemde temenna güzelim (M.220/II)

Kaşların gökkuşağı, gözlerin cennet ahusu; âlemde senin gibi temiz huylu, yaratılışlı bir sevgili, güzel olmaz.

[28] Dr. Doğan KAYA, Divan Şiiri ve XIX. Yüzyıl Halk Şiirinde Güzel Tasviri, Âsık Edebiyatı Arastırmaları, İstanbul, 2000, s. 243-266.

Müjgān-ı siyeh ḫançer-i **ebrū-yı hilāli**

Peykān-ı kemāndır (Müstezat/223)

Ey çeşm-i siyeh nergis-i **ebrū-yı kemānım**
Göricek **ḳaşıñ** ṭāḳlarını ḳalmadı cānım
Kesme naẓarıñ bendeden ey tāc-ı şehānım
Dağıtmasun Īrān u Rum āh u fiġānım
Dut ʿarżım sensin şehī serdār-ı zamānem (M. 259/I)

Sana gelmez bu güzellikde behişt ahusı
Zülf-i müşkin teg olabilmez anın gisusı
Cennetin huri gılman-ı **hilal ebrūsı**
Duta ger yeryüzini sen kimi yoh hub-rus
Senden özge ne güzel varsa zībā güzelim (M.220/IV)

Kirpik, Sevgili âşığına kaşları ile yay kurar, kirpiğiyle de ok atar ve daima âşığın gönlünü hedef alır. Kirpik, şiirlerde şu ibarelerle yer alır: Hükm-i müjgân, müjgân okları navek-i müjgân, tiğ-i müjgân, tir-i müje, tir-i müjgân.[29] Aşağıdaki gazelde sevgilinin birçok unsurunu bir arada görebilmekteyiz.

Çemene zīnet olub **müjeñ** töküb ṣaḥrāya
Bu ne teldir bu ne ʿanber bu ne sünbül sünbül (G.128/2)

Bu ne gözdür ne piyāle bu ne meydir bu ne leb
Sāġar-ı ʿaşḳıñ ider ʿāşıḳ-ı lā-yaʿḳul lā-yaʿḳul (G.128/3)

Geldi bir ḳāş-ı kemān yanıma gökçek gökçek
Atdı **müjgān oḫunı** cānıma gökçek gökçek (G.180/1)

"Kaşı keman gibi olan bir güzel, şirin şirin yanıma geldi. Kirpiklerinin okunu şirin şirin canıma attı."

[29] Kaya, a.g.e.

Kiprigin çaldı naẓar eyledi süzgin süzgin
Batdı tīr-i müjesi ḳānıma gökçek gökçek (G.180/2)

"Kirpiklerini kırpıştırıp süzgün süzgün baktı. Kir-piklerin okları şirin şirin kamına battı."

Göz; Divan şiirinde göz, insafsız, kan dökücü, zalim ve lakayt olan göz, güzellik unsuru olarak kirpik, kaş ve gamze ile birlikte ele alınır. Âşık için muteber olan süzgün gözdür.

Süz gözüñi mest baḫ birce beri ey perī
Gözleriñe ʿāşıḳım muḫtaṣarı ey perī (G.198/1)

Lāle nergis kimi göz ḫıre oldı sīnede
Bir gözi şehlā-yı gül-i ruḫsāre baḫdım mest mest (G.199/5)

Naẓar-ı ḥāsid terk eyle mene baḫma ḳabīḥ
Tökerem gözleriñi tīr-i ḫadengim sana ne (K.200/13)

Göziñ ṣayyādı çekmiş dām-ı zülfe
Ḳafesde ḳuş kimi cān eyler āvāz (G.204/2)

Yüz / yanak; sevgilinin yüzü zülüflerle çevrelenir, kimi zaman da sırma teller yüze perde olur. Güzellik unsuru olarak en başta gelen unsurdur. Renkli, aydınlık, güleç, benli, sade / ayva tüyleri ile kapalıdır.[30]

Bu ne ruḫdur bu ne lāle bu ne gül gül gül gül
Dolanur başıña yüz ʿāşıḳ bülbül bülbül (G.128/1)

Tök zülfin üzre gün yüzin ʿarż itme bulutdan
Tā farḳ-ı ayāz olmaya Maḥmūdla sāḳī (G.61/3)

[30] KAYA, a.g.e.

Düşdi geç **ruḫsārıña** ol ṭurre-i ṭarrār geç
Veh niçe rast aldı İslām ülkesin küffār geç (G.286/1)

Ḳaşlarıñ ḳıble **yüzüñ** Kaʿbe lebiñ zemzemdir
Ḳapuña günde ziyāret baña çoḫ elzemdir
Sīnede ġamzeñ oḫı ey güzelim muḥkemdir
Gice gündüz baña yār olsa ne gökçek demdür
Ola gündüz güneşim gice çerāḳım medīne (M.260/IV)

Ey ḳaşı yāy **yüzi ay miṡālim** ḫurde
Ey sözi şekker özi ṭūṭī maḳālim ḫurde
Gül **ruḫum** ġonça lebim lāle cemālim ḫurde
Ḳurbān olsun saña cānım saña mālım ḫurde
Ḳavī dolanum başıña derdiñi alam ḫurde (M.261/I)

Ey ṭūbā ṣıfat naḫl-i beşāşet gülü gögnek
Sensin bedeni genc-i leṭāfet gülü gögnek
Mim deheniñ ḳufl-i belāġāt gülü gögnek
Ḫurşīde ruḫuñ ḳıldı şemātet gülü gögnek
Gördi **yüzüñi** buldı ḫacālet gülü gögnek (M.263/I)

Ey **melek ṣūret** cemāl-i gül miṡāliñ geldi gel
Āb-ı gül nisbet leb-i şehd-i zülāliñ geldi gel
Gül gibi gül açıl ey gül **cemāliñ** geldi gel
Bülbül cānım fedā **ruḫsār**-ı āliñ geldi gel
Her **yüziñ** her **ʿārıżıñ** her ḫaṭṭ u ḫāliñ geldi gel (M.292/I)

Hatt (Ayva Tüyleri); âşık, sevgilinin yüzünü, hatlardan dolayı yasemenlik olarak niteler. Yanakta bulunması sebebiyle ben, zülf, çene ve dudak ile birlikte kullanılarak sevgilinin güzelligini tamamlar.

Sezādır ol gül-i ruḫsāra **ḫaṭṭ**-ı nāzeden zaḫmet
Niçünkim resmidir muṣḥaf çeker şīrāzeden zaḫmet (G.10/1)

Levḥ-i ezelden oldı ṣabādan şikeste dil
Ḫaṭṭıñ idince ḫāme-i müşkin ḫitām-ı tām (G.14/4)

Ey perī mühr ü dehanın Süleymānım diyen
Ḫaṭṭıñı görgeç ḫaṭırdan mūr şeklin gösterir (G.33/3)

O perī-zāde bize sāde iken baḫmaz idi
Ḫaṭṭı rām itdi anı nüsḫa-i tesḫīr kimi (G.46/6)

Ḳoy dağılsun zülfüñ üzre ḳoy bağlasun ḫaṭṭıñ
Mārlandır siḥrle hem mūrlandır meclisi (G.62/8)

Ḫāl u ḫaṭṭıña oldum ʿabeṣ ey perī māyil
Öz baḫtımı re'yimle siyāh eylemiş oldım (G.68/2)

Egerçi ġayrlara levḥ-i sādedir ammā
Gelince ḫāṭıra ḫaṭṭıñ kitāb olur göñlüm (G.92/3)

Derd-i ruḫuñda ḫaṭṭıñ gūyā ki Kaʿbe üzre
Bir ṭāyife Ḥabeşden ṭavḳ-ı ṭavaf çekmiş (G.98/6)

Ḫaṭṭ-ı rūyuñda veyā dīdemde ḥayranlıḳ mı vār
Ya kenār-ı gülşen-i ḥüsnüñde reyḥānlıḳ mı vār (G.168/1)

Dudak; kırmızı renkli, dar, yuvarlak, tatlı, bazan etrafı ben / ayva tüyleriyle çevrelenmiş olarak düşünülmüştür.

Ferdah-nihād olsa o şirīn lebe herkes
Bir āhile biñ dāğı deler tīşe ne lāzım (G.20/7)

Biri İlyās biri Ḫıżır biri ʿĪsādır
Hele çoḫ kes diri ḳalmış lebiñ iʿcāzından (G.28/2)

Bir gün tükedür ʿ ömr ḳuşı dāne-i vü ābı
H̱āl-i leb-i cānāne yetüb cān hele düşmez (T.B.29/VII)

Ben tek deheniñ açıla ḳalmış çemen içre
Ey gül meger ol ġonça lebe māil imişsin (G.33/6)

Ẕevḳ-i zülāl-i laʿ liñi meynūş olan bilür
Keyfiñce keyif bādesini serḫūş olan bilür (G.34/1)

Telḫ itmemiş dimāġıñ o şirīn lebiñ ġamı
Ey dil yetīş ki tīşe-i Ferhād uzaḳ degil (G.39/4)

Ẕevḳ-i lebiñde yanmasa zāhid kebāb-teg
Cennet şarābı aña naṣīb olmasun görim (G.40/4)

Saʿ dī özüñi eyle şeker leblere hem-dem
Lāl eyle bu ṭūṭini zāġ u zaġan içre (G.44/9)

Geh lebiñle ḳıl ḫiṭābı geh gözüñle ḳıl ʿ itāb
Geh şifā baḫş eyle geh rencūrlandır meclisi (G.62/7)

Şifā-yı laʿ l-i cān-baḫşıñda cānā cān viren çoḫdur
Lebiñ ʿ Īsādan artuḳ soḥbetiñ iʿ cāzdan nāzik (G.72/3)

Dil-fikārıma her dem nemek seper laʿ liñ
Ḥabibim āteş-i ġamdan kebāb olur göñlüm (G.92/4)

H̱aṭ kimi dil virdim ol nigehin laʿ line
Bir ḳarıncayım Süleymānım ikidir bir degil (G.119/5)

Ārzu-yı şekker-laʿ l-i lebiñden ṭūṭiyā
Her nefes zamān ḳalmış ḳafes küncinde lāl ister seni (G.151/4)

Diş; sevgilinin ağzındaki dişler inci / mercandandır. cevâhir, dâne-i şeb-nem, dürr (dürr-i Aden, dürr-i şahvâr, dürr-i yekdâne), encüm-i rahşân, eşk, güher, habâb, inci, le'âl, lü'lü (lü'lü-i ummân), jale, nazm, necm, pervin, sünbül kökü, süreyyâ, yıldız vb.

Bir dürcdür aġzıñ dil anı derc ide bilmez
Düşvār **dişiñ** teg ola bir **dürr-i ʿAden** içre (G.44/7)

Dişiñ mermer lebiñ Zemzem niḳāb-i Mekkedir zülfüñ
Vücūduñ kān-ı iḥsān tefażżul yā Resūlallāh (G.74/3)

Dişin mermer, dudakların zemzem, saçların Mekkenin (Kabe) örtüsüdür. Vücudun lütuf kaynağı, kerem et yâ Resūlallāh.

Hazeret-i Muhammed için yazılmış bir gazelin beyitleri olan bu dizelerde Sadi, peygamberimize olan sevgisini dile getirmektedir. Edebiyatımızda peygamberimiz zaman zaman bir sevgili gibi düşünülmektedir.

Her gözi ḳaşı ḳara ḳahrını çekmekdir işim
Söz dimekden tökülüb ḳalmayub **aġzımda dişim** (M.218/17)

Boy; sevgili boylu poslu, düzgün vücutludur. Şu ifadelerle tasvir edilir:

kadd-ı nihâl, serv-i bülend, serv-i kamet, serv-i revan, serv-i nihâl, serv-i semen, serv-i sîmîn, kamet-i Tuba, kamet-i mevzun, kamet-i çınar-veş, kadd-i mevzun, kadd-i nev nihâl, nevres fidan, gülfidan. Sevgilinin boyu, servi yahut fidanın haricinde boyu uzun turna veya suna boylu olarak da düşünülür.

Ḳaddiñ görünce aġlasam ey gül ʿaceb degil
Peyveste pāy-ı serve āḳarsū didikleri (G.23/4)

Boyuñdur serv zülfüñ müşk-i sünbül yā Resūlallāh
Būyuñdur bāġ-ı cennetde bir aġ gül yā Resūlallāh (G.74/1)

Boyun servi, saçların misk kokulu bir sünbül, cennetteki bir ak gül senin kokundur, yā Resūlallāh.

Sen teg büt-i simīn ḳadde yoẖ ṣūret-i ems̱āl
Gördüm niçe min ṣureti büt-ẖāne içinde (G.126/2)

Ḳaddimi ḳāşıle ḳılmışdır ḥamāyil bāḳī tek
Bir melek ṣūretlü boyunı baḳidir ḳāvs-ı ḳuzaẖ (G.195/3)

Ağız(dehen); Konuşma sırasında, önem kazanan ağız yuvarlak, dar ve ufak olduğundan dolayı görünmez olarak tasavvur edilir. Sevgili konuşmalarıyla tuti-dudu / bülbül olarak nitelendirilir. Âşık, onun bir sözüyle mecnun olur.

Ey ṭūbā ṣıfat naẖl-i beşāşet gülü gögnek
Sensin bedeni genc-i leṭāfet gülü gögnek
Mim **deheniñ** ḳufl-i belāġāt gülü gögnek
Ḫurşīde ruẖuñ ḳıldı şemātet gülü gögnek
Gördi yüzüñi buldı ẖacālet gülü gögnek (M.261/I)

Ben tek deheniñ açıla ḳalmış çemen içre
Ey gül meger ol ġonça lebe māil imişsin (G.33/6)

4. TABİAT

Sadi divanında tabiat bütün unsurlarıyla göz önündedir. Güneş, ay, yıldızlar, hayvanlar âlemi, bitkiler, çiçekler, meyveler vb. her varlık çeşitli şekillerde şiirlerde geçmektedir. Her dîvânda özellikle *felek, çarh, sema, gökyüzü"* gibi kavramlar çokça kullanılır. Bu kozmik âlemle şair iç içedir, zaman zaman felekten yakınır; felek aynı zamanda kaderdir, talihtir. Felek çoğu kez aşığın aleyhine döner ve âşık hep elemdedir.

Zühre **felek**de müşteri çeng-i rebābıma
Erbāb-ı raḳṣ yerde bütün sāza çekmişem (G.34/4)

Revā görmez ʿarūsı ḫidmetinde ol güneş zīrā
Felekler cānı derūndan ḳabā-yı pīrezen giymiş (G.152/3)

Ḳıldı derd-i elemiñ göñlümi vīrāne felek
Eylediñ ġarḳ beni miḥnet-i ʿummāna felek
Gel temāşāya bugün çekdigim efġāna felek
Şefḳatiñ yoḫ mı bu aḥvāl-i perişāna felek
Ateş-i ẓulme meni eyleme pervāne felek (M.229/I)

Ey felek, senin eleminin derdi gönlümü viran kıldı, beni denizler gibi derin sıkıntılara soktun, bugün ağlayışımı görmeye gel felek, bu perişan halime şefkatin yok mu felek, beni zulüm ateşinde dödürme felek.

Felek, kader olarak da düşünülür; âşıklar sürekli elem içinde ve isyan etmektedirler kadere. Felek, zaman, çarh gibi kavramlar "baht, talih" gibi manalarda da kullanılarak âşıkların talihsizliği anlatılır.

Şems ilen ḳamerin bilmez farḳını
Berāber eyleyin āyilen seni (K.234/1)

Sadi'nin şu dizeleri insanın bu dünyadan ahirete yolculuğunu anlatması bakımından önemlidir.

Dünyāya göñül virme ḳıyāmet gelecekdir
Aldanma bu keẕẕāba ṣadāḳat gelecekdir
Maḥşer ḳurulub rūz-ı ʿadālet gelecekdir
Ḳılma günāh āḫirde nedāmet gelecekdir
ʿĀṣīlere duzaḫ kimi āfet gelecekdir (M.257/I)

Dünyaya gönül verme kıyamet gelecektir, bu yalancı dünyaya aldanma sadakat, doğruluk gelecektir, mahşer kurulunca adalet günü gelecektir, günah işleme sonunda pişmanlık gelecektir, isyan edenlere tuzak gibi afet gelecektir.

Bir derviş gönlü ile dile getirdiği bu dizelerde Sadi, dünya ile ahiret arasında denge kurmaya çalışmaktadır. Dünya fanidir, baki olan ve gerçek adaletin olacağı bir ahiret vardır, diyerek dünyanın maddî yüzünü terk etmek istemektedir.

ʿÖmrüñ tükenüb cān düşecekdir bir azara
ʿAzrā'il alub rūḥuñı yollaya mezara
Nuṭḳuñ dutulub cismiñi münker çeke dāra
Gelmez bu bed aʿmāliñ öñünde biri kāra
Yetmez eliñ hiç yane żarūret gelecekdir (M257/II)

Naẓar ḳıl **gökde ḫurşīd**e ki ḳılmış necm-i bī-revnaḳ
Baḫub ḥüsnüñe encüm tek kim olsun nur-ı şöhretden (G.159/2)

Yıldız, ahter, kevkeb, necm, zühre gibi gökyüzü unsurları baht, talih anlamlarında kullanılmıştır.

Saʿdī vār ise **kevkeb-i baḫt**ıñda saʿādet
Her naḥs-i nefesden daḫi bak itmege degmez (G.18/5)

Sadi, kaderinde saadet varsa, nefsin uğursuzluklarına dahi bakmaya değmez.

Bezenmiş bī-ḳabā göñlim mücerredlik libāsından
Üzülmüş dāmenim **çarḫ**ıñ cefā-yı cevr çenginden (G.125/6)

O şeh-i nāzıñ kūy-ı gökde añā müşteridir
Cenk urur **zühre** bugün naġme-i şehnāzdan (G.28/3)

Zühre felekde müşteri çeng-i rebābıma
Erbāb-ı raḳṣ yerde bütün sāza çekmişem (G.37/4)

Ankâ, simurg, hümā halk arasında "devlet kusu" olarak da bilinen hüma, kanatları çok genis ve dolayısıyla gölgesi büyük bir kustur. Baht ve talihle iliskilendirilir.

Vār ise kerem vārdır **ʿanḳādan** ʿibāret
Her devleti Ṭayy olmazı Ḥātem mi ṣanursın (G.21/7)

ʿAnḳā vār iken kerkese her kes niye varsun
Zāġ olmadan elbet **ḳaraḳūş** olması ḫoşdur (G.22/8)

Avcı bir kuş şehbaz da geçmektedir. Acımasızca avına saldırır, yakalar ve öldürür. Sevgilinin kiprikleri

Ne ḳaṣd itmiş gene ṣayd-ı dile ṣayyād teg çeşmiñ
Ne süzmüşdür gene müjgānlarıñ şehbāzdan nāzik (G.72/5)

Avcı gibi gözün gönül avı için yine ne düşünmektedir? Kirpiklerin bir şehazın süzülerek uçuşundan daha nazikçedir.

Sūz-ı derinde kiprigin her dem pür **şehbāz** tek
Mürġ-i cān eyler fiġān oḫ degmiş āhūlar kimi

Kipriğin, her zaman gönlümü yakmaktadır bir şehbaz gibi, can kuşu figan eder ok değmiş ceylan gibi.

Şehbaz kuşu avcı bir kuş olduğundan avını acımasızca yakalar, senin kirpiklerin de beni şehbaz kuşu gibi öldürüyor, içimi yakıyor sürekli. Can kuşu, (gönlüm) bu durum karşısında okla vurulmuş bir ceylan gibi ağlamaktadır.

Ḳurub ḳullāb-ı sevdā dutmuşam bir sen kimi **şehbāz**
Hemīşe ṣayd-gāh-ı deşt-i sevdā içre ṣayyādım (G.188/2)

Her dîvân şairi gibi Sadi de bülbülü şiirlerinde kullanmıştır; çünkü bülbül âşığı temsil eden ve aşkın çilesini çekmiş ve aşk yolunda canını vermiş bir varlıktır. Ayrıca inleyen sesi ile de âşıkların feryâdını duyurmuştur. Bülbülün bulunduğu yerde gül de olacaktır elbette. Dîvân şiirinde lale, gül, gonca, sümbül, nergis,

İşitdikce fiġānım ol perī-ru pūş olur menden
Çeker gül belki **bülbül** çekdügi āvāzeden zaẖmet (G.10/4)

Bülbül-i gülzār-ı Caʿferdir ẖulūṣ-ı ṣıdḳımız
Ṭarfetü'l-ʿaynıña bir ṭayfūrlandır meclisi (G.62/10)

Keşf ider setr-i lebüñden baġrınıñ ḳan oldıġın
Ġonçeden ey gül suāl itseñ cevāb eksik degil (G.64/8)

ʿAzīzim ẖˇār olupdur gülşen-i kūyuñda **bülbüller**
Ki ṭabʿıñ **gül**den ince ẖaṭırıñ iʿzāzdan nāzik (G.72/7)

Cūşa gelmiş mübtelā cānımda ẖūn-ı Kerbelā
Zāra seyr it dāġ-ı dilden **lālezār**ıñ vaḳtidir (G.82/2)

Bu Kerbelānı ḳanlu yaşım **lāle** renk ider
Gel gör sekīne sinesi ṣad-dāġ olan güni (G.87/5)

Vā ḥasretā ki **lāle** kimi baġrı daġlıyız
Vāveyla tā ki gördi ẖazān berg-i bāġımız (G.89/10)

Saʿdiyā gör güzelin medḥini yüz diller oẖur
Bu gelin vaṣfını yüz sen kimi **bülbüller** oẖur
Ṣıfat-ı tellerini **sūsen ü sümbüller** oẖur
Bāġ-ı cennetde ṣıfātın niçe min güller oẖur
Bir yüzin dutmuş ʿaceb ġunc-ı dilānı güzelin (M.210/V)

Nergis-i şehlā ne nisbet dīde-i āhūlara
Hiç şehbāzıñ gözi cādū-yı mestān teg degil (G.158/3)

Mest olub bir dem cemāl-i yāre baẖdım mest mest
Mest-i çeşm-i **nergis**-i bīmāra baẖdım mest mest (G.199/2)

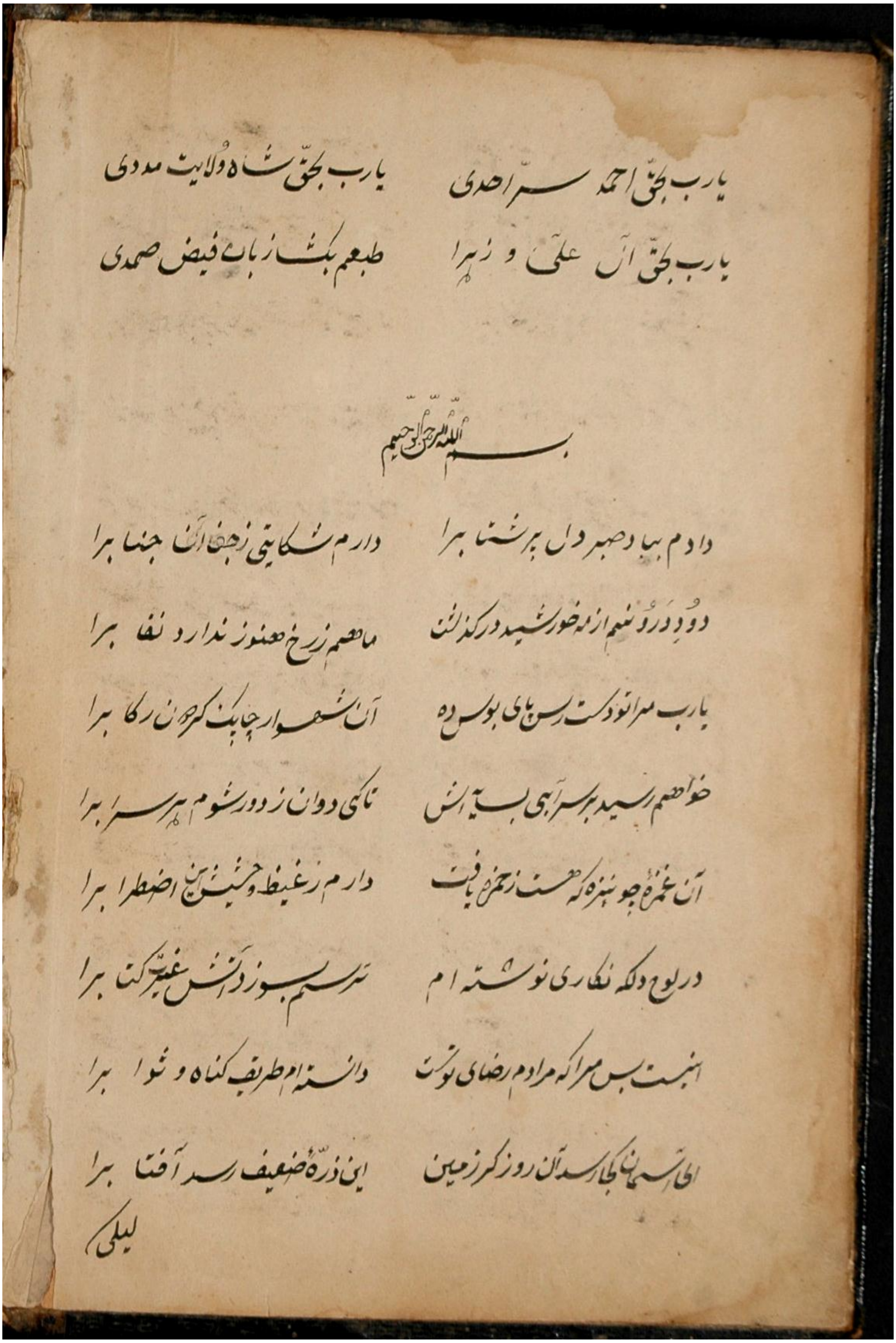
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYONLU METİN

1. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ[31]

(آ) ا	a, ā	ش	ş
(ا) ا	a, e, ı, i, u, ü	ص	ṣ
ء	ʾ	ض	ḍ, ż
ب	b	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	s̱	غ	ġ
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k, g, ñ
خ	ḫ		
د	d	ل	l
ذ	ẕ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v (o, ö, u, ü, ū)
ژ	j	ه	h (a, e)
س	s	ى	y (ı, i, ī)

[31] Faruk Kadri Timurtaş, Osmanlı Türkçesi Grameri III, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İst., 1997, s.37.

یارب بحق احمد سر احدی　　یارب بحق شاه ولایت مددی

یارب بحق آل علی و زهرا　　طبعم بکشا زباب فیض صمدی

بسم الله الرحمن الرحیم

دادم بباد صبر دل بر شنا مرا　　دارم شکایتی ز جفای آن جفا مرا

دود درون من از آه خورشید در گذشت　　ماهم ز رخ هنوز ندارد لقا مرا

یارب مرا تو دست رسی پای بوس ده　　آن شهسوار چابک گردن رکا مرا

خواهم رسید بر سر آبی بسان آتش　　تاکی دوان ز دور شوم هر سرا مرا

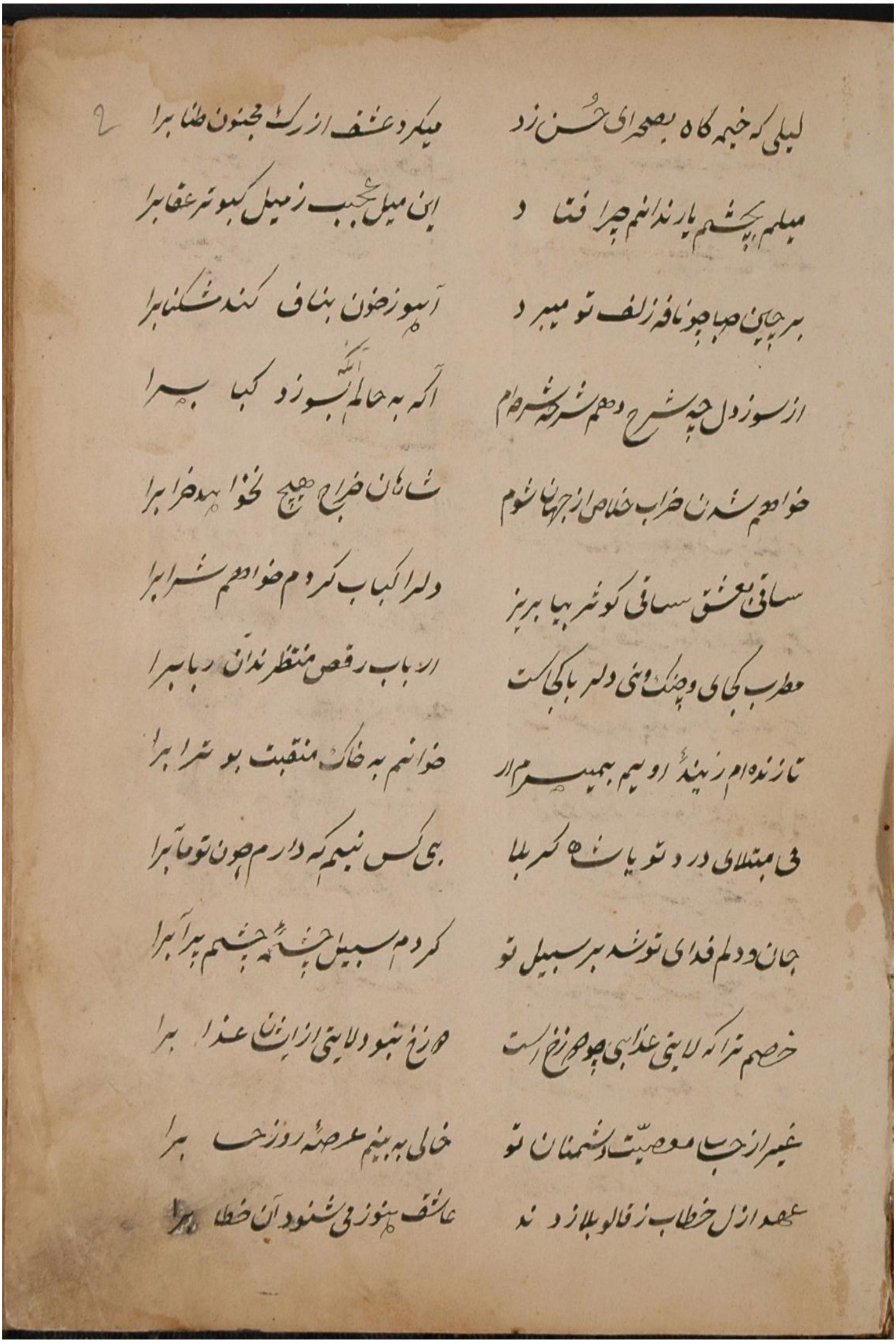
آن غمزهٔ چو نیزه که هست زخم آن یافت　　دارم ز غیظ و خشمش این اضطرا مرا

در لوح دل که نگاری نوشته ام　　تیر ستم بسوز دل آتش غیرت کتا مرا

اینست بس مرا که مرادم رضای توست　　دانسته ام طریق گناه و ثوا مرا

ای آسمان کجا رسد آن روز کز زمین　　این ذرهٔ ضعیف رسد آفتا مرا

لیلی

لیلی که خیمه گاه بصحرای حسن زد — میکرد عشق از رگ مجنون طنابرا

میلم بچشم یار ندانم چرا فتاد — این میل عجب زمیل کبوتر عقابرا

هر جا که صبا چو نافه زلف تو میبرد — آهو ز خون بناف کند مشک نابرا

از سوز دل چه شرح دهم شرمکه شرمدام — آگه به حالم آتش سوزد کبابرا

خواهم شدن خراب خلاص از جهان شوم — شاهان خراج هیچ نخواهد خرابرا

ساقی بعشق ساقی کوثر بیا بریز — دلرا کباب کردم خواهم شرابرا

مطرب کجای و چنگ و نی دلبر باکی است — ارباب رقص منتظر ندان ربابرا

تا زنده‌ام ز بنده او بیم بهمسرم ار — خوانم به خاک منقبت بو ترابرا

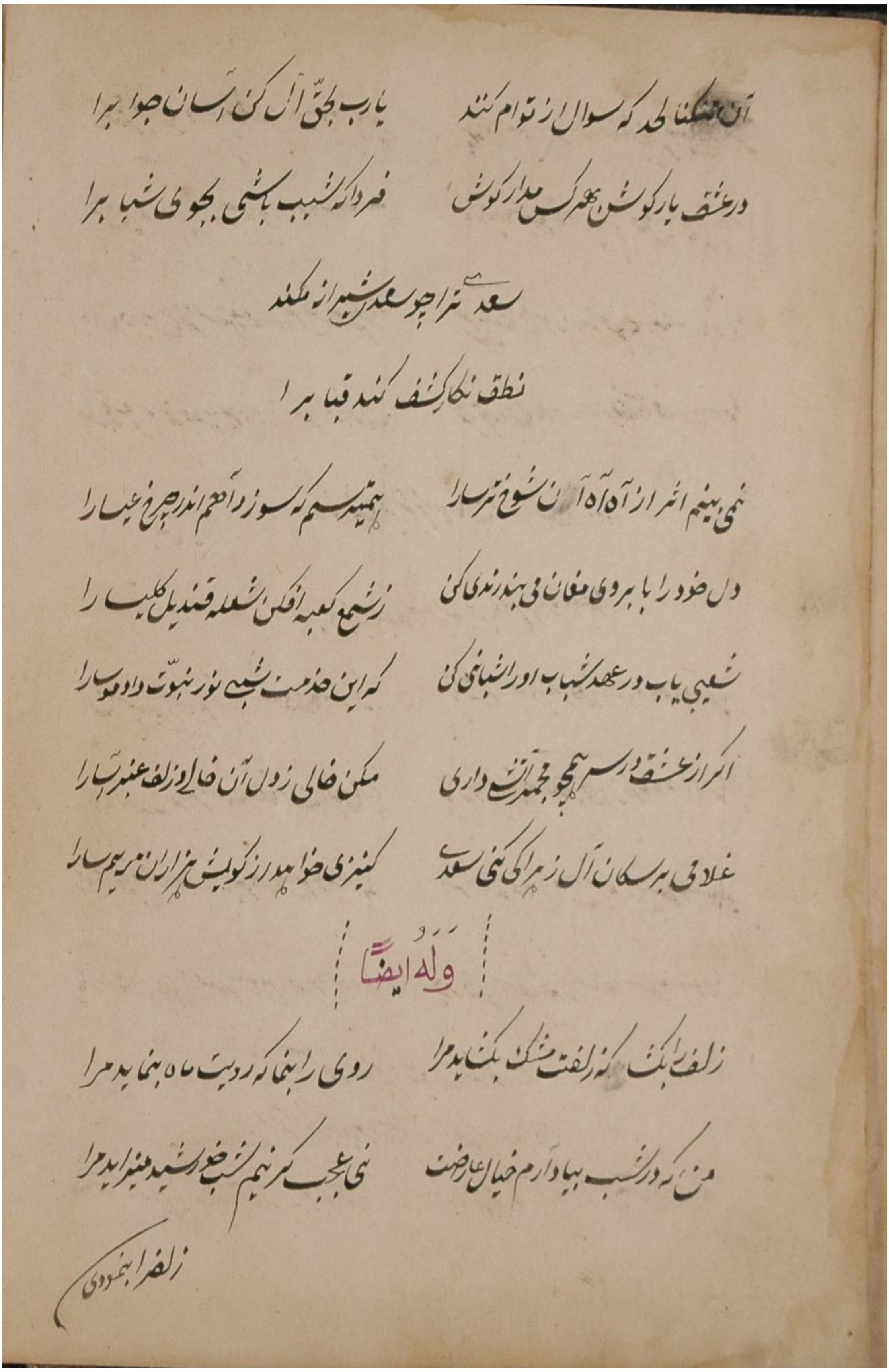
ای مبتلای درد تو یا شه کربلا — بی کس نیم که دارم چون تو مآبرا

جان و دلم فدای تو شد بر سبیل تو — کردم سبیل چشمه چشم پر آبرا

خصم ترا که لایق عذابی چو دوزخ است — دوزخ نبود لایق از آن عذابرا

غیر از حساب معصیت دشمنان تو — خالی به بینم عرصه روز حسابرا

عهد ازل خطاب ز قالوا بلا زدند — عاشق هنوز می‌شنود آن خطابرا

آن تشنگان لحد که سؤال از توام کنند — یا رب بحق آل کن آسان جواب را

در عشق یار گوش بهر کس مدار گوش — فردا که شیب باشی بجوی شباب را

سعدی ترا چو سعدی شیراز مکند

نطق نکات کشف کند قبا برا

نمی بینم اثر از آه آه آن شوخ ترسا را — همی ترسم که سوز آه هم اندر چرخ عیسا را

دل خود را با بروی مغان می بند رندی کن — ز شمع کعبه افکن شعله قندیل کلیسا را

شعیبی یاب در عهد شباب او را شبانی کن — که این خدمت ببخشد نور نبوت داد موسی را

اگر از عشق در سر همچو مجنون آتشی داری — مکن خالی ز دل آن خال و زلف عنبرآسا را

غلامی بر سلاطین آل زهرا کی کنی سعدی — کنیزی خواهد از کویش هزاران مریم سارا

ولهُ ایضاً

زلف را بکن که زلفت مشک بگشاید مرا — روی را بنما که رویت ماه بنماید مرا

من که در شب بیاد آرم خیال عارضت — نی عجب گر نیم شب خورشید منیر آید مرا

زلفرا بنمودی

زلفرا بنمودی هرکس را مرا کرد اسیر   چون منم دیوانه‌ات زنجیر میباید مرا

من نیم بلبل که با شبنم ای گل رویت خوش   از صبا غیر از نسیم گل نمی آید مرا

ای چنین کز سرو قدت قمری گشته‌ام   مرغ جان در سایهٔ طوبی نیاساید مرا

مدت عمرم همه مدغم بدرد و غم گذشت   در جهان یارب مگر شادی نمیشاید مرا

گر نگارم بر سر خاک مزارم بگذرد

این سعادت سعدیا سر بر فلک ساید مرا

آن سرو سرفراز که افکنده‌ام اورا   تا زنده‌ام از بهر خدا بنده‌ام اورا

آن لب که مرا آب حیاتست ازین دم   تا روز قیامت بلی زنده‌ام اورا

آن نخل خرامان که برفتار برد جان   هر جا که رود من بدر آینده‌ام اورا

یارب تو بدین شرمم مرا زنده میاور   در محکمهٔ حشر که شرمنده‌ام اورا

سعدی تو کی باش بجمعیت خاطر

زان زلف پریشان که پراکنده‌ام اورا

6

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 Bañā gelmezse her gün raḥmetiñden bir belā Mevlā
Olur cānım belāsız zaḥmetiñle mübtelā Mevlā

3b 2 Şehīd eyle beni tīġ-i belā-yı derd-i ʿaşḳıñla
Bi-ḥaḳḳı ravża-i şāh-ı şehīd-i Kerbelā Mevlā

3 Ferāmūş eyleyüm senden sivāyı olmasun fikrim
Hemīşe ẕikrim it is̱bāt illâ nefy-i lā Mevlā

4 Beni ayırma sen maḥşer gününde pīşvālardan
Olanda emriñ ile cümle ḫalḳa e'ṣ-ṣalā Mevlā

5 Beni keyfiyet-i ʿaşḳıñla sermest eyle ʿālemde
Ki yoḫdur andan aʿlā rütbe'-i ʿizz u ʿulā Mevlā

6 Baṣīret gözlerim göstermez olmuş bāş düşmüşdür
Celāliñçün cemāliñ nūrı ile vir cilā Mevlā

7 Ḫüdāyā ol belādan Saʿdi-i zārın naṣībin vir
K'anıñla eylediñ ʿāşıḳları sen ibtilā Mevlā

7

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 Ne sensiz rūḥumuñ bir rāḥat u ārāmı var cānā
Ne sensiz göñlümiñ bir yerde istiḥkāmı var cānā

2 Ne kūyuñsız bañā bir kaʿbe-i maḳsūd olur ḥāṣıl
Ne rūyuñsız bu ʿüryān cismimiñ iḥrāmı var cānā

3 Ne sensiz kāse-i kāvusdan bir kām alur göñlim
Ne sensiz cām-ı cemden cānımıñ encāmı var cānā

4 Ne bir āgāh ider āhım senī derd-i nihānımdan
Ne bir sen ẓālime Cebrāiliñ ilhāmı var cānā

5 Ḫayāl-i ḫāl-i ruḫsārıñla gözden ḫālīdir ʿālem
Gözimde ʿālemiñ ne ṣubḥı var ne şāmı var cānā

4a 6 Menī menʿ eyleyen kāfir degil mi küfr-i zülfüñden
Raḳībiñ bunda ne īmānı ne İslāmı var cānā

7 Ne ḳaşıñsız temāşā-yı melāle meyl ider Saʿdī
Ne sensiz ol ġarīb-i bī-kesiñ bayrāmı var cānā

8

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Mest-i maḫmūrum ḫumārımdan gelür būy-ı şarāb
Rind-i maʿẕūrum ʿiẕārımdan gelür būy-ı şarāb

2 Cām u mīnā birle memlū bir ulu meyḫāne em
Hem cülūs u hem civārımdan gelür būy-ı şarāb

3 Serḫoş olsam ḫūşe-i engūr ḳubbemdir menim
Hem ḥaṣīr u hem ḥiṣārımdan gelür būy-ı şarāb

4 Ol ḳadar būy-ı şarāb itmiş serāb-ı cismime
Ḳan çıḳārsa her damarımdan gelür būy-ı şarāb

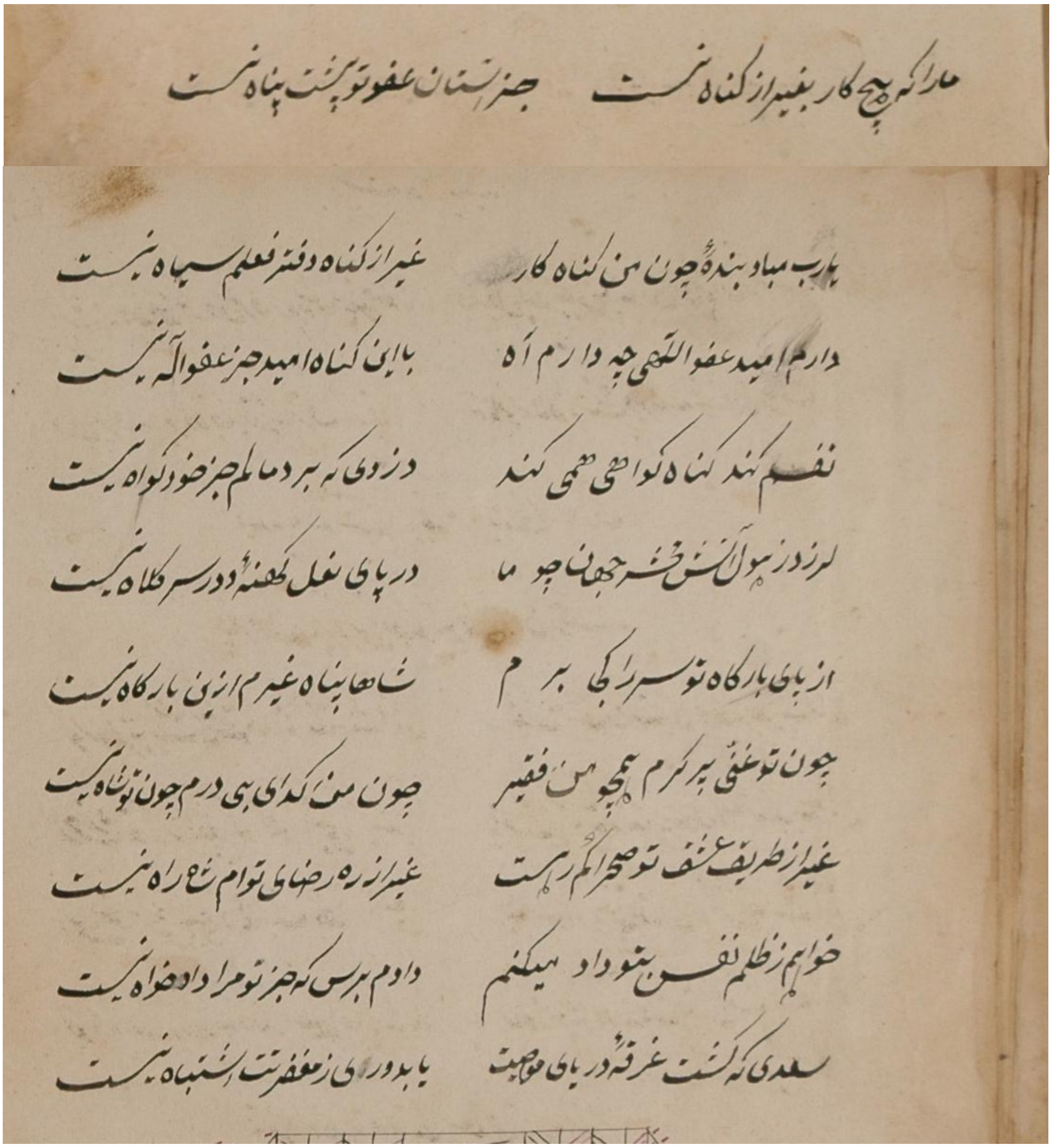
5 Ol ḳadar mestim ki bi'l-farż alsalar taṣvīrimi
Levḥa-i naḳş-ı nigārımdan gelür būy-ı şarāb

6 Vāʿiẓ el çek kim ḳabūl olmaz şarābıñ tevbesi
Tevbekâr olsam da kārımdan gelür būy-ı şarāb

7 Saʿdiyā mest olduġum ḥāletde virsem cānımı
Cām olub ḫāk-i mezārımdan gelür būy-ı şarāb

Farsça Gazel 9

4b

ما را که هیچ کار بغیر از گناه نیست   جز آستان عفو توام پناه نیست

یارب مباد بنده چو من گناه کار   غیر از گناه دفتر فعلم سیاه نیست

دارم امید عفو الهی چه دارم آه   با این گناه امید جز عفو اله نیست

نفسم کند گناه گواهی همی کند   دزدی که برد مالم جز خود گواه نیست

لرزد ز هول آتش حشر جهان چو ما   در پای نعل کهنه و در سر کلاه نیست

از پای بارگاه تو سر را کجا برم   شاها پناه غیرم از این بارگاه نیست

چون تو غنی پر کرم و همچو من فقیر   چون من گدای بی درم و چون تو شاه نیست

غیر از طریق عشق تو صحرا گم رهست   غیر از ره رضای توام شاه راه نیست

خواهم ز ظلم نفس بتو داد میکنم   دادم برس که جز تو مرا دادخواه نیست

سعدی که گشت غرقه دریای معصیت   با بدوری ز مغفرتت اشتباه نیست

10

Velehū Eyżan

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 Sezādır ol gül-i ruḫsāra ḫaṭṭ-ı nāzeden zaḫmet
Niçünkim resmidir muṣḥaf çeker şīrāzeden zaḫmet

2 Egerçi revnaḳ-ı bazār-ı ḥüsnüñ az turur ʿuşşāḳ
Yeter lakin ḳumāş-ı nāzına endāzeden zaḫmet

3 Yeter ey serv-i serkeş çıḫma çoḫ dervāze-i nāza
Aman nevk-i külāhın çekmesün dervāzeden zaḫmet

5a 4 İşitdikce fiġānım ol perī-ru pūş olur menden
Çeker gül belki bülbül çekdügi āvāzeden zaḫmet

5 Dil-i pür dāġımı bir de ciger ḳanıyla ġark itme
Ne lāzım lāle-i ruḫsāra virmek ġāzeden zaḫmet

6 Gider baġlar nefesden niçe kim āyine ey Saʿdī
Çeker ol māhrū men çekdigim ḫamyāzeden zaḫmet

11

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Göster cemāliñ ʿāşıḳa cānā niḳābıñ al
Başdan şuʿūr u ʿaḳlın o ḫane ḫarābıñ al

2 Ruḫsāre tökme zülfüñi göñlüm gibi yeter
Yanmış götür kenāra od üstin kebābıñ al

3 İtmiş ḫamūş ḫalḳı dehanıñ nihānlıġı
Eyle su'āl ġonçadan ey gül cevābıñ al

4 Ḳavī nefesiñ ile doḳunur ʿimālı ḳarşuña
Rūz-ı ḥesāba ölmeden evvel ḥesābıñ al

5 Ġāfil degil ki vaʿẓıña Saʿdī ḳulāġ asa
Vāʿiẓ işiñ yoẖ ise ḥadīs̱ it kitābıñ al

12

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Āhımı itmiş bülend ol şūẖ-ı tersā göklere
İmdi bildim kim ne yüzden çıḳmış ʿĪsā göklere

2 Gökdeki gündür veyā şemʿ-i ruẖuñdan ey ṣanem
ʿAks salmış ṭāḳ-ı ḳandīl-i kilisā göklere

5b 3 Ṭavḳ-ı ḳameridir felek boynunda yā ḳavs-ı ḳuzaẖ
Ya kemend atmışdır ol serv-i ḳamer-sā göklere

4 Āteş-i sevdā-yı ẖāliñ başda micmer teg yanar
Nola nālem çıḳsa dūd-ı ʿanber-āsā göklere

5 Gökden enmiş bir belādır Saʿdiye sevdā-yı zülf
Siḥr ile çıḳmış ʿaṣā-yı mār-ı Mūsā göklere

13

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Nāgehān görseydi ger Meryem o tersā ṣūretin
Şermden āġūşına çekmezdi ʿĪsā ṣūretin

2 Ḥasret-i zülfiyle cān virsem vaṣıyyetdir baña
Ḳabrimiñ dāşına çeksünler çelīpā ṣūretin

3 Ḫırḳa vü tesbiḥi rehn eyler reh-i meyḫānede
Kim ṣuḥayb-āsā lebiñde görse ṣahbā sūretin

4 Tā meger öz dīnine meyl eyleye ol muġbeçe
Çekmişem göñlümde çoḫdan kilisā ṣūretin

5 Maḥv olur Mūsā-yı ʿaḳl olsa tecellā-yı cemāl
Gösterür her Tūr-ı sīnem Tūr u Sīnā ṣūretin

6 Ol ṣürāḥī gerdene ḥayrānım ol ġāyetde kim
Gūyiyā çekmiş ḳażā destimde minā ṣūretin

7 Bir muṣavverdir göñül kim başa gelmez çekdügi
Kim çeker levḥ-i ḫayāle māl-i ḫülyā ṣuretin

8 Nūḥ-ı ʿaşḳım görmek istersin fenā ṭūfānını
Giryeden gör dem-be-dem dīdemde deryā ṣūretin

9 Saʿdiyā şīşe-i çeşmime görünmez nūrdur
Ol perīveş yā göze göstermez aṣlā ṣūretin

14

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

6a 1 Ṣūfī şarāb-ı ʿaşḳdan iç bir licam-ı cam
Bed-nām-ı cām ol isteme beyne'l-enām-ı nām

2 Bile keser mi ülfeti aḥbābdan ḥabīb
Olduñ raḳībe ey meh-i āhū ḫırām-ı rām

3 Zülf-i nigārı görmüş ʿaceb ḳanḳı ṣubḥda
Bād-ı ṣabādan oldı muʿaṭṭar meşāmm-ı Şām

4 Levḥ-i ezelden oldı ṣabādan şikeste dil
Ḫaṭṭıñ idince ḫāme-i müşkin ḫitām-ı tām

5 Cennet ḳuşı da olsa gözi dānemizdedir
Saʿdī olursa göñlüme zülfi müdām-ı dām

15

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Derdā ki dāġ-ı derdimi bir merd yoḫ diyem
Dāġ oldı derd-i sīnede hem derd yoḫ diyem

2 Rāz-ı rumūz-ı cevher-i ferd-i dehānıñı
Cevher-şinās dehrde bir ferd yoḫ diyem

3 Ey gül ʿiẕār nergis-i çeşmiñ nişānını
Bir eşk-i āl reng ruḫ-ı zerd yoḫ diyem

4 Her şeb göñülde mihr-i cemāliñ ḥarāretin
Hiç bir seḥerde bir nefesi serd yoḫ diyem

5 Saʿdī derūn-ı sīnede miḥnet yer itdügin
Bir merd-i rehneverd-i cihāngerd yoḫ diyem

16

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Sāḳī baña bir cām vir Allah içün olsun
Bu meclise bir nām vir Allah içün olsun

6b 2 Teşrīf bugün düşdi bize molla şerīfiñ
Sāḳi dut elim kām vir Allah içün olsun

3 Ol ḳāmete tök kākülñi ṣubḥ-ı ḳıyāmet
Ḫalḳa ḫaber-i şām vir Allah içün olsun

4 Ey şāne sen ol zülf-i dil-ārāmı dağıtma
Bu göñlüme ārām vir Allah içün olsun

5 Ḳoyma düşe ruḫsārıñā ol zülf-i siyeh yā
Ol kāfire İslām vir Allah içün olsun

6 Senden ki ṣanem dost selām ummaya bāri
Düşmen gibi düşnām vir Allah içün olsun

7 Sāḳī nefes-i Saʿdī bir ān cāmsız olmaz
Bu kāra bir encām vir Allah içün olsun

17

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Biz ḫalvetiyiz tā ne żarar meşġalemizden
ʿAşḳ encümeni şuʿlelenür meşʿalemizden

2 ʿĀşıḳ çağırur āhımız āvaz-ı ceres tek
Zīrā yolazar ġāfil olan ḳāfilemizden

3 Serbeste metāʿız çekeriz bār-ı emānet
Ḥammāl-ı ġamız vāḳıf olan yoḫ şehāmızdan

4 Pā-beste-i zencīr-i cünūnuz biz ezelden
Her ʿasırda bir Ḳays çıḳar silsilemizden

5 Raḥat ne revā bizlere bir bir daḫi herkes
Rıḥlet yüküni bağlayalar merḥalemizden

7a 6 Farż it özge ʿaşḳı eger ʿarż ide ḥüsnin
Vācib görünür niyyetimiz nāfilemizden

7 Geç daġdaġadan dāġ-ı derūn urma ẖayāle
Ġāfil ne çıḳar ġul gibi ġāilemizden

8 Bir ḳaṭarca gelmez iki dünyā gözimizde
Deryā-yı muḥīṭ iste bizim ḥavṣalamızdan

9 Ḥayrān şude-i bāʿis̱-i icad-ı cihānız
ʿAllāme-i ʿaṣr ʿāciz olur mes'elemizden

10 Saʿdī yetür āhımızı göklere ol meh
Hergiz özi āgāh degil zelzelemizden

18

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Gülzār-ı cihān ẖārını pāk itmege degmez
Gül kimi girībānıñı çāk itmege degmez

2 Tiryāk-mizāc olma degil bāḳī ḥayātıñ
Birgün seni zehrile helāk itmege degmez

3 Beş gün ṣāġ olub gezmegi nisyān idüb insān
Āẖir güni basduḳını ẖāk itmege degmez

4 Āteş es̱er itmez dil sengīnine çarẖıñ
Āh ile dili meşʿale-nāk itmege degmez

5 Saʿdī vār ise kevkeb-i baẖtıñda saʿādet
Her naḥs-i nefesden daẖi bāk itmege degmez

19

Eyzan

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Dünyā kim ānıñ taẖt-ı cülūs itmege degmez
Beş gün beg olub naʿra-i kūs itmege degmez

7b 2 Degmez seḥer-i şāma yuh-ı murgını gözden
Per dāşte-i bāng-ı ẖurūs itmege degmez

3 Bir ḥācetle müflisi itmezse ġanī ger
Ḥātemse de iẓhār-ı fülūs itmege degmez

4 Bir nefes ki ʿaşḳ āteşi çıḳmaz nefesinden
Defterde anı ḳayd-ı nüfūs itmege degmez

5 Saʿdī saña pāy-taẖt ola dünyā yine el çek
Bir pāye içün pāyını būs itmege degmez

20

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Dervīş olana dünyāda endīşe ne lāzım
Endīşe-i dünyā daẖi dervīşe ne lāzım

2 Bir iv ki ẖarāb ola binā eylemek anı
Ey merd-i keç endīş-i ẖaṭā pīşe ne lāzım

3 Āẖir ki ecel avcısı bir gün seni avlar
Çekmek daẖi her bir avı bir şīşe ne lāzım

4 Āsūde ol ālayişle olma müşevveş
Düşmek daẖi beyhūde bu teşvīşe ne lāzım

5 Çün bāḳī degil lez̲z̲eti bu şehd-i ḥayātıñ
Dutmaḳ daḫi barmaḳıñı her nişe ne lāzım

6 Başdan sārımazsın yārasın kimseniñ açma
Sīmiñ nemegi her dil-i pür-rīşe ne lāzım

7 Ferdah-nihād olsa o şirīn lebe herkes
Bir āhile biñ dāğı deler tīşe ne lāzım

8a 8 Zāhid dāş atar dāire-i ʿişrete sāḳī
Bir ḫalvete çek mey küpüni şīşe ne lāzım

9 Saʿdī ne işiñ var seniñ ʿaşḳdan elzem
Uymaḳ daḫi bu ʿişrete bu ʿıyşe ne lāzım

21

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Ey dil özine herkesī hem dem mi ṣanursın
Her nā-kesi nā-maḥremi maḥrem mi ṣanursın

2 Bir ʿālemi vār herkesin ʿālemde ḥaḳīḳat
Bu ʿālem-i envāʿ bir ʿālem mi ṣanursın

3 Tiryāk ṣanub istedügiñ zehr olur āḫir
Her merhemi her yāreye merhem mi ṣanursın

4 Her hey'et-i insāndakin insān mı bilürsin
Her ṣūret-i ādemdekin ādem mi ṣanursın

5 Nefsiñ unudub laʿnet-i şeyṭān mı oḳursun
Sen nefsiñi şeyṭāndan ʿaceb kem mi ṣanursın

6 Her terlemiş ʿārıżlara ʿārıż mı olursun
Her şeb tökülen nemleri şebnem mi ṣanursın

7 Vār ise kerem vārdır ʿanḳādan ʿibāret
Her devleti Ṭayy olmazı Ḥātem mi ṣanursın

8 Her ḳul olanıñ ḳavlini ṣādıḳ mı bilürsin
Her ḫırḳalı dervişi sen Edhem mi ṣanursın

9 Çoḫ mü'min olan Kūfe kimi kāfire çıḳdı
Sen müslime her gebr-i müsellem mi ṣanursın

8b 10 Her sīneleri zīr-i felekde yeñi ay tek
Nāḫun-zede-i ḥasret-i mātem mi ṣanursın

11 Çün boşdı vefādan felegiñ kīse-i ʿahdi
Her dirhem olan ceybde dirhem mi ṣānursın

12 Ādem olana lāzım olan ʿaşḳdır ancaḳ
Saʿdī özüne her işi elzem mi ṣanursın

22

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 ʿĀrif olanıñ bāde-fürūş olması ḫoşdur
Ya kūşe-i ʿuzletde ḫamūş olması ḫoşdur

2 Kim mülkin alub dūşına göç eyledi bundan
Dünyā-yı denī ʿāḳıla düş olması ḫoşdur

3 Kim geldi buña ḫāne ḫarāb olmadı gitdi
Dervīş olanıñ ḫāne-bedūş olması ḫoşdur

4 Dolduḳca boş it destiñi dolaba ḳıyās it
Boş olmasa dolmaz gene boş olması ẖoşdur

5 Mümkün mi yete ḳāfile-i leyliye herkes
Mecnūn kim hem- seyr-i vuhūş olması ẖoşdur

6 Naḳḳāş-ı ezel kim ola derkinde taḥayyür
Ḫalḳın gene ḥayrān-ı nuḳūş olması ẖoşdur

7 Cān naḳdi fedā neş'e-i bezm-i ʿurefāya
Şāh olmadan evvel şehre çāviş olması ẖoşdur

8 ʿAnḳā vār iken kerkese her kes niye varsun
Zāġ olmadan elbet ḳaraḳūş olması ẖoşdur

9a 9 Biz nūş idelim hiç nūş olsun dimesünler
Bu bāle-i ʿaşḳıñ bize nūş olması ẖoşdur

10 Ḫoşdur tökülen mey ḳırılan şīşeler olsun
Bu meygedeniñ cūş u ẖurūş olması ẖoşdur

11 Bir göñliñ ivin kim öremezsin daẖi yıẖma
Senden ḳamunıñ ẖāṭırı ẖoş olması ẖoşdur

12 Nāẖoş gelür Allaha olan ṭāʿate maġrūr
ʿAbdiñ özi ḳara eli boş olması ẖoşdur

13 Saʿdī ḳulıdır dā'ire-i pīr-i muġānıñ
Ol dāyirede ḥalḳa-begūş olması ẖoşdur

23

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Şimşīr çıḳdı ḫūnıma ebrū didikleri
Zincīr imiş cünūnıma gīsū didikleri

2 Ol ġamze imiş eyleyen ʿuşşāḳı ġamzede
Cāndan idermiş Ādemi cādū didikleri

3 Çeşmiñ işāre ḳıldı ḳaddiñ ḳıyāmına
Geldi ḳıyāmet üzre terāzü didikleri

4 Ḳaddiñ görünce aġlasam ey gül ʿaceb degil
Peyveste pāy-ı serve āḳarsū didikleri

5 Bildim ʿumūm ʿāleme merciʿ sen oldıġıñ
Ġaflet degil mi herkese yā hū didikleri

6 Yoḳ mı marīż-i derd ü ġam-ı yāre ey ṭabīb
Dārü'ş-şifā-yı dehrde dārū didikleri

9b 7 Dāġ-ı derūn-ı Saʿdiye seyr eyledim bu dem
Bildim henüz lāle imiş rū didikleri

24

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Kim gelse naḳş-ı ʿāleme ḥayrān gelür gider
ʿĀlem bu naḳş-ı ḥayrete seyrān gelür gider

2 Geldiñ cihāna gitme ki olsun tedārikiñ
Zīrā bu ḫān-ı miḫnete mihmān gelür gider

3 Müflis eline mal gelüb gitmesi kimi
Rūz-ı ecelde ḥalḳımıza cān gelür gider

4 Kūy-ı nigāra gelse gider ʿāşıḳ öyle kim
ʿIyd-ı ḍuhada Kaʿbeye ḳurbān gelür gider

5 Ḳurb-ı ḥabībe düşdi raḳibiñ tereddüdi
Gūyā ki ḳalb-i mü'mine şeyṭān gelür gider

6 Ḳaddimiz behişt-i kūyına ḥūrisiriştler
Ādem müdām dehre peşīmān gelür gider

7 Saʿdī henüz mūr kimi dāne cemʿ ider
Bilmez ki günde niçe Süleymān gelür gider

25

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿlün

1 Ṣūfī bīm itme ki senden bir ümmīd isterler
Ol ümīd ile ḳıyāmetde nüvid isterler

2 Bu namāz-ı veraʿı ʿarż-ı niyāza degişür
Bāb-ı ġufrāna şaḳī varma Saʿīd isterler

10a 3 Kūfe ehli kimi daʿvā-yı imāmet ḳılma
Senden āḫir güni Ḳur'ān-ı mecīd isterler

4 Ceng-i ġayretde fedākār-ı Ḥüseynim diyeniñ
Dümm-i tīġında bu dem ḫūn-ı Yezīd isterler

5 Süfehā fırḳasıdır silsile-i Süfyānī
Kūfeden Şāma ḳadar şom pelīd isterler

6 Sen cehennem odınıñ ḥadd u ḥudūdın gezme
Bir gün ol kürre-i ḥaddāde ḥadīd isterler

7 Tīġ-i laʿn ile helāk eyle Yezīd evlādın
Ondan uyana ne ġāzī ne şehīd isterler

8 Gerek aḥbāb ile āl-i ābā aʿdāsın
Ki bunıñ her ikisin defter-i ḳıyd isterler

9 İtme sen şiddet-i laʿīn ile o şeddādlara
Bu ʿiḳābı sene ʿuḳbāda şedīd isterler

10 Ġam güni mātem-i aḥbābdır ʿayn-ı aʿdā
ʿIydi de mātemī de rūz-ı vaid isterler

11 Şemʿ tek gitse de bāşıñ ġamıñı fāş itme
Ki bu genciñ derd-i ḥıfẓında kilid isterler

12 Geçdi ʿömriñ ur yeñi nāme siyāh ʿaddā yile
Ṣanma ol maḥkemede rīş-i sefīd isterler

13 Ḫidmet-i mürşīdi ḫatm ile murād itme hiç
Bundan artuḳ ne meḥabbet ne mürīd isterler

14 Ḳābil ḫidmet-i pīr olmayan irşād olamaz
Ki bu meydān-ı reşādetde reşīd isterler

15 Nāḫunı ḥasret-i ġamdan meh-i nev-tek gökde
Saʿdiyā sīnede bir zaḫm-ı cedīd isterler

26

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

10b 1 Ṣūfī bu ṣaffa gelmese inṣāf degil mi
Āyine-i inṣāfı ānıñ ṣāfī degil mi

2 Zāhid ṭamʿıñ çoḫsa cehhennemde yeriñ vār
Cennet didigiñ ʿārifiñ aʿrāfı degil mi

3 Vāʿiẓ sañā ne kendi ḫaṭā eylemiş ʿāşıḳ
Eyler Ḥaḳ anı afv u ʿaṭā ʿāfī degil mi

4 ʿUḳbāda ider laʿnet odı Kūfeni vīrān
Dünyālar ḫarāb olmaḳ oña kāfī degil mi

5 Bu ḫasta-i ʿiṣyāna ḳıyāmet güni Saʿdī
İtmez mi şefāʿatle şifā şāfi degil mi

27

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Faʿlün

1 Şemʿ-i ruḫsārınā tā sīnemi fānūs itdim
Ḳays-ı reşkle pervāneni maḳbūs itdim

2 İtdim āyinede ʿaḳsim kimi kendim bī-cān
Senī cānānım ol āyinede maʿkūs itdim

3 Şīşe-i ʿaḳlı şikest itdi melāmet dāşı
Sen perī peykere kim göñlümi me'nūs itdim

4 Dāne-i ḫāliñi görmezdim ki ṣanmaḳ içün
Dām-ı zülfüñde göñül mürġini maḥbūs itdim

5 Degmesüñ kelbiñ ayāġına dāş ezmiş bāşım
Ġalaṭ itdim ṭaleb-i devlet-i pābūs itdim

6 Ey muḥabbet ḳoma ḫālī ola bir yer ārada
Cān-ı cānān arāsında senī cāsūs itdim

11a 7 Bāġ-ı firdevs ser-i kūyıña teşbīh itmem
Velī şehnāme-i ḥüsnüñde şeh-i ṭāvus itdim

8 ʿĀrdan ʿārī menem Ḳaysa ḳıyās olmam
Aldım andan daḫi rüsvālıġı nāmūs itdim

9 Tā ki meyḫānede teslīm-i muġ oldım Saʿdī
Nefret-i ḍaġdaġa-i zāhid-i menḫūs itdim

28

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Faʿlün

1 Ne niyāz eyleye ʿāşıḳ nigeh-i nāzından
Ne çeker ġamzedeler ġamze-i ġammāzından

2 Biri İlyās biri Ḫıżır biri ʿĪsādır
Hele çoḫ kes diri ḳalmış lebiñ iʿcāzından

3 O şeh-i nāzıñ kūy-ı gökde añā müşteridir
Cenk urur zühre bugün naġme-i şehnāzdan

4 Bāl ü per ḳalmadı mürġ-i dil-i nālānımda
Çeşm ü müjgānı çalan şehper-i şehbāzından

5 Saʿdiyā āhım işit gec açılur ruḫsārı
Öyle kim gül açılur bülbüliñ āvāzından

29

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

I

1 Ḫalḳın ḫaberi nefse esīr olmaḳ içündür
Ḫalḳ olmaġı ḫallāḳa ḫabīr olmaḳ içündür

2 Āṣaf düşe inṣāf ile zīr-i ṣaff-ı mūra
Sen ṣanma Süleymāna vezīr olmak içündür

11b 3 Bir gün bükülür bel tökülür diş üzülür iş
Ey dil bu cüvanlıġ saña pīr olmaḳ içündür

4 Sīr ol bu cihandan ki ola dirlik anıñla
Ẓan itme ki dirlik daḫi sīr olmaḳ içündür

5 Sen cürmüñe ʿafv iste gel ey bende-i mücrim
Kim ʿafv-ı Ḫüdā cürm-i kebīr olmaḳ içündür

6 Bir pāre ḳaraḳullar esīr itmege degmez
Bu salṭanatıñ seyri serīr olmaḳ içündür

7 Çoḫ gürbeleriñ ḥarbesini ẓāhir-i fuḳarāya
Mustaẓhar-ı ser-pençe-i şīr olmak içündür

8 Birbirine aldanma selām itse de İslām
Gūyā ki virür düşmen olan düşmene düşnām

II

1 Bir vaḳt ḥarīm-i ʿademe maḥrem idik biz
Ne bend-i belā vü ne esīr-i ġam idik biz

2 Dünyāya düşürdi bizi bir ḳısmet-i dāne
Cennetde demādem dem uran ādem idik biz

3 Bir şeb bizi nem çekdi bu ẓulūmāta hevādan
Berg-i gül-i nūrānīde bir şebnem idik biz

4 Tāc-ı zer-i Cemşīdi uranlara ḫurşīd
Bir kāse-i kāvus u cām-ı Cem idik biz

5 Şimdi elimiz Rüste olub dest-i hünerden
Bu Zāl-i kuhen-sālide bir Rüstem idik biz

12a 6 Çerḫ urmaz idi sīnesine pençe-i māhı
Tā sīnezen-i taʿziye-i mātem idik biz

7 Terkīb-i ʿanāṣır yok idi ʿālem-i fiʿle
Eczā-gede-i ḳuvvede bir ʿālem idik biz

8 Ol rūḥa ki yoḫ oldı bir ervāhdan aḳdem
Ḫalḳ oldı anıñ varlıḳına ʿālem ü ādem

III

1 Şaṭranc-ı ecel vār ḥayāt olmadan evvel
Ferzāne iseñ āt anı māt olmadan evvel

2 Fırṣat var iken toḫm-ı ümīdiñ ne ise ek
Ol ʿarṣada ferdā ʿaraṣāt olmadan evvel

3 Billah bu ḥayāt ādeme bir dām-ı ʿademdir
Meyyit bil öziñ bunda memāt olmadan evvel

4 Ḳıl rāżı öziñden Ḥaḳḳı andan ṣora yüz dut
Bu sofra açılmaz berekāt olmadan evvel

5 ʿĀşıḳları gözyaşına ġarḳ itmiş idi ʿaşḳ
Ṭūfān-ı fenā Nūḥa necāt olmadan evvel

6 Biz ḫūn-ı yezīdān içer idik şühedālar
Teşne-ciger-i āb-ı Fırāt olmadan evvel

7 Biz zinde idik rūḥ kimi cism-i ḳadeḥde
Ol āb-ı beḳā Ḥıżra berāt olmadan evvel

8 Sāḳī getür ol rāhī ki rūḥ-ı ʿurefādır
Īmāna vefā ḳalbe ṣafā cāna şifādır

12b **IV**

1 Dünyāya ṭamaʿ eyleme ey āḫiret ācı
Düşmez daḫi bir taḥt-ı nikāḥa iki bācı

2 Bir gün düşer āḫir yere tārāc-ı dil taḫtıñ
Ḳoyma bāşıña ey şeh-i muḥtāc bu tācı

3 Kiẕb ile giçer işe metāʿı bu cihānıñ
Kimdir ola bāzār-ı ṣadāḳatde revācı

4 Ṣūretde ne vār sīrete seyret niceler gör
Ḳoynunda gezer ḫaçı ḳoyar ādını ḥācı

5 Hiç ḫāric-i dīn bilmez özin ehl-i ḍalālet
Maḥşer ḳopa kimdir göreler fırḳa-i nāci

6 Kibr ü ḥased-i buḫldan Allah ide maḥfūẓ
Çıḳmaz bu marīżiñ daḫi taṣḥīḥe mizācı

7 Ölmezden evvel öl ki bir ʿilletdir ecel kim
Cān ehline taʿcīl ile lāzımdır ʿilācı

8 Bu yoldı giden ehl-i vefā ehl-i ṣafāya
Cān vir ʿurefāya żurefāya şürefāya

V

1 Her pīr etegin dutma ki tedbīrini bilmez
Ḥaḳḳıñ Ḥaḳ ʿindindeki taḳdīrini bilmez

2 ʿAksiñ kimi nā-ehle ṣaḳın durma berāber
Mir'at-ı mürāʿatda taṣvīrini bilmez

3 Cemʿ itse eger ṣoḥbet içün bir kes iki nās
Nesnās tek itdikleri taḳrīrini bilmez

13a 4 Bir zülf-i siyeh ḳaydına ṣayd olmayan ġāfil
Dīvānedir ol rütbe ki zencīrini bilmez

5 Ol rinde fedāyım ki şarābıñ es̱erinden
Serḫoşdur o ġāyetde ki te'ṡīrini bilmez

6 Āhū ise de şīrden ister çeke şīre
Her ṭıfl anasından emen şīrini bilmez

7 ʿĀrif o di kim ṭāʿatini ʿadd ide taḳṣīr
Cāhil o di kim itdügi taḳṣīrini bilmez

8 Dut ṣıdḳile bir ʿārif-i billah eteginden
Bu çetr-i semāvāta ol āgāh eteginden

VI

1 ʿAnkā-ḳadem ol menziliñ it kāf-ı ḳanāʿat
Ḳoyma uça alçaḳ bile ḫaṭṭāf-ı ḳanāʿat

2 Her lāşe-i lāşiye-i telāş itme maʿāş it
Ey kerkes-i pür kīse degil lāf-ı ḳanāʿat

3 Ṣarf eylese de ʿömrini miḥnetlere her naḥv
Ẓan itme ziyān eyleye ṣarrāf-ı ḳanāʿat

4 Ās̱ār-ı cehennem didigiñ ʿayn-ı ṭamaʿdır
Cennet kimidir ʿārife aʿrāf-ı ḳanāʿat

5 Ḳāniʿ olusın ḳande ise ḳısmetiñ ʿaksin
Gösterse saña āyine-i ṣāf-ı ḳanāʿat

6 Ṣūfī ki ṭamaʿ dāşın atar eylemez inṣāf
Nıṣf olsa daḫi şīşe-i inṣāf-ı ḳanāʿat

13b 7 Nıṣf olsa da bir nān kimi cānı iki ṣınfa
Düşmez yine inṣāfdan eṣnāf-ı ḳanāʿat

8 Ḳullü men ḳanaʿa kāne ʿazīzen ezelliyen
Ḳullü men ṭamaʿa kāne zelīlen ḫazeliyyen

VII

1 Her kim ki düşer Ḥaḳ yolına bāṭıla düşmez
Ḥaḳḳā kim anıñ ḥaḳ sözi dilden dile düşmez

2 Sen rāḥat içün düşme daḫi göç bu cihāndan
Bir ḳorḫulu menzildir o kim ḳāfile düşmez

3 Çoḫ teşneleriñ bunda dili yandı susuzdan
Hiç ġāfil olan ḳāfile bu menzile düşmez

4 Bir gün tükedür ʿömr ḳuşı dāne-i vü ābı
Ḫāl-i leb-i cānāne yetüb cān hele düşmez

5 Eyyām-ı güẕārında düşer şenbeye nev-rūz
Ammā o gül nāz etegi her ele düşmez

6 At özüñi bir ẕevraḳ-ı tevfīḳ-i Ḫüdāya
Āt ile bu deryāya düşen sāḥile düşmez

7 Ġavvāṣṣ-ı dür-i maʿrifet-i baḥr-i ḫavāṣ ol
İḫlāṣ-keş-i āl-i ʿabā ol da ḫalāṣ ol

30

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

I

1 Ey dil meded-i rabb-i celīl iste ʿAliden
Fikr eyle ḥaḳḳı ẕikr-i cemīl iste ʿAliden

14a **2** Zāhidlere vir cennet ivin selsebīl eyle
Sen meygede-i ʿaşḳa sebīl iste ʿAliden

3 Dil dostını mecmuʿ-ı ʿadd ḳıl andan
Dīn düşmenini cümle zelīl iste ʿAliden

4 Bāb-ı keremi açsa eger ḫuld-i berīne
Sen istedügiñ ḫalḳı daḫīl iste ʿAlidenf

5 Dünyā saña ger āteş-i Nemrūd ola yekser
Sen ḫāneñi gülzār-ı Ḫalīl iste ʿAliden

6 Bir ʿillete var her naẓararında min ʿilācı
Sen cānıñı ey ʿāşıḳ ʿalīl iste ʿAliden

7 Dünyā gögüne düşse eger ḥaşirde ḫurşīd
Dut dāmenini ẓıll-ı kefīl iste ʿAliden

8 Dāmād-ı Nebī yād-ı Nebī nād-ı Nebīdir
Her medd-i nefesde daḫi imdād-ı Nebīdir

II

1 Her fitne ile yerden o ḳāmet niye dursun
Ḳopsun daḫi ol günde ḳıyāmet niye dursun

2 Bir kūfe ki kāfirden ʿibārāt ola ekṡer
Müslim gibi ẕāt onda selāmet niye dursun

3 Nūr-ı ḥafī kim basduralar ẓulmet-i ẓulme
Ḳaçsun oradan sāye-i raḥmet niye dursun

4 Bir şām ki şūm ola gerek şimdi peşīmān
Açılsun aña ṣubḥ-ı nedāmet niye dursun

14b **5** ʿAbbās-ı ʿalemdārı ki saldılar ʿalemden
Laʿn olsun ol aʿdādan ʿalāmet niye dursun

6 Andan ki düşe tefriḳa cemʿiyet-i İslama
Ol fırḳada īmān-ı imāmet niye dursun

7 Bir yerde ki sāḥir diyeler muʿcize-gūya
Ol maʿrekede kān-ı kerāmet niye dursun

8 Ḳalsun seḥer-i maḥşere dīvān-ı ʿadālet
Besdür revīş-i gerdiş-i çarḫa bu ḫacāle

III

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Biz sīne-zen-i nefrīrne-pīrā-yı Ḥüseyniz
Biz dil-şüde-i ḥüsn dilārā-yı Ḥüseyniz

2 Zehr ile sār almış bir özi lāleyiz ammā
Dildāġ-ı ciger-kūşe-i zehrā-yı Ḥüseyniz

3 Biz dostına dost düşmanına düşmeniz anıñ
Tā rast- revi raste-i reyi Ḥüseyniz

4 Bülbül gibi şiven-zen-i ḥüzn olsaḳ ʿaceb mi
Ḥayrān-ı gül-i ʿārıż-ı ḥamrā-yı Ḥüseyniz

5 Çavgānız anıñ gūy-ı tevellāsına ammā
Tebrīr-i erbāb-ı teberra-yı Ḥüseyniz

6 İsterseler ne āb-ı Fürāt āb-ı ḥayāta
Bizler ki varuz teşne-i ṣaḥrā-yı Ḥüseyniz

7 Biz kelbi derīz rütbemiz aʿlā dī felekden
Der- perver-i dervāze-i dārā-yı Ḥüseyniz

8 Kim ismi Ḥasan ḥüsn-i Ḥasen ḫulḳı Ḥasendir
15a Cān boynına kākülleri zencīr-i resendir

IV

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Bir āhū ki şer ile ola şīre ḥavāle
Elbette ider şīr anı şemşīre ḥavāle

2 Elbette ki bir ẓālim-i dīn ẓulme sebebdir
Her çend ki her ḥāl ol taḳdīre ḥavāle

3 Cismim ḳafes alsa delinüb dām-ı belāda
Cān mürġi olub dāne-i teẕvīre ḥavāle

4 Leylā ṣanub aldanma ḫam-ı ḫayme-i çarḫa
Mecnūn gibi eyler seni zencīre ḥavāle

5 Sen çarḫ-ı kemān itme ki bir kinli kemāndır
Āḫir ki seni bir gün ider tīre ḥavāle

6 Bir ṭıfla ṭufeyl idi göñül mehd-i belāda
Āh olmaya hiç māder-i hemşīre ḥavāle

7 Her ḥāl sen aḥvāl-i cihānı bilmezsin
Tedbīriñ eger eylemesen pīre ḥavāle

8 Bāzār-ı ḥayātıñda revāc itme Saʿdī
Fetḥ eylediġiñ ülkede bac isteme Saʿdī

31

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Dūr ol bu cihān ḫalḳına dūr olmadan evvel
Terġib ile bul ġaybı ḥużūr olmadan evvel

2 Sen gözle tecellā-yı ḥakkı sīnede Mūsā
Sināda nidā- būde-i Ṭūr olmadan evvel

3 Ẕikr-i leb-i cānānile lebiñ iderek dūr
Ḫalḳa ḫaber-i nefḫa-i ṣūr olmadan evvel

15b 4 Mecnūnsan eger menzil-i Leylāda muḳīm ol
Gözden sefer-i nāḳa ẓuḥur olmadan evvel

5 Sen pīrehen-i Yūsuf içün çekme teessüf
Yaʿḳūb-ı diliñ dīdesi kör olmadan evvel

6 Pāy-ı melaẖa itme Süleymānī żiyāfet
Ḥaddiñsiz umūr eyleme mūr olmadan evvel

7 Feryād kim ol bir leb-i şīrīn-leb Ferhād
ʿÖmrüñ bu merāretle mürūr olmadan evvel

8 Ol pāk bugün tevbeni ferdāya düşürme
Cāyiz mi teyemmüm su żarūr olmadan evvel

9 Ol bir meh-i ẖurşīd ruẖa ẕerre kimi maḥv
Ol zāhid-i ẖar çeşmine ẖūr olmadan evvel

10 Çek zor ile zencīre civanlıḳda bu nefsi
Āẖir ḳocalub ʿaḳlıña zūr olmadan evvel

11 Pervāne rūḥıñ ne görür şemʿ-i mezārı
Ẓulmetgede-i sīnede nūr olmadan evvel

12 Saʿdī saña besdür bu ḳuṣūr itmesin el-ḥaḳ
Ḥaḳdan ṭaleb-i ʿafv-ı ḳuṣūr olmadan evvel

32

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Ġamzeñ ḫadeñgi cān u dil sīneden geçer
Bilmem ne vaḳit bu ġażab u kīneden geçer

2 Cāndan geçer cemāliñ eger görse ʿāşıḳıñ
Gūyā cemāliñ ʿaksidir āyineden geçer

3 Ḫāliñ ḫayāli ḫāne-i dilden geçer mi hiç
Kimdir bunı ki mürġ-i ḳafes çīneden geçer

16a 4 Ḳan içmeden geçer mi o cellād gözleriñ
Muʿtād-ı müşkil ʿādet-i dīrineden geçer [1]

5 Saʿdī geçerse ol büt-i aṭlas-ḳabā ṭaraf
Ṣūfī riyā-yı ḫırḳa-i peşmīneden geçer

33

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Ey dil saña nāḳış dir idim kāmil imişsin
Yār ʿaḳsine āyine gibi nāil imişsin

2 Ey ʿārıż-ı yār ʿaksiñi sīnemden iletme
Ey lāle dāġistān dile şāmil imişsin

3 Cān almaḳa mevḳufsun iʿlān-ı nigāha
Ey ġamze-i cānān meger ʿAzrā'il imişsin

---

[1] Metinde "evvel"

4 Seyr eyle gözim ḥicr güni ḳāmet-i yāre
Ne çāre ḳıyāmet gününe ḳāyil imişsin

5 Ey āh-ı seḥergāh ḳıl āgāh o māhı
Sen nāme-i derd-i dilime ḥāmil imişsin

6 Ben tek deheniñ açıla ḳalmış çemen içre
Ey gül meger ol ġonça lebe māil imişsin

7 Ḳurbāne ḳabūl olmadıñ ey Saʿdī nigāra
Ḳābil bilür idim seni nā-ḳābil imişsin

34

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Ẕevḳ-i zülāl-i laʿliñi meynūş olan bilür
Keyfiñce keyif bādesini serḫūş olan bilür

16b 2 Çıḳmaz bilen cihāz-ı dehānıñ nihāyetin
Rāz-ı nihānı kūşede ḫāmūş olan bilür

3 Ẕevḳ-i ḥużūr-ı leẕẕet-i vaḥdet ne olduġın
Fikr-i ḥaḳḳile ẕikr-i ferāmuş olan bilür

4 Maḥşer gününde şerm ü ḥayādan ne çekdügin
Ben tek yüzi ḳara vü eli boş olan bilür

5 Serkeştegān-ı kūyuñı göñlümden al ḫaber
Kaʿbe yolunı ḥacıya çāvuş olan bilür

6 Bilmez ṣafā-yı faḳrı bugün pādişāh olan
Ol devleti gedā-yı nemed-pūş olan bilür

7 Ṭavf-ı fenāda Nūḫ yere ḫalḳın dolanmaḳın
Mūy-ı miyān-ı yāre hem-āġūş olan bilir

8 Saʿdī ne bilsün urduġı zaḫmın o ḳāşı yāy
Bilse bu zaḫmı ġamzesine tūş olan bilür

35

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Gün cemāliñden tecellī nūr şeklin gösterir
Ẕerre tek tüter vücūdım ṭūr-ı şeklin gösterir

2 Zülfiñ el-ḥaḳ eyle berdār eylemişdir ʿālemi
Her bir ʿāşıḳ anda bir Manṣūr şeklin gösterir

3 Ey perī mühr ü dehanın Süleymānım diyen
Ḫaṭṭıñı görgeç ḫaṭırdan mūr şeklin gösterir

4 Yoḳ mı deheniñ kim gözümden ḳalḫa ṭūfān-ı fenā
Sīnede ẓulmüñ odı tennūr şeklin gösterir

17a 5 Yā perīsin yā ferişteh yā meleksin yā beşer
Her ne şekl iseñ cemāliñ hūr şeklin gösterir

6 Serḫoş itsem rūḥumı teslīm gelsen ḳabrime
Ḳubbem anda ḫūşe-i engūr şeklin gösterir

7 Saʿdiyā ḫalḳı ḫumār-ı bāde-i ġam gösteren
Bir güzeldir kim gözi maḫmūr şeklin gösterir

36

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Ey serv esīr-i ʿişve-i reftārıñım seniñ
Reftāra gel esīr ü giriftārıñım seniñ

2 Şām-ı ebed olunca o ḫāliñ esīriyem
Ṣubḥ-ı ezelde mā'il-i ruḫsārıñım seniñ

3 Bāzār-ı ḥüsne Yūsuf adı çıḳmadan henüz
Naḳd-i ḥayāt-ı elemde ḫaridāriñim seniñ

4 Yaʿḳūb-vār dīde-i nemdīdem āġ olub
Müddet olur ki ḥasret-i dīdārıñım seniñ

5 Maḫmūr u mest-i kāse-i bezm-i elest idim
Hālā ḫumār-ı nergis-i ḫammārıñım seniñ

6 Ṣanʿān emānet itdi baña ʿaşḳ-ṣıfatın
Tersā perest ü beste-i zünnārıñım seniñ

7 Saʿdī ne güne āhımız encüm şümār olur
Bir şeb dimez o māh ḫaberdārıñım seniñ

37

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Bir muṭribem kim ʿālemi āvāze çekmişem
Bir sāḳiyem ki mey ḳādeḥin tāze çekmişem

17b 2 Bir serḫoşam ki ḫaclet-i meyden ḳızarmışam
Yā lebaʿtem ki ʿārıżıma ġāze çekmişem

3 Bir tācirem ki cānla bāzār-ı ʿaşḳda
Kālā fürūş-ı ḥüsne çoḳ endāze çekmişem

4 Zühre felekde müşteri çeng-i rebābıma
Erbāb-ı raḳṣ yerde bütün sāza çekmişem

5 Bir reh-necāt görmedim özge niyāzdan
Ey dil bu yolda özümi çoḳ nāze çekmişem

6 Bir ḥāfıẓım ki defter-i ḥüsnüñdür ezberim
Cān-riştesin o deftere şīrāze çekmişem

7 Sensin mesīḥ-i vaḳt baña cān virir bu dem
Vaṣf-ı lebiñ ki nüsḫa-i iʿcāza çekmişem

8 Mihmān serā-yı kāfüle-i derd ü ġam menim
Deşt-i belāda bir ulu dervāza çekmişem

9 Fi'l-cümle şerḥ-i derdimi ḫāmem yazar gene
Kimse bilür mi Saʿdī ne hamyāze çekmişem

38

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Ol gül-i ʿizār-ı vaṣl içün çoḳ ḳān aġladım
Bir dem riyāż-ı ʿayşimi şebnem nem itmedi

2 Düşdi kenāra men gibi kūy-ı nigārdan
Girdi behişt bāğına ādem dem itmedi

3 Sevdā-yı ʿaşḳ ben tek aña ḳān içirmedi
Her kim ki çekdi ʿillet-i bel ġām ġām itmedi

18a 4 Genc-i ruḫunda urma eliñ ḳufl-ı zülfüne
Kimdir aña mār-ı muṭalsem sem itmedi

5 Saʿdī budur merām ki bu āhdan meni
Bir dem belā-yı māh-ı muḥarrem rem itmedi

6 ʿİsā ḳaçub ḳurtardı o tersādan ol zamān
Ben tek gözüni Ḥażreti Meryem yem itmedi

39

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Kūy-ı nigāra gitse nola dād uzaḳ degil
Bu bir mes̱eldir ʿāşıḳa Baġdād uzaḳ degil

2 Başlar göñül fiġāna gören dem cemālini
Çün gül açılsa bülbüle feryād uzaḳ degil

3 Nūr-ı ḥużūr-ı sīnede ẓulmānı ġāyb ider
Ḳande olursa pīr-i muġān yād uzaḳ degil

4 Telḫ itmemiş dimāġıñ o şirīn lebiñ ġamı
Ey dil yetīş ki tīşe-i Ferhād uzaḳ degil

5 Şāhım leşker-i zülfiñ degil midir
Senden hemīşe bende-i āzād uzaḳ degil

6 Çeşmiñ işāre eylese murġ-ı ẓab gibi
Ġamzeñ elinde ḫançer-i cellād uzaḳ degil

7 Gözler güzār-ı menzil-i miʿrācı şīr tek
Ḥażret Resūle sevgülü dāmād uzaḳ degil

8 Ḳuldur ḳara yüzünden aḳāya uzaḳ olan
Yoẖsa ider o her ḳula imdād uzaḳ değil

18b 9 Bāġla murād-ı pīre ʿinān-ı irādetin
Teslīm olınca ḳābile irşād uzaḳ degil

10 Bu dāne-gāh-ı ʿömrde ṣayd-ı ḥayāt içün
Ḳurmuş müdām dāmını ṣayyād uzaḳ degil

11 H̱idmet-i H̱üdā içünse babaya oġul gibi
Şākird olana himmet-i üstād uzaḳ degil

12 Saʿdī-i Ḥüseyne cān viren ʿaşḳ-ı Resūl içün
Bilmiş yaḳīn ki ceddine evlād uzaḳ degil

40

Mefʿūlü/ Fāʿīlātü/ Mefāʿīlü/ Fāʿilün

1 Yā Rab raḳīb yāre ḳarīb olmasun görim
Olsam ḳarīb yāre raḳīb olmasun görim

2 Artar mizācım ʿilleti fikr-i ʿilācla
Derdiñden özge dilde ṭabīb olmasun görim

3 Olsa şekīb ü ṣabr göñülde seniñledir
Sensiz göñülde ṣabr-ı şekīb olmasun görim

4 Ẕevḳ-i lebiñde yanmasa zāhid kebāb-teg
Cennet şarābı aña naṣīb olmasun görim

5 Tenhā menem mi h̬ırḳası rehn-i şarāb olan
Ṣahbā görince kimse ṣahīb olmasun görim

6 Tefsīr iderse Sūre-i Ṣādı di vāʿize
Görsün o çeşm-i mesti firīb olmasun görim

7 Kūy-ı Ḥabībe taʿnadan olmaz vaṭan dimek
ʿĀşıḳ olınca kimse ġarīb olmasun görim

19a 8 Zincīr-i ġam degilse muḥabbet didikleri
Aḥbāb esir-i zülf-i Ḥabīb olmasun görim

9 ʿUcb u tereffī olmasa mūcib-i tenezzüli
Her bir firāz-ı menzile şīb olmasun görim

10 Ẕerre degilse mihr-i cemāl-i nigārdan
Saʿdī ḥużūr-ı yārde ġayb olmasun görim

41

Müstefʿilātün/ Fāʿilün/ Müstefʿilātün/ Fāʿilün

1 Olmaḳ bile ḥasret-i maʿāş gözden aḫıtmaḳ ḳanlu yaş
Ruḫsār-ı alıñdan mıdır derd-i melāliñden midir

2 Çekmek bu dünyādan etek maḥv olmaḳ ey meh ẕerre teg
Mihr-i cemāliñden midir ḳahr-ı celāliñden midir

3 Ḳaddim büküb yay itdigim cismim yeñi ay itdigim
Ṭāḳ-ı hilāliñden midir yād-ı viṣāliñden midir

4 Ḫāliñden ayru dānesiz zülfüñden ayru ḫānesiz
Göñlüm ḫayāliñden midir ya zülf-i ḫāliñden midir

5 Ḳumrı gibi ey serv-i nāz boynumdaki ṭavḳ-ı niyāz
Nāzıñ nihāliñden midir ṭūbā miṡāliñden midir

6 Ol dil-firīb-i nergisiñ göñlini almaḳ herkesiñ
Siḥr-i celāliñden midir ya mekr u āliñden midir

7 Uymaḳ göñül āhūlara düşmek bu vaḥşī ḫūlara
Çeşmim ġazālıñdan mıdır āhū ḫiṣāliñden midir

8 Mihriñle Saʿdī ẕerre-veş raḳṣ itmek ey rūy-ı güneş
Ḥüsn-i kemāliñden midir ferḫunde-fāliñden midir

42

Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilün

19b 1 Ülfetiñle baña ḫülyā-yı ḫayāliñ birdir
Vāṣıl-ı vaḥdete hicriñle viṣāliñ birdir

2 ʿArż iden dāġ-ı dilimdir ārālıġda firḳatin
Yoḫsa kim lāle ile ʿārıż-ı āliñ birdir

3 Sen anıñ farḳını git zāhid-i dām-efgene ṣor
ʿĀşıḳa tesbiḥ ile dāne-i ḫāliñ birdir

4 Kaʿbe ile ser-i kūyuñ arasında yol yoḳ
Baña Zemzemle seniñ nuṭḳ-ı zülāliñ birdir

5 Gül-i gülzār-ı Muḥammed baña sensin güzelim
Ḥüsn ü iʿcāzda muṣḥafla cemāliñ birdir

6 Ey felek eyleme ol māh-ı melek-miṡlle baḥṡ
Kim anıñ iki seniñ gökde hilāliñ birdir

7 Yūsuf-ı ṣabr-ı cemīlim ne teessüf ġamdan
Çāh-ı çilleñle baña cāh-ı celāliñ birdir

8 Kūy-ı cānānda mey içse n'ola Saʿdī yā Rab
Cennet ehline ḥarāmile ḥelāliñ birdir

43

Mefʿūlü/ Fāʿilātü/ Mefāʿīlü/ Fāʿilün

1 Göñlüm esīr-i perçemiñ olmuş ne fāyda
Perçem misāli dirhemiñ olmuş ne fāyda

2 Maḥrūmlar ḥarīmiñe Beytü'l-Ḥarām dir
Ol seg raḳīb maḥremiñ olmuş ne fāyda

3 Ḳoymaz öpem ayaġıñı devrān-ı gird-bād
Cismim ġubār-ı maḳdemiñ olmuş ne fāyda

20a 4 İtsem süvāl ġonçeden ey gül dehānıñı
Virmez cevāb ebsemiñ olmuş ne fāyda

5 Men dāġdār-ı lāle-i ruẖsārım ey ṣabā
Gülzāra lüṭf-ı şebnemiñ olmuş ne fāyda

6 Men zaḥmdār-ı ġamze-i ẖūnrīzim ey ṭabīb
Ġayra şifā-yı merhemiñ olmuş ne fāyda

7 Efrāsiyāb tāb getürmez nigāhına
Yüz pençe- bāz Rüstemiñ olmuş ne fāyda

8 Ṣaḥrā-yı nūr u Kaʿbe-i şevḳiñ menim susuz
Ḥaccāc sīr-i zemzemiñ olmuş ne fāyda

9 İlzām iderdi ṭūṭī-i şeker-feşānlar
Saʿdī ki imdi mülzemiñ olmuş ne fāyda

44

Mefʿūlü/ Mefāʿīlü/ Mefāʿīlü/ Feʿūlün

1 Göñlüm gene ol zülf-i şiken-der-şiken içre
Bir ḳavli ḫaṭā ḳuldır asılmış resen içre

2 Yaʿḳūb-ı ġamım dide-i nemdīdem aġarmış
Yūsuf kimi dōstāḳım o çah-ı zeḳan içre

3 Ḳanduḳda lebüñ ḳaidesin ḳana boyandı
Andan ṣora laʿl oldı ḳarataş yemen içre

4 Zülf-i siyehiñdir tökülen gerdene bāḫūr
Bir deste-i sümbül mü dağıtmış semen içre

5 Ol kākül-i pürçīne disem müşk-i ḫaṭadır
Müşkildir ola āhū göziñ teg Ḫoten içre

20b 6 Bu ḫilʿat-i nāzı saña kim tigdi ki gör gec
Çāk itdi girībānını güller tiken içre

7 Bir dürcdür aġzıñ dil anı derc ide bilmez
Dişvār-ı dişiñ teg ola bir dürr-i ʿAden içre

8 Ay anası gün atası yaḫud melek olsa
Doġmaz yine mis̱liñ felek-i pīrezen içre

9 Saʿdī özüñi eyle şeker leblere hem-dem
Lāl eyle bu ṭūṭini zāġ u zaġan içre

45

Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilün

1 Ol perīveş ki görinmez gözime nūr kimi
Daşa çalmış dilimi şīşe-i billūr kimi

2 Beñzer ol mühr-i Süleymāna dehānıñ ṣanemā
Devr-i laʿliñde aña ḫaṭ yaḳılur mūr kimi

3 Ḥaḳ budur kim diye vaḥdetde ene'l-ḥaḳ ʿāşıḳ
Ola berdār-ı göñül zülfüñe Manṣūr kimi

4 Gül kimi göñlüm açar ṣubḥ-ı bahār-ı rūyuñ
Düşmese zülfiñ araya şeb-i deycūr kimi

5 Saʿdiyā umma nigāh-ı kerem ol āhūdan
Kibrden göz açamaz kimseye maḫmūr kimi

46

Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilün

1 Salalı gerdenime zülfini zincīr kimi
Ḳaṣd ider ḳatlim içün ḳaşları şimşīr kimi

21a 2 Murġ-ı dil dām-ı ḫam-ı zülfine salmazdı özin
Ḫāli aldatdı anı dāne-i tezvīr kimi

3 Olamaz ḫali ḫayāl-i ḫaṭ u ḫāliñden dil
Çıḳamaz sineden āyine-i taṣvīr kimi

4 Kimyā buldı kim öpdiyse ḳapunuñ topraḳın
Oldı zer pūte-i iḫlāṣda iksīr kimi

5 Meded ey Şīr-i Ḫüdā zehr-i ġam zehr-ābını
İçirür dāye-i eyyām baña şīr kimi

6 O perī-zāde bize sāde iken baḫmaz idi
Ḫaṭṭı rām itdi anı nüsḫa-i tesḫīr kimi

7 Saʿdīy göklere çıḳsun işi yoḫsa ʿÎsā
Ḳanı bir mertebe būs-ı ḳadem-i pīr kimi

47

Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilün

1 Ben cünūn-ı zülf-i Leylāyım ne zincīr isterem
Neylerim zincīr men zülf-i girihgīr isterem

2 Ol ḳadar ehl-i hevāyım kim nevā-yı ṣūrdan
Rūz-ı Maḥşer ḫāke dönmüş tende te’s̱īr isterem

3 Cāna neydim ḳaşlarıñ şevḳinde ḥasretden bugün
Öz özüm öldürmege āḫir ki şimşīr isterem

4 Şāh-ı merdānıñ bir ednā bende-i fermānıyım
Becce-i āhūyum amma şīrden şīr isterem

5 Ḫāṭırım vīrān göñlüm şīşe çeşmim çeşmedir
Ol perī rūyı bu menzillerde tesḫīr isterem

21b 6 Ḫˇāba vardım düş gördim boynımı zincīrde
Men bu ḫˇābı ol ʿabīr-i zülfe taʿbīr isterem

7 Ḳorḳaram tekrār hicrāndan ki derdim tāzeler
Ol sebebden vāde-i dīdārı te’ḫīr isterem

8 Ḳul ḫaṭāsız olmaz aḳa hem keremsiz Saʿdiyā
Ṣāḥib-i taḳṣīrim amma ʿafv-ı taḳṣīr isterem

48

Mefʿūlü/ Mefāʿīlü/ /Mefāʿīlü/ Feʿūlün

1 Ol serv-i ḫıramān ki ḫırām eyledi gitdi
Ḳāmetle ḳıyāmetle ḳıyām eyledi gitdi

2 Ḫāl-i siyehin dāne kimi gizledi gözden
Göñlüm ḳuşına zülfini dām eyledi gitdi

3 Bir nāzla īmānımı İslāmımı aldı
Bir ağız ucı yār selām eyledi gitdi

4 Ansız ki ḥelāl olmaya bir kimseye dirlik
Dünyāsını bütün ḫalḳa ḥarām eyledi gitdi

5 Dünyāda bize sāḳī ḳoymadı bir içim su
Encāmımızı teşne-i cām eyledi gitdi

6 Ālāyiş-i dünyā kesüb arāyiş-i ḫalḳı
Kim ḳaldı ḫavāṣ olsun ʿavām eyledi gitdi

7 Āyīne-i inṣāfını ṣāf itmedi ṣūfī
Çoḳ puḫteleri vesvese-ḫām eyledi gitdi

8 Şimşīrile çoḳ şīrleri kesdi zamāne
Çoḳ āhūları remyile rām eyledi gitdi

22b 9 Çoḳ mihr-i ruḫı ẕerre kimi ṣaldı żiyādan
Çoḳ māh u şebin ṣubḥını şām eyledi gitdi

10 Meyḫāne-i mihriñde o kim dutmadı ārām
Dünyādan o bilmem ne merām eyledi gitdi

11 Her ʿaṣırda bir şāʿiriñ açıldı lisānı
Şāʿirliği zuʿmınca ḫitām eyledi gitdi

12 Ben de ḳalem alsam ele dursam bir ayaḳa
Dirler o da çoḳ ṭūl-i kelām eyledi gitdi

13 ʿAhdim bu ki rindān diye raḥmet saña Saʿdī
Meyḫānede ʿömrini tamām eyledi gitdi

49

Mefʿūlü/ Mefāʿīlü/ /Mefāʿīlü/ Feʿūlün

1 Sāḳī gene dur bezme ḫurām it beri başdan
Ġaflet yuḫusın ḫalḳa ḥarām it beri başdan

2 Başdan başa sal meclise bir şūr-ı ḳıyāmet
Bir cilve-i ḳametle ḳıyām it beri başdan

3 Kāsin ser-i kāvus götür bāde-i ġamdan
Şād eyle Cemiñ rūḥını cām it beri başdan

4 Āḫir yerimiz Şām olıcaḳ ṣubḥ-ı ḳıyāmet
Zülfüñ yüze dök[2] ṣubḥımı şām it beri başdan

5 Yoḫdur reviş-i ḳāfile-i ʿaşḳa nihāyet
ʿĀşıḳsan eger terk-i merām it beri başdan

6 Yoḫ ḥaṣiyet-i çarḫda inṣāf ḫavāṣṣa
Sen kendiñi ey ʿārif ʿavām it beri başdan

[2] "Tök zülfüñ üzere" şeklinde iken üzeri çizilip bu şekilde değiştirilmiş.

23a 7 Rām itmekse ḳaṣdıñ eger ṣayd-ı merāmı
Nefsiñ itini rūḥıña rām it beri başdan

8 ʿAnḳā gibi ḳadr istersen Ḳāf-ı ḳadrden
Bir künc-i ḳanāʿatda maḳām it beri başdan

9 Perhiz it özüñden öziñe perde özün kes
Kim dir saña perhīz-i ṭaʿām it beri başdan

10 Çoḳ muṣḥaf-ı Mecnūn gibi Ve'l-leylde ḳalma
Ders-i varaḳ-ı ʿaşḳı tamām it beri başdan

11 Ġılmān ise zāhid ġarażıñ cennet içinde
Meyḫānede kendiñi ġulām it beri başdan

12 İnkār ideceksen eger ol ḳaşı hilāli
Ṣūfī yüri sen ʿIyd-i ṣıyām it beri başdan

13 Süfyānīleriñ yoḫdı liḳāsında selāmet
Ol ṭayifeden ḳaṭʿ-ı selām it beri başdan

14 Biñ Melcemi biñ Şimri ḳıl üftāde-i laʿnet
Cevlān atına bir de licām it beri başdan

15 Çarḫ-ı ḫamıñ endīşesini ḫāme baş itmez
Saʿdī yeter endīşe-i ḫām it beri başdan

50

Mefʿūlü/ Mefāʿīlü/ Mefāʿīlü/ Feʿūlün

1 Ol sāḳi ki şād olmaḳ ola cāmına maḫṣūṣ
Defʿ-i ġam anıñ cām-ı Cem-encāmına maḫṣūṣ

2 ʿİşve yaraşur cilve ile şīve-i yāre
Bir cāme biçilmiş gibi endāmına maḫṣūṣ

(23a) 3 Ārām-ı dil-i zārıma azar taḳunmaḳ
Taḥrīk-i ser-i zülf-i dil-ārāmına maḫṣūṣ

4 Ḫālī olamaz ḫāl-i siyehden ḫam-ı zülfi
Murġ-ı dile bir dāne gerek dāmına maḫṣūṣ

5 Bir zülf-i siyeh ḳaydına düş rīş-i sefīd ol
Herkes kefen ister sefer-i şāmına maḫṣūṣ

6 Sevdim gene bir muġbeçe-i ʿişve-fürūşı
Zāhidleriñ īmānına isʿāmına[3] (İslāmına) maḫṣūṣ

7 Öldürmesi biñ ʿāşıḳı bir nīm nigehle
Ol ġamze-i ḫūn-ḫᵛāreniñ iʿlāmına maḫṣūṣ

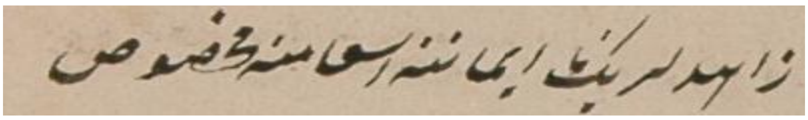
8 Bir ḫışmla ʿāşıḳlarınıñ ḳanına girmek
Mīr-i ġazab-ı çeşm-i ḫūn-āşāmına maḫṣūṣ

9 Ruḫsārıñı gör gec tökülen ḳanlu yaşımdır
Ya giymiş uşaḳ ḳırmızı bayrāmına maḫṣūṣ

10 Ezhār açılur dāmen-i Zehrā vü ʿAliden
Nevrūz düşer şenbeye eyyāmına maḫṣūṣ

11 Ol noḳṭa-i mevhūma dehanıñda nihāndır
Ya vāhimedir vāhimiñ īhāmına maḫṣūṣ

3
زاهدلرك ايماننه اسعامنه مخصوص

12 Āhım seni āgāh idemez itse de nāgāh
Ey ẓālim o Cebrailiñ ilhāmına maḫṣūṣ

13 Allāh bilür dost selāmında olan ẕevḳ
Ol düşmen-i cānıñ baña düşnāmına maḫṣūṣ

14 İster nigeh-i çeşmiñ bu küşte-i çeşmiñ
Ṣıḥḥāt o ṭabībiñ acı bādāmına maḫṣūṣ

15 Saʿdi reviş-i şiʿr-i şeker-rīziñi gördim
23b Ṭabʿım kimi ṭūṭileriñ ilzāmına maḫṣūṣ

51

Mefʿūlü/ Fāʿilātü Mefāʿīlü/ Fāʿilün

1 Ol nāzenīn ki nāzla ḥālā giçer gider
Baḫmaz niyāzı-ı ʿāşıḳa aṣlā giçer gider

2 Mecnūn bunda ḫˇāb-ı ecelden uyadıram
Bir āhi ki maḥmili-i Leylā giçer gider

3 Ḳalsam ʿaceb mi göçdigi menzilde ḫasteniñ
Gözden bugün ol gözi şehlā giçer gider

4 Olmaz cemāl-i ḥüsnine baḫmaḳ celālden
Mūsā gözine nūr-ı tecellā giçer gider

5 İtmez ḥakīm ketm-i ḳıyāmet bu baḥs̱den
İtse ḳıyām o ḳāmet-i bālā giçer gider

6 Gelse ḫayāle ḳaşlarıñ ey büt namāzda
Gözden ḥużūr-ı ṭāḳ-ı muṣallā giçer gider

7 Ṣarf olsa ʿömr nef ile is̱bāta Saʿdiyā
Maḥv olsa merd lā ile illā giçer gider

52

Mefʿūlü/ Mefāʿīlü/ Mefāʿīlü/ Feʿūlün

1 Yoḫ bir günim ol māha nigāh itmeden özge
Bilmem ne günāh eyledim āh itmeden özge

2 Ẓālim ne sebeb göñlim ivin ẓulmle yıḫdıñ
N’itdim seni dil mülkine şāh itmeden özge

3 Elden ne gelir Yūsuf-ı maḳṣūd ele girmez
Yaʿḳūb dili dīde bir āh itmeden özge

4 Dil virme zeneḫdān Züleyḫālara bilmez
Dil Yūsufın efgende-i çāh itmeden özge

24a **5** Bir ẕerre ḳadar mihr-i vefā görmedim andan
Āhım şererin hāle-i māh itmeden özge

6 Ol ẓālimi ḥālimden ide bilmedim āgāh
Öz ḥālimi ḥasretle tebāh itmeden özge

7 Sevdā-yı ser-i zülfde görmem daḫi bir sūd
Öz baḫtıñı ey Saʿdī siyāh itmeden özge

53

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Feʿūlün

1 Olar kim ʿaşḳa īmān eylemişler
Yolında cānı ḳurbān eylemişler

2 Olar kim ʿaşḳı ḥaḳ bildi mey içdi
Giçer Allāha eger ḳān eylemişler

3 Olar kim dil virüb zülf-i nigāra
Göñül cemʿin perīşān eylemişler

4 Naẓar iste olardan kim naẓarla
Ḳarıncayı Süleymān eylemişler

5 Giçüb cānān yolında cān-ı serden
Olar kim cānı cānān eylemişler

6 ʿAdem mülkine atmışlar vücūdı
Cihānı cümle vīrān eylemişler

7 Ḳoyub ʿaşḳı bihişt almışdı Ādem
Ṣora anı peşīmān eylemişler

8 O çeşm-i mestle ʿahd-i Elesde
İçüb peymāne peymān eylemişler

24b 9 İki dünyāya ṣıġmazlar olar kim
Göñülde ʿaşḳı pinhān eylemişler

10 Kemān ḳaşlı ṣanemler ġamze ile
Vücūdım cümle peykān eylemişler

11 Cihān ḥayrāndır aḥvālimde Saʿdī
Beni bir yāre ḥayrān eylemişler

54

Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilün

1 Güzelim gözleriñe göz göre cādū mı diyem
Yoẖsa cellād-ı cefā cūy-ı sitem ẖū mı diyem

2 Ebrū ḳoymadı miḥrābda zāhid Billāhi
Men anı ḳıble mi farż eyleyem ebrū mı diyem

3 Her ḳıyāmı baña bir gūne ḳıyāmet görünür
Aña şimşād mı ya ḳıyāmet-i dil-cū mı diyem

4 Bülbülem ẖūn-ı dil dāġ-ı derūnum bilürem
Bilmezem lāle mi ya gül mi veya rū mı diyem

5 Devr-i rūyuñda sevād aldı beyāż rūmı
Ḫaṭıña ceyş-i Ḥabeş ẖāliñe Hindū mı diyem

6 Diseler ḥāliñi kim ḳıldı perīşān böyle
Dutum ey bād-ı ṣabā dāmeniñi bū mı diyem

7 Ẕikr-i Hū Hū gelir endūh-ı ġamile dilden
Men o vaḥşī-veşe göz mi diyem āhū mı diyem

8 Devr-i rūyuñda teselsül kese bilmez kimse
İʿtibāren aña ser-rişte-i gīsū mı diyem

9 Saʿdiyā ẖāli degil ʿaks-i ruẖından yāriñ
25a Sīne-i çākime āyīne-i zānūn mı diyem

55

Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilün

1 Bilmezem ölmek mi ḫoşdur ya ḫamūş olmaḳ mı ḫoş
Gāh çün dolab dolmaḳ gāh boş olmaḳ mı ḫoş

2 Tīġ-ı cellād-ı ecel mi ḫoşdı cāndan geçmege
Yoḫsa ol tīr-i nigāh-ı çeşme tūş olmaḳ mı ḫoş

3 Güller açıldıḳda bülbüller ṣadāsı ḫoş mı ya
Gör gec ʿāşıḳlar cemāliñ pür-ḫürūş olmaḳ mı ḫoş

4 Bilmezem ḳavs-i ḳuzaḥda ḫoş temāşā var ya
Ol kemān ḳaşlar çekilmek tā be gūş olmaḳ mı ḫoş

5 Yā İlāhi göz yaşın tökmek mi ḫoşdur ʿāṣīler
Yoḫsa emriñle kerem deryāsı cūş olmaḳ mı ḫoş

6 Vāiẓā Kevs̱er-i ḥads̱in ḫalḳa satmaḳ ḫoş mıdır
Ya bizim meyḫānemizde mey-fürūş olmaḳ mı ḫoş

7 Ārzū-yı selsebīl-i nesīh itmek ḫoş mıdır
Yoḫsa zāhid ʿaşḳ elinden bāde-nūş olmaḳ mı ḫoş

8 Ser-ḫoşuñdur Saʿdī şimdi sen bilürsin sāḳiyā
Başı boş olmaḳ mı ḫoş başında hūş olmaḳ mı ḫoş

56

Mefʿūlü/ Mefāʿīlü/ /Mefāʿīlü/ Feʿūlün

1 Sen güller ile gül güzelim gülşen içinde
Bülbüller ile ben de gezeyim şīven içinde

2 Bir mertebedir kes̱ret-i tīriñ cigerimde
Gūyā görinür merd-i şeciʿ cevşen içinde

3 Çāk itdi girībānını ġonçe ḥasedinden
Gördi meger endāmıñı pīrāhen içinde

25b 4 Zülfinden ol ʿĪsī-nefesin ile żaʿīfem
Bir rişteye beñzer bedenim sūzen içinde

5 Sīnem sitem-i nāvek-i ġamzeñle dem-ā-dem
Küreye beñzer ki yanar āhen içinde

6 Ḥāşā ki ḳoyam dāmeniñ elden yere belki
Kessin elimi bil ki gider dāmen içinde

7 Bir gözgüdür ʿalem kim anıñ ʿaksi fenādır
Saʿdī ne beḳā isterem anıñ ben içinde

57

Mefʿūlü/ Fāʿilātü Mefāʿīlü/ Fāʿilün

1 H̱oş ol göñül ki boynına zülfiñ kemend olur
Āzād olur o ser ki saña pāy-bend olur

2 Ruẖsārıñ üzre zülfiñi her görende göz
Ḥasret odında rişte-i cānım sipend olur

3 Ey serv-i nāz gezme niyāzım budur saña
Billāhi bu gūne gezmege gözden gezend olur

4 Sensin aña muʿālic ʿilāca ne iḥtiyāc
Sensin devā aña ki saña derd-mend olur

5 Ḫāk-i deriñden aldı güneş gökde ittifāʿ
Pāmāl olan yoluñda seniñ ser-bülend olur

6 ʿĀşıḳ alur mı penbe-i ġaflet ḳulaġına
Zāhid ne bilsün itdügi pendi sipend olur

7 Saʿdi saʿādet itlerine ne bendelikdedir
Dervīş olan zamānede sulṭān-pesend olur

58

Mefʿūlü/ Fāʿilātün/ Mefʿūlü/ Fāʿilātün

26a 1 Ey dil bu dāġ-ı hicre tāb-ı taḥammül ister
Elbette bu teraḳḳi bir gün tenezzül ister

2 ʿĀḳilsen olma ġāfil zīrā geçer ḳavāfil
Ġaflet-nişīndir ol kim dünyāda menzil ister

3 Evvel refīḳ dirler ṣoñra ṭarīḳ Ḥaḳdır
Tevfīḳ-i Ḥaḳda ʿāşıḳ ancaḳ tevekkül ister

4 Hicrān güninde gözden gitmez ḫayāl-i zülfi
Bir devrdir kim anda gezmek teselsül ister

5 Kūyuñda göñlüm aġlar derdile sīne dāġlar
Ḥoşdur ki bāġbānlar bāġlarda bülbül ister

6 Yanmaḳda derd-i dāḳa beñzer göñül çerāḳa
Pervānedir kim olmuş bir şemʿa māyil ister

7 Peyveste olmaḳ ister ḳaşıñla ṭāḳ-ı Ḫayber
Ya ḳaṭʿ-ı Zülfeḳārı ya seyr-i düldül ister

8 Yüklendi bār-ı ʿaşḳıñ bilmem baña ne gūne
Çekmekde bār-ı ʿaşḳıñ ʿālem tezelzül ister

9 Dīvānedir mi göñlüm zincīre düşmek ister
Boynında ol perīniñ zülfin ḥamāyil ister

10 Bir müşkil işde ḳalmış yā Rab ġam içre Saʿdī
Senden sivāy bilmez ḥallāl-i müşkil ister

59

Velehū Eyżan

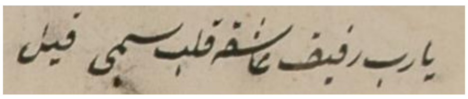
Mefʿūlü/ Fāʿilātü/ Mefāʿīlü/ Fāʿilün

1 Bir de düşer mi gözlerim ayā o ḳāmete
Yoḫsa gider mi böyle bu ḥasret ḳıyāmete

26b 2 Düşdim kenāra cennet-i kūy-ı nigārdan
Ādem tek āh başladım āh nedāmete

3 Yā Rab refīḳ-i ʿāşıḳa ḳalb-i semi ḳıl[4]
Yā Rab çıḳar bu ḳāfileyi sen selāmete

4 Zāhid yıḫardı mey seni meclis ayaġına
İẕni olaydı pīr-i muġānıñ kerāmete

[4] Metnin orijinali böyledir

60

Eyżan

Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilün

1 Gerçi dāġ-ı derdle dil-rīş olur dervīşler
Merhem-i ṣabrile bī-teşvīş olur dervīşler

2 Dehriñ encāmın ecel cāmından eylerler ḳıyās
Gör ne zeyrek merddir endiş olur dervīşler

3 Sohbet-i dervişlerden ḫaẓẓı yoḫdur zāhidiñ
Bir ʿaceb zenbūr-ı ṣāḥib-nīş olur dervīşler

4 Şīrler şerrinden ol āhūlar olmaz ḫavf nāk
Gürkden bāk itmez amma mīş olur dervīşler

5 Kūşe-i vaḥdetde yoḫ çün çerāya gūş iden
Rind-i ḳallāş ḳalender-kiş olur dervīşler

6 Ṣūfi nā-ṣāf teg inṣāfdan geçmez olar
Ṣāf olur bī-ġıll olur bī-ġīşş olur dervīşler

7 ʿAyş-i ʿişretden degiller ḫālī vāʿizler gibi
Ṣanma kim bī-ʿişret bī-īş olur dervīşler

8 Bir bölük baġrı kebāb olmuş susızlardır veli
Zāhidin bir dīdesine şiş olur dervīşler

9 Saʿdiyā dervīş odur kim pīş-i derden geçmeye
27a Ṣanma her bir bi-ḥayā dervīş olur dervīşler

61

Mefʿūlü/ Mefāʿīlü/ Mefāʿīlü/ Feʿūlün

1 Devr-i meclise gel çenk-i def ūdla sāḳī
Çek dūd-ı dili naġme-i Dāvudla sāḳī

2 Bir cāmla gülzār-ı Ḫalīl ile bu bezmi
Ḳoy yana ḥasūd āteş-i nemrūdla sāḳī

3 Tök zülfin üzre gün yüzin ʿarż itme bulutdan
Tā farḳ-ı āyāz olmaya Maḥmūdla sāḳī

4 Şükrān-ı vücūdım daḫi ol maʿden-i cūda
Mevcūd ola dāyim kerem-i cūdla sāḳī

5 Ṭūṭī gibi lālim neden aḥvālimi ṣormaz
Bir kelime cevāb-ı şeker-ālūdla sāḳī

6 Meyḫāne yolın Saʿdīyi gümgeşteye göster
Bir rāhber-i menzil-i maḳṣūdla sāḳī

62

Faʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿīlātün/ Fāʿilün

1 Sāḳiyā bir şūr ilen gel şūrlandır meclisi
Bu ḫumārı refʿ idüb maḫmūrlandır meclisi

2 Āb-ı tīġın teşnesidir Kerbelā-yı sīneler
Ḳana çalḫa ʿālemi ʿāşūrlandır meclisi

3 Cān ider çoḳdan tecellāyı cemāliñ ārzū
Maḥv ḳıl Mūsā-yı ʿaḳlı Ṭūrlandır meclisi

4 Her Ene’l-ḥaḳ nālesi bir tarz-ı zülfiñden gelür
Eyle ber-dār-ı ʿālemi Manṣūrlandır meclisi

5 İḫtilāṭ it cām-ı Cemden kāse-i Kāvusdan
Ḫilʿat-i ḫāḳānı gey faġfūrlandır meclisi

27b 6 Gel gel ey rūḥ-ı mücessem meclise bir rūḥ vir
Ẓulmeti refʿ it aradan nūrlandır meclisi

7 Geh lebiñle ḳıl ḫiṭābı geh gözüñle ḳıl ʿitāb
Geh şifā baḫş eyle geh rencūrlandır meclisi

8 Ḳoy dağılsun zülfüñ üzre ḳoy bağlasun ḫaṭṭıñ
Mārlandır siḥrle hem mūrlandır meclisi

9 Muṭrib Allāhı seversen bir sürūd-ı ʿaşḳla
Her kese bir rūḥ nefḫ it ṣūrlandır meclisi

10 Bülbül-i gülzār-ı Caʿferdir ḫulūṣ-ı ṣıdḳımız
Ṭarfetü’l-ʿaynıña bir ṭayfūrlandır meclisi

11 Sāḳi ol meyden ki ol mey kāfire olmuş ḥarām
Her kese bir kāse ṣun kāfūrlandır meclisi

12 Gelmese bu meclise zāhid cehennem gelmesün
Sen ḳadem bas cennet olsun ḥūrlandır meclisi

13 Daş atar meclis şikest olmasın ister Saʿdīyā
Zāhid-i bed-bīn gözinden dūrlandır meclisi

63

Faʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿīlātün/ Fāʿılün

1 Gel gel ey ʿārif cihānın inḳılābın gör de giç
Görme gör dünyānıñ ābad u ḫarābın gör de giç

2 Ḳoyma ḳoy göñlinde aslā bir suāl-i māsivā
Virmevir ol Kaʿbede dünyā cevābın gör de giç

3 Ey ḳalender teşne-i cām-ı şarāb-ı ʿāşḳ isen
Gezme gez bī-cā bu ṣaḥrānın serābın gör de giç

4 Mest-i ṣaḥbā-yı Elest oldıñsa gel ey rind-i mest
İçme iç zāhid kimi ġaflet şarābın gör de giç

28a **5** Kūşe-i ʿuzletde iskān it ḫużūr-ı ḳalb ile
Şāhid-i ġaybın yüzünden āl niḳābın görde giç

6 Dehr bāzārında sūd olmaz sevdādan el üz
Defter-i aʿmāliñi göster ḥesābın gör de giç

7 Ẕerre mānend olmadan zāyil hevā-yı nefs ile
Sāye teg seyr eyle ṣunʿıñ āftābın gör de giç

8 Ḫūr u ḫˇāb içün seni ḫalḳ itmemiş Ḫallāḳ-ı ḫalḳ
Maṭlabıñ Ḥaḳ ise ḫalḳıñ ḫūr u ḫˇābın gör de giç

9 Rūzgārıñ gerdişinden istirāḥat umma um
Iżṭırāb it rūzgārıñ ıżṭırābın gör de giç

10 Dut bu ṭufānı fenāda dāmen-ı Nūḥ-ı necāt
Gel bu baḥr-i ḥayretiñ mevc ḥabābın[5] gör de giç

---

[5] Habab kelimesnin üzerinde “köpük” kelimesi vardır

11 Feyż-i Feyyāż-ı ezelden feyż-yāb ol feyż-yāb
Ḥaḳ eliyle daḳ idüb meyḫāne bābın gör de giç

12 Zāhid-i reh-zenden iʿrāż it muʿārıżdır saña
İctināb it vāʿiẓ-i laʿiñ kitābın gör de giç

13 Terk-i tecrīd it ki zincīrin taʿalluḳdur saña
Ḫayme-i Leylānıñ ey Mecnūn ṭınābın gör de giç

14 Nāṭıḳ-ı ḥaḳ ol öziñ ḥayvāndan eyle imtiyāz
Nevʿ-i rūḥ ol cism-i bā-cinsüñ ḥicābın gör de giç

15 Merd olan ṣubḥın göçin ʿādetdir aḫşāmdan sürer
ʿĀḳibet dünyāda ʿUḳbānın ʿiḳābın gör de giç

16 Göçdügüñ menzilde fikr it düşdügüñ menzilleri
Girmeden ḳabre bugün ḳabriñ ʿaẕābın gör de giç

17 Mefḫaret bāzārına sermāyedir Saʿdī günāh
28b Al günāhıñ arḫaña ḫalḳıñ s̱evābın gör de giç

64

Faʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿīlātün/ Fāʿilün

1 Yād-ı laʿliñle cemālimden şarāb eksik degil
Āteş-i ḥasretle sīnemden kebāb eksik degil

2 Tā cemāliñden münevverdir çerāġ-ı māhtāb
Bezm-ārā pervānelerden ıżṭırāb eksik degil

3 Gördi göñlim bülbüli tā terlemiş ruḫsārıñı
Şīşe-i ʿaṭṭār-ı çeşmimden gülāb eksik degil

4 N’ola ger āhım getürse raḳṣa māhı çarḫda
Ẕerre-i ẕevḳ-i ẓiyā-yı āfitāb eksik degil

5 Tā ki tār-ı zülfüñe her dem deger bād-ı ṣabā
Rişte-i cismimden āheng-i rübāb eksik degil

5 Dūd-ı āhım āfitābı gökde bītāb eylemiş
Āh kim ey māh rūyuñdan niḳāb eksik degil

6 Dīdeler deryāya dönmüş giryeden amma henüz
Teşne-i dīdāra ṣaḥrādan şarāb eksik degil

7 Ḫānesin ister ḫarāb āḫir hevā-yı ʿaşḳ iden
Ḥayret-i bāhr-ı muḥabbetden ḥabāb eksik degil

8 Keşf ider setr-i lebüñden baġrınıñ ḳan oldıġın
Ġonçeden ey gül suāl itseñ cevāb eksik degil

9 Ancaḳ ey zāhid saña mesdūd olupdur bāb-ı ʿaşḳ
ʿĀşıḳa meyḫānelerden fetḥ-i bāb eksik degil

10 Nuṭḳım açılmaz saña taʿrīf idem ne nevʿ men
Cism-i nā-cinsiñden ey ḥayvān ḥicāb eksik degil

11 Sende yoḫ ʿaşḳ āteşinden bir ḥarāret vāʿiẓā
Yoḫsa kim ʿuşşāḳ için deryādan āb eksik degil

29a 12 Cennet-i vaṣl ummayan ya ṭıfl ya dīvānedir
Hicriñ aʿrāfından ey ʿārif aẕāb eksik degil

65

Velehū Eyżan

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Bir āteşdir ḫayāliñ ḳalmışam andan men āteşde
Seniñdir mendeki āteş men āteşde sen āteşde

2 Ruḫuñda ḫaṭṭ-ı sebziñ bed naẓardan ḥıfẓ içün cān
Vücūdum bir üzerlikdir ki eyler şiven āteşde

3 Kemāl-i ʿaşḳdır maʿşūḳa vāṣīl olmaġıñ ʿaynı
Olur mı farḳı āteşden ḳızarsa āhen āteşde

4 Mücerred ʿaşḳile ʿārī gerekdir ʿārdan ʿāşıḳ
Ḳalur mı rişteden ās̱ār ḳalsa sūzen ʿāteşde

5 Ṣabā Yaʿḳūba ol Yūsuf-liḳādan bir liḳā göster
Ki ḳalmış ḥüznile ol pīr-i bī-pirāhen āteşde

6 Gel ey Yūsuf Züleyhā-yı vefādan çekme dāmen kim
Seni zindān-ārā ister bu çāk-i dāmen āteşde

7 Degil ḫālī ruḫ-ı āliñden ol ḫāl-i siyeh bir dem
ʿAceb hindū-yı sāḥirdir ki ḳılmış mesken āteşde

8 Tapar rūyuñ ṭarāvet terledükce tāb-ı ḥüsnüñden
ʿAceb seyrān olurmuş ālle gül şen āteşde

9 Gören sīnemde Saʿdī oḫlarıñ ol ḳaşı yayıñdan
Ne ceng-i āteşīndir cūşa gelmiş cevşen āteşde

66

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Feʿūlün

1 Göñül ġamdan çıḳub şād olmaḳ ister
Mürīd olmazdan irşād olmaḳ ister[6]

29b

2 Dün almış ḫˇāce ders elf-i ʿaşḳı
Bugün mektebde üstād olmaḳ ister

3 Ṣanemler ḳaşına iḫlāṣ ḳılmaz
Ḫalāṣ-ı tīġ-ı cellād olmaḳ ister

4 Müḳayyed olmadan ḳayd-ı cefāda
Cihāndan muṭlaḳ āzād olmaḳ ister

5 Belāsız ẕevḳ-i ʿaşḳ eyler temennā
Ḫarāb olmazdan ābād olmaḳ ister

6 Degil bī-çāre öz göñlüñden āgāh
Göñül ṣaydına ṣayyād olmaḳ ister

7 ʿArūs-ı ḥüsne zīverden ḫabersiz
ʿİmār-ı ʿaşḳa dāmād olmaḳ ister

8 Leb-i Şīrīne cūy-ı şīr aḳıtmaz
O bī-ferhān-ı Ferhād olmaḳ ister

9 Felekden çün devām-ı vaṣl umulmaz
Göñül hicrāna muʿtād olmaḳ ister

---

[6] Sayfa başında "Sehhil" kelimesi vardır.

10 Saʿādet isteyen Saʿdī hemīşe
Ġulām-ı kelb-i evlād olmaḳ ister

67

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Göñül gel bu fenā dünyā-yı dūnıñ dānesinden giç
Ḫalāṣ ol dāmdan ol murġ-ı nefsiñ lānesinden giç

2 Ḫarāb olmazdan evvel sākin-i künc-i ḫarābāt ol
Cihānıñ gencini vīrāne bil vīrānesinden giç[7]

30a 3 Göñül virme perīler zülfine çekme perīşānlıġ
Neşāt umma anıñ meşşāṭasından şānesinden giç

4 Başıñçün derd-i serdir sāḳi dehriñ serencāmı
Anıñla ʿahd ü peymān eyleme peymānesinden giç
5 Ḳalur dünyada dünya mālı yıġma mālı dünyānı
Görüb ʿibret gözüyle anıñ ʿibretḫānesinden giç

6 Bu bezm-i fitne ʿazmiñ şemʿ yanmaz başa dek Billāh
Per açma bunda pervā isteme pervānesinden giç

7 Yol itdi ḳāfilesin ḳaldıñ ancaḳ yurtda ey Saʿdi
Bu yolda sen de gel merdāne göç merdānesinden giç

68

Mefʿūlü/ Mefāʿīlü/ Mefāʿīlü/ Feʿūlün

1 Ruḫsārıña ey māh nigāh eylemiş oldum
ʿAfv eyle ki dağlarca günāh eylemiş oldım

---

[7] Sayfa başında "Yessir ve lā tuʿassir" kelimesi vardır.

2 Ḫāl u ḫaṭṭıña oldum ʿabes̱ ey perī māyil
Öz baḫtımı re’yimle siyāh eylemiş oldım

3 Sen sāye-i divā teg itdiñ beni pāmāl
Dergāhıña ey şāh penāh eylemiş oldım

4 ʿÖmriñ ḳılıcı leşker-i ṣabrımda sınandı
Ol ẓālimi dil taḫtına ş eylemiş oldım

5 Şād eyle daḫi niʿmet-i vaṣlıñla raḳībi
Men hicl-i ġamın tūşe-i rāh eylemiş oldım

6 Āh ey felek āhım niye dutmaz seni bilmem
Devriñde seniñ ʿādetim āh eylemiş oldım

30b 7 Saʿdi degilim tācına muḥtāc cihānıñ
Men tācımı bir köhne külāh eylemiş oldım

69

Eyżan

Faʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿīlātün/ Fāʿilün

1 Ḳumrı teg boynımdadır ṭavḳ-ı niyāz ey serv ü nāz
Ya benim Maḥmūd ya sensin Ayāz ey serv ü nāz

2 Ben niyāz itdükce başlarsın ziyāde nāza sen
Olsa yil lāzımdır oddan iḥtirāz ey serv ü nāz

3 Nāz ile çeşmiñ niyāz ehline süzmüş öyle kim
Bir kebūter ṣaydın itmiş şāhbāz ey serv ü nāz

4 Ol ḳadar kūyuñda düşsem ḫāke görsem bir zamān
Giçmemiş ʿömrimde yoḫdur bir namāz ey serv ü nāz

5 Öyle bir baẖt-ı ḳarayım ḥasret-i ḫāliñle kim
Baẖtımı zülfüñde itmem imtiyāz ey serv ü nāz

6 Çoġ zamāndır olmuşam üftāde-i ḫāk-i rehiñ
Eyle bu üftādeñi bir ser-firāz ey serv ü nāz

7 Nāz idersen cānın almaḳda niyāz-ı Saʿdiye
Öldürür āḫir beni bil kim bu nāz ey serv ü nāz

70

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün

1 Ey göñül derdile bir āh eyle Allāh ʿaşḳına
Ol mehi derdimden agāh eyle Allāh ʿaşḳına

2 Çoẖ da yatma dur ayaġa çoẖ yatarsın ḳabrde
Bir seḥer āh-ı seḥer-gāh eyle Allāh ʿaşḳına

31a 3 Ḳorẖma ey zāhid günāh olmaz ẖulūṣ-ı ṣıdḳ ile
Bir nefes sen de bir Allāh eyle Allāh ʿaşḳına

4 Geldiñ ey bī-çāre ġāfil gitdiñ ʿaşḳ-ı Allāhdan
Geçdi bī-cā ʿömrüñ eyvāh eyle Allāh ʿaşḳına

5 Ey dil-i ġāfil saña benden dimekdir bu sözi
Bil özüñ ẖ̌āh eyleme ẖ̌āh eyle Allāh ʿaşḳına

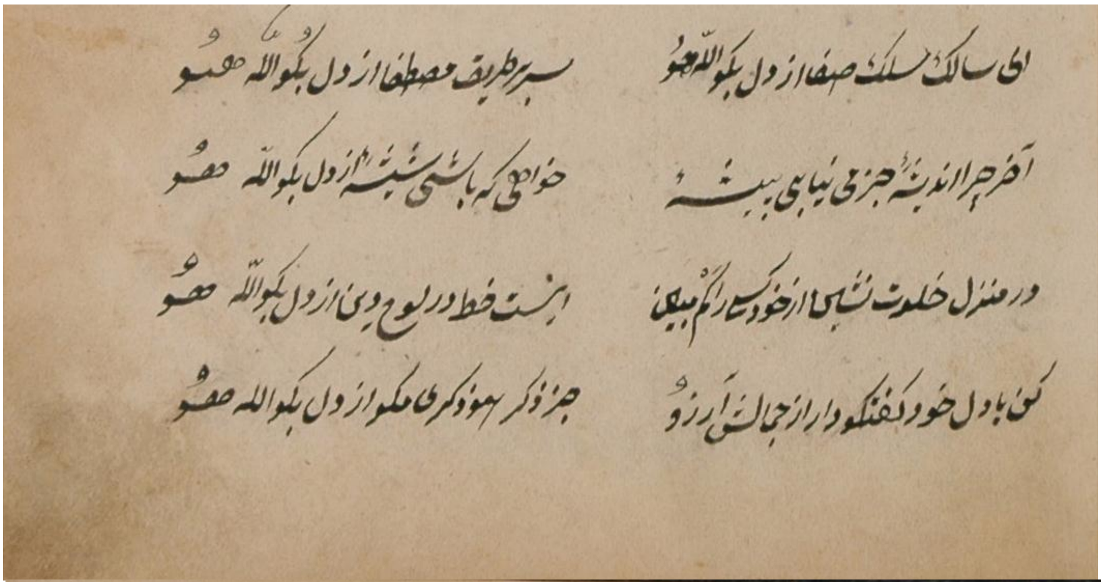
6 Ādem olmaz rütbe-i cāhile cāhiller yeter
Ārzū-yı rütbe-i cāh eyle Allāh ʿaşḳına

7 Gör gedālardan ziyāde ḥāṣılıñ āẖirindir
Öz özüñi farżla şāh eyle Allāh ʿaşḳına

8 Ahret hem-rāhıdır rūḥıñ anı rāḥat götür
Nefsiñi bu yolda gümrāh eyle Allāh ʿaşḳına

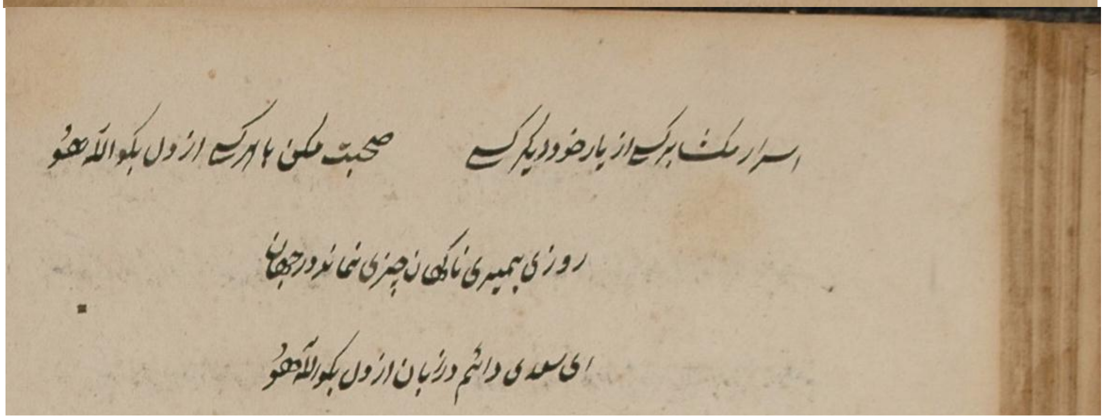
9 Saʿdiyā meyḫāne dergāhında topraġ ol müdām
Kendiñi maḳbūl-i dergāh eyle Allāh ʿaşḳına

Farsça 71

ای سالک مسلک صفا از دل بگو الله هو		سیر طریق مصطفی از دل بگو الله هو
آخر چرا اندیشه جز می نیابی بیشه		خواهی که باشی شیشه از دل بگو الله هو
در منزل خلوت نشین از خود کسی را گم ببین		این است خط در لوح دین از دل بگو الله هو
کن با دل خود گفتگو دار از جهان آرزو		جز ذکر هو ذکری مگو از دل بگو الله هو

31b Farsça

اسرار مگو هر کسی از یار خود دیگر کسی		صحبت مکن با هر کسی از دل بگو الله هو
روزی بمیری ناگهی نه چیزی نماند در جهان
ای سعدی دائم در زبان از دل بگو الله هو

72

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Ṣabā gel bir ḫaber vir ol gül-i ṭannāzdan nāzik
Çemende bülbül-i cān itdügi āvāzdan nāzik

2 Gel ey ḳāṣıd gedādan bir niyāz it ol şeh-i nāza
Ṣadā-yı dil-nüvāz-ı naġme-i şehnāzdan nāzik

3 Şifā-yı laʿl-i cān-baḫşıñda cānā cān viren çoḫdur
Lebiñ ʿĪsādan artuḳ soḥbetiñ iʿcāzdan nāzik

4 Ne şād olmaḳdır ey şimşād ḳāmet bir ḳulaġ as gör
Ne söyler ġam-zediñ ol ġamze-i ġammāzdan nāzik

5 Ne ḳaṣd itmiş gene ṣayd-ı dile ṣayyād teg çeşmiñ
Ne süzmüşdür gene müjgānlarıñ şehbāzdan nāzik

6 Baña yükletdi Ḳāf-ı ʿaşḳı ol ʿanḳā-yı nāz āḫir
Ne çıḫmış evc-i istiġnāya yinmez bāzdan nāzik

7 ʿAzīzim ḫˇār olupdur gülşen-i kūyuñda bülbüller
Ki ṭabʿıñ gülden ince ḫaṭırıñ iʿzāzdan nāzik

8 Ḥicāzı perdesinden bir terennüm-sāz ol ey muṭrib
Sızladasun vücūdım riştesi ol sāzdan nāzik

9 Kitāb-ı ḥüsnüñe şīrāz çekmiş rişte-i cāndan
N’ola Saʿdī söylerse Ḥāfıẓ-ı Şīrāzdan nāzik

73

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

32a 1 Niçün bilmem daġıtmaz zülfini berbād bād itmez
Bu göñlüm ṣaydını dām içre ol ṣayyād yād itmez

2 Esīrim zülfi yāre çoḫdan ammā ġam bu kim dirler
O ẓālim pādişāh ʿömrinde hīç āzād zād itmez

3 Degil bīdāddan dād eyleyen ʿāşıḳlıḳa ḳābil
Odur ʿāşıḳ aña ʿaşḳ itse de bīdād dād itmez

4 Hemīşe ḳumrılardır şād servistān-ı ḥüsninde
Bu ġamgīn-i ʿāşıḳ ol ḳāmet-i şimşād itmez

5 Göñülde ṣūretin naḳş itdi Saʿdi ol perī-zādıñ
Bu naḳşı gelse yüz ṣūret-ger Bihzād zād itmez

74

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Boyuñdur serv zülfüñ müşk-i sünbül yā Resūlallāh
Būyuñdur bāġ-ı cennetde bir aġ gül yā Resūlallāh

2 Ḳaşıñdır Kaʿbe miḥrābı Ḥacerdir ḫāl-i ruḫsārıñ
Binā-yı Kaʿbe Sensin tevessül yā Resūlallāh

3 Dişiñ mermer lebiñ Zemzem niḳāb-i Mekkedir zülfüñ
Vücūduñ kān-ı iḥsān tefażżul yā Resūlallāh

4 Yazılmış Ḳulhüve'llāhıñ ḫaṭ-ı levḥ-i cebīniñde
Cemāliñ muṣḥaf-ı āyāt-ı teressül yā Resūlallāh

5 Ümīdim var ki eylersin şefāʿat Rūz-ı Maḥşerde
Saña kim baġlasa sıdḳan tevekkül yā Resūlallāh

6 Görür Maḥşer güni ümmetleriñ dīdārıñī bī-şek
Velīkin ḥaşre dek ḳılmaz taḥammül yā Resūlallāh

32b 7 Ṭarīḳ-i müsṭaḳīmiñden dutub bir dem kenār olmam
Salupdur boynuma zülfüñ selasül yā Resūlallāh

8 Meger Mekke diyārında çekildi nāḳa-i Hicret
Gelür boynunda āvāz-ı celācil yā Resūlallāh

9 Ser-i kūyuñda ister cān vire kelbiñ kimi Saʿdī
Saña cān virmeyen cāndan ne ḥāṣıl yā Resūllāh

75

Velehū Eyżan

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Olan iḫlāṣla ḳapuñda sāil yā Resūlallāh
Olur iḥsānıña elbette nāil yā Resūlallāh

2 Dil-i dīvānemi zīncīr-i zülfüñ öyle dutmuş kim
Gören boynumda ḥaml eyler ḥamāil yā Resūlallāh

3 Dutar bāġ-ı behiştiñ bülbülinden rütbesin aʿlā
Olan ruḫsārıña ḥasretle māil yā Resūlallāh

4 Ḳıyāmetdir ḳıyām-ı ḳāmetiñ ayā ne ḥikmetdir
Degil ḥikmetciler ol ḳavle ḳāil yā Resūlallāh

5 Bulur ḫūrşīd ḥüsnüñden kemāl-i irtifā elbet
Olanlar ẕerre teg ʿaşḳıñda zāil yā Resūlallāh

6 Seniñ taʿrīf-i şeklin şāmil olmaḳ ġayra müşküldür
Nedir bu şekl yā Rab bu şemāil yā Resūlallāh

7 Saña yetmek de Sendendir saʿādet Saʿdiye ancaḳ
Özi olmuş özine yoḫsa ḥāil yā Resūlallāh

76

Velehū Eyżan

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Ġamıñ göñlümde salmış bir ʿimāret yā Resūlallāh
ʿİmāret kim ola ġamdan ʿibāret yā Resūlallāh[8]

33a

2 Ḫoş ol ʿāşıḳ ki dutmuş sāye-i zülfüñde āsāyiş
Oña Maḥşer Güni virmez ḥarāret yā Resūlallāh

3 Nice faḫr itmesün ümmetleriñ kim cümle Peyġamber
Saña ümmetlige eyler feḫāret yā Resūlallāh

4 ʿAẓīmü'l-ḫulḳsun Ḫayrü'l-beşersin şāh-ı Maḥşersin
Bu ʿāṣī ḳullara Sensin beşāret yā Resūlallāh

5 O kez kim çeşm-i meşk-i ḥasretinden ḫastelik çekmez
Yoḫ ol kāfir günāhından kefāret yā Resūlallāh

6 Ecel ʿāciz ḳalur Azrāil aġlar cānım almaḳda
Eger ġamzeñden olmazsa işāret yā Resūlallāh

7 Bulurdı cenneti dünyāda iken Saʿdi kūyuñda
Medīne şehrin itseydi ziyāret yā Resūlallāh

---

[8] Birinci beyitle ikinci beyit arasında "Rabbi yessir" yazmaktadır.

77

Velehū Eyżan

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Cemāliñ maṭlaʿ-ı ṣubḥ-ı ezeldir yā Resūlallāh
Celāliñ cilve-gāh-ı Lem-yezeldir yā Resūlallāh

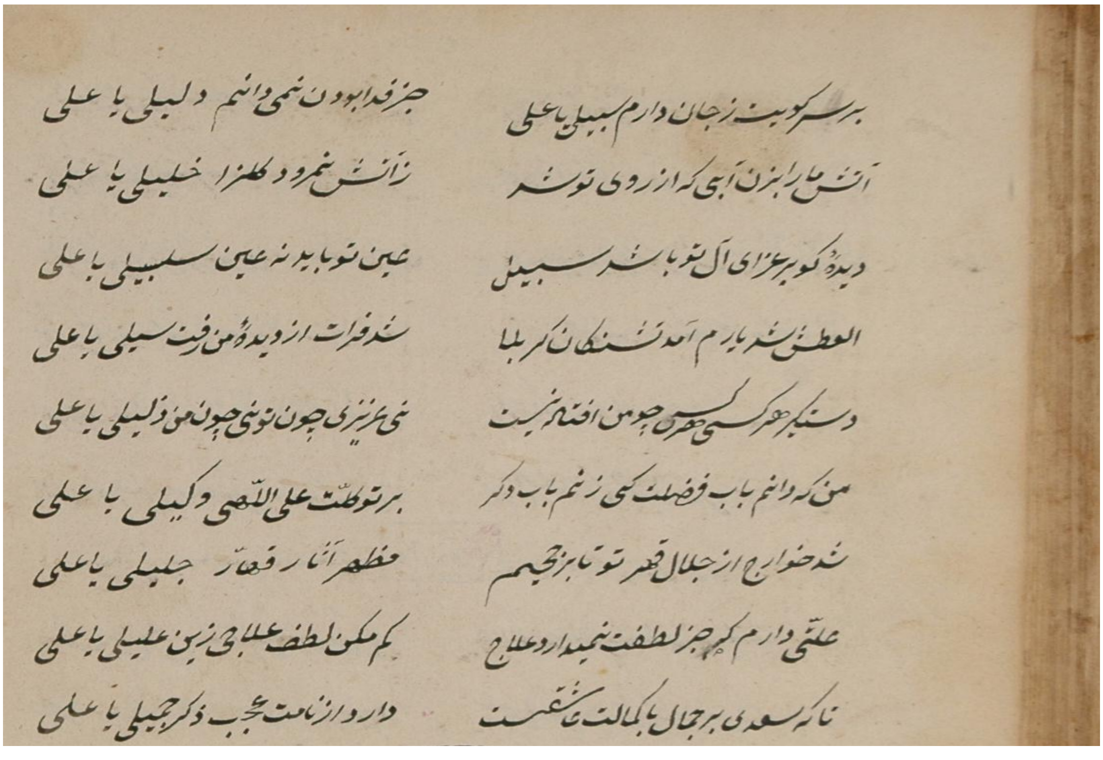
2 Vücūduñ ʿillet-i ġāiye-i īcād-ı ʿālemdir
Sücūduñ raḥmet-ārā-yı mileldir yā Resūlallāh

3 Cebel-tāb itmez Allāhıñ tecellāsına ḥayrānım
Ki vechullāh ẕātıñ müncebeldir yā Resūlallāh

4 Çekilsün çīn-i zülfüñde nesīm-i ṣubḥ her yana
H̱arāc-āverde-i çīn ü çegeldir yā Resūlallāh

5 Devāyı istemez Saʿdī ki derdiñ var cānında
Devādan Saʿdiye derdiñ güzeldir yā Resūlallāh

33b Farsça gazel 78

79

Velehū Eyżan

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Ey mażhar-ı celāl-i cenāb-ı celīl ʿAli
Hicr-i cemāliñ ʿāşıḳa ṣabr-ı cemīl ʿAli

2 Teşrīfiñ eyle bulmadan aḳdem cihān şeref
Virdi ḫaber resūle seni Cebrā'il ʿAli

34a 3 Nemrūd odıyla yād iderek nūr-ı rūyıñı
Yā nār-ı kūnī berden oḳurdı Ḫalīl ʿAli

4 Ḳande añılsa ḥāżır olan sen degil misin
Ḫalvet-serā-yı ʿālem-i ġayba delīl ʿAli

5 Ol çeşme-sār-ı çeşm ki ḫūn-ı Ḥüseyn içün
Olmuş ġarāy vü Nūḥa da ma'i's-sebīl ʿAli

6 Maḥşer gününde teşne iken vār ümīd ki
Olsun eliñle anlar içün selsebīl ʿAli

7 Her bende-i buḫl ki virmez yoluñda cān
Buḫl ʿilletile olsun o bende ʿalīl ʿAli

8 Taḫt-ı livā-yı ḥamd salur sāye fevḳıne
Rūz-ı cezāda her kime olsan kefīl ʿAli

9 Herkes saña ki dost olur elbet ʿazīz olur
Düşmen elinde ḳoyma beni sen ẕelīl ʿAli

10 Saʿdī bu günden üzme ʿAli dāmeninden el
Ferd olur çoḫ ʿāşıḳ-ı zāra vekīl ʿAli

Farsça gazel 80

در زمانیکه نبود از اثر کن فیکون | بود نابود نمی بود علی بود علی

پیر ارشاد کرامات جهان است جهان | رهبر منزل مقصود علی بود علی

خبر نفخهٔ صور است از وحی العظام | اثر نغمهٔ داود علی بود علی

34b

دور رخ از جنت شداد شده یکسر ازو | گلشن از آتش نمرود علی بود علی

همچو شبیر است مراخون عدوی دینش | آنکه حق شیر بفرمود علی بود علی

سر شد در شب معراج رسول الثقلین | آنکه سر بر در حق سود علی بود علی

نیست زخمیکه نبود کشته از مرهم او | همه را مرهم بهبود علی بود علی

قمری از طوق عبودیت او در طاعت | سرو در سجدهٔ معبود علی بود علی

عندلیب از گل رویش بهزاران ناله | غنچه را پرده چو بگشود علی بود علی

عنبر خاک درش داد بدل بوی عبیر | مجمر جان مرا عود علی بود علی

همه او بود که از سر خدا او ر نبود | حامد واحد و محمود علی بود علی

سعد یابد او یاب سعادت خواهی | که مه مطلع مسعود علی بود علی

81

Velehū Eyżan

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün (Fāʿilün)

1 Cümle-i mevcūde evlād-ı ʿAliden cūd olur
Cūd-ı evlād-ı ʿAli īcādı her mevcūd olur

2 Gör ne ḫoş sevdāyimiş sevdā-yı gīsū-yı Ḥüseyn
ʿĀşıḳıñ bāşında her tüg bāşına bir dūd olur

35a 3 Nergis-i güldür Ḥüseyn ile Ḥasan dāġın çeken
Al-i Zehrānıñ muḥibb-i zehr-i ḫūn-ālūd olur

4 Ḫānesi bedbaḫt olmasa maḳbūl bāb-ı Fāṭıma
Ḥaḳ bilür kim bāb-ı Ḥaḳdan tā ebed merdūd olur

5 Her kapū kim ol ḳapūnı fetḥ ḳılmaz murtażā
Ḥaḳ bilür kim tā ḳıyāmet ol ḳapū mesdūd olur

6 Āl-i ṣüfyāndan sivā-yı ẓulm-i nā-ḥak kim ider
Gerçi çoḫ Firʿavn çoḫ Şeddād çoḫ Nemrūd olur

7 Her kim ibn-i Saʿde laʿn eylerse naḥs olmaz işi
Aḫteri-ferḫunde baḫtı vü ṭāliʿ-i mesʿūd olur

8 Kim ki nā-şād olsa mātem meclisinde bir zamān
Āteş-i ġām micmer-i cānında dāyim ʿūd olur

9 Dāyimā olsun dürūd-ı ḥaḳ dürūd-ı evvel ʿāşıḳa
Kim sürūd u nevḥadan her dīdesi bir rūd olur

10 Saʿdiyā istersen er dünyāda sūd-ı bī-ziyān
ʿĀşıḳ ol kim ʿaşḳ u sevdāsı ziyānsız sūd olur

82

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Ol süvārāy ṣāḥib-i düldül süvārıñ vaḳtidir
Gel bugün cevelāna cenge ẕülfeḳārıñ vaḳtidir

2 Cūşa gelmiş mübtelā cānımda ẖūn-ı Kerbelā
Zāra seyr it dāġ-ı dilden lālezārıñ vaḳtidir

3 Şūriş-i ʿāşūre-i bāġ ey şīr çek şimşīriñi
Şemr-i bī-şerm Yezid-i şümārıñ vaḳtidir

35b 4 Ey ġażanfer-fer ẓafer senden gerekdir herkese
Gel bugün zārım işit kim kār u zārıñ vaḳtidir

5 Ḳıl işāret ẖançer-i ġamzeñ aẖıtsun ḳānımı
Kim kefen boynumda ḥāżırdır mezārıñ vaḳtidir

6 İsterem imdād senden kim dem-i imdāddır
Şehsuvārım bir güẕer it kim güẕārıñ vaḳtidir

7 Bir ʿaceb meydir şehādet kim içen görmez ẖumār
Ḳıl benī maẖmūr o meyden kim ẖumārıñ vaḳtidir

8 Nūr-ı rūyuñ āye-i yā nār-ı kevnidir meger
Kim Ḫalīle gülşeniñ Nemrūda nārıñ vaḳtidir

9 Gel bugün imdād it yā Ḫażreti ʿAbbās amān
Yādigār-ı murtażāsın yādigārıñ vaḳtidir

10 Ser verenler pāymāl olmuş yoluñda serverā
Vaḳtidir gel kim ne ṣabr ne ḳarānıñ vaḳtidir

11 Ġarḳa-ı deryā-yı ḫūn eyle ʿadūnuñ zevraḳın
Çek kenāra ḫalḳı deryādan kenārıñ vaḳtidir

12 Teşneler āhından āteş dutdı ḫāk-i Kerbelā
Ey diriġā berḳ-i tīġ-i ābdārıñ vaḳtidir

13 Ṣaydgāh-ı dīne ṣayyād olmak ister her denī
Şāhbāzım āşikār ol kim şikārıñ vaḳtidir

14 Gelmeyince Saʿdiyā imdāda ol şāh-ı necef
İntiẓār ol kim yolunda intiẓārıñ vaḳtidir

چرخ خنجاج تو لالای حسین حسن است   عرش معراج معلای حسین حسن است

خبر از عرش

36

خبر از عرش بیاوردی چنین جبرائیل   کرسی که هوا از ولالای حسین حسن است

کربلا گشت نظرگاه بلای مولا   همه جا منتظر مدلای حسین حسن است

در قیامت ز یمین است حب عملش   هر که در دفتر املای حسین حسن است

از شفاعت نشود نفی بروز محشر   هر که اثبات بالای حسین حسن است

سرنگون است ز دروازه طوبی جنت   انتظار قد بالای حسین حسن است

دار دارد دو رخ زرد بدل داغ انگو   لاله و نرگس و شهلای حسین حسن است

همچو موسی دلم از سینه چو طور سینا   طالب نور تجلای حسین حسن است

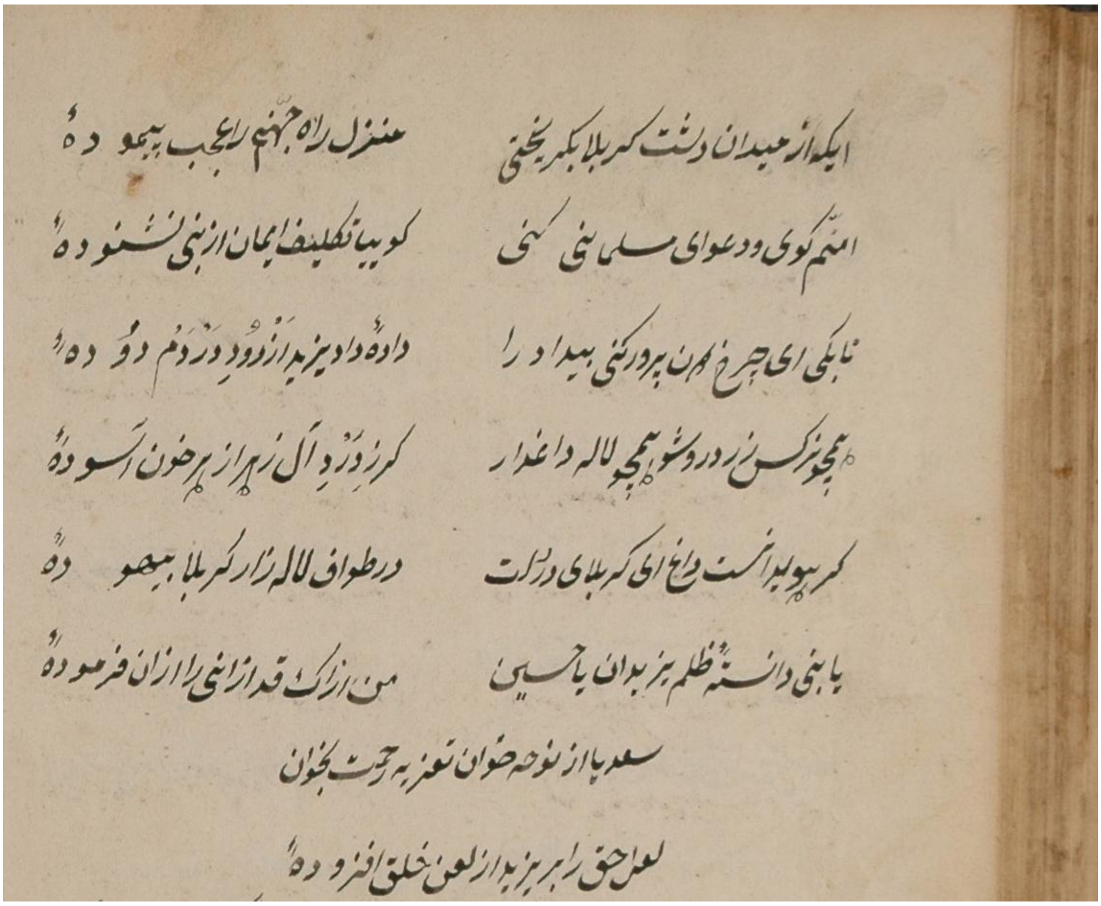
سعد یا دین من از سجده این حق بود

که مرا قبله مصلای حسین حسن است

ایکه در ماه محرم راحت آسوده   هم چو سنگ اسالک در راه جهنم سوده

من همی ترسم که بگشا بدترا باب جحیم   ایکه بر تیر بلایش سینه نگشوده

جز باهلبیت نبوده ای نسل سفیان همی   بوده تا دشمن اولاد حیدر بوده

ایکه از میدان دشت کربلا بگذشتی
منزل راه جهنم را عجب پیموده
امتم گوی و دعوای مسلمانی کنی
گو بیا تکلیف ایمان از نبی بشنوده
تا بکی ای چرخ کج بن پرورکنی بیداد را
داده داد یزید از زود و دردم دود ده
همچو نرگس زرد روشو همچو لاله داغدار
گر ز دزد آل زهرا از پر خون آسوده
گر بپوید راست داغ ای کربلای در راست
در طواف لاله زار کربلا پیموده
یا نبی دانسته ظلم یزیدان با حسین
من ز رشک قد ازانی را ازان فرموده
سعدیا از نوحه خوان تعزیه حیرت بخوان
لعل حق را بر یزید از لعن خلق افزوده

85

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Āh eyle āh māh-ı muḥarremdir ey göñül
Āhıñ ḥarīm-i māha ki maḥremdir ey göñül

2 Gökde melāyik ādeme dir seniñ ed-dimāʿ
Anlar bu günde ḳan döker ādemdir ey göñül

3 Şād olmaz ol göñül ki bugün Kerbelā gibi
Mihmān sara-yı ḳāfile-i ġāmdır ey göñül

4 Derd-i ġamıyla aġlayub şād olan bugün
Ne şimr ne yezid ne mülcemdir ey göñül

37a 5 Düşdi cihāna zelzele dāġ-ı daş aġladı
Ḳalb-i yezīdi gör ki ne muḥkemdir ey göñül

6 Deşt-i belāda sen daḫi cūş u ḫurūşā gel
Ḫūn-ı Ḥüseyn cūşa gelen demdir ey göñül

7 Laʿnet-i ziyāde cümleden ibni Ziyād kim
Müslim anıñla ẓulme müsellemdir ey göñül

8 Zeyne'l-ʿibād ḫasta vü Zeyneb şikeste-i dil
Miskīn sekīne kimlere hemdemdir ey göñül

9 Kör olsun ol göziñe bunda ḳan aġlamaz
Nūr irsün ol göze ki bunda nemdir ey göñül

10 ʿİsā bu ẓulme itmedi tāb uçdı göklere
Yerde henüz nevḥa-i Meryemdir ey göñül

11 Ḳan eyledi ayaġını çerḫiñ kebūteri
Gök giydi gök ki yerde ne mātemdir ey göñül

12 Sen nāle çek ki lāle-i ṣaḥrā-yı Kerbelā
Dāġ-ı derūn-ı Saʿdiye merhemdir ey göñül

86

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Ne ẓulm ne sitemden uṣandıñ sen ey felek
Āl-i resūli kimler ṣandıñ sen ey felek

2 Dökdüñ Ḥüseyn ḳānını ḳanmazlıġ eylediñ
Āyā o pāk ḳanda ne ḳāndın sen ey felek

3 Seylāb-ı eşk āteş-i āh-ı sekīneden
Olduñ ne ġarḳ suya ne yandıñ sen ey felek

37b 4 Gitsün seniñle nevḥa-i mātem ḳıyāmete
İtdikleriñden imdi utandıñ sen ey felek

5 Senden şikāyet eylese Zeyneb nolur ḥāliñ
Belki ḥużūr-ı Ḥaḳḳa dayandıñ sen ey felek

6 Açdıñ hücūm-ı düşmene fırṣat ḳapuların
Āl-i ʿabā üzerine ḳapāndıñ sen ey felek

7 Ẓālim şefaḳla dāmıñı ṣanma ḳırmızı
Öz ẓulmüñ ile ḳana boyandıñ sen ey felek

8 Bir bir giçer yaman güniñ ancaḳ ki saña ḳalur
Şermendelik ki bunda ḳazandıñ sen ey felek

9 Uyduñ o günde Saʿdī kimi ḫāb-ı ġaflete
Ḳopdı ḳıyāmet ondan öndiñ sen ey felek

Ez Zebān-ı Ḥażret-i Sekīne

87

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Yād eylerim seniñle günim āġ olan güni
Bāba gör imedi bāşıma toprāġ olan güni

2 Bilmem ne güne ṣubḥ-ı ḳıyāmet açılmadı
Gördi sekīne şāmda dūstāġ olan güni

3 Giysün ḳarā Medīne Kaʿbe niḳābını tek
Nāme Ḥüseyne Kūfeden iblāġ olan güni

4 Zeyne'l-ʿibād ẖasta olur ẖasta tāzeden
Fikr eyledükce sīnede sen ṣāġ olan güni

5 Bu Kerbelānı ḳanlu yaşım lāle renk ider
Gel gör sekīne sinesi ṣad-dāġ olan güni

38a 6 Ses vir ṣadā-yı Zeyneb-i zāra ey ʿandelīb
Gülşen-sarā-yı şerʿde gör zāġ olan güni

7 Saʿdi derd ile bülbül teg ağla gör
Dilde ṣafā-yı āl-i āba bāğ olan güni

Ez-zebān-ı İmām Zeyne'l- ʿābidīn

88

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 İtse esīr Şimr beni neylerim baba
Görsem şehid bunda seni neylerim baba

2 Bābā nidersin encümen-i ehl-i beytiñi
Senden ṣora bu encümeni neylerim baba

3 Gel gitme cenge itme şikeste bu ẖastanı
Sensiz bu cān-ı ẖasta teni neylerim baba

4 Ḳoy men gideyim muḥārebeye ẖastaemse de
Raḥm eyle kim sen kefeni neylerim baba

5 Yol düşdi şām-ı ḥāsrete gitmem Medīneye
Sensiz ġarībim ol vaṭanı neylerim baba

6 Yaʿḳūb-ı ḥüzne Yūsuf-ı vaṣlıñ verir sürūr
Ḳana baturma pīreheni neylerim baba

7 Men neylerim yoluñda fedā olmayan bāşı
Bāşıñ içün ger yoḫ bedeni neylerim baba

8 Mādem dāġ-ı ḥāsret ü derdiñ dilimdedir
Her lālezār her çemeni neylerim baba

9 Senden yaña buyursa ne ḫoş Saʿdiyā o şāh
Āl-i ʿabāya cān vireni neylerim baba

Eyżan

89

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

38b 1 Vā ḥasretā ki düşdi żiyādan çerāġımız
Vāveyla tā ki ṣöndi feżādan ocāġımız

2 Vā ḥasretā ki oldı göñül deşt-i Kerbelā
Vāveyla tā ki yandı susuzdan dudāġımız

3 Vā ḥasretā ki ḳara ḫaberlü kebuter yeter
Vāveyla tā ki ḳara boyanmış ayağımız

4 Vā ḥasretā ki baḫtı ḳarā bāşı daşlıyız
Vāveyla tā ki boşdur o bāşdan ḳucāġımız

5 Vā ḥasretā ki ḥayret-i ṣaḥrā-yı ġurbetiz
Vāveyla tā ki bir ün işitmez ḳulāġımız

6 Vā ḥasretā ki Ḥażreti yerden götürdiler
Vāveyla tā ki göçdi cihāndan ḳonāġımız

7 Vā ḥasretā ki seyl-i sitemden ḫarābeyiz
Vāveyla tā ki gözden açıldı bulāġımız

8 Vā ḥasretā ki ḳalmadı ġamdan yürekde yāġ
Vāveyla tā ki ġamdı bizim bunda yāġımız

9 Vā ḥasretā ki dosta varan yolı bulmaduḳ
Vāveyla tā ki düşmen alub ṣol u ṣāġımız

10 Vā ḥasretā ki lāle kimi baġrı daġlıyız
Vāveyla tā ki gördi ḫazān berg-i bāġımız

11 Vā ḥasretā ki ḳısmetiyüz ḳara topraġıñ
Vāveyla tā ki vardır iki arşun aġzımız

12 Vā ḥasretā ki Saʿdī kimi ġamdan etkiniz
Vāveyla tā ki ilden alınmaz ṣorāġımız

39a 13 Vā ḥasretā ki bülbül-i bāġ-ı muṣībetiz
Vāveyla tā ki gül gibi ṣolmuş yañaġımız

Ez-zebān-ı Hazret-i Sekine

90

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Bir lāleem ki sīnede dāġım Ḥüseyn açar
Bir ġoncaem ki açsa dudāġım Ḥüseyn açar

2 Āh ol zamān ki teşne-dil oldı şehīd o şeh
Gözden bu günde ḳanlu bulaġım Ḥüseyn açar

3 Ḳoymaz bu ḳavm-i şum beni Şāma göndere
Men bir esīr-i der dem ki ayaġım Ḥüseyn açar

4 Bir bülbülem ki var ḳafesden şikāyetim
Bāġ-ı ḫazānım ilde bu dāġım Ḥüseyn açar

5 Saʿdī egerçi aġlamadan aġ olub gözim
Ẓulmet-serā-yı dilde çerāġım Ḥüseyn açar

91

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Düşdüñ diyār-ı hicre melūl olduñ ey göñül
Şehr-i belāya sen de duḫūl olduñ ey göñül

2 Bülbül ḳārin-i nāledir ancaḳ bahārda
Sen nevḥa- ḫān-ı çār fuṣūl olduñ ey göñül

3 Maḥrem-serā-yı sīnede senden nişāne yoḫ
Gūyā ḥarīm-i yāre vuṣūl olduñ ey göñül

4 Cānım üzüldü ḳıṣṣa-i hicr ile ġuṣṣadan
Naẓm-ı ümīde rişte-i ṭavl olduñ ey göñül

39b **5** Olduñ şehīd-i tīġ-i belāsı muḥabbetiñ
Yaʿni muḥibb-i āl-i resūl olduñ ey göñül

6 Bulduñ revā-yı ḥācet dünyā vü āḫiret
Muḥtāc-ı luṭf-ı zevc-i betūl olduñ ey göñül

7 Ḳavliñde ḥaḳḳa ṣādıḳ-ı fiʿliñden lāyıḳ ol
Ḳālū belāda gör kime ḳul olduñ ey göñül

8 Āl-i Resūl kelbine Saʿdī kimi ḳul ol
Mende diyem Ḥaḳḳa ḳabūl olduñ ey göñül

92

Velehū Eyżan

Mefāʿīlün/Feʿūlün/ Mefāʿīlün/Feʿūlün

1 Gör nice ḫançer-i ġamzeñ ḫarāb olur göñlüm
Nişān-ı nāvek-i tīr-i şihāb olur göñlüm

2 Niyāz u ʿaczime baḫmaz o şehsüvār gene
Semend-i nāza menince rikāb olur göñlüm

3 Egerçi ġayrlara levḥ-i sādedir ammā
Gelince ḫāṭıra ḫaṭṭıñ kitāb olur göñlüm

4 Dil-fikārıma her dem nemek seper laʿliñ
Ḥabibim āteş-i ġamdan kebāb olur göñlüm

5 Cünūn-ı ʿaşḳla Ḳaysıñ bugün delīli menim
Görünse ḫayme-i leylī ṭınāb olur göñlüm

6 Güşādedir ümīdim o ġonça-i lebden
Suāl olunsa Saʿdī cevāb olur göñlüm

Velehū Eyżan

93

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Geldim vücūda baḥr-i ʿademden ḳadem ḳadem
Oldım ḥudūs̱- sırr-ı ḳıdemden ḳādem ḳādem

40a 2 İrdim o dem ki ʿālem-i ervāḥ ola yerim
Gezdim diyār-ı ġurbeti ġāmdan ḳadem ḳadem

3 Bir dem bihişt bāġına bir ʿandelīb idim
Ādemle ayrı düşdim o demden ḳadem ḳadem

4 Cemşīd-i cāh-ı devletiñ encāmın eyledim
Giçdim bu devr-i cāmla Cemden ḳadem ḳadem

5 Ḳaddim büküldi döndi ecel nerdubānına
Virdim bu cānı derd-i veremden ḳadem ḳadem

6 Deşti cünūna Ḳaysdan aḳdem çıḳan menim
Ḳaldım ṭarīḳ-i renc ü elemden ḳadem ḳadem

7 Fikr-i femiñle noḳṭa-i mevhūm idim ezel
Düşdim bu vehme levḥ ü ḳalemden ḳadem ḳadem

8 Kaʿbe yüziñde görmege ḫāl-i siyāhıñı
Dutdım ʿArab ṭarīḳin ʿAcemden ḳadem ḳadem

9 Saʿdī gidende ḫūblara cānın virüb gider
Ḥātem kimi ki gitdi keremden ḳadem ḳadem

94

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilün

1 Ṭıynet-i ādemi ẓulmetle ḫamīr eyledi ʿaşḳ
Nūr-ı pākiñle anı ṣonra münīr eyledi ʿaşḳ

2 Cümle ervāḥ-ı muḳaddes yoluña ferş oldı
Şeb-i miʿrāc saña ʿarş-ı serīr eyledi ʿaşḳ

3 Seni her ḥādis̱eden ḥıfẓa ḳadem bābında
Ḥażreti Ḥaydarı bir ṣuret-i şīr eyledi ʿaşḳ

40b 4 Geldi miʿrācıña tebrīk içün ol şīr-i H̱üdā
Senden evvel anı ol sırra ẖabīr eyledi ʿaşḳ

5 Dil-i meksūruma merciʿ sen idiñ evvelden
Ṣonra cümle-i maṣnūʿı żamīr eyledi ʿaşḳ

6 Şīrden pençe-i heybetle çekerken şīre
Beni sen āhū baẖışluya esīr eyledi ʿaşḳ

7 Bir ḳalem ḳāşı kemān itdi kerāmāt hele
Bir siyeh kiprigi iʿcāz ile tīr eyledi ʿaşḳ

8 Ben ki dervīş-i faḳīrim beni bilmem neyler
Şāh iken Edhemi dervīş-i faḳīr eyledi ʿaşḳ

9 Pīrlikde noluram Saʿdī cüvanlıḳda nolam
Bir civān derdine saldı meni pīr eyledi ʿaşḳ

95

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Fikr-i femiñle yetdi baña bir muḥāl ḥāl
Künc-i ġāmıñda oldı dil-i pür melāl lāl

2 Elde müyesser olmasa naḳḍ-i ḥayāt- bāt
İsterse cānı istemez ol meh cemāl- māl

3 Añmış nihāl-i ʿömrümü ḥasret yeli ʿaceb
İtmiş ḳadīm o ḳadde olan iʿtidāl-i dāl

4 Aġzıñ o noḳṭadır bilinmez ne olduġı
Salmış miyān-ı ḫalḳa ʿaceb ol maḳāl- ḳāl

5 Ḳanım içince tīz öli ḫışmı ol āfetiñ
Gūyā ʿuḳāb-ı çeşmine açmış vebāl-bāl

41a 6 Saʿdī tefe'ül eyledim ol sāḳī nāmına
Geldi şerāb-ı ʿaşḳa sebbū sifāl- fāl

Velehū Eyżān

96

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Ġamzeñ ḫadengi sīne-i ṣad-çākden geçer
Āhım kimi ki künbed-i eflākden geçer

2 Zülfüñ ġamında ḥasret-i laʿliñ olan göñül
Beñzer o zehr- nūşa ki tiryākden geçer

3 Pāk it derūn-ı ḳalbiñi miḫnetden ol ḫalāṣ
Zīrā ki ḍārb-ı cāme-i nā-pākden geçer

4 Ḫāk ile ḫāk olmadan evvel vücūdıñı
Her ne murāda giçse kişi ḫākden geçer

5 Saʿdī meger ki baġlaya ṣūret göñülde dost
Ḥayret gözimde ḥaddeyi idrākden geçer

97

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Ġamzeñ kim anıñ ḳana işāret vār içinde
Ḳan içse de ʿuşşāḳa beşāret var içinde

2 Bir āhile āyine-i çerḫi siye eyler
Ol sīne ki hicriñle ḥarāret vār içinde

3 Mümkünse girībānına yāriñ el uzat kim
Baġlu ise de Kaʿbe ziyāret var içinde

4 Çoḫdan ser-i kūyında yatardım didi bir gün
Ey ḫaste hele yat ki kefāret var içinde

5 Maḥv oldı gözim merdümi ḫāl-i siyehiñde
Fülfül ki gide Hinde ḫasāret var içinde

41b 6 Dünyā didigiñ bir ḳurı sesdir ceres-āsā
Ey ḫāne ḫarāb olma ʿimāret var içinde

7 Beñzer felegiñ ḫaymesi su üste ḥabābe
Çoḳ bād-ı fenālardan ʿibāret var içinde

8 Dünyā malını yıġmada çoḳ eyleme ġayret
Yaġmaya gider āḫiri ġāret var içinde

9 Yüz gün versin ẕerre ḳadar ḫāyrıña gezmez
Ol merd-i şerīriñ ki şerāret var içinde

10 Olsan da vezīr ʿişve-peẕīr olma gürīz it
Ol bezm-i riyādan ki ṣadāret var içinde

11 Saʿdī bu veraʿ cāmesi cām-ı meye degmez
Vir pīr-i muġān alsa ticāret var içinde

98

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Zülf-i nigāra göñlüm bir telḳıraf çekmiş
Olmuş ṣabā-yı fikrim bir müşikāf çekmiş

2 Ker kes degil ki ʿāşıḳ herkesle ülfet itsün
ʿAnḳā-yı ʿaşḳıñ anıñ ḳalbinde ḳāf çekmiş

3 Ḳılmış ṭamaʿla ʿādet bilmez nedir ḳanaʿat
Āfāḳa ol faḳīhi fikr-i kifāf çekmiş

4 Ol ġonça-leb ki uyumuş bülbül sesini duymuş
Üstine baġbanlar gülden lihāf çekmiş

5 Ol vesme-i siyehden ḳāşıñ çıḳanda dirler
Cellād-ı cān-ı Sitāndır tīġ-i ezġılāf çekmiş

42a 6 Derd-i ruḫuñda ḫaṭṭıñ gūyā ki Kaʿbe üzre
Bir ṭāyife Ḥabeşden ṭavḳ-ı ṭavaf çekmiş

7 Ẕevḳ-i lebiyle mestem Saʿdī yalan degilmiş
Ṣūfī ṣuhaybe virse ṣahbā-yı ṣāf çekmiş

99

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Gül ʿārıżıñla olsa muʿārıż ʿaceb degil
Kimdir yüzi açılmasa terk-i edeb degil

2 Ḳan olmasun mı ġonçalarıñ baġrı ġuṣṣadan
Ol gül- beden nigār bir leb-be-leb degil

3 Gelmiş meger ṣabā ile ol būy-ı pīrehen
Gülşende çāk-i cāme-i gül bī-sebeb degil

4 İnkār idersiz ʿāşıḳ-ı ḥüsn-i Muḥammedī
Zāhid siziñ ki silsileñiz bū-leheb degil

5 Düşmez nikāh-ı alma ḳızıyla anası
Vāʿiẓ ḥelāl sizlere bintü'l-ʿıneb degil
1
6 Herkes yüzini döndürür andan cezā güni
Her bir ḳulıñ ki melce-i mīr-i ʿArab degil

7 Saʿdī sebeb ne ḥüsnini inkār idenlere
Yāriñ nigāh-ı ġamzesi tīġ-i ġażab degil

100

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Çeşmiñ ḫumarlanmış ās̱ār-ı ḫāb düşmüş
Yoḫsa o rind-mestī ḫūn-ı şarāb dutmuş

42b 2 Aṣḥāb-ı ʿaşḳı sāḳī keyfince mest ḳılmış
Erbāb-ı raḳṣa muṭrib çeng-i rebāb dutmuş

3 Pervāsız oldı göñlüm pervāneniñ ġamıñdan
Şemʿ-i cemāliñ anı pür ıżṭırāb dutmuş

4 Bir gūne āh ider dil zülfüñ elinden ey gül
Gūyā ki şāhbāzı gökde ʿuḳāb dutmuş

5 Ol lāle-ruḫ ġamıyla dāġ-ı derūnumuzdan
Rūy-ı zemīni yekser būy-ı kebāb dutmuş

6 Bir gülʿ iẕārıñ ʿ aşḳı döndürdi ḳana baġrım
Gözyaşım ol sebebden reng-i gülāb dutmuş

7 Mest-işerāb-ı ʿ aşḳım bir ḥadde kim gören dir
Ḳan eylemiş meger ol ḫāne- ḫarāb dutmuş

8 Dutmuş niḳāb ol meh ya zülf-ini daġıtmış
Ol āftāb-ı ḥüsni yāḫud seḥāb dutmuş

9 Āyine-i murādım ʿ aks-i visāl dutmaz
Hicrān-ı kudūretinden Saʿ dī ḥicāb dutmuş

101

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Her ʿ ārifiñ ki sīnesi Ṭūr-ı ilāhīdür
Sīnā-yı dilde gördügi nūr-ı ilāhīdür

2 Her bir göñül ki anda muḥabbet ẓuhūr ider
ʿ Ayn-ı muḥabbet ʿ ayn-ı ẓuhūr-ı ilāhidür

3 İtmez menāl-i mülk-i Süleymāna iʿ tibār
Her kim umūr-ı ʿ aşḳda mūr-ı ilāhīdür

43a 4 Her sālik-i ilāhī ki ġāyib bilür özin
Ās̱ār-ı feyż rabṭ-ı ḥużūr-ı ilāhīdür

5 Saʿ dī esīr-i ẓulmet-i ḥüzn olmazam daḫi
Sīnem serā-yı nūr-ı sürūr-ı ilāhīdür

102

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Māh-ı mātemdir tamām ʿālem yanar aġlar bugün
ʿĀlem aġlar ʿalem içre her ne var aġlar bugün

2 ʿArş u ferş aġlar felek aġlar melek aġlar bugün
Berḳ ü bārān ün virür ebr-i bahār aġlar bugün

3 Aġlamaḳ bābında bugün mende yoḫdur iḫtiyār
Dide aġlar dilde ṣabr aġlar ḳarār aġlar bugün

4 Sīne-çāk aġlar o pāk aġlar helāk aġlar helāk
Şehre bānū serbe zānū zār-ı zār aġlar bugün

5 Kaʿbe aġlar Kerbelā aġlar belā aġlar belā
Meşhede ḳalḫa Necefden bir ġubār aġlar bugün

6 Her il aġlar her ay aġlar her gün aġlar ḥaşre dek
Gice aġlar gündüz aġlar rūzigār aġlar bugün

7 Kārvān-ı ġam bugün yüklendi ġurbet deştine
Sārbān aġlar ḳaṭār aġlar diyār aġlar bugün

8 İḥtirāz it Zeynebiñ āhından ey ẓālim felek
Kim binā-yı ẓulmüñ eyler tār u mār aġlar bugün

9 Düşdi atından belā deştine şāh-ı Kerbelā
Ẕü'l-cenāh eyler feżāḥat ẕü'l-fiḳār aġlar bugün

43b 10 Jāle aġlar lāle aġlar nāle daġlar baġrını
Gül yaḫa yırtar başın sünbül āçar aġlar bugün

11 Susuz içmişdir şehādet şerbetin şāhım deyu
Zemzem aġlar kevs̱er aġlar cūybar aġlar bugün

12 Yā ʿAliyye'l-murtażā sen gel bu günde dāda yet
Kimse yetmez dāda Zeyneb intiẓār aġlar bugün

13 Düşmen-i āl-ʿabānı cümle andan ḳıl sen ḳıyās
Şimr içün şimşīr-i bed-laʿnet şümār aġlar bugün

14 Daşa te's̱īr eyler ey Saʿdī sekīne nālesi
Bī-kes bī-mūnis bī-ġam güsār aġlar bugün

15 Ey gözim ḳan aġla ʿālem cümle ḳan aġlar bugün
Āsumān aġlar zemīn aġlar zamān aġlar bugün

16 ʿĀlem aġlar ādem aġlar her dem aġlar kāināt
İns ü cān aġlar cihān aġlar yamān aġlar bugün

17 Ḥaydar aġlar Ḳanber aġlar düldül aġlar Ẕülfiḳār
Bülbül eyler nāle bāġ-ı bostān aġlar bugün

18 Meryem aġlar perde baġlar gökde ʿĪsā gök ḳabā
Zühre yler derd-i zehrādan fiġān aġlar bugün

19 Ẕü'l-cenāḥ aġlar ki ḳaldı ḳān içinde ṣaḥibim
Āh ider Zeyneb sekīne el-amān aġlar bugün

20 Cūş ider şāh-ı şehīd-i Kerbelā ḳanı bugün
Kerbelāda gösterür her il nişān aġlar bugün

44a 21 Ṭoy vāy oldı Cenāb-ı Ḳāsımıñ ḳaldı ʿarūs
Gözlerinden ḳan töker ol nevcevān aġlar bugün

22 Saʿdiyā māh-ı Muḥarremdir saʿādet iste sen
Sen nihān aġla bu günde ḫalḳ ʿayān aġlar bugün

103

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

I

Şimrde yoḫ şerm ü ḥayā yā Ḥüseyin
Gördi saña ẓulm-i revā yā Ḥüseyin
Düşdi yere zelzele yā Ḥüseyin
Gökde melek dutdı ʿazā yā Ḥüseyin
Gördi vücūdıñda yara yā Ḥüseyin
Aġladı gök giydi ḳara yā Ḥüseyin

II

Yandı susızdan dil-i pür-dağımız
Lāle bitürmez daḫi toprağımız
Ṣoldı sāraldı gülümüz bāġımız
Düşmen alub şimdi ṣolu ṣāġımız
Yoḫsa budur Kerbelā yā Ḥüseyin
Munda yağar tiğ-ı belā yā Ḥüseyin

III

Çıḳdı göge al aṭeş āvāzesi
Defter-i ẓulmuñ bu mı şirāzesi
Ḳāsım-ı ʿarūsın ḳān olur ġāzesi
Derd-i belānıñ pūd-ı dervāzesi
Bile imiş ḥükm-i ḳażā yā Ḥüseyin
Virdiñ oña ḥüsn-i rıżā yā Ḥüseyin

IV

44b Müslime ẓulm eylemiş ibni żiyād
Şimdi o żālim ne idüpdür ʿinād
Ḳoymadı yol bizlere olsun küşād
Ḳāsım-ı ʿAbbās gidüb nā-murād
Bes saña kim dutsun ġazā Ḥüseyin
Ḳalmadı bir yār-ı ġazā yā Ḥüseyin

V

Zeyneb-i zār aġla sekīnem deyu
Mīr-i ʿArab şāh-ı medīnem deyu
Meryem-i sārā dāmenim deyu
Ḥażreti Zehrāya kemīnem deyu
Oldı saña Saʿdī fedā yā Ḥüseyin
Ḫoş ola kūyuñda gedā yā Ḥüseyin

104

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

I

…………………
………………
Men Ḥüseynem şīr-i yezdānıñ ġażabnāk oġlıyem
Her deñi düşmenden itmem bak bībak oġlıyem

II

Ḳābe ḳavseyn ev ednā āyesi ḳāşımdadır
Men o sulṭānım ki tāc-ı hel āta bāşımdadır
Cüst-i çalā kim şehādet çün bugün ḫāşimdedir
Çapük çalak cüstüm cüst ü çallak oġlıyem

III

Dāverem cengāverem ṣanmañız bī-yāverem
Gör ne şīrem gör ne Şemşīr ne şāh-ı ḫāverem
Gör ne cemşīdem ne ḫurşīdem ne māh-ı enverem
Gör ne nūram neyyiri ḳandil-i eflāk oġlıyem

IV

Bir baḫan yoḫ sizce ẓālim ḳulda ḳul Allāh içün
İtmişem men cānımı ḥāżır vuṣūlüllah içün
Ḫalḳ olub sensiz menim ceddim Resūlu'llah içün
Ceddimiñ şānındadır levlāk-i levlāk oġlıyem

V

45a Kāfir olsa raḥm-ı tābından dili bī-tāb olur
Ehl-i beytiñ çün susuzda dīdesi ḫānāb olur
Naḫl-i ʿömrim zaḫm-i tīġ-i Şimrden sīrāb olur
Çün baña kār eylemez her zehr tiryāk oġlıyem

VI

Gelse ḫātun-ı ḳıyāmet Ḥażreti Zehrā bugün
Cedde-i pākim Ḫatīce Meryem-i sārā bugün
Ehl-i beyti görseler leb-teşne vü ṣaḥrā bugün
Bilseler kim men kimiñ ālūde-i ḫāk oġlıyem

VII

Ḳaşlarım ṭāf-ı ʿiṭāʿat ehliniñ miḥrābıdır
Gözlerim gülzār-ı nāzıñ nergis-i pür ḫābıdır
Ḫāṭırım şehd-i şehādet cāmınıñ sīrābıdır
Eylerim her laḥẓa kevs̱er-i ẕevḳin idrāk oġlıyem

VIII

Her ḳaşımdır bir kemān her kiprigim bir ḫadenk
Hiç kes çengāl-i cengimden ḳotarmaz rūz-ı cenk
Baġlarım fitrākime düşmen bāşını deyu henk
Baġlayan çoḳ divleriñ başına fitrāk oġlıyem

IX

Bir menim ey fırḳa-i mekkār ḳavm-i nā-bekār
Muṣṭafādan murtażādan müctebādan yādigār
Çün cenāḥım ẕü'l-cenāh olmuş vekārım ẕü'l-fiḳār
Eyleyen aʿdāya ḳarşu sīnesin çāk oġlıyem

X

Şīr-i ġayẓım dürmüşem destimde şimşīr-i ġażab
Men bugün şimşīr-i ġayẓım men bugün şīr-i ġaẓab
Çün emīr-i ġayẓdır ceddim babam mīr-i ġażab
Men olarıñ pür ġażab-ı pür ġayẓ-ı bī-pāk oġlıyem

XI

45b Nevḥa-ḫānımdır feleklerde melāikler menim
İnsden cinden perīden eksük olmaz şivenim
Bak ḳılmaz kim ki Saʿdī tek dutarsa dāmenim
Pāk-i zādım pākiden ḫalḳ olmuşam pāk oġlıyem

Velehū Eyżan

105

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

I

Ḳoyma bizi ẓālim elinde esīr
Dāda yet ey ḥaydar ḥażreti emīr
Ol daḫi bu günde bize destgīr
Ḳaldı aralıġda sekīnem ṣaġīr
Yā ʿAlī yā Şah-ı ġażabnāk ʿAli
Gel yetüş imdādıma çālāk ʿAli

II

Ṣaldı ṣaff-ı kāfire ʿAbbās āt
Düşdi yolı cānib-i baḥr-i Fırāt
İstedi içsün didi ḳālsam da māt
İçmem anı olsa da āb-ı ḥayāt
Teşnedir ol ekber-i dil çāk ʿAli
Yā ʿAlī yā Şah-ı ġażabnāk ʿAli

III

Ẓulmle ġam yıḫdı esāsım bugün
Batdı ḳızıl ḳana libāsım bugün
Ḥadden aşub ḫavf u hirāsım bugün
Düşdi ātından yere Ḳāsım bugün
Gel bugün eyle anı idrāk ʿAli
Yā ʿAlī yā Şah-ı ġażabnāk ʿAli

IV

46a Deşt-i belāda ḳalan āvāreem
Yārsızam yāresi yüz pāreem
Bī-kes bī-mūnis bī-çāreem
Zeyneb-i bī-baḫt güni ḳaraem
Ḳoyma meni bunda ḳalām tāk ʿAli
Yā ʿAlī yā Şah-ı ġażabnāk ʿAli

VI

Yıẖsun evin ẓālimiñ Allahımız
ʿArşa çıẖar āh bugün āhımız
Yandı susız bunda cigergāhımız
Biz ḳulız ey Saʿdī odur şāhımız
Yā ʿAli yār-ı şeh-i levlāk ʿAli
Yā ʿAlī yā Şah-ı ġażabnāk ʿAli

Velehū Eyżān

106

Mefʿūlü/Fāʿilātün/ Mefʿūlü/Fāʿilātün

1 Mātem serā-yı ẓulmet söndi çerāġ-ı Zeyneb
Göñülde derd-i miḥnet bağrında dāġ-ı Zeyneb

2 Aġlar özi özüyle gülmez yüzi yüziyle
Dil teşne bir söziyle açmaz dudāġ Zeyneb

3 Aġlar ġam-ı belāda ebr mübtelāda
Ṣaḥrā-yı Kerbelādan çekmez ayaġ Zeyneb

4 Āh ey ḳuzım sekīne çekdiñ ne dāġ-ı sīne
Çeksün seni dizine ḳılsun ḳucāġ Zeyneb

5 Benden ṣora gidersin ceddime dād idersin
Ḳan aġla ol ḳadar sen olsun bulāġ Zeyneb

6 Zeynel-ʿibād ẖasta oldım dil-şikeste
Ḳaldı sekīne deste ol göz ḳulāġ Zeyneb

46b 7 Git sen medīne sārı ʿarż eyle zārı zārı
Yoẖ göñlimiñ ḳarārı senden uzāġ Zeyneb

8 Babam ʿAli ṭarafdan yoḫ bir gelen Necefden
Ḳānım aḫar telefden andan ırāġ Zeyneb

9 Min baʿd Saʿdī aġlar baġrını derd daġlar
Bülbül ne ḳara baġlar ṣolmuş ne bāġ Zeyneb

Velehū Eyżān

107

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Feʿūlün

I

Belādan tāze deşt-i Kerbelāda
Ḥüseyniñ ḳanı cūş eyler bu günde
Özin çerḫ-i felek her ṣubḥ-ı ġamdan
Ayaġı ḳanlu ḳuş eyler bu günde

II

Bugün aġlar hevā aġlar felekler
Bugün aġlar beşer aġlar melekler
Bugün ḥāṣıl olur ḥaḳdan dilekler
Ḳul aġzın kim ḫamūş eyler bu günde

III

Bugün mü'minleriñ ḳalbi ḳan aġlar
Bugün gökde melekler ḳara baġlar
Bugün ʿālem ḳan aġlar sīne daġlar
Yüzin dergāha tūş eyler bu günde

IV

Bugün bilsin ne gündür āh idersin
Öziñi derdden āgāh idersin
Yüzüñ ḥaḳḳa dutub Allāh idersin
Eliñi ṣanma boş eyler bu günde

V

47a Görünmez ol kesiñ dünyā gözünde
Olursa giryeden deryā gözinde
Bulur feyż-i naẓar zehrā gözünde
Bu zehri kim ki nūş eyler bu günde

VI

Bugün sīnemdedir dāġı Ḥüseyniñ
Bitürmiş lāle toprağı Ḥüseyniñ
Kesilmiş ṣol ile ṣāġı Ḥüseyniñ
Şimr ẓālim ḫurūş eyler bu günde

VII

Gidüb ʿAbbās gelmez su getürmez
Özin bir kez susızlara yetürmez
Bugün cān vireni Allah itürmez
Gözin kevs̱er firdevs eyler bu günde

VIII

Bugün Saʿdī ḳan aġlar ḳara baġlar
Bugün baġrını derd odıyla daġlar
Bugün āvāz-ı bülbüllerle baġlar
Bu āh u zāra gūş eyler bu günde

Velehū Eyżān

108

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

I

Āyā ne nevḥādır kerb u belāda bu
Olmuş ḳader meger ḳālū belāda bu
Kimdir şehīd olan deşt-i belāda bu
Ṭāḳat ḳalur mı hiç ṣabr u taḥammüle
47b Āyā ne zelzele düşmüş bu menzile
Düşmüş bu menzile āyā ne zelzele

II

Ḳardaş ola saña ḳurbān bacıñ bu gün
Giryān bacıñ bu gün nālān bacıñ bu gün
Ḳalmış ārada gör ḥayrān bacıñ bu gün
Bülbül ne gūne kim ḥasret ḳalur güle
Āyā ne zelzele düşmüş bu menzile
Düşmüş bu menzile āyā ne zelzele

III

Senden ṣora bizi ẓālim esīr ider
Ẓulm revā bize Şimr-i şerīr ider
Cism-i laṭīfiñe āmāc-ı tīr ider
Ayā nola bugün babam ʿAli gele
Āyā ne zelzele düşmüş bu menzile
Düşmüş bu menzile āyā ne zelzele

IV

Sensiz kim eylesün teskīn sekīneye
Sensīz yeter o nim ceddim Emineye
Sensīz nice gideyim ḳardaş Medīneye
Ḥasret gidende men bir de o menzile
Āyā ne zelzele düşmüş bu menzile
Düşmüş bu menzile āyā ne zelzele

V

Āli peyemberiñ ʿaṭşān olur mı hiç
Susız zamānede ḳurbān olur mı hiç
Ḳardaş bugün saña meydān olur mı hiç
Düşmen durub yüze düşmüş muḳābele
Āyā ne zelzele düşmüş bu menzile
Düşmüş bu menzile āyā ne zelzele

VII

48a Düşmez vaṭan ṭarf-ı kām-ı ġaribler
Düşmüş bu dillerde nām ġaribler
Maḥşer ṣabāḥı gör şām ġaribler
Şāmıñ yolın dutub bulandı ḳāfile

Āyā ne zelzele düşmüş bu menzile
Düşmüş bu menzile āyā ne zelzele

VIII

Saʿdī saʿādetimiñ dilersen er
Aġla ṣavāb işi itmek dilersen er
Sen de şehādete yetmek dilersen eğer
Cān vir ki cān gider devlet gelür ele
Āyā ne zelzele düşmüş bu menzile
Düşmüş bu menzile āyā ne zelzele

Velehū Eyżān

109

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Ḥaḳdan idün ḥayā vü edeb yol viriñ gidek
Yoẖ mı umūr-ı mīr-i ʿArab yol viriñ gidek

2 Ceddim Resūl babam ʿAli her biri ānıñ
Sulṭān-ı ġayż-ı Şah u ġaḍab yol viriñ gidek

3 Çün bu ẖarābe çölde susızlıḳ yeter bize
İtmek ziyāde renc ü taʿab yol viriñ gidek

4 Biz āl-i pāk-i Fāṭıma-i binti Ahmediz
Lāyıḳ mı ẓulme bile neseb yol viriñ gidek

5 Ey ḥurrā ben saʿde götür bu naṣiḥati
Maḥşer ḳopar ṣabāḥ bu şeb yol viriñ gidek

48b 6 Āl-i Resūl ẖidmetine şāh faẖr ider
Sizde nedir bu kīne sebeb yol verin gidek

Velehū Eyżan

110

Mefʿūlü/ Fāʿilātün/ Mefʿūlü/ Fāʿilün

ʿAhdim budur virem cānım Ḥüseyine men
Ḳaṣdım budur ḳatam ḳanım Ḥüseyine men

I

Ey deşt-i Kerbelā n'itdiñ o Şāhı sen
İtdiñ bugün ne çoḫ ẓālim günāhı sen
Ḳoyma İlāhi Sen yerde bu āhı Sen
ʿAhdim budur virem cānım Ḥüseyine men
Ḳaṣdım budur ḳatam ḳanım Ḥüseyine men

II

Aḫsun bu gün gerek meydāna ḳanımız
Çıḫsun bugün gerek āh-ı fiġānımız
Olsa ḳabūl eger ḳurbāna canımız
ʿAhdim budur virem cānım Ḥüseyine men
Ḳaṣdım budur ḳatam ḳanım Ḥüseyine men

III

Bitsün bugün bu ses ʿarşuñ ḫorūsına
Ḳāsīm ḳara libās alsun ʿarūsına
Baḳ küfr ü kīnle Şimriñ cülūsına
ʿAhdim budur virem cānım Ḥüseyine men
Ḳaṣdım budur ḳatam ḳanım Ḥüseyine men

IV

[9]

49a Lāzım degil bugün baş u beden baña
Besdir elimde bu ḳanlu kefen baña

---

[9] Sayfa başında "Rabbi Yessir" kelimesi vardır.

Billāh gerek degil min baʿd min baña
ʿAhdim budur virem cānım Ḥüseyine men
Ḳaṣdım budur ḳatam ḳanım Ḥüseyine men

V

Alam men intiḳām Şimr ü Yezidden
Fermān elimdedir Şāh-ı şehīdden
Üzmem olunca el men bu ümmīdden
ʿAhdim budur virem cānım Ḥüseyine men
Ḳaṣdım budur ḳatam ḳanım Ḥüseyine men

VI

Laʿnet ol ibn-i saʿd ibn-i ziyādadır
Kāfirden onlarıñ küfri ziyādedir
Gūyā Hüseyin düşüb atdan piyādedir
ʿAhdim budur virem cānım Ḥüseyine men
Ḳaṣdım budur ḳatam ḳanım Ḥüseyine men

VII

Saʿdi bugün gerek ḳan aġlasun cihān
Bansun cehenneme ol ehl-i Kūfiyān
Ḳurbān ider faḳīr Şāh-ı şehide cān
ʿAhdim budur virem cānım Ḥüseyine men
Ḳaṣdım budur ḳatam ḳanım Ḥüseyine men

Eyżan

111

Faʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿīlātün/ Fāʿilün

49b 1 Maḫfī saḳlar küşe-i ḫāṭırda mātem Sünnīler
Yoḫsa itmez sīneden mātem sesin kem Sünnīler

2 Ancaḳ eyler Şīālar ḥürmet Muḥarrem ayına
Hem dutar mātemle her ayı Muḥarrem Sünnīler

3 Zuʿm ider Şīʿa īmāmı Sünnīler sevmez veli
Od çıḫar āhından āh itdükce her dem Sünnīler

4 Çeksün ol kes ġam ki çekmez Ḥaydar evlādına ġam
Tā ki var evlād-ı Ḥaydar çekmesün ġam Sünnīler

5 Kerbelāya yaġmadan tīr-i belā-yı derd ü ġam
Mātem eylerlerdi ol mātemden aḥdem Sünnīler

6 Sīnesi Sünnīlerin bir maẖfī mātem-i cāndır
Baġlamışlar ḳapuyı aġyāra muḥkem Sünnīler

7 Maẖfī aʿzā saẖlamaḳ māniʿ degil iẖlāṣa bes
N'ola mātem-gāhda egleşse ebsem Sünnīler

8 Ol ḳadar ʿaşḳ-ı Ḥüseyin ile perīşān ol ki tā
Saʿdiyā gelsün saña hem Şīʿalar hem Sünnīler

Velehū Eyżan

112

Fāʿilātün/ Fāʿīlātün/ Fāʿilün

I

Dutdı bugün zelzele dünyā yüzin
Aldı bu dem gözyaşı deryā yüzin
Aẖdı ḳızıl ḳan yudı ṣaḥrā yüzin
Dutdı melek Ḥaḳḳa temennā yüzin
Rāżı olur mu gören ayā Hüseyn
Deşti iden ḳanile deryā Hüseyn

II

50a Āl-i ʿAbā ḳanı tökülmez yere
Yerde anıñ ḳanı gider Maḥşere
Cümle feleklerde açub pencere
Doldı melekler o zamān ẖançere
Rāżı olur mu gören ayā Hüseyn
Deşti idek ḳanile deryā Hüseyn

III

Virdi niçün düşmene furṣat felek
İstedi eyvānın uçursun melek
Didi budur bizlere Ḥaḳdan dilek
Gökden inüb kerb-i belāya gelek
Rāżı olur mu gören eyā Hüseyn
Deşti idin ḳanile deryā Hüseyn

IV

Ādem Nūḥ anda müheyyā idi
Ḫıżır idi İlyās idi ʿĪsā idi
Yūnus idi mūnisi Mūsā idi
Cümle cihāna bu temennā idi
Rāżı olur mu gören ayā Hüseyn
Deşti idin ḳanile deryā Hüseyn

V

Künbed-i eflāke düşüb velvele
Yer yüzine ṣaldı ṣadā zelzele
Az ḳalub emr ola ṣūr-ı İsrāfile
Cümle Nebīler didi Cebrāile
Rāżı olur mu gören ayā Hüseyn
Deşti idin ḳanile deryā Hüseyn

VI

50b Bu idi bāʿiṡ ki melek ḳıldı ʿarż
İtmeye ḫalḳ Ādemi Ḫallāku'l-arż
Ḳan töker arża ḳulı boynında ḳarż
Cümle cihādı özine bildi farż
Rāżı olur mu gören ayā Hüseyn
Deşti idek ḳanile deryā Hüseyn

VII

Sürdi Ḥüseyin atını meydāna tek
Gördi sekīne didi āh ey felek
Didi baba özüme elemden etek
Ḳıldı o gün gökde melāyik dilek
Rāżı olur mu gören eyā Hüseyn

Deşti idek ḳanile deryā Hüseyn

VIII

Dutdı yüzin bir daẖi ẖayme ṭaraf
Didi baña virdi şehādet şeref
Men giderem çekme sekīnem esef
Virdi ṣadā ravża-i Şāh-ı Necef
Rāżı olur mu gören ayā Hüseyn
Deşti idin ḳanile deryā Hüseyn

IX

Saʿdī eger var merām-ı ʿaşḳına
Cānıñı ṣarf eyle İmām ʿaşḳına
Eyle ṣalavāt ile selām ʿaşḳına
Sen de cihāt it bu kelām ʿaşḳına
Rāżı olur mu gören yā Hüseyn
Deşti idek ḳanile deryā Hüseyn

Rabbi Yessir

113

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

51a 1 Aẖan ḳan gözlerimden bağrım içre yaralardandır
Olan bağrımda yara ġamze-i ẖūn-ẖˇārelerdendir

2 Esīr-i ṭurre-i Leylā olub Mecnūn daẖi benden
Beyābān-ı meşaḳḳatde olan āvārelerdendir

3 Feża-yı ʿaşḳa cismim kenān teg tābdan düşmüş
Baña her ne belā gelse sebebmeh-pārelerdendir

4 Ḥadīs̱-i dāmen-i Ferhād benden ṣor kim anlar
Benimle ḳayd olan defterde baẖtı ḳārelerdendir

5 N'ola deri firāḳıñ çeşmimi bī-nūr ide muṭlaḳ
Ki bu miḥnet baña çeşmim iden neẓẓārelerdendir

6 Gözüm merdümleri şevḳ-i ruḫ-ı cānānile her dem
Dem-i gül-gūnla oynar pençe-i ḫūn-ḫˇārelerdendir

7 Nigāh-i lüṭf ḳıl bu Saʿdī nā-kāma peyveste
Ser-i kūyuñda ser-gerdān gezen āvārelerdendir

114

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Perī ruḫlar ḫayāliyle göñül vīrāne olmaz mı
Kemāl-i ʿaḳıldan ayru düşüb bīgāne olmaz mı

2 Zülāl-i lebleriñ şevḳinde sīrāb olmayan göñlüm
Miṣāl-i ḫāne-i zenbūr şāne şāne olmaz mı

3 Dimişsin serzenişle ʿāşıḳ-ı müştāḳa dīvāne
Düşen zencīr-i zülfüñ şevḳine dīvāne olmaz mı

4 Ġażab-naḳ olma göñlüm ʿārıżıñ devrinde gezmekden
ʿAzīzim şemʿ devrinde gezen pervāne olmaz mı

51b 5 N'ola sevdā-yı ḫāliñ başımı kāşāne aḫz itse
Ḳara dil ḳavminiñ yaylaḳ ivi kāşāne olmaz mı

6 Ḳabūl olmaz olam al şānesiyle zülfi meşşāṭa
Kesilmiş şāne mānend ellerimden şāne olmaz mı

7 Mene meyḫāneden teklīf-i mescid itme ey zāhid
Ki rind-i mestler ser-menzil-i meyḫāne olmaz mı

8 Taʿaşşuḳ nuṭkını sen yaḫşı açdıñ ancaḳ ey Saʿdī
Rüsūm-ı üns-i ṣādıḳ sen gibi insāne olmaz mı

115

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Töker zülfüñ ḫayālile gözim eşk-i sevād aġlar
İçer gözyaşımı su teg muḥāl bir küşād aġlar

2 Açuḳ bir ḳaş ḳabaḳ ile yüzim gülse yüzim dönsün
Eger bilse ki yāriñ bir dem olmaz göñli şād aġlar

3 Yaḳındır Saʿdiye adıñ dutulcaḳ tabşurur cānı
Anıñçün adıñı dutmaz dutarsa özge ad aġlar

Velehū Eyẓan

116

Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿīlātün/ Fāʿilün

1 Bülbül-i seylim gene gülşen-ārā güldedir
Bād-ı bahār eyleyüb naġme-i bülbüldedir

2 Ṣūret-i sünbül-i semen nāfe-i müşk-i Ḫoten
Lāle ṣıfat gül yüze ḥalḳa düşen teldedir

3 Cüzbe -Ḫudā kim bilür seyr-i semā sırrını
Ḥayret-i Miʿrācda çarḫ tezelzüldedir

52a 4 Leẕẕet-i ẕevḳ-i ṣafā fütüḥat-ı neşv ü nemā
Şīr-i Ḫüdāvend teg ṣāḥib-i Düldüldedir
5 Gör ne letāfet düşüb seni ṣafā meclise
ʿAks-i ruḫ-ı sāḳiye baḫ ḳadeh-i müldedir

6 Raḳṣ ḳıldım naġme çal kendir-i ʿaşḳ-ı ustayım
Ḳo zaḥma yaḫılmaz göñül lenger-i Şīr eldedir

7 ʿAşḳ-ı cefā cāmdır zülf-i belā dāmdır
Murġ-ı diliñ Saʿdiyā dām-ı müselseldedir

117

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Ṣabā bu ʿandelīb rāzın güli gülşāne ʿarż eyle
Raḳīb-i ḫārdan güzelin çeküb pinhāna ʿarż eyle

2 Yetiş geç öp elini hem düşen pāyine pāmāl ol
Gedālar ʿarżını ṣoñra derüb sulṭāna ʿarẓ eyle

3 Ḥayāsızlıḳ idüb girme ive bābında ṣabr eyle
Göz it bir laḥẓa tā çıḳsa eger eyvāna ʿarż eyle

4 Ṣoruşsa ḥālimi senden eger ol şāh-ı bī-hemtā
Günim ḳara işim āh u zār dilim virāne ʿarż eyle

5 Degil Saʿdi dem-ā-dem intiẓārım ḫāk-i pāyıñda
Ki söylerler devādır derd-i bī-dermāna ʿarż eyle

118

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Ela ey ṣāḥib-i bende perestārı unutduñ mı
Dutub bir tāze yār eski olan yāri unutduñ mı

52b 2 Gözim yollarda ḳaldı gelmedi mektūb-ı cān-baḫşıñ
Revān-ı nāmıña cism-i ṭaleb-kārı unutduñ mı

3 Ziḥāl-i şeker-i tū bīḫaber ḳad māte min cūʿin
Ḳafesde ṭūṭi-i cān-ı şeker-ḫ̌ārı unutduñ mı

4 Diyār-ı ber-küşād içre ser-efrāz olmadım bir dem
Yazub göndermediñ nāme meni zārı unutduñ mı

5 Ferāmūş eylediğiñ ḫāṭırıñdan Saʿdi güftārın
Ḫüseyne itdigiñ ʿahdile iḳrārı unutduñ mı

119

Faʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿīlātün/ Fāʿilün

1 Kaʿbe-i kūyuñda ḳurbānım ikidir bir degil[10]
Biri göñlümdür biri cānım ikidir bir degil

2 Bir menem ġam kūşesinde bir de fikr-i yārdır
Ger beni öldürse ġam ḳānım ikidir bir degil

3 Bir ṣabā bir şānedir şāyān perīler şānına
Derdim ey zülf-i perīşānım ikidir bir degil

4 Zülfi el çekmişdi şimdi ḫaṭṭı durmuş ḳaṣdına
Ṣanur ol kāfir ki īmānım ikidir bir degil

5 Ḫaṭ kimi dil virdim ol nigehin laʿline
Bir ḳarıncayım Süleymānım ikidir bir degil

6 Sīnede zaḫmıñ göñülde tīr-i ġamzeñ saḫlarım
Ḫıdmetim ḳapuñda sulṭānım ikidir bir degil

7 Dilde ol Leylī-veş naḳş itmişim cānım kimi
Ḳaysa nisbet cism-i ʿüryānım ikidir bir degil
[11]

---

[10]Şiirin üst kısmında "Lenberanlu" kelimesi vardır.

[11] Rabbi Yessir

53a 8 Ẕevraḳ-ı ümīdime Saʿdi görinmez bir kenār
Baḥre nisbet çeşm-i giryānım ikidir bir degil

Münāsib-i Ḥāl

120

Faʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿīlātün/ Fāʿilün

Ḳıble-gāhımdır Muḥammed secde-gāhımdır ʿAli
Pādişāhımdır Muḥammed dād-ḫ͏ˇāhımdır ʿAli

Diger

121

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Feʿūlün

Tecellā-yı ṣıfātı ẕāt-ı Bārī
Cemāl-i Ḥażret-i Seyyid Nigārī

Diger

122

Mefʿūlü/ Mefāʿīlü/ Mefāʿīlü/ Feʿūlün

Her çend ki bir bende-i kemter heme çīzem
Allāha şükür Ḥażet-i Zehrāya kenīzem

İn ebyat nüvişte-i Berḫiṣār

Velehū Eyẓan

123

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Dem-ā-dem ḥasretile yoluña çeşm-i nigāh eyler
Ciger pür-ḫūn olub göñlüm hemīşe dūd-ı āh eyler

2 Aman virmez felek bir dem bulam dīdārıñı her-giz
Füzūn ḳıldıḳca derdimi özine çoḳ günāh eyler

53b 3 Ḳılubdur baġrımı ḫūn ġonçe-veş hāmūn-ı ġurbetde
Gözüm bülbül gibi ḳan yaş töker ḥālim tebāh eyler

4 Dilim dinmez lebim gülmez açılmaz zerd ruḫsārım
Şeb-i tār yikte ḥamel eyleyüb baḫtım siyāh eyler

5 Yazub ḥāli perīşānın ḳılub tersīl-i maḫdūma
Saña Saʿdi bu hicrānıñ elinden dād-ḫ̌āh eyler

Velehū Eyżan

124

Mefʿūlü/ Mefāʿīlü/ Mefāʿīlü/ Feʿūlün

1 Taḥrīke getür ḳāmet-i şirīn ḥarekātı
Göster ʿaraṣātı

Bir kelime dāniş tök çula ḳand-āb-ı nebātı
Yoḫ bile leẕẕātı

2 Bir şūḫ baḫub her ṭarafa eyle neẓẓāre
Ṣayyād-ı siḥer teg

Ṭabʿımdan açılsun keder ʿaḳd-i nikātı
Vir kilk-i devātı

3 Çek ḳaşıñ Şimşīr ṣıfat üstüme her dem
Ey şāh-ı ġażab-nāk

Ḳanımla ḳızıl gün eyle deryā-yı Herātı
Neẕbūh eyle şātı

4 Sen tek büt sīmīn bedeniñ yoḫdı naẓīri
Bütḫaneler içre

Saʿdi ṣanma sevdi seni ġonça ṣıfātı
Bülbül kelimātı

Velehū Eyżan

125

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Yıḫıldı ḳalʿa-i göñlüm ḫiṣārı ġam ḫadenginden
Ezildi şīşe-i cānım ʿayyārı ṭaʿna senginden

2 Ḳıyām-ı maḥşere iḳrār ider yārim gören ḥükmen
Olur berpā ḳıyāmet ser-ḳıyām-ı ḳadd-i şenginden

3 Tökülse eşk-i gül-gūnum yeridir ʿārıż-ı zerde
Gözüm ḥasret çeker yāriñ yañaġı lāle renginden

54a 4 Seḥer gördim gelir yāri müselsel ṭurre gerdende
Binā-yı müşk-i tüccarı gelür Maçin Firenginden

5 Ṣafā cāmın getür sāḳi naẓardan salma müştāḳı
Siyehlendi göñül āyīnesi āşüfte renginden

6 Bezenmiş bī-ḳabā göñlim mücerredlik libāsından
Üzülmüş dāmenim çarḫıñ cefā-yı cevr çenginden

7 Tecerrüd cāmını nūş it ḫalāṣ ol ṭaʿn-ı hāriṣden
Ne ḥāṣıl zāhidiñ ʿuşşāḳla beyhūde cenginden

8 Gezüb seyr eylerim mestāne ser-i ṣaḥrā-yı deryānı
Hirasim yoẖ Bi-ḥamdi'llāh bu deryānıñ nihenginden

9 Ḳıyāmetde ḳarār it sāye-i zülf-i Peyāmberde
H̱alāṣ ol Saʿdiyā māliklerin tob u tüfenginden

126

Mefʿūlü/ Mefāʿīlü/ Mefāʿīlü/ Feʿūlün

1 Görmez bu güni cennet-ārā ẖāne içinde
Bir yār eyle kim egleşe kāşāne içinde

2 Sen teg büt-i simīn ḳadde yoẖ ṣūret-i emṣāl
Gördüm niçe min ṣureti büt-ẖāne içinde

3 Yandı heves şemʿiñe od dutdı özinden
Göñlüm ʿaceb ad eyledi pervāne içinde

4 Cān gizlenüben çıẖmaz idi zülfüñ içinden
Meşşāṭa aparsaydı nihān şāne içinde

5 Ey Saʿdi ḳalur mı göresin zāhide cennet
Egleşsin eger meclisi cānāne içinde

Eyżan

127

Faʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿīlātün/ Fāʿilün

54b 1 Sāġar-ı sevdā içen nāmūs u ʿārın gözlemez
Her ṭaraf cevelān ider ṣabr u ḳarārın gözlemez

2 Mekteb-i ʿaşḳ içre bir ẖal ü ẖaṭ Leylī yazan
Tīz düşer Mecnūn ṣıfat ṣaḥrāya varın gözlemez

3 Çeşm-i cādūlar nigāhın ʿāşıḳından kesmesin
Hiç meger ṣayyād olan kimse şikārın gözlemez

4 Gösteren ḫāṭır-ı meşāmına perīşān zehrini
Bir perīdir kim ṣabādan zülf-i mārın gözlemez

5 Mūnca yüklersin riyā bārın ḳafāyı zāhide
Saʿdi infāṣ it meger ādem ḥımārın gözlemez

Velehū Eyżan

128

Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilün

1 Bu ne ruḫdur bu ne lāle bu ne gül gül gül gül
Dolanur başıña yüz ʿāşıḳ bülbül bülbül

2 Çemene zīnet olub müjeñ töküb ṣaḥrāya
Bu ne teldir bu ne ʿanber bu ne sünbül sünbül

3 Bu ne gözdür ne piyāle bu ne meydir bu ne leb
Sāġar-ı ʿaşḳıñ ider ʿāşıḳ-ı lā-yaʿḳul lā-yaʿḳul

4 Bu nice vaḥy-i Ḫudādır bu nice tuḥfe-i Ḥaḳ
Didi Cebrāil anı ümmetüñe ḳul ḳul ḳul ḳul

5 Maña yol göster özüñ rehber-i güm-rehsin Sen
Saña ḳurbān olam ey Ṣāḥib-i Düldül Düldül

6 Neylesün Maḥşere iḳrār getürmez ḥukemā
Görmeyüb ḥaşr-ı ḳıyām ḳadd-i şünkül şünkül

55a 7 Here ḳısmet güni bir ḳısmet alub Ḳāsımdan
Saʿdi de ondan alub ḳısmet-i mül mül mül mül

Velehū Eyżan

129

Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilün

1 Kim ki ruḫsārıña ey lāle ruḫum māildir
Ṣaḥfer-i āyāt-ı Ḳur'ān-ı Ḥaḳḳa ḳāildir

2 Ḥukemā ḳılmasa iḳrār-ı ḳıyāmet ne ʿaceb
Görmeyüb serv-i ḳaddin gerdīşini ʿāḳildir

3 Yār zülfüñde görüb rūḥ-ı revānım titrer
Şāne meşşāṭa meger çengel ʿazrāildir

4 Meni deryā-yı ḫayālat-ı viṣāline ṣalan
Bir ṣanemdir ki özi menzil-i Cebrāildir

5 Ne perīsin ne ʿaceb ṣūret-i iʿcāzıñ var
Ḳayd-ı ʿaşḳındaki dīvānelerin ġāfildir

6 Baḥr-i sevdā-yı firāḳıñda ümīdim çoḫdur
Ẕevraḳ-ı cāna ġamıñ varṭaları sāḥildir

7 ʿĀrif-i sırların maʿrifeti ʿaşḳıñ imiş
Düşmeyen ʿaşḳıña sırr-ı ḫafīye cāhildir

8 Kelb-i kūyunca olan ḳadr gider cennetiñe
Maḥle-i cennetiñe kelb-i deriñ dāḫildir

9 Gün yüzin zāil iden şemʿa yanar pervāne
Zāyile ʿāşıḳ olan kimse özi zāyildir

10 Dil-i dīvāne-i ʿuşşāḳı çeken zincīre
Gerden-i ebyāż-ārā ḥalḳa düşen kāküldir

55b 11 Ḥaḳ ḳabūl itse edā eyle ẕekāt-ı ḥüsnüñ
Ser-i kūyuñda ṣanem Saʿdi seniñ sāildir

Velehū Eyżan

130

Mefʿūlü/ Mefāʿīlü/ Mefāʿīlü/ Feʿūlün

1 Göñlüm gözi ol ṣaḥfa-i ruḫsāra düşüpdür
Ondan beri bülbül sesi gülzāra düşüpdür

2 Yıḫmış evimi şāne-i ṣabā söyle nigāra
Tā ḫāṭırım ol ṭurre-i ṭarrāra düşüpdür

3 Bīmāra ʿilāc eyleyebilsün nice bīmār
Bīmār gözüm ol gözi bīmāra düşüpdür

4 Bir bāde alıñ müjde Züleyḥāya ḫaber vir
Gel Yūsufı gör Mıṣrda bāzāra düşüpdür

5 Saʿdi ser-i kūyuñda bulub Kaʿbe ṭavāfın
İḥrāma girüb raḫne-i dīvāra düşüpdür

131

Mefʿūlü/ Mefāʿīlü/ Mefāʿīlü/ Feʿūlün

1 Ey yazdı ḳalem adıñı dünyā ezelinde
Olmaz saña mānend iki ʿālem güzelinde

2 Gün şūḫı degil gökde iden ʿālemi rūşen
Nūr-ı ḫaṭṭ-ı ḥüsnüñdi Melāyikler elinde

3 Nīş-i hevesiñle olur baġrım ivi şān şān
Ẕevḳ-i lebiñ ister göre zenbūr ʿaselinde

4 Bādemden içüb ẕevḳ-i irem ḫavf-ı cehennem
Ārām dutub ḫāṭırım ʿaşḳıñ maḥallinden

55a **5** İster ṣanemā Saʿdi viṣāliñle bahārı
Rengi görünür hicr-i ḥazānıñ ḫezelinde

Velehū Eyżan

132

Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilün

1 Ṣıdḳile her kim ura dāmen-i Peyġambere çeng
Yetişe dāmen-i Mevlā eline teng-a-teng

2 Rūz-ı Maḥşerde onı duzaḫ odı yandırmaz
Olsa herkes ʿAliye dost-ı ḥabīb-i yek-reng

3 Ola ʿaşḳ içre saña rāhber-i rāh-ı Ḥudā
Dāimā elde gerek dāmen-i ber-şāhid-i şeng

4 Olmuşam mende bu ṣaḥrāda cünūn-ı Leylā
Leşker-i ṣabrım ider kevkebe-i ʿaşḳıñla ceng

5 Saʿdiniñ āhı odı çarḫı uçurmaḳa çıḳar
Zāhidā ḳaç ki felekden tökülür başıña seng

Velehū Eyżan

133

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Ḳaşıñ müşṭāḳı cānā secde-i miḥrāba egmez baş
Ḳabūl itmez ḳaşıñ ṣūretde çekse yüz muṣavver ḳaş

2 Çeker ḥasret hemīşe ʿārıż-ı gülgūn içün göñlim
Onuñçün ʿandelīb-āsā töker dāim gözim ḳan yaş

3 İki sāʿat sükūnet eylemem cennet sarāyında
Görünmez meyvesi sensiz gözimde dāne-i ḫaşḫāş

4 O bāʿişden saña levḥ içre yoḫ mānend bir ṣūret
Çekenden ṣoñra sindirmiş vücūduñ kilk-i naḳḳāş

56b 5 Ḫızırdān istemez āb-ı ḥayātı Saʿdi-yi teşne
Eger bir cāmla görse özin meyḫānede evbāş

Velehū Eyżan

134

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Çekende zülfiñe meşşāṭa her dem şāne-ber-şāne
Düşer ol şānelerden cemʿ olan göñlüm perīşāne

2 Eger min baʿd gökden nāzil olsa yüz min āyetler
Cemāliñ görmeyince ʿāşıḳıñ meyl itmez īmāna

3 Nice mekṣ itmeyem ṣayyād teg ṣaḥrā-yı vaḥşetde
Müderrisler çıḫarmış ṣayd-ı dersi püşt-i ceyrāne

4 Çerāġ-ı çehre-i cānāne cānum yandıġın görmüş
Saña işmaʿ olmuş ol sebeb pervā-yı pervāne

5 İç iy Saʿdi ecel cāmın cefālar teşnesi olduñ
Cihānda bī-vefā cānān elinden yitmesin cānā

Velehū Eyżan

135

Faʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿīlātün/ Fāʿilün

1 ʿAyb ḳıldı her gören ʿālemde āh u zārımı
İmdi bildim ʿālem ehlinden gören yoḫ yārimi

2 İmtināʿ-ı rü'yete dīdārıñ itseydim yaḳın
Bunca bī-ḫˇāb eylemezdim dīde-i bīdārımı

3 Vuṣlat-ı maʿşūḳı nā-maḳdūr bilseydim eger
Ṣarf ḳılmazdım ṭarīḳ-i ʿaşḳa naḳd-i varımı

4 Bilmeyüb dirdim devāsın düşdi ḥayret derūna
Her ṭabībe kim didim derd-i dil-i bīmārımı

57a[12] 5 Saʿdiyā bilseydim ol yārin bī-iḳrār olduġın
ʿĀleme bed-nām olub terk eylemezdim ʿārımı

Velhū Eyżan

136

Faʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿīlātün/ Fāʿilün

1 Açmadı bir dem baña ol māh-ı bī-pervā gözin
Göz kesüb ʿālemden anıñ gözledim şehlā gözin

2 Ol ḳadar nāzikledüb yonmuş tecerrüd tīşesi
Geçse cismi tārı dutmaz sūzdan ʿĪsā gözin

---

[12] Sayfa başında "Rabbi Yessir" kelimesi vardır.

3 Ḳol ḳanadın reşk-i bürānile doġrar bāġbān
Açdıġıçün ḳāmetiñle serd-i istīlā gözin

4 Bilseydim cāna cellād oldıġın ḳaşıñ ġamı
Baġlamazdım göz kesüb zāhid kimi dünyā gözin

5 Saʿdiyā seylābe virdiñ göz yumunca ʿālemi
Göz açanda görmeseydiñ ol dil-i zībā gözin

Velehū Eyżan

137

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Göñül ister gidüb ḳış yaz gelüb vaḳt-i kilās olsun
Kılasın dermege her şāḫa bir ehl-i ünāṣ olsun

2 Açılsun ġonçe-i güller ṣadālansun ʿanādiller
ʿArūs-ı şāḫ-ı serve berg-i aḫḍardan libās olsun

3 Taʿaşşuḳ meclisinde sūzişile şemʿ teg yanma
Ḫaṭar-nāk ol gider başıñ kişi sende hirās olsun

4 N’ola yādıñla bülbül teg görün gül ḳan tökem gözden
Olur kim rūyuña fi’l-cümle gülde iltibās olsun

5 ʿAzīz-i aḫlāk olub ʿālem selām eyler disen bir sen
ʿAzīzim Saʿdiye bizden selām-ı bī-ḳıyās olsun

Velehū Eyżan

138

Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilün

57b 1 Ey perī raḥm it men āvāre ḳalmış yazıġa
Bī-kes bī-mūnis bī-çāre ḳalmış yazıġa

2 Eyle inṣāf ʿārıżıñdan zülfüñi çek ḳılma ḳahr
Bu güni zülfüñ elinden ḳāre ḳalmış yazıġa

3 Bir ḳadem bas başım üzre bir naẓar ḳıl lüṭf ile
İntiẓār-ı dīde-i dīdāre ḳalmış yazıġa

4 Ġamze-bāz ile ḳılıç tek oynadırsın ḳaşıñı
Yazıġıñ añlamaz mı baġrı pāre ḳalmış yazıġa

5 Ey bahār eyyāmı gül refʿ it zemistān-ı ḳahrını
Bülbül-i ḥasret-i gül-ruḫsāre ḳalmış yazıġa

6 Miḥnet-i derd-i ġam-ı devrān elinden Saʿdi teg
Bir ṣanem dergāhına yalvare ḳalmış yazıġa

Velehū Eyżan

139

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Cemāliñ şemʿini gördükde cāna od urulmaz mı
Yanub pervāne teg ḫākim semāya savrulmaz mı

2 Durub ser-mest her sāʿat gezende ol sehī ḳāmet
Ḳıyāmet başıma ber-pā olub mīzān ḳurulmaz mı

3 Düşende yādıma her dem nigār-ı Ẕü'l-fiḳār ebrū
Göñül şehri uçub Ḫayber kimi baġrum yarulmaz mı

4 Seniñ teg Leylī-i ṣāni yolunda eyle reh-vārım
Yitişmek istese Mecnūn baña yolda yorulmaz mı

5 Diyār-ı ġurbet içre ʿāşıḳın ḥālin ṣoruşmazsın
Ġarībiñ ḥāli ey ẓālim siziñ yerde ṣorulmaz mı

58a 6 Belā derdini yaġma itmegine leşker-i zülfüñ[13]
Ḳıyāmetde nice bir şāhid-i ʿādil durulmaz mı

7 Meni dünyāda hicrān odına yandırdı iy Saʿdi
Raḳīb-i ehl-i duzah ol sebebden yandurulmaz mı

Velehū Eyżan
140

1 Bāda ḳarşu tök seḥer ḳoy zülf efşān eylesün
Nāra yaḫsun ʿanber ü reyḥānı sūzān eylesün

2 Yıġma müşkīn zülfi tök ruḥsār-ı gülgūn üstine
Ḳoy daġılsun ʿarṣa-i ʿārıżda cevelān eylesün

3 Ḳoy tökülsün her ṭaraf çek şāne zülf-i ʿanbere
Çīni vīrān eyleyüb müşki perişān eylesün

4 Gelse elmās-ı ecel cān istese dildārdan
Ḳoç kimi ister ki cānın Saʿdi ḳurbān eylesün

Velehū Eyżan
141
Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilün

1 Ḥaşr-i ber-pā olur ol ḳāmet-i mevzūn yerise
Cigerim ḳana döner ol leb-i meygūn yerise

2 Nice şeh-mārdır ey sīm-beden zülf-i ḫamıñ
Yola gelmez ne ḳadar ḥīle-i efsūn yerise

3 Şevḳile daġ çaparam gūşuma Ferhād-ṣıfat
Taḥt-ı Şīrinde eger ṣayḥa-i gül-gūn yerise

---

[13]Sayfa başında “ Rabbi Yessir” kelimesi vardır.

58b 4 Tabşurur cānını ʿaşḳıñ siteminden ol dem
Ravża-i Leyliye ger maḳdem-i Mecnūn yerise

5 Eyle bīmār ḳılub ʿāşıḳı bīmār gözüñ
Derdini bilmez olur üstine Felāṭūn yerise

6 Öyle mestāne gezer bāde-i ġamdan göñlim
Ḫaberi olmaz eger üstine gerdūn yerise

7 Bu yaman ʿaṣrıñ elinden sefer eyler Saʿdi
Yāriñ aḥvāli n'olur onda bozaḳun yerise

Velehū Eyżan

142

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Göñül gel geçme cānānıñ ezel-i ʿahd ü fāsında
Geçen bā-ẕevḳ olur āḫir yāriñ ẕevḳ-i ṣafāsından

2 Nice ġāfilsin ey ẓālim cihānıñ ḫayr u şerrinden
Meger ḫāvf-i ġamıñ yoḫdur onuñ cevr ü cefāsından

3 Diyār-ı ẓulmete yol bul ḥayat ābın içüb mest ol
Tāb onda ḫażretiñ rehber velī çıḫma rıżāsından

4 Bu ıl bir gün çıḫıpdur maṭlaʿı burcu saʿādetden
Cihanıñ bezm-i rūşendir cemāli mehliḳāsında

5 Serim üste bir aylıḳ yol gideydim men gerek gelcek
Çekeydim çeşm-i tāra ḫāk-pā-yı tūtyāsından

6 Göñül pervānesi yitse o şemʿ-i bezm-i İslāma
Yanar ʿaşḳ içre dīdār-ı tecellā-yı żiyāsından

7 Ḳalur mı iḫtiyār elde ziyāret itmege gitsem
Uzaḳdan titreşür cismim onuñ şerm ü ḥayāsından

58a 8 N’olur yā Rab gören ḥālim o gün ḫāk-i meẕelletde
Süleymāñım naẓar kesse bu mūr-ı bī-nevāsından

9 Yetişmez neyleyem el dāmen-i pir-i ḫarābāta
Şikāyet eyleyem ʿaşḳıñ belā-yı bi- devāsından

10 Elinden bir zamān fırṣat-mekānı yoḫdı ʿuşşāḳa
Aman Allāh bu aġyārıñ kelām-ı nā-sezāsından

11 Şikārın göñlimi ṣayyād-veş zincīrine çekmiş
Maʿāẕa’llāh bu yāriñ kākül-i dām-ı belāsından

12 Mene meyḫāne ḳısmetdir sene mescid git ey zāhid
Şemātet itme çıḫmaḳ olmayub Ḥaḳḳıñ ḳażāsından

13 Getürse başıña her ne felek encümenime ey ġāfil
Ḳotarmaz kimse taḳdīriñ kemend-i iḳtiżāsından

14 Otur meyḫāne küncinde şarāb-ı ʿaşḳdan mest ol
Beyle kār-ı güneh ḫoşdur gine zāhid riyāsından

15 Ġulām-ı bārgāh ol şeh-i vālā sen iy Saʿdī
Seni ḥıfẓ eylesün Ḫāliḳ ḥasūdıñ iftirāsından

Velehū Eyżan

143

Müstefʿilātün/ Fāʿilün/ Müstefʿilātün/ Fāʿilün

1 Cām-ı şarāb-ı ʿaşḳdan mestāneem mestāneem
Çārūb elimdi ħādim-i meyħāneem meyħāneem

2 Miḥrāb-ı Mescid Kaʿbeden farḳ itmesem büthāneni
Nāṣiḥ naṣīḥat eyleme dīvāneem dīvāneem

3 Yanmaḳ içün göñlüm diler her dem leyāl-i vuṣlatı
Kim bir cemāl-i şemʿ içün pervāneem pervāneem

59b 4 Miftāḥ-ı bāb-ı göñlümi her zāhid-i nā-maḥreme
Virmez künūz-ı ʿaşḳa men kāşāneem kāşāne em

5 Dīvāne-i ʿaşḳım baña kimse naṣīḥat itmesün
Yüz nāṣiḥ-i dīrīneden ferzāneem ferzāneem

6 Sāḳī içem vir sāġar-ı ṣahbā diyār-ı ʿaşḳda
Sīrāb ḳıl kim teşne-i peymāneem peymāneem

7 Terk eyle Saʿdī varıñı māl-ı fenādan kes ṭamaʿ
Şükr eyle Ḥaḳḳa ʿāşıḳ-ı cānāne em cānāneem

Velehū Eyżan

144

Faʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿīlātün/ Fāʿilün

1 Tā ezelden ʿaşḳ odına yanagelmişlerdeniz
Biz cemāliñ şemʿine pervāne gelmişlerdeniz

2 Mest-i ṣahbā-yı elestiz tālib-i cānānla
ʿAhd-i peymān itmeyiz peymāne gelmişlerdeniz

3 Tā ki pā-bendiz perīler zülfiniñ zincīrine
Biz bu dīvān ḫāneye dīvānegelmişlerdeniz

4 Çün perīler şānıdır zülfüñ perīşān eyleyen
Biz de şān-ı şānīyiz mis̱āl-i şāne gelmişlerdeniz

5 Zülf-i ḫāl-i bār içün geldiñ cihāna Saʿdī
Murġ der dāmız esīr-i dāne gelmişlerdeniz

Velehū Eyżan

145

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Göñül muʿtāddır dāim ḫayāl-i bār ilen oynar
Añub ruḫsārıñı bülbül-ṣıfat gülzār ilen oynar

60a 2 Bir ivde egleşüb hem meclis olsa yār ilen aġyār
Menim bīgāne göñlüm sāye-i dīvār ilen oynar

3 Cemāliñ üzre zülfüñ şevḳine düşmüş dil-i zārım
Ne ḫāzindir ki maḫzende gelüb şeh-mār ilen oynar

4 Bā-ḫār-ı ruḫsārına aġyār-ı yāriñ yarlıġ itmez
Fiġān-ı bülbüli görmez meger gül ḫār ilen oynar

5 Çıḫub çeşmiñ ḫayālinden dilerdi Saʿdi bestānıñ
Azārdan tāze durmuş ḫaste gūyā nār ilen oynar

Velehū Eyżan

146

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Düzülsün bezm-i ʿişret ʿīşa muṭrib-ḫāneler düşsün
Dolansun sāḳlar elden ele peymāne(ler) düşsün

2 Sīmāver āteşi bezmiñde bir dem sönsün yansun
Olub her gün ḳonaḳıñ ʿāşıḳ-ı mestāneler düşsün

3 Egerçi göñlümi dutmaḳ dilersen ḫāliñi göster
Çemen içre görünsün ḳuş gözine dāneler düşsün

4 Düşürmüş murġ-ı cānı āşiyāñ-ı zülf-i cānāndan
Kesilsün pençe-i meşşāṭalardan şāneler düşsün

5 Seḥer bād-ı ṣabālardan ṣaḳın ey meh revā görme
Teliñ zincīrine Saʿdi kimi dīvāneler düşsün

Velehū Eyżan

147

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Ṣabā her ṣubḥ tepret ṭurre-i ol şūḫ-ı şirīni
Getürsün dehrden sevdā-yı müşk-i Çīni Māçīni

60b 2 Şuʿāʿ-ı şehrdir dergāh-ı cennet miṡliñ ey ḥūrim
İtürmüş yer yüzinden cennet-i şeddād-ı ḫōdbīn

3 Gelür bir ṭuḥfe-i tecdīd-i cān cānān diyārından
Helākim ey ṣabā tepret göreyim ol zülf-i pür-çīni

4 Yıḳıldı rind-i rāḳıslar açıldı bāb-ı meyḫāne
Ṣaf-ı meclis düzildi sāḳi dutdı cām-ı zerrīn

5 N’ola lüṭf eyleyüb düşmen yanında dostıñ iy Saʿdī
Görüb ḥüsn-i leṭāfetler söziñde ḳılsa taḥsīni

Velehū Eyżan

148

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Seniñ ḳullāb teg zülfüñ dutub şeh-māre dartılmış
Menem aġu yemiş göñlüm çekilmiş dāra dartılmış

2 Ciger ṣad-pāresin kūyuñda mümkindir mi cemʿ itmek
Kim ol ṣad-pāreden her it çeküb bir pāre dartılmış

3 Ḫudāyā bī-nevādır ẓann-ı ḳatli olmasun fāsid
Dutulmuş dil yaḫasından der-i dildāra dartılmış

4 Saña ricā içün olmuş müheyyā dāne-i dāmı
Yüzüñ devrinde teller ḫāl ḳoymuş ara dartılmış

5 Bu Saʿdi başına daş tökmege miʿrāc seyrinden
Mesīḥānıñ semāya ol büt-i mehpāre dartılmış

Velehū Eyżan

149

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

6 Dönüb cellāda cān başın kes ḳaşıñ ne ḳāhirdir
Olub ṣayyād-ı dil ṣaydın dutan çeşmiñ ne sāḥirdir

61a 7 Henüz ol māh-ı maḥbūbum muḥabbetden es̱er bilmez
Kim ās̱ār-ı muḥabbet gün kimi ʿālemde ẓāhirdir

8 Göñül pergālesin müjgānıñız siyḫ-i kebāirdir çekdi
Yemek ādem etin bilmezsin cürm-i kabāirdir

9 Yanub pervāne teg bir kerre ḳurtaramaz meni ġamdan
Saña ey şemʿ gün günden muḥabbet ehl-i ẓāhirdir

10 Görüb şiʿr-i żarīfin Saʿdiye her dem ẓarāfetle
Gören yā Rab diyen var mı ḳarışman yaḫşi şāʿirdir

Velehū Eyżan

150

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Men ol günden beri āzād olub derbend-i dervīşim
Simīm-i güft-gūy-ı gūşdār-pend-i dervīşim

2 Açılmış ṭūṭi-veş nuṭḳum oḫur hem şiʿr-i şeker-rīz
Niçün kim ārzū-mend-i maḳāl-i ḳand-i dervīşim

3 Teberrā ḳılma görseñ ẓāhirimde cāme-i cāhil
Ḫaber bil bāṭınımdan görince mānend-i dervīşim

4 Üzülmüş cümle keslerden ʿalāḳam yoḫ henüz ey dil
Giriftār-ı kemend-i ṭurre-i dilbend-i dervīşim

5 Henüz ʿuryān vücūdum benden ister cāme-i tecdīd
Geçüb sūzen gözinden rişte-i peyvend-i dervīşim

6 Ḳalenderlik ṭarīḳinden zücāc-ı cān-jenk almış
Hele dervīş-i ṣāf olmamışam her çend-i dervīşim

7 Olınca çekmezem el dāmen-i dervīş-i Mevlādan
Ṣadāḳatle içüb Mevlāya bir sevgend-i dervīşim

61b 8 N’ola ismim taḫalluṣdan taḫalluḳ pāyıma Saʿdī
Ki bir dervīş-i müştāḳ saʿādet mend-i dervīşim

Velehū Eyżan

151

Faʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿīlātün/ Fāʿilün

1 Ḳaşıñı görmek ḫayāliyle hilāl ister seni
Her ayıñ başında eyler bir ḫayāl ister seni

2 Āteş-i hicriñ baḫub ḳılmış beni bī-bāl ü per
Bu dil-i pervāne işmaʿı cemāl ister seni

3 Buldı dil-i Ferhādı ben teg bir lebi Şirīn içün
Āteş-i āhı Bīsütūn teg biñ cibāl ister seni

4 Ārzu-yı şekker-laʿl-i lebiñden ṭūṭiyā
Her nefes zamān ḳalmış ḳafes küncinde lāl ister seni

5 Saʿdiniñ sensin Süleymānı dem-ā-dem ey ṣanem
Mūr teg yanıñda olmuş pāymāl ister seni

Velehū Eyżan

152

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Tikilmiş ḫilʿat-i ḫūş renkler ol gül beden giymiş
Ḳızıl gül yapraḳın gögnek tiküb gūyā semen giymiş

2 Sanasın istikān-ı sürḫ içinde ḳandāġ oynar
Sehi ḳadler ag endāma ḳanavuz pire-zen giymiş

3 Revā görmez ʿarūsı ḫidmetinde ol güneş zīrā
Felekler cānı derūndan ḳabā-yı pīrezen giymiş

4 Çenār-ı serv-i ḳaddiñ şevḳ ile s̱evbden ʿārī
Ayaḳa ḫāk-i s̱evbin bezm-i gülşende çemen giymiş

5 Vücūdı riştesinde şamʿler yanmaz mı meşʿal teg
Ki Saʿdī ʿārıżıñ şevḳinde āteşden kefen giymiş

Velehū Eyżan

153

[14]

Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilün

62a 1 Tökme gīsūlarıñı ʿārıż-ı gül renge ṭaraf
Çek onı ḳoyma düşe ol dehen-i tenge ṭaraf

2 Tökülen çehre-i ʿunnābe siyeh zülfdür mi
Cürʿasın çaldı ḫacāletde ḳalub senge ṭaraf

3 Gördi renk-i lebiñi vaḳt-i maḳāletde şarāb
Yoḫsa kāfir mi gider leşker açub cenge ṭaraf

4 Şefḳatiñ var mı bu teşne-i şehd-i lebiñe
Ey saña ḳurbān olum çek onı āhenge ṭaraf

5 Baḫma yum gözleriñi cānib-i dīvānelere
Baḫma dīvāne ider ḫışmla ferhenge ṭaraf

6 Dutulur gün gözime ẓulmet olur baḫsam eger
Vech-i ḫūrşide düş kākül-i şeb-renge ṭaraf

---

[14] Sayfa başında “Rabbi Yessir” kelimesi vardır.

7 Saʿdiyā çehre-i cānāna baḫub ḥacletden
Ġazelere dutdı yüzin mehlele genge ṭaraf

Velehū Eyżan

154

Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilün

1 Söyledim derd-i dilim her kime Loḳmān didiler
Kelme-i laʿl-i lebiñ derdime dermān didiler

2 ʿİvaż-ı cenneti dünyāda ṣoruşdum cānā
Cennetin ṭālibini kūyuña derbān didiler

3 Baḫdılar ehl-i nücūm refʿ-i belā-yı ʿaşḳa
Ḳapuyıñ itlerine cānımı ḳurbān didiler

4 Ṭurre-i nāra niçün genc-i zeneḫdānıñda
Genc-i bīmār ḳoyub zülf-i perīşān didiler

62b 5 Cānı ḳurbān iderem ol güzele iy Saʿdi
Genc-i ḥüsn içre oña ḫüsrev-i ḫūbān didiler

Velehū Eyżan

155

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlü

1 Göñül incimez ey servim ġamıñdan pāymāl olsa
Cefāsı ḥoş olur her kimse kim ṣāḥib-cemāl olsa

2 Güzeller başınıñ tācı ḥabibā Ḥaḳ bilür sensin
Tapulmaz mis̱liñ ʿālemde yüziñde birce ḫāl olsa

3 Nice dīdārıña ḳārşu durub ṣabr eyleyem ey gül
Ḳaçar peykān-ı ġamzeñden pelenk-i bī-hemāl olsa

4 Öyle dīvāne Ferhādım yolında yār-ı Şīrīniñ
Yaḫar āhım külüng ü bīsütūn teg yüz cibāl olsa

5 Gelür ʿıyd-i fıṭr zülf-i seḥābı çek cebīniñden
Ḳaşıñdan māsivā manẓar mene yoḫ yüz hilāl olsa

6 ʿAcāyib raḥmsızdır dīde-i cellādıñ ey āhū
İçerdi ḳanımı bī-şek şeriʿatda ḥelāl olsa

7 ʿAceb bī-raḥm gördüm mi seni ey duḫter-i tersā
Neẓāret eylemezsin ʿāşıḳa āşüfte ḥāl olsa

8 Gözin çün müsteḥaḳ kesmez zekāt genc-i ḥüsnüñden
Fenā mülkinde Saʿdi iḫtiyār-ı genc-i māl olsa

Velehū Eyżan

156

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Gözim yaşı tükenmez ey ṣanem dāim aḫar su teg
Göñül vīrāne firḳatde düşüb efġāne bayḳu teg

2 Seḥer seyrinde ey ẓālim meger zülfe ṣabā degdi
Perīşān oldı ḥālim ibtişār-ı zülf-i gīsū teg

63a 3 Ḳaçubdur ʿāşıḳıñ ḫavf ü ḫadeng-i tīr-i ġamzeñden
Görüb ṣayyād-veş ḳorḫub çıḫub bir daḳa āhū teg

4 Ne āfetdir gözüñ ḳaşıñ ḥabībim oynayub ḳaynar
İçer ʿāşıḳlarıñ ḳanıñ ʿaceb cellād-ı cādū teg

5 Nice kāfirdi minnet bilmeye alsa ecel cānın
Bu ne cān saḫlamaḳdır incelüb oldı beden mū teg

6 Kesüpdür aġzımı zehr-i firāḳıñ eyle bir vuṣlat
Viṣāliñ şehd-i şekkerdir baña hicrānıñ aġu teg

7 Göñülden ʿaşḳıñı ister ki Saʿdi eylesün zāyil
Niçün kim renk-i ʿaşḳıñda saralub renk-i līmū teg

Velehū Eyżan

157

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Göziñ sermestiyem ey sāḳi-yi mey cām-ı ṣahbā teg
Uyanub her zamān ḳan aġlaram ṭıflān-ı ṣuġrā teg

2 Ḳarabāġ içre bir dām-ı muḥabbet ḳurmuşam muḥkem
Hemīşe gözlerim gelmez şikārım dāma ʿanḳa teg

3 Meger olmaz mı inṣāf-ı mürüvvet gebr ü tersāda
Şikenc-i kākülüñ çekmiş meni çarmıḫa ʿÎsā teg

4 Olubdur ʿaşḳ elinden ʿāşıḳıñ dīvāne ey Leylī
Dutubdur dāmen-i ṣaḥrāları Mecnūn-ı şeydā teg

5 Üzüldi dāmen-i väslıñ elimden ey melek ṣūret
Saraldı renk-i ruḫsārım ġam u hicriñde ḥayvā teg

6 Muḥabbet dāmeninden el götürme ey perī tā kim
Cihānda bāḳi olsun adımız Mecnūn u Leylā teg

63b 7 Meger ḳan aġlayub Saʿdī bu ıl ġamḫāne küncince
Yumuş gözyaşı ḫāşāk-ı deriñ seylāb-ı deryā tek

Velehu Eyżān

158

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Hiç ṣayyādıñ ḫadengi tīr-i müjgān teg degil
Hiç zencīr-i sitem zülf-i perīşān teg degil

2 Hiç kemandārıñ kemānı beñzemez ebrūlara
Hiç kemānıñ nāveki müjgān-ı peykān teg degil

3 Nergis-i şehlā ne nisbet dīde-i āhūlara
Hiç şehbāzıñ gözi cādū-yı mestān teg degil

4 Dām-ı kākül ṣābrını bükmüş kemendi ḫam be ḫam
Hiç būy-ı müşk-i çīn gīsū-yı reyḥān teg degil

5 Özge baġdan ger açılsa yüz gül olmaz şād-ı dil
Hiç güller dökmesi ʿaḳd-i girībān teg degil

6 Her ne zaḫmet gelse ey dil yārdan ḫoşdur saña
Ḥaḳ bilür artuḳdur cānıñdan o cān teg degil

7 Ġam yeme ey Saʿdī baḫş it cānıñı cānānıña
Hiç kimiñ yāri bizim yār-i can alan teg degil

Velehū Eyżan

159

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 Ḥabībā ḳıl cemāliñden niḳābın keşf-i behcetden
Görünsün tīġ-i cellādıñ zünūb ehline ṣūretden

2 Naẓar ḳıl gökde ḫurşīde ki ḳılmış necm-i bī-revnaḳ
Baḫub ḥüsnüñe encüm tek kim olsun nur-ı şöhretden

64a 3 Getür zülf-i cebīniñden ḳamer gelsün temāşāya
Yanında nāhid-i aḫter döşensin ḫāke ḫacletden

4 Çeküpdür naḳşıñı naḳḳāş-ı ezel levḥīde bi-hemtā
İtürmiş ḫāme-i naḳşıñ elinden ḥāl-i ḥayretden

5 Viṣāl-i naẓm-ı bezmiñde seniñ ey şāh-ı ḫūbānım
Ola yüz ḫūb çün Yūsuf düşer taḫt-ı şerāfetden

6 Olupdur bu dil pür ḫūn muḳayyed tār-ı zülfüñde
Amandır ḳılma pejmürde ḳaçar dil ḳayd-ı ülfetden

7 Görünse ḳāmetiñ serve dütā eyler ḳadin nāge
Ḥayā vü şerm idüb bī-şek gelür pāye iḳāmetden

8 Siyāh çeşm-i mestiñde görüb serdār-ı çeyş āver
Ṭarīḳ-i cenkde maġlūb düşer aḥkāmı-ı nuṣretden

9 Çıḳanda ġamze-i tīġiñ ẓuhūra meh cebīniñden
Diyir ḫavfından ʿālemler maʿāẕallah bu āfetden

10 Getürsün yāda bir kez Saʿdī kim nāmı ġurbetde
Olur ḫūşhāl-i peyveste çıḫar bu zīr-i miḥnetden

Velehū Eyżān

160

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Hiç cellād eylemez ḳan çeşm-i cādūlar kimi
Ḳanını içmek diler ʿāşıklarıñ sular kimi

2 Sūz-ı derinde kiprigin her dem pür şehbāz tek
Mürġ-i cān eyler fiġān oẖ degmiş āhūlar kimi

3 Bir cefā tīġin ġażab kūyunda her giz görmedim
ʿĀşıḳın ḳānın töken bu tīġ-i ebrūlar kimi

64b 4 Ġamze tīġin eyleyüb ʿüryān çekerler üstüme
Aẖıdurlar ḳanımı ẖūnẖār-ı hindūlar kimi

5 Bir leb-i şekker viṣālinden cüdā düşdim amān
Ḳand olub ondan berū aġzımda āġūlar kimi

6 Ṣanma munca āh iden cāndır alubsun cānımı
Ancaḳ āvāz eylerim belkinde ḳārḳūlar kimi

7 Ḳalib-i fersūde içre süslenür göñlüm ḳuşı
Kūşe-i vīrānede āvāz-ı bayḳūlar kimi

8 Titreşür yekser vücūdım riştesi zülfüñ kimi
Her zamān devr eyleyen serdār-ı bed-ẖūlar kimi

9 Eyleşüp taẖt-ı yañaḳıñ üzre ol ẖāl-i Ḫabeş
Zülfden leşker çeküb sulṭān-ı hindūlar kimi

10 Seyr ḳıldım bir küşādı Allah ābād eylesün
Özge ẖoş bir görmedim ol ṣaḥn-ı ẖoş-būlar kimi

11 Ṣaḥn-ı gülẕār-ı fenāda yoẖdı bir yer gezmişem
Bir küşād ehlindeki ẖūbān-ı gül-rūlar kimi

12 İʿtibārı ʿāşıḳıñ yanıñda var mı mū ḳadar
Dönmek ister başıña çignende gīsūlar kimi

13 Saʿdīniñ mürġ-i ẖayāli zülfüñ içre ey perī
Eyliyor yāhu demādem mürġ-i būbūlar kimi

Velehū Eyżān

161

Müfteʿilün/Fāʿilün/ Müfteʿilün/Fāʿilün

1 Āẖker-i ʿaşḳıñ meni ḳıldı kebāb ey perī
Nār imiş ʿaşḳıñ meger yandı göñül mücmeri

65b 2 Bülbül-i şūrīde tek olmuyor āh itmemek
Görse demādem gözim bir yüzi gül manẓarı

3 Sūziş-i dilden göñül çekse ṣadā-yı melūl
Ḳoymaz āẖa bir küşād hem ḳurudur tartarı

4 Ḫoş o kesiñ ḥāline yoẖ hevesi malına
Ṣıdḳile ancaḳ duta dāmen bir dilberi

5 Almış ele ẕülfiḳār düldüle olmuş süvār
Kimdi bu şīr-i Ḫüdā fetḥ ḳılub Ḫayberi

6 Yatmış uyan ey göñül düşmen eyle melūl
Ẓulmet-i ʿaşḳ içre tap ḥıżır ṣıfat rehberi

7 ʿAşıḳ-ı sevdāzede memleket-i ʿaşḳda
Eyle gedādır ki kes görmedi bu dāveri

8 Zülf-i lebiñden içer ḥaẕretiñ āb-ı ḥayāt
Veh niçe şāhdır ütüb ḥükmde İskenderi

9 Hār- dādı zahid ki ne ṭaʿn ide bugün mene
Eylemişem meygede mescid-i ẖoş minberi

10 Meẕheb ü dīni ẖarāb eyledi ʿaşḳ-ı şarāb
Olmadı şād eyleyen men kimi imānberi

11 Ey ṣanem-i mehliḳā sende ne inṣāfdı bu
ʿĀşıḳıñ oldım diye yaẖmayasın bir beri

12 Kūşe-i ḥayretde ben bāġ-ı vicāhetde sen
Görmemişem neyleyim sen kimi gül-i peykeri

13 Ey göñül üftāde ol pendimi dut ẖayır bul
Bāde-i taʿẓīmden al ele bir sāġarı

65b 14 Dergeh-i dildāre kelb ṣıfat nāle çek
Ḳoyma gel uġrını saẖla selāmet deri

15 Saʿdī-yi s̱ānī menem ġāyrıya meyl itmezem
Çekmezem el sevmişem bir ala göz duẖteri

Velehū Eyżān

162

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Şefḳat-i günde mi ya ʿārıż-ı cānānda mı bu
Şemʿ-i sūzande mi ya māh-ı dıraẖşānda mı bu

2 Deste deste tökülen ḳāmet-i ẖoş reftāra
Zülf-i müşkiñde mi ya deste-i reyḥānda mı bu

3 Gösterir ḥaşr-i ḳıyāmet ḥarekātı ẖalḳa
Ḳadr-i ʿanāda mı ya serv-i ẖırāmanda mı bu

4 Zülf-i şehmār kesüb üstini ḳoymaz el uram
Sīb-i zerrīnde mi ya genc-i zeneẖdānda mı bu

5 Dānişinde şekerīn gelmesi cān tāzeleyüb
Leb-i gevherde mi ya lü'lü'-i mercanda mı bu

6 Görünür yāriñ oṭāḳı göze her dem bilmem
Dār-ı cennetde mi ya ḳaṣr-ı Süleymānda mı bu

7 Yār ayaḳında fedā eylediğiñ ey Saʿdī
Cān-i Şirinde mi ya ḳoç kimi ḳurbānda mı bu

Velehū Eyżān

163

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Zülf-i yeldādır mı düşmüş vech-i cānān üstüne
Yoẖsa çekmiş leşkerin kāfir müslümān üstüne

2 Ḳılma bāver ey ṣanem yüz yol müslümānım dese
Kākül-i küfrüñ yeritmiş ḥükmün īmān üstüne

66a 3 Gül yüzüñde ḳaṭre-i ter mi işlemiş zülfden
Ya meger şebnem düşüb gülşende reyḥān üstüne

4 Her ṭaraf sūzgin baḫanda mest-i cādū gözleriñ
Cāna müjgānıñ urar peykān peykān üstüne

5 ʿĀlem içre ey perī budur merāmı Saʿdīniñ
Cān vire kūyuñda yüz minnet ḳoya cān üstüne

Velehū Eyżān

164

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün (Fāʿilün)

1 Cevr ü cefā-yı ʿaşḳdan feryāda baḫ feryāda baḫ
Raḥm eylemez dilber şeh-i bīdāda baḫ bidāda baḫ

2 Gördüm ki ḳurmuş dāmını dutmaḳa ṣayd-ı ḫāmını
Düşdim kemend-i zülfüne ṣāyyāda baḫ ṣayyāda baḫ

3 Her laḥẓa ki müjgān çalur mülk-i dīni yekser alur
Yüz ḳān ider ġamzesi cellāda baḫ cellāda baḫ

4 Efġān zülf-i müşkden fersūde olmaz eşkden
Ṣad merḥabā bu ḳālıb-ı ḳulāda baḫ ḳulāda baḫ

5 Düşmüş reh bir yārına şirīn getürmez yādına
Sen başı küllī bī-ḫaber Ferhāda baḫ Ferhāda baḫ

6 Tikdi bināsız cenneti terk itdi ẕevḳ-i ülfeti
Bir yāre ʿāşıḳ olmayan şeddāda baḫ şeddāda baḫ

7 Gel bir devā ḳıl derdine sen ey Fużūlī Saʿdīniñ
Ġarḳ oldı seyl-i eşke devr-i Baġdāda baḫ Baġdāda baḫ

Velehū Eyżān

165

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Zeyt-i rūyuña ṣanem şemʿde pervāne düşüb
Devr idüb Şāma ḳadar leylde hicrāna düşüb

66b 2 Daḫi pervāne nedir şemʿde özin sūz eyler
Yerde görcek yüziñi çerḫde sūzāne düşüb

3 Ṣubḥ-ı ṣādıḳda çıḫub çarḫda ufḳ saldı yüzüñ
Ġarḳ olub nūrıña gün fevḳde raḫşāne düşüb

4 Çoḫ diler göre seni kūyıña ḳul olmaḳ içün
Her seḥer pāyıñı būs itmege eyvāne düşüb

5 Gündeki şuʿle żiyālar ruḫuñdan yetişüb
Dutuşub nārıña bu dehrde meydāne düşüb

6 Meh çıḳub şebde yine rūzde beni nūr olmuş
Göz açub çıḳmaḳıña necmler her yāne düşüb

7 Ṣuḥfe-i rūyuñ olub maẓhar-ı İslām ne ʿaceb
Küfr-i zülfüñ gec olub ḳalbide īmāna düşüb

8 Vār imiş āb-ı ḥayāt dehrde ben bilmez idim
Vaḥy idüb sende Ḥaḳ ol çaḫ-ı zeneḫdāna düşüb

9 Ne revā hey saña nisbet idem men-i ġāfil
Vech-i ebyāẓıñ ʿaceb ḳudret-i yezdāna düşüb

10 Bes neden ḫuld-ı berīn nehr olub cār-ı leẕīẕ
Ẕeḳanıñ devresiniñ reşḥası rıżvāna düşüb

11 Saña hem-nāy degil ʿarşda ḫurşīd-i ḳamer
Nüdreten māh-ı ruḫuñ arżda devrāna düşüb

12 Şekl-i güldür mi ruḫuñ zāra salub ʿandelibi
Bāde mi rengīn alub meclis-i rindāna düşüb

67a 13 Būy-ı nuṭḳıñı perākende ḳılub bād-ı ṣabā
Ṣarf olub çullara bir ẕerrece gülşāna düşüb

14 ʿIṭr-ı zülfüñ yetürüb bād-ı seḥer müşklere
Şerm idüb anıñ içün devr-i beyābāna düşüb

15 Ġamze-i tīġiñ urub zaḫm-ı dile oldı helāk
Raḥm ḳıl bāri ẓālim derd-i firāvāna düşüb

16 Rūz-şeb nālekeşim āh ḳılub bülbül tek
İşidüb müddeʿī ḫār berg-i gülistāna düşüb

17 Eyle Allāhı seven Saʿdīyi bī-reybe naẓar
Virdi var belki ṭabīb kūyıña dermāna düşüb
Velehū eyżān

166

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Biz ki bir rind-i ḫarābatıyız ḫarāb olsaḳ gerek
Serḫoş u medhūş-ı pür cūş-ı şarāb olsaḳ gerek

2 ʿĀḳıbet ḳabr içre lāzımdır türāb olmaḳ bize
İmdiden meyḫāne kūyunda türāb olsaḳ gerek

3 Nevḥa ḳıl kim ʿömr-i nūḥa olsa da rūḥuñ ümīd
Biz de bu ṭūfān-ı ġamda bir ḥabāb olsaḳ gerek

4 Tīr-i ṣayyād-ı ecelden ṣayd-ı cān olmaz ẖalāṣ
Bend-i fitrāk-i ser-āviz-i rikāb olsaḳ gerek

5 Cennet-i kūyuñdan ʿiṣyānile çıḳduḳ Saʿdiyā
Ādem iseñ kendimiz ḥaḳdan ʿitāb olsaḳ gerek

Velehū Eyżān

167

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Dünyānıñ işin gerdīş-i dulāba ḳıyās it
Gāhī boşalub gāhī dolan āba ḳıyās it

67b 2 Ḥaḳdan yüzüni döndürür az şuġl ile ẖalḳa
Zāhidlerin iḳbālini miḥrāba ḳıyās it

3 Derdile seni döndürür āẖir ki hilāle
Çerẖ-i ẖam-ı ẖurşīd-i cihan-tāba ḳıyās it

4 Aldanma daẖi telẖine şirīnine dehriñ
Tiryāk-i leb-i dilber zehrāba ḳıyās it

5 Dāma düşürür ḥīle ile ḳalbiñi kin gez
Gül çehreleriñ zülfini ḳullāba ḳıyās it

6 Yırtar nice key dest-i ecel ʿāḳıbet ey dil
Bu dirligi sen giydigiñ es̱vāba ḳıyās it

7 Saʿdī saña zühd ehl-i selām itse de alma
Ḳatliñiçün anı bismil-i ḳaṣṣaba ḳıyās it

Velehū Eyżān

168

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

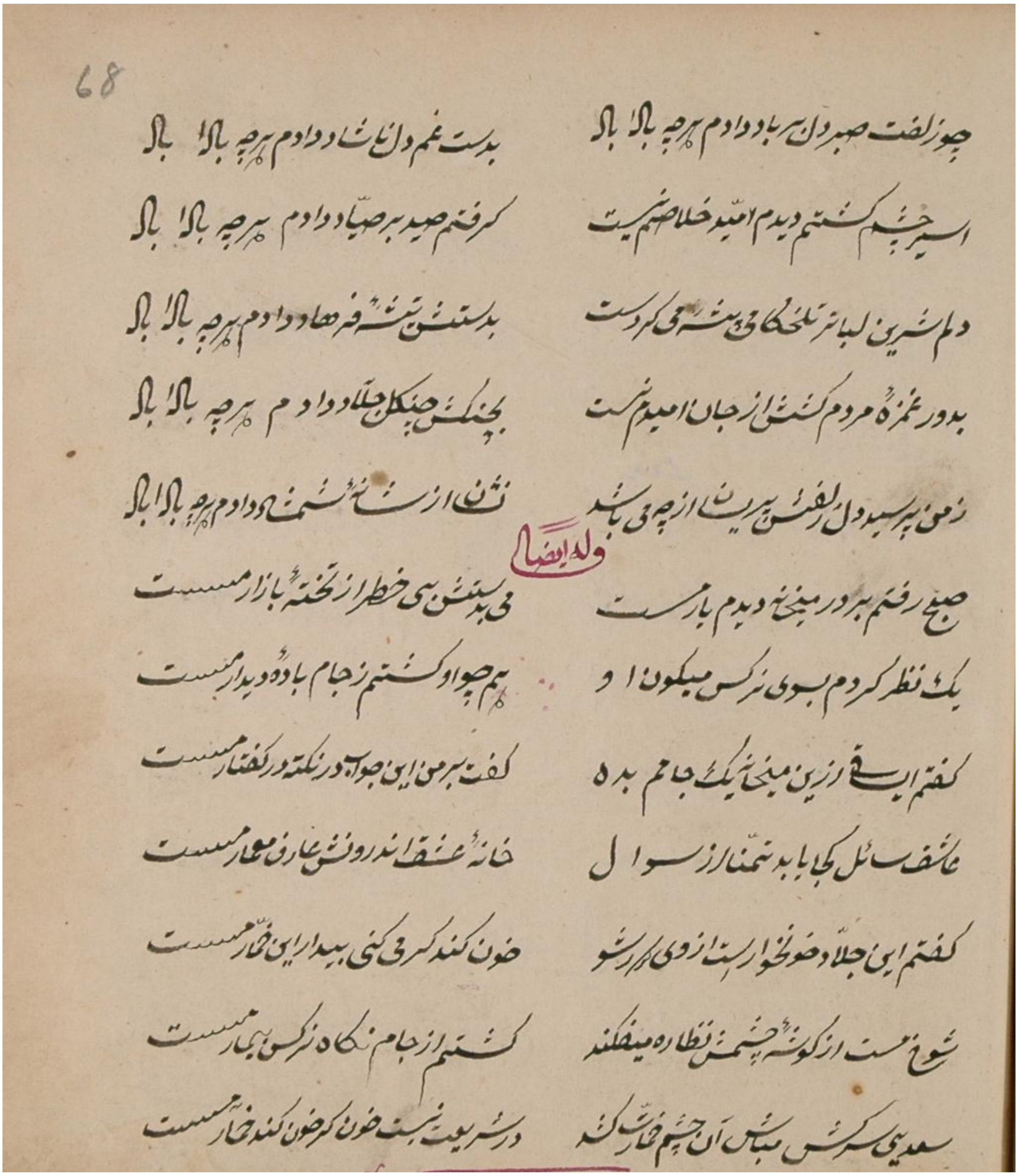
1 Ḫaṭṭ-ı rūyuñda veyā dīdemde ḥayranlıḳ mı vār
Ya kenār-ı gülşen-i ḥüsnüñde reyḥānlıḳ mı vār

2 Ya ḳıyāmetdir dolanur şāḫ-ı mīzān-tek başım
Ḳadd-i mevzūnuñda servim ya ḫırāmānlıḳ mı vār

3 İgne ile dāğı delmekden gelür müşkül baña̋
Sen ne ṣandıñ ey dil ʿāşıḳlara āsanlıḳ mı vār

4 Ḫaṭṭ-ı yāri mūr-tek būs itmek istermiş raḳīb
Yoḫsa ol diviñ ḫayālinde Süleymānlıḳ mı vār

5 Cemʿ iken nāgeh gine çāk oldı göñlüm şāne tek
Ey perīveş yoḫsa zülfüñde perīşānlıḳ mı

68

چو زلفت صبر دل بر باد دادم هرچه بادا باد — بدست غم دل ناشاد دادم هرچه بادا باد

اسیر چشم گشتم دیدم امید خلاصم نیست — گرفتم صید بر صیاد دادم هرچه بادا باد

دلم شیرین لبان تلخکامی پیشه می‌کردست — بدستش تیشهٔ فرهاد دادم هرچه بادا باد

بدور غمزهٔ مردم کشش از جان امیدم نیست — بچنگش چنگل جلاد دادم هرچه بادا باد

زمی پرسید دل زلفش پریشان از چه می‌باشد — نشان از شانهٔ شمشاد دادم هرچه بادا باد

وله ایضاً

صبح رفتم بر در میخانه دیدم یار مست — می بدستش بی خطر از تختهٔ بازار مست

یک نظر کردم بسوی نرگس میگون او — هم چو او گشتم ز جام بادهٔ دیدار مست

گفتم ای ساقی ازین میخانه یک جامم بده — گفت بر من این جواب در نکته در گفتار مست

عاشق سائل کجا باید تمنا از سوال — خانهٔ عشق اندرونش عارف معمار مست

گفتم ای جلاد خونخوار است از وی بر حذر شو — خون کند گر می کند بیدار این خمار مست

شوخ مست از گوشهٔ چشمش نظاره میفکند — گشتم از جام نگاه نرگس بیمار مست

سعدیا گر کشتن مباش آن چشم خمارش کند — در شریعت نیست خون گر خون کند خمار مست

Ġazel-i Müşterek Başı Siracī Ayaġı Saʿdī

171

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

68b 1 Ḫāliñ göremem zülf-i siyeh-fām arasından
Ḳuş müşkül alur dānesini dām arasından

2 Gördim ḳāşıñı gözleriñ üstünde didim bes
Bir şāhdır egilmiş iki bādem arasından

3 Zülfiñ ārānı kesdi yüzüñ görmege ḳoymaz
Çıḳmaz mı o kāfir beçe İslām arasından

4 Ḳurbānıñ olub Kaʿbe-i kūyuñda ḳalaydım
Ol gün ki çıḳar ḥacılar iḥrām arasından

5 Ṣandım ki düşüb dāne-i engūr şarāba
Ḫāl-i ruḫuñ ʿaksin göreli cām arasından

6 Bir şāne çek ey şūḫ-ı dilārām dāğıtma
Belki gele öz göñlüme ārām arasından

7 Endāmımıdır pīrehen içre görünen yā
Candır mı dolanur göze endām arasından

8 Dünyānı dutar şaʿşaʿa berḳ-i şafaḳ- āsā
Düşmen kimi leb dişlese düşnām arasından

9 Elbette çıḳar defterin aḫtarsa Sirāci
Saʿdī kimi yüz ʿāşıḳ-ı bed-nām arasından

Velehū Eyżan

172

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Āteş-i ʿaşḳ ʿunṣurumdan ġālib olmuş ġālibā
Ḳalbim ol ʿaşḳ āteşine ḳālib olmuş ġālibā

2 Şīşe-i cān üzre ḫāżırdır cefā daşı şeh yine
Ol perī pīrāye gözden ġāyib olmuş ġālibā

3 Bir ġarībem ḳurb-ı dergāhında dutsam da ḳarār
Eylemez raġbet raḳībe rāġıb olmuş ġālibā

69a 4 ʿĀrıżıñ ʿarż it ki raḳṣ eyler vücūdım şevḳden
Ẕerredir yirden gün anı cāẕib olmuş ġālibā

5 Ben esīr-i kūyıñım gitmek ne mūcib Kaʿbeye
Ḳıbleveş ol fāşe secdem vācib olmuş ġālibā

6 Ġonçanıñ baġrı nedāmetden ḳan olmış Saʿdīniñ
Mevsim-i gülẕār-ı meyden tāyib olmuş ġālibā

Velehū Eyżān

173

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilün

1 Mest-i müstaġrıḳ-ı deryā-yı şarāb olmalıyız
Baḥr-i ḥayretde düşe ḳalḫa ḥubāb olmalıyız

2 Cennet-i vaṣlına nā'il olayım dirseñ eger
Çoḫ zamān hicrinde ʿaẕāb olmalıyız

3 Pā nihād-ı serāb olmaḳa rāh-ı Ḥaḳda
Niçe dem teşne-i ṣaḥrā-yı serāb olmalıyız

4 Resmidir ḫāne ḫarāb olmasa maʿmūr olmaz
Olmayız biz daḫi maʿmūr-ı ḫarāb olmalıyız

5 Saʿdiyā çıḫduḳ Amāsyā-yı behişt-asādan
Kendimiz ādem isek Ḥaḳdan ʿitāb olmalıyız

Velehū Eyżān

174

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 Serim sermāyesi sevdā-yı ruḫsār-ı Züleyḫādır
Dilim dīvānesi āvāre-i zār-ı Züleyḫādır

2 Özim bir Yūsuf-ı Kenʿān içinde pür melāl ammā
Gözim hem intiżār-ı Mıṣr-ı bazār-ı Züleyḫādır

3 Ṭabīb el çek ʿilācımdan ki derdim bī-devādır çün
Benī bīmār iden bil çeşm-i bīmār-ı Züleyḫādır

4 Bañā bāġ-ı behiş evṣāfın iẓhār itme ey vāʿiẓ
Menim bāġ-ı behiştim kūy-ı gülzār-ı Züleyḫādır

5 İdüb bir maṣlaḥat el çekmişem dünyādan ey Saʿdī
Murādım her iki dünyāda dīdār-ı Züleyḫādır

175

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

69b 1 Göñlüm esīr-i zülf-i siyāhıñ degil midir
Sīnem nişān-ı tīr-i nigāhıñ degil midir

2 Eflāke āh ü nālemi ey meh bülend iden
Āyā şikest-i ṭarf-ı külāhıñ degil midir

3 Gökden yaġarsa bāşıma daşlar nola göñül
Bāʿiṯ nāle-i hadeng āhıñ degil midir

4 Taḳṣīr olur elinde göñül öldüren de yoẖ
Olmaḳ ḳatl-i ġamze-i günāhıñ degil midir

5 Maḥşer gününde ḳanıñı ol lāle ruẖdan al
Saʿdī bu dāġ-ı sīne güvāhıñ degil midir

Eyżān

176

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Cānā ḳatīl-i ġamze-i mestiñ degil miyem
Seng-i sitemle şīşe-i şikestiñ degil miyem

2 Sāḳī çıẖarma genc-i ẖarābātdan meni
Rind-i ẖarāb-ı bāde-i perestiñ degil miyem

3 ʿAhdim budur ki şīşe-i peymān şikest ola
Peymāne nūş-ı ʿahd-i elestiñ degil miyem

4 Her zaẖmdār nāvekiñe merhem eylediñ
Men zaẖmdār-ı nevek-i şikestiñ degil miyem

Eyżān

177

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

1 Her bir göñül ki anda ẓuhūr itdiñ ʿāḳıbet
Başdan ayaġa sen ānı nūr itdiñ ʿāḳıbet

70a 2 Çoḫ ġāibāna zülfüñe göñlin virende
Zencīr-i rabṭ-ı feyż-i ḥużūr itdiñ ʿāḳıbet

3 Çoḫ lāf-ı mal ü mülk-i Süleymān idenleri
Āḫir umūr-ı ḫaḳla mūr itdiñ ʿāḳıbet

Velehū Eyżān

178

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Kör ola ol göz ki senden ġayrını manẓūr ide
Görmese dīdārıñı her laḥẓa anı kör ide

2 ʿAşḳ zor itse kemāl-i ʿaḳlıma ḳorḳmam velī
Ḳorḫum ondandır kemāl-i ʿaḳlım ʿaşḳa zor ide

3 Arzumend-i leb-i nūşıñ olānıñ gerek
Nīşeler şān baġrını bir ḫāne-i zenbūr ide

4 Dutmuşam pervāne-veş bir bezm-i ẓulmet kūşesin
Tā meger şemʿ-i cemāliñ dīdemī pür-nūr ide

5 Eylerim biñ şükr-i durem senden āḫir ey perī
Ḳorḫuram devrān beni bundan da senden dūr ide

6 Ṣāḥib-i mülk-i nigīni men Süleymān bilmezem
Men Süleymān anı billem ḫaṭṭıñ anı mūr ide

7 Saʿdiyā ẕikr eyle bir Leylī cemāliñ ādını
İstesin dillerde Mecnūn tek seni meẕkūr ide

Velehū Eyżān

179

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 ʿAḳlım gider ol meh çıḳub eyvāne gelende
Ṣabrım daġılur zülfe çeküb şāne gelende

70b 2 Bilmez özni mest olalı ṣayyādıñ elinde
Mecnūn gözine Leylā olan ḫāne gelende

3 Maḥv it dil-i dīvāneme keşf eyleme ḫāli
Saḫlar mı özin ḳuş gözine dāne gelende

4 İster ki döne başıña göñlim dutar āteş
Şemʿiñ odı efzūn olı pervāne gelende

5 Göricek seni zülfin töker ey Saʿdī nigārıñ
Zencīr müheyyā olı divāne gelende

Velehū Eyżān

180

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Faʿlün

1 Geldi bir ḳāş-ı kemān yanıma gökçek gökçek
Atdı müjgān oḫunı cānıma gökçek gökçek

2 Kiprigin çaldı naẓar eyledi süzgin süzgin
Batdı tīr-i müjesi ḳānıma gökçek gökçek

3 Daġıdub dāire-i ʿārıża zülfin zülfin
Bāʿis̱-i ṣabr-ı perīşānıma gökçek gökçek

4 Deste deste tökülüb gül yüze teller teller
Çekdi leşker dil-i vīrānıma gökçek gökçek

5 Nola inṣāfa gele ol şeh-i ḫūbān ḫūbān
Dutub ʿarżım yete dīvānıma gökçek gökçek

6 İsterim bir şeh-i zer- taḫt-ı Ḳarābāġ üzre
Basmaḳa mührini fermānıma gökçek gökçek

7 Gevher-i şiʿre muṭallaʿʿ iderim medḥ içre
Gelse kim ṭabʿ-ı güher-kānıma gökçek gökçek

71a 8 Ey ṣabā eyle güẕer tuḫfe-i cānı cānı
ʿArẓ ḳıl ḫidmet-i cānānıma gökçek gökçek

9 Bir şehiñdir ki kūyuñda gedā olmaḳıyam
Virdi artuḳluḳ ʿaceb şānıma gökçek gökçek

10 Küfr-i zülfüñ meni zünnār-peres ḳıldı ḳıla
Saldı ġam raḫnesin īmānıma gökçek gökçek

11 Rūz-ı evvelde fedā eylemişem ey Saʿdī
Cānımı bile güzel ḫānıma gökçek gökçek

Velehū Eyżān

181

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Faʿlün

1 Gine üftāde-i bir çāh-ı zeneḫdān oldım
Neyledim men göresin layıḳ-ı zindān oldım

2 Cemʿ idi yeñi ḫayālim bu perīşānlıḳda
Bir perī zülfi ḫayāliyle perīşān oldım

3 Lāle tek rūyuñ ile ḳān cigerim daġlandı
Ġonca tek laʿliñ ile çāk-ı girībān oldım

4 Gidecekse ne ideyim cennete zāhid gitsün
Bu gice men düşüb ol ḥūriye mihmān oldım

5 Urdım el bend-i girībānıñ açıldı yüzime
Bu cihān içre ʿaceb cennete derbān oldım

6 Leb-i şehdiñ düşeli yādıma zenbūr ivi tek
Nīşe-i şevḳi delüb baġrımı şān şān oldım

7 İstedim uyduram ol serv-i ḳaddine servī
Gördim uymaz ḳaddine serv-i peşīmān oldım

71b 8 Düşeli zülfüñe meylim yüzüñ eṭrāfından
Çıḫdı īmāndan elim tābiʿ-i şeyṭān oldım

9 Keşti-i Nūḥ kimi götdüñ aradan öziñi
Men gözim yaşı ile ġarḳa ṭūfān oldım

10 Lebiñe bāde didim saldı raḳībler cengi
Düşdiḳān çıḫdım aradan sebeb-i ḳān oldım

11 Hani hüdhüd apara Saʿdī ṣabāya ḫaberim
İntiẓārım gele Belḳıs-ı Süleymān oldım

Veleḥu Eyżān

182

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Saldıñ meni ṣaḥrālara dīvāne tek ey dost
Yandı cigerim şemʿiñe pervāne tek ey dost

2 Melʿūnam eger bir de ḳılam özge temennā
Çeksem elimi telleriñe şāne tek ey dost

3 Bir dem meni müştāḳıñı bil kūyıña maḥrem
Menden yüzüñi gizleme bīgāne tek ey dost

4 Göñlüm ḳuşı seyr eyler ʿiẕār-ı çemeniñde
Ḫāliñ görinende gözine dāne tek ey dost

5 Saʿdi ser-i zülfüñde olan göñlüñi ister
Ḳalmış bedeni bir ḳuru kāşāne tek ey dost

Velehū Eyżān

183

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Düşsem de begim men yere üftādeler içre
Sen başı uca gez gine begzadeler içre

72a 2 Āzāde olur cümle esīr itdigiñ ʿāşıḳ
Ancaḳ ki esīriñ menim āzādeler içre

3 Ḳaldurmaz idim maḥşere dek bāşımı yerden
Naḳş-ı ḳademiñ görse idim caddeler içre

4 İtsem ḳasem ol ḳıble-i ebrūya yaḳın bil
Zāhid tökerim ḳānıñı seccādeler içre

5 Virdüm saña cānı gine kūyuñda esīrim
Cānā kim olur men kimi cāndādeler içre
6 Yār ol gine bir nev-ḫaṭ-ı çār ebrū nigāra
Men ḫaṭṭ-ı vefā görmemişem sādeler içre

7 Būs-ı leb-i cām eyledi Saʿdī başa çekdi
ʿAks-i lebiñi görmekle bādeler içre

Velehū Eyżān

184

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Bir pīr-i muġān pendini dergūş idebilsem
Āyā nola dünyāyı ferāmūş idebilsem

2 İçsem daḫi bir ḳaṭre şarāb-ı ezelīden
Deryā kimi bir mevce gelüb cūş idebilsem

3 Ḳandil-i dile ẕikr-i ḫafī ṣayḳal iderdim
Endīşeden ol şīşe için boş idebilsem

4 Ṣarf itmezidim bāri dilim ġıybet-i ġayra
Bir noḫutla öz aġzımı ḫāmūş idebilsem

5 Dūşumdan atardım iki dünyā yükin āḫir
Bir dem özimi yār ile hem dūş idebilsem

72b 6 Enbān-ı ecel raḫne- pezīr olmadan evvel
Ey nefs özümi gürbe seni mūş idebilsem

7 Dünyā seni ḫāk ile hem āġūş idesidir
Dirsin yine dünyānı hem āġūş idebilsem

8 Dünyāda baña pendi budur pīr-i muġānıñ
Degme daḫi bir ḫāṭıra ger ḫūş idebilsem

9 Çoḫ ḥasreti sen ey hedef sīnesin ānıñ
Ol ġamze ḫadengine senī tūş idebilsem

10 Zāhid ne bilürsin ne imiş leẕẕet-i kevs̱er
Bir dem seni ṣahbā ile medhūş idebilsem

11 Bac eyler idiñ şāhlarıñ ḫilḳāt-i tācın
Saʿdī seni bir rind-nemed pūş idebilsem

Velehū Eyżān

185

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Faʿlün

1 Evvelā şarṭ-ı güzellikde kemāl olmalıdır
S̱āniyā ḳāʿide-i ḥüsn ü cemāl olmalıdır

2 Almaḳa āl ile bülbüllerin ʿaḳlın elden
Gel bañā ḳanda ḳızıl gül bigi āl olmalıdır

3 Ādemiñ ʿaḳlını aldatmaḳa cennet ḳuşı tek
Dāne dāne āġ özünde ḳara ḫāl olmalıdır

4 Eli nāzik beli nāzik dili nāzik güzeliñ
Özi şīrin sözi şīrin lebi şīrin bāl olmalıdır

5 Kime rast olsa ide ʿaḳl bāşından zāyil
Ḳuvve-i ġamzede bir Rüstem-i Zāl olmalıdır

73a 6 Bu güzellikde kimiñ olsa güzel maʿşūḳı
Oña dünyāda ne derd ü ne melāl olmalıdır

7 Diğirem doġrusı dünyāda eyu cennetdir
Onda kim bir ṣanem-i ḥūrī miṡāl olmalıdır

8 Vāʿiẓā ḥükm-i ḥarām eyleme biz bildügümüz
ʿĀşıḳa būsı leb-i yār ḥelāl olmalıdır

9 Yeter ey ṭūṭi nebat bu ḳadar itme ṭaleb
Çoḫ dānışdın daḫi bir laḥẓada lāl olmalıdır

10 Saʿdiyā ʿayn-ı saʿādet saña bir dilberdir
Adem olsan saña ne mülk ne māl olmalıdır

Velehū Eyżān

186

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Meyl eyledi cān ol ḫaṭṭ u ḫāliñ ṭarafına
Her günde gide dil bu ḫayāliñ ṭarafına

2 Göñlüm dolanur her gice eṭrāf-ı niḳābıñ
Pervāne kimi şemʿ-i cemāliñ ṭarafına

3 Bir kerre ḳılam ḳaşıñı ġamzede gören kişi
İster mi baḫa birde hilāliñ ṭarafına

4 Laʿl-i leb-i şehdiñden alan teşne murādın
Eyler mi naẓa o cām-ı viṣāliñ ṭarafına

5 Ḥasret cigeri Saʿdīni ḳān eyler ʿazīzim
Her dem ki baẖa ʿārıż-ı āliñ ṭarafına

Velehū Eyżān

187

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 ʿĀrıżıñ her bir nigāh-ı ʿārifiñ minhācıdır
H̱āk-i pāyiñ şehriyār-ı şehr-i diliñ tācıdır

73b 2 Yanmasa şemʿ-i viṣāliñden naẓar pervānesi
Çeşm sīr olmaz temāşā-yı cemāliñ acıdır

3 Veh nice serdārdır laʿliñ ḥalāvāt şehrine
Şehr-i Mıṣrıñ şekker ḳand-i nebātı bacıdır

4 Penbe-i çihil serā-yı dilde ebyāż itmege
Āh-ı dil ḳadd-i kemānım pāyınıñ ḥallācıdır

5 Yoẖ ḥacerden arzūsı ẖāliñe yüz süreniñ
Kaʿbe-i dergāhıñı her kim dolansa ḥacıdır

6 Derd-i zehr-i hicre tiryāk viṣāliñdir devā
Bir viṣāle gel ki aġzımda firāḳıñ acıdır

7 Saʿdī muḥtāc olmuş aġzıñdan ḥabibā her bir söze
Söz dimekde gerçi çoẖ kesler onuñ muḥtācıdır

Velehū Eyżān

188

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 Dutub vīrāne künc-i eşyānın terk-i ābādım
Ḫarābāt içre bayḳuş tek çeküb hū āha muʿtādım

2 Ḳurub ḳullāb-ı sevdā dutmuşam bir sen kimi şehbāz
Hemīşe ṣayd-gāh-ı deşt-i sevdā içre ṣayyādım

3 Ṣadā-yı tīşe-i āhım çıhanda bī-sütūn titrer
Seniñ tek şāhid-i şīrin miṡāl ʿaşḳında Ferhādım

4 Yaḫubdur āteş-i ġam ḫırmen-i ʿömrim çemengāhın
Cüdālıḳ çarḫa savurmuş külüm yaʿni ki berbādım

5 Seniñ tek āfet-i cān geldigin bilmişdi āḫirde
Melāyik iltimās eylerdi Ḥaḳdan gelmesün adem

74a 6 Atılmış ḫūn-ı al içre seri tenden cüdā cismim
Ḳatīl-i zaḫmdār-ı ġamze-i ebrū-ı cellādam

7 Töküb eşk eylerim sīrāb kūy-ı yāre ey Saʿdī
Sirişkim bāgbān olmuş irem bāġına şeddādım

Velehū Eyżān

189

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 Göñül her çend görmüş dāne-i ḫāliñ havalanmış
Velīkin ṭurre-i dāmıñda muḥkem mübtelālanmış

2 Tevāżuʿ ehlisin senden çıḫupdur feyż alan çerḫa
Güneş ruḫsārıñı yerde görüb gökde żiyālanmış

3 Açarmış çeşm-i nābinā kef-i pāyıñ bugün bildim
Ġubār-ı muḳdemiñden çeşm-i tārım tutyālanmış

4 Ne şebnemdir gül evrāḳında ki ne eşk-i bülbüldür
Töküb su terlemiş gülgūn cemāliñden ḥayālanmış

5 Meni öldürmeyi bir böyle yandırmaz o celladıñ
Velī yanmış eli ḳan gören ṣanur ḥınnālanmış

6 Mükedder hicrden olmuşdı hālā Ḥaḳḳa şükr olsun
Ṣafā-yı vuṣlatıñdan şīşe-i cānım ṣafālanmış

7 Ṣalāḥ-ı ḫavfa hicrān ġāretinden iḥtiyācım yoḫ
Ṭarīḳ-i vuṣlatıñ kelbiyle göñlüm āşinālanmış

8 Çıḫarsun ḫāneden aġyārı sevdā-yı telin gelsün
Gine bāşım beliyyāt-ı ḥavādis̱den belālanmış

9 Devā-yı derd-i ʿaşḳım yoḫ gel itme saʿyıñı żāyiʿ
Ṭabīb el çek seniñ tek yüz ṭabīblerden devālanmış

74b 10 Naẓargāh-ı ḫadenk-i kiprigiñde cism-i amacım
Sanasın kāfir içre bir müselmāndır cüdālanmış

11 Didim ārāyic-i cān naḳdine bir būse vir yüzden
Didi teller töküpdür būseye müşki bahālanmış

12 Muʿanber eylemiş teller demādem zevḳ-ı ḥassāsın
Seḥer cānān çıḫub yeller degüb zülfi ṣabālanmış

13 Hirās-ı ḳabża-i ḳāşıñ yārub baġrım yürek gitmiş
Gine hūşe gelüb ḫāl ü lebiñden mumyālanmış

14 Yüzi yüzsüz dise Saʿdī sözüne baḫma bed-ḫāhıñ
Sūzıñ ġāfil kimi şāhıñ yanında merḥabālanmış

Velehū Eyżān

190

Mefʿūlü/Mefāʿīlün/ Mefʿūlü/Mefāʿīlün

1 Zāhid yeri az ṭaʿn it rindān-ı ḫarābāta
Her kimse dutub bir yüz dergāh-ı münācāta

2 Yā Rab elimi üzme dāmān-ı saʿādetden
Ṣıdḳile bir el çekdim bir dāmen-i is̱bāta

3 Çıḫdım ġam-ı zülfüñden ḳurtardım ʿaḳāribden
Düşdim ḫam-ı gīsūya virdim velī ḥayyāta

4 Bir kerre yüzüñ görse ʿāşıḳ gelür īmāna
İster ola yüz kāfir münkir ola ayāta

5 Rāh-ı remi kesmiş şeyṭān kimi tel yüzde
Yārab ölümi melʿūn mālik ola cennāta

6 Yārim mene kūyunda cevr-i ġamın az eyler
Yoḫdur naẓarı nola bir özgesine ḥāta

75a 7 Mānend-i Ḫıżr zülfüñ ḥayvān-ı lebiñ görmüş
Olsun mene bir rehber ol menzil-i ẓulumāta

8 Her vaḳt olur bīdār eyler mene cevr-i ġam
Ol şāhid-i sengin dil yā Rab nola bir yāta

9 Rencīde-i ġam olmuş Saʿdī ġam-ı dünyādan
İster ki ola dāḫil dervāze-i emvāta

Velehū Eyżān

191

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Faʿlün

1 Tökme zülf-i siyehi ʿārıż-ı gülgūn üste
Pāk dut muṣḥafı ḳoyma çıḫa melʿūn üste

2 Vāʿẓda vāʿiẓ olan ḥaşr günin bir söyler
Günde bir ḥaşr olur ol ḳāmet-i mevzūn üste

Velehū Eyżān

192

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Her seḥer kim şāne pīç-i zülf-i müşkünden gelür
Müşk-i bārın bağlayub tüccār tek Çinden gelür

2 Çal külüngi daşa ey Ferhād olan dil şevḳile
Ṣubḥa-i şebdīz-i gülgūn taḫt-ı Şirinden gelür

Velehū Eyżān

193

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Ṣıdḳ-ı dilden kim ki bir gül ʿārıża māyil degil
İʿtiḳādı ṣafḥa-i Ḳur'āna yoḫ ḳāil degil

2 Ḫāne-i dünyādır neden rıḥlet eyler bī-naṣīb
Ṣāḥib-i meyḫāneden her kimse ki sāil degil

3 Ġaflet içre ʿārif olmaz kāinātıñ sırrına
Kim ki cām-ı ʿaşḳ içüb sermest-i lā-yaʿḳıl degil

Velehū Eyżān

194

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilün

1 Şevḳ-i dīdārıñla ʿāşıḳ-ı müştāḳ aġlar
Nice kim kūşe-i zindānda dostāḳ aġlar

2 Bil menim ḳāddimi yāy eyleyüb oḫlarıñ
Ḳaşlarıñ ʿaşḳına miḥrāb yanar ṭāḳ aġlar

75b 3 Bir ḳadem bas bu yana eyle ḫırām ey servim
İntiẓārıñla seniñ cümle Ḳarābag aġlar

4 Birce tek men degilem aġlayanıñ hicriñde
Senden ötüri ṣanma gör niçe ʿuşşāḳ aġlar

5 Vaṣl-ı ruḫsārıñ içün aġladıġımdan ey gül
Ḳān olur ġonça içi bülbül oḫur ḳān aġlar

6 Saʿdīniñ yadına düşdikce cemāliñ ey gül
Lāle tek bağrına her laḥẓa ciger ḳān aġlar

Velehū Eyżān

195

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Bir hilāl ebrū mehiñ müştāḳıdır ḳavs-ı ḳuzaḥ
Ol sebeb eyvān-ı çarḫıñ ṭāḳıdır ḳāvs-ı ḳuzaḫ

2 Yād-ı ebrūsıyla İbrāhim içre maḥv olur
Yoḫsa her gün gökyüzünde bāḳīdir ḳāvs-ı ḳuzaḫ

3 Ḳaddimi ḳāşıle ḳılmışdır ḥamāyil bāḳī tek
Bir melek ṣūretlü boyunı baḳidir ḳāvs-ı ḳuzaḫ

4 Giryeden eşkim tükendi nola görsem ḳāşıñı
Eksilür bārān görünmek çāḳıdır ḳāvs-ı ḳuzaḫ

5 Gösterür āyine-i eflāke ʿaks-i sebz u ruḫ
Ol mehiñ ḫaṭṭı u lebiñ bıraḳıbdır ḳāvs-ı ḳuzaḫ

6 Defter-i eflāke evrāḳ kitāb-ı ṣunʿdur
Ol kitābıñ cedvel-i evrāḳıdır ḳāvs-ı ḳuzaḫ

7 Doldurur devrān gözin ḳanıle bir ḳaş egmesi
Ḥansı māhıñ meclisinde sāḳīdir ḳavs-ı ḳuzaḫ

76a 8 Ol mehiñ ḳaşın görüb oldım ḫacāletden hilāl
Demiş oldım kesdigi tırrnāḳıdır ḳāvs-ı ḳuzaḫ

9 Saʿdiyā sen ol meh-i bī-mihrden dād-ı istemem
Kim kemend-i nāle-i ʿuşşāḳıdır ḳāvs-ı ḳuzaḫ

196

Velehū Eyżān

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Āhımun gerdūne çıkmış ṭāḳıdır ḳāvs-ı ḳuzaḫ
Tā ki var āhım felekde bāḳīdir ḳāvs-ı ḳuzaḫ

2 Cāmiden ʿayine-i gerdūna düşmüş laʿliniñ
ʿAks-i ʿaksi pertev-i berrāḳıdır ḳāvs-ı ḳuzaḫ

3 Ḳadd-i ḫam keştem kimi ḫam eylemişdir ḳāmetin
Gūyiyā men tek ḳaşıñ müştāḳıdır ḳāvs-ı ḳuzaḫ

4 Şuʿle-i sūz-ı derūnum ateşinden sīnemiñ
Gerden-i gerdūna taḳmış bāḳīdir ḳāvs-ı ḳuzaḫ

5 Firḳatiñden çekdigim āh odundan od olur
Defter-i çerḫiñ yanan evrāḳıdır ḳāvs-ı ḳuzaḫ

6 Reşk-i ḳaşıñdan felek gögsin ḫırāş itmiş künūn
Sīnesinde ḫaṭṭıña dırnāḳıdır ḳāvs-ı ḳuzaḫ

7 Şuʿledir der-i kūyuñ içre berḳ-ı āh-ı ʿāşıḳān
Ġālibā çerḫa çekilmek çāḳıdır ḳāvs-ı ḳuzaḫ

8 Çerḫa düşmüş bir hilāl ebrū melek sūret bütün
Şuʿle-i sūz-ı dil ʿuşşāḳıdır ḳāvs-ı ḳuzaḫ

9 Ẕevḳden nā-kām-ı bezm çarḫ-ı terdir Saʿdiyā
Dīde-i ebr aġlar nāsāḳıdır ḳāvs-ı ḳuzaḫ

197

Velehū Eyżān

1 Bir gelin bu dehrde müştāḳıdır ḳāvs-ı ḳuzaẖ
Ḳaddi bir ẖamkeştelikdir bāḳidir ḳāvs-ı ḳuzaẖ

76b 2 Men tek ol şemᶜ-i cemāliñ çarẖ sergerdānıdır
Sīnesi nūn-ı lāleler tek daḳıdır ḳavs-ı ḳuzaẖ

3 Gösterüb ḳaşın salub ḳayd-ı cünūna göñlümi
Bir perī kim ḳaşlarınıñ ṭāḳıdır ḳavs-ı ḳuzaẖ

4 Ḥūri ṭalᶜatlim açub yüzden seḥāb-ı perdeni
Ḳıl temāşā kim ḳurulmuş çāḳıdır ḳavs-ı ḳuzaẖ

5 Sanma simīn żaᶜvdır te's̱ir-i reşḥāt eylemiş
Belki ᶜaks-i ᶜārıż-ı berrāḳıdır ḳavs-ı ḳuzaẖ

6 Bir varaḳ almış ele ḥüsnüñ kitābından felek
Mübtedā ol ṣafḥa-i evrāḳıdır ḳavs-ı ḳuzaẖ

7 Yandurur kāşāne-i çarẖın kenārından dutub
Āteş-i āh dil-i ᶜuşşāḳıdır ḳavs-ı ḳuzaẖ

Velehū Eyżān

198

Mefᶜūlü/Mefāᶜīlün/ Mefᶜūlü/Mefāᶜīlün

1 Süz gözüñi mest baẖ birce beri ey perī
Gözleriñe ᶜāşıḳım muẖtaṣarı ey perī

2 Ey büt-i tāze cevān çāre ḳıl öldüm amān
Ḳalmadı cānımda bir cān es̱eri ey perī

3 Muẖmer-i zer hāşiye çebkeni gey egniñe
Ḳorşañız inçe bele zer kemeri ey perī

4 Gül yüzüñe gül özin ḥaddi nedir oẖşada
Güldi sīneñ tek gülin ẖāk-i deri ey perī

5 Leylā Züleyẖandır Yusuf zībāndır
H̱āk-i deriñ ollarıñ tāc-ı sırrı ey perī

77a 6 Gökçek olan kesleri cümle gezüb görmüşem
Görmemişem sen kimi baẖt veri ey perī

7 Lebleriñi ġonçaya teşbih iden Maḥremī
Sür ḳapudan saẖlama bile ẖarı ey peri
8 Ḳadriñi bilmez seniñ özgeye ḳılma naẓar
Ḳadir bilen Saʿdiye ḳıl naẓarı ey perī

Velehū Eyżān

199

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Mest olub bir dem cemāl-i yāre baẖdım mest mest
Mest-i çeşm-i nergis-i bīmāra baẖdım mest mest

2 Mest-i lā-yaʿḳıl yıẖıldım küşe-i meyẖānede
Cām elinde ʿārif-i miʿmāra baẖdım mest mest

3 Mey içüb meyẖāne eṭrāfın dolandım bī-ẖaṭar
Mest gördim saḥine-yi bazāra baḳdım mest mest

4 İstedim ki isteyim bir būse nuṭḳum gelmedi
Genc yüzde ṭurre-i ṭarrāre baẖdım mest mest

5 Lāle nergis kimi göz ẖıre oldı sīnede
Bir gözi şehlā-yı gül-i ruẖsāre baẖdım mest mest

6 Müstaḳīm olmaḳdan ey Saʿdī uṣandı göñlümüz
Rehgüẕār-ı yārde aġyāra baẖdım mest mest

Veleḥu Eyżān

200

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Faʿlün (Feʿilün)

1 Yeri zāhid mene ṭaʿn itme debengim sana ne
Sen tek ʿār istemezim tārik-i nengim sana ne

77b 2 Meni lenk itme giçer ḳāfile-i ʿaşḳ-ı bütān
Gevher-i ġamdı yükim bir ẖar-ı lengem sana ne

3 Az dāniş küfr mene söyleme İslām özüñi
Gürciyem Ḫāriciyem Rus-ı Firengem sana ne

4 ʿAḳl u idrākiñ eger vār ise öz kendiñe vir
Deliyim şeppeliyim ser-i serdengim sana ne

5 Her ne em öz yolıma yoẖdı menimle bir işiñ
Ādemim kelb-i derim ya bir ḳurı sengim sana ne

6 Güci aġzında kimi eyleme lāf u ʿizze
Hüneriñ vār ise gel ṭālib-i cengim sana ne

7 ʿAşḳ eger yaẖşı degil gelme uzaḳ ol benden
ʿĀşıḳ bir ṣanem-i şūẖ ḳaşın kim sana ne

8 Mescid-i medreseye az meni sen teklīf eyle
Günehim vār özime ẖādim-i dengem sana ne

9 ʿAyb yoẖ eylemesem ṣafḥa-i Ḳur'ana naẓar
Nāẓır-ı çehre-i bir muṣḥaf-i rengim sana ne

10 Muṣḥaf-ı āvāzına meyl eylemezim sen ḳulāġ as
Muṭribem māyil-i tār u def-i çengim sana ne

11 Ḳulāġ as günde mü'eẕẕin sesine mescide var
Sākin-i bütkede'em żārib-i zengem sana ne

12 Ḫāmdı cānıñ yeri ḳal ḳāyidiñe ey sengīn dil
Āteş-i ʿaşḳla yanmış men āhengem sana ne

13 Naẓar-ı ḥāsid terk eyle mene baẖma ḳabīḥ
Tökerem gözleriñi tīr-i ẖadengim sana ne

78a 14 Urma el göñlüme zāhid seni ecl-i küremesün
Açılub ḳan iderem tob u tüfengem sana ne

15 Gelme git men seni kāşāne-i ʿaşḳa ḳoymam
Pāsbān-ı ḥarem-i şīr ü pelengem sana ne

16 ʿAşḳ deryāsına ġavvāṣ degilsen girme
Urmuşam sen kimi çoḳ kimse nehengem sana ne

17 Gezmezem gündüz ivi kūşe-i ẓulmetdi yerim
Gözlerim ḳara düşüb şepperehengem sana ne

18 Sākin ol sen mene menʿ itme seyāḥat seferin
Dutmazam meskeni bī-mekṣ ü direngenem sana ne

19 Özüñi bezmde tenhā mütekellim görme
Bilme ʿāciz meni ḳulād-ı cihengem sana ne

20 Mene ʿayb eyleme terk-i edeb maʿrifetim
Yeri öz ḳāideñe ḳal men pezevengim sana ne

21 Biri dik başlı mescidde yere denk ṣıfat
Fāsıḳ-ı ṭurre-i ber şāhid-i şengim sana ne

22 ʿĀḳıbet tanı meni Saʿdī ḫatm-i şuʿarā
Naẓm-ı şuʿarā heme cemest be çengem sana ne

Velehū Eyżān

201

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Faʿlün (Feʿilün)

1 El çek ey zāhid-i kem ḥavṣala cenge eyleme çoḫ
Seni tārı yeri git başımı denk eyleme çoḫ

2 Bir bişikce hüneriñ yoḫdı ḳabartma tüğünü
Özüñi ʿarṣa-i cenk içre penk eyleme çoḫ

78b 3 Sen bir itsen ucı küçede men bir de veçi
Aparub başımı evḳātımı tenk eyleme çoḫ

4 Urma ginden kine gel ḳāfile-i ʿuşşāḳa
Ḳılıçıñı daşile nā-ḥaḳ yere lenk eyleme çoḫ

5 Zāhidiñ bār-ı nedāmetden olub ḳadd-i kemān
Gözine barmaḳıñı Saʿdi ḫadenk eyleme çoḫ

Velehū Eyżan

202

Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilün

1 Tā o günden kim olub göñlüm esīr-i mīrler
İsterim sulṭān cülūs olsun serīr-i mīrler

2 Çekse cism-i sūzın āhın rübā teg yoẖ ʿaceb
Kim muḥabbetden sirişt olmuş ẖamīr-i mīrler

3 Bir küşād içre küşād itmiş heştiñ küşesin
Ol feraḥ-efzā feżā-yı dil-pezīr-i mīrler

4 Dağılur encüm kimi her gice āhum göklere
Yādıma düşdükce ol māh-ı münīr-i mīrler

5 Bir ṣanemdir ki ṣıfātı maẓhar-ı ẕāt-ı ṣamed
Bir civāndır cān bağışlar pīre pīr-i mīrler

6 N'ola ẖoş olsa Ḳarabāġda Ḳaraḳaş ḳaryesi
Eylemiş neẓẓāre-i himmet emīr-i mīrler

7 Şeyẖ-i ṣanʿān teg giçermiş boynuma zünnār-ı ʿaşḳ
Ārzū-yı ṭurre-i tersā-yı deyr-i mīrler

8 Soy dirlik soydur toprağı ʿanber būydur
Bir ḥayāt-ı Ḫıḍrdır būy-ı ʿabīr-i mīrler

79a 9 Olmuşam üftāde-i pāmāl-i dāmen-gīr-i ʿaşḳ
Dest-gīrim ola yā Rab dest-gīr-i mīrler

10 Bir kemān ebrū ḫadengine nişānım Saʿdiyā
Ol sebebden beslenür sīnemde tīr-i mīrler

Velehū Eyżan

203

Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilün

Tevbe yā Mevlā’l-mevālī tevbe yā Rabbü’l-Ġafūr
Tevbe yā Mevlā’l-mevālī tevbe yā Rabbü’l-Ġafūr

I

ʿĀṣiyim sergeşte-i ṣaḥrā-yı ʿisyān olmuşam
Fikr idüb taḳṣīrimiñ ecrile giryān olmuşam
Cemʿ-i fiʿlim cürme ṣarf olmuş perīşān olmuşam
Çoḫ günehkārım günāhımdan peşīmān olmuşam
Tevbe yā Mevlā’l-mevālī tevbe yā Rabbü’l-Ġafūr

II

Bende-i ṣāḥib-i ḳuṣūram Pādişāhım lüṭfuña
Çoḫ degildir olsa dağlarca günāhım lüṭfuña
Dest-gīrim olsa yā Rab dād-ḫˇāhım lüṭfuña
Kesmezem göz-vār ümīdim yā İlāhım lüṭfuña
Tevbe yā Mevlā’l-mevālī tevbe yā Rabbü’l-Ġafūr

III

Senden ol gün isterem imdād ḥāżırdır ecel
Çengel-i ʿĀzrāil ister çekmeye cānımdan el
ʿAḳl başdan zāyil itme yā Ḫüdā-yı Lemyezāl
Dil dutunca Adıñı ẕikr eyleyüm āḫir-i ezel
Tevbe yā Mevlā’l-mevālī tevbe yā Rabbü’l-Ġafūr

IV

Mehdī ṣāḥib- zamān eyler ehle andan ẓuhūr
Baʿde izān rūz-ı ḳıyāmet çalınur emriñle Ṣūr
79b Defter-i Esmā-i Ḥüsnā içre bir ismin Ġafūr
Maʿfiretden nice göz kessün bu ʿabd-i pür ḳuṣūr
Tevbe yā Mevlā’l-mevālī tevbe yā Rabbü’l-Ġafūr

V

Dāmen-i Āl-i ʿAbādan olmasun āzād elim
Olmaya yā Rab şefāʿat dāmeninden yād elim
Senden özge yoḫdı bir kimsem duta ferhād elim
Kimse yetmez dādıma Senden üzilse dād elim
Tevbe yā Mevlā'l-mevālī tevbe yā Rabbü'l-Ġafūr

VI

Eyle tevfīḳiñ baña yār özgeni yād itmeyem
Nefs elinde göñlümüñ kellbīn-i giriftār itmeyem
Eyle taḳrīr-i maḳarr it ġayr-ı iḳrār itmeyem
Ṣorsa Münker adını ḳabr içre inkār itmeyem
Tevbe yā Mevlā'l-mevālī tevbe yā Rabbü'l-Ġafūr

VII

Saʿdiyi ʿāṣī düşüpdür maġṣiyet deryāsına
Ẕevraḳ-ı tevfiḳiñ esīr-i maʿfiret ṣaḥrāsında
Tevbesi giçse icābet dergeh-i aʿlāsına
Baʿde izīn meyl eylemez birdem künhi inşāsına
Tevbe yā Mevlā'l-mevālī tevbe yā Rabbü'l-Ġafūr

Eyżan

204

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Feʿilün

1 Ela ey şāhid-i dildār-ı hem-rāz
Cihāna eyleme esrārı ibrāz

80a 2 Göziñ ṣayyādı çekmiş dām-ı zülfe
Ḳafesde ḳuş kimi cān eyler āvāz

3 Felāṭūn olsa cerrāḥım dirilmem
Hedef-i sīnemde ḳalmış nāvek-i nāz

4 Cihāna sırrımı fāş itme zinhār
Gözümden düşme düş ey reşk-i ġammāz

5 Gel ey cān murġı terk it Berküşādı
Sefer ḳıl Lenberāne eyle pervāz

6 Kesübdür ḳış güni rāh-ı murādım
Geleydi yol açaydı mevsim-i yaz

7 Biçüpdür murġ-ı zār-ı ʿömr cānı
Nigārımı cibīn-i ebrū-yı deryāz

8 Egildi ḳāmetim döndi kemāna
Ḫüdā yā ey ṣanavber eyle az nāz

9 Çü Ḥāfıẓ Saʿdiyā gū şiʿr-i be-nişīn
Be-şehr-i Lenberān mis̱l-i Şīrāz

10 O şāh-ı muʿteber gönderse nāme
Bizi eyler bu ġurbetde ser-efrāz

Velehū Eyżan

205

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Ezel ders-ḫāne-i ʿaşḳ içre aldım derse bir illā
ʿUlūm-ı ʿaşḳda olmaz menim teg ʿālim u mollā

2 Yezīd-i cevr- gerdişden üzildi ṭāḳat-i cānlar
Göñüller Kerbelāsından gelür āvāz-ı vāveylā

3 Marīż-i ġurbet oldum ey birāder gelmediñ n'olduñ
Ḥayātımdan kes ümmīdiñ kefen yoḫdur kefen yolla

80b 4 Cihana gelmeyüb her giz senin teg yar-ı hüsn-engiz
Züleyha kimdi Yusuf kim nedir Şirin nedir Leyla

5 Olur mahşer safı berhem çalanda kibrigin her dem
Kıyamet gösterür halka kıyam-ı kamet-i bala

6 Leb-i yuhyi'l-izamın can virür İsa sıfat hake
Alur yüz can nigahın çün nigah-ı nergis-i şehlā

7 Deger yüz subha-i sad daneye bir dane iy zahid
Götür hali leb-i yāri elinden tesbihi tevallā

8 Gönül bu hacetini ol kadı-ı hacete arz eyle
Serir-i şerde divan ider ol hüsrev-i valā

9 Bi-hamdi'llah kuvvet tapdı din-i mezheb-i İslam
Hücum-ı küfr-i zülfinden gönül havf eylemez asla

10 Bu kafir-i zülfine Sa'di esir eylemiş gönül saydın
Meger kalu bela-yı aşk içre söylemiş la la

Velehu Eyzan

206

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

1 Gene sevdalı başımda bu ne vahşet ne sevdadır
Dagılmış şehr-i gönlümde bu ne suriş ne gavgadır

2 Musalladan kadem çek aşik ol yüz dut beyabana
İki alemden ey zahid garaz bir yar-i zibadır

3 Salur her lahza bir sevda belalı başıma zülfin
Sara-yı ser bu küffara sanasın bir kilisadır

4 Gerek bu arz olunsun kadı-i İslama acz ile
Karabak içre ders yoh talibin durması bi-cadır

81a 5 Efendīler ferāmūş eylemiş tedrīsi terk itmiş
Her ay ey şāh idersiñ saray-ı arşı bī-pādır

6 Geçüb ders-i efendīden bile ders oẖumaḳdansa
Gidüb rūmda Murādu’l-lafẓ Efendī olmaḳ evlādır

7 Dehānın sırrını sordım cevābın bile virdiler
Hāmūş ol Saʿdi kim bu vāḳıf-ı esrār-ı ferdādır

Velehū Eyżan

207

Mefʿūlü/ Fāʿilātü/ Mefāʿīlü/ Fāʿilün

1 Yā Rab marīż-i miḥnet-i derd-i ġam olmuşam
Tenhā bu künc-i renc de bī-hemdem olmuşam

2 Allāh emāndı yār-ı naẓardan ṣalub meni
Yoẖsa baña n’olub ki bile ebsem olmuşam

3 Göreyim henüz itleri içinde yoẖ yerim
Men ẓann iderdim öz özime ādem olmuşam

Tecnis

208

I

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Feʿūlün

Gizlenüb ʿāşıkı sānba bīgāne
Aç yüzüni gözim baḫsun sināya
Kiprigin oḫın çekdin kemān-ı ḳaşıña
Hedef teg gözleyüb atdıñ Sinaya

II

Dağıtma zülfiñi urma dirāḫı
Yār gelmedi açılmadı dirāḫı
Mūsā teg şerm idüb yüzden dirāḫı
Baḫsa gözim dīdārın teg Sināya

III

Muʿaṭṭar zülfiñi dağıt yüze sen
Getürsin nāfesin yel teg yüze sen
Saʿdi ister cānın alub yüzesen
Lüṭfuñ göre ta-kim seni sinaya

Eyżan

209

I

Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün

81b Gülistān-ı seyāḥat gerek seyr idek
Gidek cānān gülzārına cān derek
Geri otur yāri görme seyr idek
Görür ġamze-nişīn eser cān derek

II

Kim istedi ġam yüküni egrek
Gelin derde derman gele egrek
Giçüp candan tohmını ekerek
Görüb cān bāġında cāna cān derek

III

Küfr-i zülfüñ meẕhebinde ne dinek
Gel oynayaḳ tek güle dert nedinek
Saʿdi gül teg ne açılaḳ ne dinek
Kesilüb yār ivine oldı cān direk

Muḫammes

Velehū Eyżan

210

I

Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilün

Eylemiş bağrımı ḳan çehre-i ali güzelin
Dāl idüb ḳaddimi ebrū-yı hilāli güzelin
Dutdı göñlim ḳuşını dāne-i ḫāli güzelin
Gün kimi gökde salub şuʿle cemāli güzelin
Hūşı başındadır sen ʿaḳl-ı kemāli güzelin

II

Yüzi cennet gülidir ḳaddi ṣanavber nediyim
Reşḥa-i şehd-i lebi çeşme-i Kevs̱er ne deyim
Muḫtaṣar şīşedir endāmı serāser ne deyim
Ḳarabāġ içre buna yoḫdı berāber nedeyim
Dilde dāim dolanur fikr-i ḫayāli güzelin

III

Eylesem bir niçe eşḫāṣla minnet göresin
Eyliyor mı bize inṣāf-ı mürüvvet göresin
Cānib-i bendeye eyler mi neẓaret göresin
Ṣebt ider mi siteme zaḫm-ı cerāḥat göresin
82a Cāna oḫdur naẓar-ı vaḥşi ġazāli güzelin

IV

Alasın zülfiñ ele seyr idesin şāne kimi
Viresin murġ-ı dile ḫāl-i lebiñ dāne kimi
Yanasın āteş-i ruḫsārına pervāne kimi

Düşesin Mecnūn olub çöllere dīvāne kimi
Geze dilde heves-i Leylā mis̱āli güzelin

V

Saʿdiyā gör güzelin medḥini yüz diller oẖur
Bu gelin vaṣfını yüz sen kimi bülbüller oẖur
Ṣıfat-ı tellerini sūsen ü sümbüller oẖur
Bāġ-ı cennetde ṣıfātın niçe min güller oẖur
Bir yüzin dutmuş ʿaceb ġunc-ı dilānı güzelin

Eyżan

211

Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilün

I

ʿArṣa-i dünyāda bir zīb-i çemendir Lenberān
Menzil-i ʿālemde şemʿ-i encümendir Lenberān
Nūr-ı yāż-ı cennet-i bāġ-ı semendir Lenberān
Devlet-i Rusyada genc-i ḥüsndür Lenberān
Bu fenā mülkünde hem ārām-ı tendir Lenberān

II

Nev-be-nev ezhār açılmış ṣaḥn-ı ʿanber-būsı var
Kūçe-i ʿadninde ṣaf ṣaf ḥūrī-i gül-rūsı var
Ġonçe-i gülşen kimi maḥbūbe-i ẖōş ẖūsı var
Ṭūbe-i naḥl-i ṣanavber ḳāmet-i dilcūsı var
Muẖtaṣar bir ravża-i pür-gül bedendir Lenberān

IV

Ḫāne zerrīne lebiñ ferş-i aṭlas zīveri
Her biriniñ ṣāḥibi rūm-ı Buẖāra ḳayṣeri
Selsebīl-i Kevs̱eridir āb-ı çāy-ı ter teri
Maḥle-i mevālarının ṭobdandır ʿararı
82b Bu ṣıfatlar ile bir ʿāli vaṭandır Lenberān

V

Çekmişem dervāze-i aḥbābda ẕevḳ-i ṣafā
Görmüşem men mescidiñ serbeser nūr-ı H̱üdā
Levḥa çekmiş çeşmi ʿālem bu riyāżı çün ḳażā
Bu fenā dehrinde bir lü'lüye beñzer ẓahirā
Çıḳmış andan bī-ṣadef laʿl-i Yemendir Lenberān

VI

Sebze vü gül lāle-i berg-i semen reyḥānı var
Bülbül-i nāzik nevāt teg ṣavt-ı ẖōş elḥānı var
Hem peri ruẖsār-veş maḥbūbe-i ceyrānı var
Nāfe-i gīsū tökülmüş ʿıṭr ile eyvānı var
Ṭabla-i ẖoş būda ey Saʿdi H̱otendir Lenberān

Eyżan

212

Mefʿūlü/ Mefāʿīlü/ /Mefāʿīlü/ Feʿūlün

I

Ey gevher-i ser-tāc-ı şehenşāh-ı mükerrem
H̱āliḳ ne güzel ẖalḳ ḳılub zülfiñi ẖam ẖam
Gūyā ki yazılmış yüzüñe Ṣūre-i Elḥam
Dāim yaza gerdīş-i felek ḥüsniñi bī-kem
Şebnem-i gül-i ruẖsārıñ ola ḳaṭre-i Zemzem

II

Meşāṭa ḥācildir vire gülbīnine zīver
Çün genc-i ḥüsn-i ẖatem ḳılub şānıña ekber
Nisbet-i ruẖuña yoẖdur ermede gül-i aḥmer
Yüz men kimi taḳrīr ide evṣafıñı ezber
Lā yekdiru en yaḥtüme mübhem ʿulī mübhem

III

Budur baña maḳṣūd-ı cihān maṭlab-ı devrān
Cān naḳdin idem meşʿāle-i ḥüsniñe ḥayrān
Yoẖ mı saña inṣāf eyā ẖüsrev-i ẖūbān

Al cānımı ḳoy cānıma yüz minnet-i iḥsān
83a Çal ġamze oẖın sīne-i amācıma muḥkem

IV

Sensiz ola yüz ḥūri cinān yoẖdı nigāhım
Çün sāye-i zülfindi taʿaşşuḳda penāhım
Mühr-i saḳarıñ oldı ezel bāʿis̱-i āhım
Çek gerdenimi var ise şemşīre günāhım
ʿUḳtül ḥalāle demi leke leyse lenā ġam

V

Yūsuf ḳıla ger cenk-i ḥüsn olma mükedder
Kim görmedi öz ḥüsniñe ʿaṣrında berāber
Nūruñda gezer ẕerreniñ ey mihr-i münevver
Mānendiñe ḥāşā yüz onıñ teg gele maẓhar
Şüd şāhid Saʿdi ki tü ez cümle muḳaddem

Eyżan

213

Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilün

I

Rūz-ı evvelde H̱üdā virdi ʿicāzet ḳaleme
Geldi levḥ üzre vücūdıñ ʿademinden raḳama
Ol zamān saldı meni tāb-ı ruẖ sen ṣaneme
Çekdi ẖali ẖaṭṭıñı dāġ-ı ḳıyāmet sineme
Baġladı ṣabr-ı dili ṭurre-i zincīr-i ẖama
Men nice çekmeyelüm nāale bu eyyām-ı ġamı
Ola pāyetse göñül ḳayd belā-yı siteme

II

Rāh-ı ʿaşḳıñda seniñ mū kimi inceldi beden
Düşmeye ʿaşḳıña hiç ẓālim-i küffār çü men
Nuṭḳı ʿıṭlaḳa getür ta açıla ġonça dehen
Rūḥ-ı ber-ʿazmi bīdīh ey dem-i ʿÎsā be-süẖān
Keyfe ḳul ḥāleke ey bāğım aşüfte gezen
Rişte-i cānıma sen üzme bālāt-ı mihen
Kelime-i erḥamīni eyle mevṣūl leme

III

83b Ḥüsnüñe ḳudret-i Ḥaḳ gör nice pīrāye çeküb
Lemʿa-i vechiñi mihr-i mużayya çeküb
Meraḳḳa-i efserini burc-ı Süreyyāya ceküb
Remz-i ebrūlarıñı çarḫ da yeñ aya çeküb
Encüm-i ṭāliʿiñi mesned-i cevzāya çeküb
Zīver-i ḳāmetiñi cennet-i aʿlāya çeküb
Zīnet-i ṣūretiñi ġażāya virdi ireme

IV

Gögsine lāle çeküb ḳıldı nażar-ı dāḳ saña
Bükülüb ġonçe özin eyledi müştāḳ saña
Görse yüz Yūsuf olur ʿāşıḳ-ı iḥrāḳ saña
Korḫuram renc vire nāle-i ʿuşşāḳ saña
Baġlasun bāb-ı ġam çarḫ-ı muʿallāḳ saña
Ol ḳadar virdi ʿaceb ʿizzeti Rezzāḳ saña
Ḫāk-i pāyını güher eyledi tāc-ı ʿaceme

V

Eyle cevlāna cıḳub eyle seyāḥat şehri
Raḫt-ı endāmına düz laʿl-i zümürrüd ḥāceri
Gün kimi ġarḳ-ı żiyā eyle enācim-i ḳameri
Getür elfāẓa dāniş-i nuṭḳ-ı lisān-ı şekeri
Bu maḳāletde nis̱ār eyleye ʿālem güheri
İstemem ger ola yüz ḥūri cennet maḳārrı
Ger ḳabūl eyleyesin cānı ġulām-ı ḥareme

VI

Dolanur yüzde siyeh zülüfleriñ mār kimi
Ya tilāvet-i varaḳ mıṣṭar-ı tekrār gibi
Gezme pinhān öyle ṣayyād-ı cefākār gibi
Ḫāne-i gözde dolarsın hüdhüd-i ṭayyār gibi
Ḳoy gideyim kūyuña sanān-ı perestār gibi
Yandım muṣḥafı ṣāḥib-i zünnār gibi
84a Gösterüb alma dini mez̠hebi ḫal-i direme

VII

Nāle efrāşte em ez dili şeydā be-felek
Zāneke ḳad zāveti hāzihī el-evḳāti ak
Ḳaçub eṭrāfa tamām nāle-i aḳdām-ı melek
Dest-ber-pā beznem ez ġam dāmet çü semek
Eyne çi ẓulmet-i mekr leyse lenā ḥaḳ-ı nemek
Bir naẓar ḳıl ġamıña evvel ġam-hᵛār gömek
Refᶜ ola belki ġamın yanmaya Saᶜdi eleme

214

Feᶜilātün/ Feᶜilātün/ Feᶜilātün/ Feᶜilün

I

Gene bir çūt-ı żamı naẓma çeker kilk ü devāt
Nideyim her biri bir dilber-i pākize ṣıfāt
Eylese ḳāmet-i mīnāları şirīn ḥarekāt
Görünir ᶜāleme ās̱ār-ı ḳıyām-ı ᶜAraṣāt
Yoẖ oların nedīm-i āfet-i ᶜaşḳında mecāt

II

Teşbīh itmek olara ᶜayn-ı ẖaṭadır ḳameri
Gösterür hicrleri ᶜaşıḳa nār-ı saḳarı
Dolanur her biri serẖōş yoẖ özinden ẖaberi
Gelse güftāra oların daẖi nuṭḳ-ı şekeri
Leblerinden tökülür şehd-i şeker ḳand-i nebāt

III

Şerḥ-i evṣāfları müşkil olur taḳrīre
Getürüb gör ne ᶜaceb baẖ ḳalem-i taḳdīre
Böyle maḥbūblarıñ ẖāl-i ẖaṭıñ taḥrīre
Gerden-i çarẖ salub ṭurreleri zincīre
Eyleyüb ᶜāşıḳı kākülleri terġīb-ı menāt

IV

Ṭurfedir her ikisi līk çoḥ aᶜlādı biri
Raẖt-ı elvāna düzüb görne ᶜaceb sīm-beri

84b Mintana ḳırmızı miḥmer çü ḥarīr-i maḳri
Ḳurşayub inçe bile teng muraṣṣaʿ kemeri
Şehr-i Tiflisde tapulmaz bu vicāhetde ṭavāt

V

Cānını ḳurbān ider çoẖlar ayaḳında onın
Bülbülüñ ḥasreti var lāle yañaḳında onın
El uraydın zinhār vaṣl-ı ḳonaḳında onın
Ne gezürsin diseler ṭaraf-ı bu ḥaḳında onın
Söyleye Saʿdi ki men aẖtaruram āb-ı ḥayāt

215

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

I

Bir ḳamer ṭalʿat perī ruẖsārdan ayrılmışam
Bir ḳad-i gülbīn ẖoş reftārdan ayrılmışam
Nuṭḳı batmış bülbülüm gülzārdan ayrılmışam
Ey göñül her çend vaṣl-ı yārdan ayrılmışam
Şükr-i Lillāh ṭaʿna-i aġyārdan ayrılmışam

II

Miḥnet-i ālāmdan tāb ü tüvānım ḳalmadı
Vuṣlat-ı dildārım üzre cāvidānım ḳalmadı
Gitdi ṣabrım leşkeri ārām-ı cānım ḳalmadı
Murġ-ı ʿanḳānıñ fenāda bir nişānım ḳalmadı
Āşiyān-ı kākül-i ṭarrārdan ayrılmışam

III

Bir cemāli mehveşin dīdārına tūş olmuşam
Bāde-i ruẖsārdan mest-i ḳadeh nūş olmuşam
Yoẖ lisānım şerḥ idem vaṣfında ẖāmūş olmuşam
Küşe-i miḥnetde ẖaṭırdan ferāmūş olmuşam
Bir gedāyım ẖidmet-i serdārdan ayrılmışam

IV

Ṭurre-i gīsūsını zincīr-i īmān eyledim
Her ṣabā degdükçe mende āh u efġān eyledim

85a ʿÖmrümiñ sermāyesin ḳaşıña ḳurbān eyledim
Ḥayf kim cān virmedim kūyumda hicrān eyledim
Lā ʿilācam ṣıḥḥat-i dīdārdan ayrılmışam

V

Kākül-i zincīrine ārām u ṣabr baġlaram
Döndirüb dīnden beni zülfiñi īmān çaġlaram
Lālelerin gögsimi gördükde ḫālin daġlaram
Saʿdiyim herkes soruşsa ḥālimi ḳan aġlaram
Bir ḳuşum çöllerde hem ṭayyārdan ayrılmışam

216

Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün / Mefāʿīlün

I

Ṣabā bu miḥnet-i ʿaşḳı yitür cānānıma bir bir
Bu mūrın ḥālin ʿarż it āṣaf-ı devrānıma bir bir
Urupdur nāvek-i ġamzeñ cerāḥāt cānıma bir bir
Dolub peykān peykānıñ sebebsiz ḳanıma bir bir
Marīż-i ḥasretim ʿālem yıḳılmış yanıma bir bir

II

Egilmiş ḥasretiñle ḳāmetim ol ḳad-i mevzūnın
Çekübdür naḳş-ı dāġ-ı sīnem ruḫsār-ı gül-gūnın
Senin ʿaṣrıñda ey Leylā menimdir irs̱i Mecnūnın
Yıḳılmış başıma vaḥşi vü pelenk ü şīr-i hāmūnın
Temāşā itmek içün dīde-i giryānıma bir bir

III

Hedef sīnemde müjgān-ı ḫadenginden cerāḥāṭ var
ʿAcāyib zaḥmdır kim cāna ondan istirāḥāt var
Meger maʿşuḳla ʿāşıḳ arasında ʿadāvet var
Seniñ cellād-ı ḳaşıñda ne inṣāf ne mürüvvet var
Yazar ḥükm-i ḳıtāli defter-i ʿisyānıma bir bir

IV

Şuāʿ-i māh-ı ruḫsārıñ dutup dünyā yüzin yekser
Görende ʿārıżı mihrin vücūdım ẕerre teg titrer

85b Eger bu sūziş-i dilden bir āh çeksem ḳurur ter ter
Kelām-ı Ḥaḳḳı ṣanaʿān teg ocaḳa saldım kāfir
Şikenc-i telleriñ raẖne salub īmānıma bir bir

V

Çıẖ ey Saʿdi fenādan başıña dār oldı kīn-i dünyā
Düşüb ṣaḥrālara eyle bugünden ṣoñra vāveylā
Ḳılub ʿālemde bu Leylā ṣıfat cānān meni rüsvā
Gelür Mecnūn kimi her dem dalımca söyleşür ṣafrā
Atarlar ṭaʿna sengin ḳālib-i virānıma bir bir

217

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

I

Çoẖ cefā çekdim cihānın bir ṣafāsın görmedim
Çoẖ kesin derdinde merd oldım devāsın görmedim
Çoẖları ikṣir sandım kimyāsın görmedim
Çoẖ ṭabībin şerbetin içtim şifāsın görmedim
Bī-vefā gördim ne gördümse vefāsın görmedim

II

Her kimi ẕilletden ayrısın ẕelīl ister seni
Her kimi ḳurtarsan illetden ʿalīl ister seni
Her kime iḥsān elin açsañ baẖīl ister seni
Her niçe isterse rüsvā-yı rezīl ister seni
Doġrıdan bir āşinālık āşināsın görmedim

III

Her türābı tūtyā ẓann itme kūr eyler seni
Her ṣaf-ı mūrı Süleymān ṣanma mūr eyler seni
İtme her maġrūra raġbet pür ġurūr eyler seni
ʿĀḳibet yoldan felek devrānı dūr eyler seni
Men onın devrin fenā gördim beḳāsın görmedim

IV

Görmedim bir şaẖṣıñ aġzında duʿā-yı müstecāb
Görmedim bir kimseniñ ḥaḳḳında ḥaḳḳī bir cevāb

86a Her kesiñ ḳalbine nefsinden düşübdür inḳılāb
Ḳalmamış çünkim büyük küçük arasında ḥicāb
Birbirinden kimseniñ şerm ü ḥayāsın görmedim

V

Ḫ˘āb-ı ġaflet ʿālemi ḳoymaz göz açsun ʿāleme
Egri yoldan doġrılub bir yol düz açsun ʿālemi
Ḳalmayub ʿālemde bir nūr kim yüz açsun ʿāleme
Öyle ʿālemdir ʿālem yoḫ söz açsun ʿāleme
Kim beşer ḫalḳında şerden māʿadāsın görmedim

VI

Evvelā ümmetde īmān-ı imāmet ḳalmamış
Bir selāmdan ṣoñra İslāmda saʿādet ḳalmamış
Hīç bir ʿālimden ʿālemde ʿalāmet ḳalmamış
Başa gelmiş olmayan ṭaʿn-ı melāmet ḳalmamış
Çün çerāġ-ı meclis-i dīniñ żiyāsın görmedim

VII

Her özin bilmez sözin bilmez ne bilsün layıḳın
Her kese lāzımdır ʿadd itmek özinden fāyıḳın
Bilmek olmaz imdilü ḫalḳın keyfinden ayıḳın
Ne içün ḫalḳ oldıġın bilmez ne bilsün Ḫalıḳın
Doġrı bil Ḫallāḳa ḫalḳıñ iḳtidāsın görmedim

VIII

Kimseniñ kimse cihānda mülk ü mālın istemez
İʿtibār u rifʿat-i cāh u celālin istemez
Ḥālidir dāim yamanlıġ yaḫşı ḥālin istemez
Ṭāliʿ-i baḫt-ı ḥüsn-i ferḫunde-fālın istemez
Muḫtaṣar hiçbir kesiñ bir ḫoş edāsın görmedim

IX

Muḫtaṣar-ı ġıybetde olsa ḫalḳa elyaḳdır bu söz
Ḥaḳ bilür kim ḥaḳ olan aḫlāḳa mülḥaḳdır bu söz
86b Şimdi cāhilden gerek mollā muṣaddıḳdır bu söz
Müftīler fetvā virür her nāḥaḳa ḥaḳdır bu söz
Ḳāḍılarda bir giçen emriñ ḳażāsın görmedim

X

Herkes ādemdir velikin ādem olmaḳdır murād
Nefsiniñ ʿaksiyle her kesden kem olmaḳdır murād
Ḫażret-i ʿÎsāyı Rūḥa Meryem olmaḳdır murād
Ehl-i ʿirfān meclisinde maḥrem olmaḳdır murād
Men de nefsimden onın dutdım ḳıyāsın görmedim

XI

Ṣūfīler āyīne-i inṣāfını ṣāf itmemiş
Bu riyā-yı iʿtiḳād-ı ḳalb-i zer-bāf itmemiş
Saʿdiyā kim bu sözi redd itmiş inṣāf itmemiş
Ḥaḳ dimiş vāḳıf ol ʿibret nāmeni lāf itmemiş
Men de gezdim bundan artuḳ bir sezāsın görmedim

XII

Āh kim ʿālemde bir derd-i dile agāh yoḫ
Bir göñüldür o da mende gāh vardır gāh yoḫ
Nīk ü bedden ḥāṣılı bir kimsede ikrāh yoḫ
Ḫˇāh dünyā ḫˇāh dīn bir ḳaʿde-i dil-ḫˇāh yoḫ
Mā-haṣal hiç işde Allāhıñ rıżāsın görmedim

218

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün

1 Sevmesün kimse bī-iḳrār ü vefāsız güzeli
Görmesün her göze manẓūr-ı ḥayāsız güzeli

2 Dil virüb her yeteniñ derdine īḫām eyler
Zülfiniñ her tügini bir dile bir dām eyler

3 ʿAşḳa dil ṣarf ideniñ dilberi yegrenk gerek
Ġonçe teg bülbül-i cānıñ güli dil-tenk gerek

4 Yoḫsa ʿaşḳ ehli özin ʿāleme bed-nām eyler
ʿAşḳ-ı bī-ʿahd ü vefā ʿāşıḳı bī-kām eyler

87a 5 Sevmişem çünki özim bir büt-i bī-pervānı
Tökmüşem şevḳ yañaḳıyla gözümden ḳanı

6 Görmüşem āḫir-i ḳaṣdı beni öldürmekdir
Aġladub dostı baña düşmeni güldürmekdir

7 Böyle yaġı ḳızına kimse vefā baġlamasun
Cigerin lāle yañaḳına baḳub daġlamasun

8 Meni göricek özini bir feres-i ḫām eyler
Görür ṣoñra özin özgelere rām eyler

9 Fitne cānān seveniñ cānı gerek senk olsun
Üsti başdan ayaġa aṣlıḥa-i cenk olsun

10 Yoḫsa nāz ile her işden seni āvāre ḳılur
Ḥasret oḫına bütün baġrıñı ṣad-pāre ḳılur

11 Yüzi örtüklü geçer ḫaṣım teg yanıñdan
Üste ḳoymaz ḳademin ferş idesin cānıñdan

12 Güniñi ḳara ḳılub ḳarşuda ārām eyler
Daġıdub zülfin üzre ṣubḥıñı aḫşam eyler

13 Dimesün kimse falan yerde falan gökçekdir
İşidüb gökçek özini ġırrelemek gerçekdir

14 Bilmez ʿālemde güzel kimse özinden ġayrı
Eylemez hiç güle neẓẓāre yüzinden ġayrı

15 Kimse maʿşūḳını pākīze gümān eylemesün
Özini ʿaşḳile rüsvā-yı cihān eylemesün

16 Ḫūblar ḫāṭırı ḳanile dolu cām eyler
Ḳan içer kim heves-i ʿārıż-ı mey-fām eyler

17 Her gözi ḳaşı ḳara ḳahrını çekmekdir işim
Söz dimekden tökülüb ḳalmayub aġzımda dişim

18 Göz metāʿına meger ruḫṣat-ı bāzār olmaz
Būse naḳdiyle biri birce ḫarīdār olmaz

19 İller aylar dolanur ḳış tükenüb yaz gelür
ʿIyd ü Nevrūza gidüb dilber-i ṭınnāz gelür

87b 20 ʿIyş u ʿişretde gezüb bāġda günin şām eyler
Yārini yād idüb aġyārla bayrām eyler

21 Olsa kim böyle çerāḳ çehrelere pervāne
Yaḳın itsin ki dutub bir gice odlara yana

22 Dolanub ṣubḥa dek eṭrāfın olur āvāre
Şemʿ teg perde-i fānūs çeker ruḫsāre

23 Açılub ġonçe-i güller kimi güftār itmez
Birce bülbül gözine gül yüzin iẓhār itmez

24 ʿĀşıḳın ġamzede-i gerdīş-i eyyām eyler
Ġayra bād-ı seḥeri ḳāṣıd-ı peyġām eyler

25 Saʿdi teg baġlama her ʿahd ü vefāsızlara bil
Saʿdi teg virme her aġyāra baḫan dilbere dil

26 Saʿdi teg söyleme esrārıñı her nā-ehle
Saʿdi teg başıñçün başıñı salma cehle

27 Saʿdi teg gözleriñi tikme güzeller yolına
Bāzbendi tegi beyhūde yapuşma ḳolına

28 Git diyüb būse ruẖ-ı vaʿdesin īhām eyler
Bile bile tükedüb ʿömriñi itmām eyler

Velehū Eyżan

219

Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilün

I

Ey cemāliñ şafaḳı şūẖ salub dünyāya
Ḳaşlarıñ ṭāḳı münāsib çekilüb yeñ aya
Ḳāmetiñ ṭaʿn urar serve gözüñ raʿnāya
Seni H̱allāḳ ḳılub ẖalḳ-ı ʿıvaż- Leylāya
Gördi Mecnūn-ı göñül dutdı yüzin ṣaḥrāya

II

Şükr Ḥaḳḳa yaradub sen gibi ʿĪsā nefesi
Diri itmiş nefsiñ dehrde çoẖ mürde-kesi
Salmış iʿcāz-ı lebiñ ʿālemi āvāz ü sesi
Mene gün virmedi ol zülf-i siyehiñ hevesi
88a Rūzgārım şafaḳın saldı şeb-i yeldāya

III

Kirpigin ẖançer-i cellād ḳaşıñ tīġ-ı sitem
Gözleriñ yağı ṣıfat içdi şirīn su kimi dem
Ḳıldı fermān ecel-i ḳatlime ol ṭurre-i ẖam
Feraḥ-ı şehr-i dili yaẖdı ġam-ı leşker-i ġam
Meẕheb-i dīn göñül gitdi tamām yağmaya

IV

Şānıñ gördi niçe ʿālī-cenāb oldı ẖacīl
Yüzüñe baẖdı güneş çekdi niḳāb oldı ẖacīl
Anberin telleriñi gördi ṣaḥāb oldı ẖacīl
Göricegin laʿl-i lebiñ şehd ü gülāb oldı ẖacīl
İstedi şīşesini daşa çalub tevellāya

V

Deste deste dökülüb zülf-i muʿanber yüzüñe
Diyesin ebr düşüb māh-ı münevver yüzüñe
Olmaz on dört gicelik ay berāber yüzüñe
Saʿdiyi s̱ānī naẓar eylemek ister yüzüñe
Olsa maḳdūr baẖa ẕerre güneş-āsāya

VI

Ay cemāliñ gülşeni Firdevs-i Aʿlādan güzel
Zülf-i sünbülden müselsel çeşmi şehlādan güzel
Ḫalḳ olub ẕāt-ı şerīfiñ nūr-ı Mevlādan güzel
Leẕẕet-i ẕevḳ-i lebiñ şehd-āb-ı aṣlādan güzel
Gün düşer ruẖsārıñı görse tecellādan güzel

VII

Ḫaṭ yazar kilk-i ẖayālim ẖaṭṭ ü ẖāliñden seniñ
Ḳıble-veş dönmez gözim ṭāḳ-ı hilāliñden seniñ
Ḫāli olmaz ẖāṭırım bir dem ẖayāliñden seniñ
Kesmez ṣalli ʿalā ẕikrin cemāliñden seniñ
88b Ey sarayın kabeden yüzün musalladan güzel

VIII

Tar-ı zülfünden asılmış ankebutı gönlümün
Lebleriñdin menzil-i aşkından kuvveti gönlümün
Ab-ı hayvān oldı cām-ı la-te mūtı gönlümün
Çok durur aşkının hevasında sübutı gönlümün
Birisi bu ahım giçer arş-ı mualladan güzel

IX

Arzu-yı ʿārızıñ gülden usandırmış beni
Eylemiş aşufte bülbülden usandırmış beni
Kakülün sevdası sünbülden usandırmış beni
Leblerin şevki mey-i mülden usandırmış beni
İşma itmiş hadisin vaʿẓ-ı molladan güzel

X

Saʿdi sevda-yı ser-i zülfündün bazar istemez
Gamgüsarıñdın gamından gayrı gam-har istemez
Hasretindir senden özge ey peri yar istemez

Kuyına gitmek hayalin ister itibar istemez
Dem urak bi-hak kadem heyhat laladan güzel

Velehu eyzan

220

Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilün

I

Kaf-ı gülzar-ı yüzin gülşen-i hamra güzelim
Lam-ı lülü-i lebin lüli-i lala güzelim
Nun-ı nisbetde sana yoh güzel asla güzelim
Seni simada cemalin güneş-asa güzelim
Elif ismin bu huruf ile müsamma güzelim

II

Kaşların kavs-ı kuzah gözlerin ahu-yı behişt
Olmaz alemde senin teg büt-i pakize sirişt
Gezmişim çün niçe büthane kilisa vü küništ
Görinür gözlerime her ne güzel var ise rişt
89a Çünki sensin mene ālemde temenna güzelim

III

Yoh güzellerde bana sen kimi şirin görinen
Her seher mest gezen şūh-ı selain görinen
Dakılan her tarafa turre-i müşkin görinen
Tökülen gül yüzüne telleri çin çin görinen
Asılan gerdenine gīsū çelipā güzelim

IV

Sana gelmez bu güzellikde behişt ahusı
Zülf-i müşkin teg olabilmez anın gisusı
Cennetin huri gılman-ı hilal ebrūsı
Duta ger yeryüzini sen kimi yoh hub-rus
Senden özge ne güzel varsa zībā güzelim

V

Yā-i Yūsuf ki Züleyḫā kimi ḳoçmış biliñi
Vāv-ı vaḥdetde güneş gökde dutub meşʿaliñi
Sīn-i saʿādetle seniñ öpdi ayaḳ eliñi
Fā-i fiʿl içre görüb kim seniñ efġān-ı teliñi
Saʿdini ḳayda salub mis̱l-i Züleyḫā güzelim

221

Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilün

I

Gene gördüm iki nevreste civān oġlanı
Birisi Yūsuf-ı ezel birisi Yūsusf-ı s̱ānī
Biri aydır biri gün aydın idüb dünyānı
İstedi cānım ola boylarıñ ḳurbānı
Her gören kimse fedā eylemek ister cānı

II

Boyları serv-i ṣanavberdi ser-ā-pā bāġ üzre
Yazılub ḳaşlarınıñ şīveleri taġ üzre
Yüzleri dāġ çeküb lālelere dāg üzre
Ṣubḥ u şām seyrde gör mevsim-i ḫoş çaġ üzre
89b Her seḥer mest gezerler ṭaraf-ı ṣaḥrānı

III

Ad açub her biri bir ḳayṣere faġfūr olsun
Gün-be-gün ḥüsne girüb nūr’un- ʿale’n-nūr olsun
Şöhreti ḳadr ile her şehrde meşhūr olsun
Tökülüb bir naẓarın dīdeleri kūr olsun
Yitmezün hiç birine ẕerre ḳadar noḳṣānı

IV

Her biri bāġ-ı leṭāfetde sanasın güldür
Tökülüb gerdene bürçek diyesin sünbüldür
Yaʿni bir çüt gül-i ter Yūnus İsmāʿildir
Māt olur ṣūret-i ḫāl ü ḫaṭṭına māildir
Kim görüb bile iki tāze civān-ı cānānı

V

Lebleri ġonçe yañaḳları gül-i bāġ-ı ṣafā
Gerdīşinde feleginñ görmeyeler hiç cefā
Çetr ola üstlerine ṣaye-i elṭāf-ı Ḫüdā
Saʿdiyā şām ü seḥer sen bulara eyle duʿā
El dutub ṣıdḳ ile her ṣubḥ çaḳur Sübḥānı

222

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

I

Ela ey bi-mürüvvet gitdi sensiz ihtiyarım gel
Gidüpdür sen giden günden beri gelmez kararım gel
Ahir cevr-i cüdalıkdan kesilmiş ah-ı zarım gel
Karalmış dud-ı dilden kakülin teg ruzgarım gel
Olupdur gündizim sensiz gice ey meh-i ʿizārım gel

II

Sana men neyledim ey bi-vefa benden kesüb gitdiñ
Uçub bülbül kimi ṭahrayla ile gülşenden kesüb gitdiñ
Baña virdiñ ḫacālet-i dost düşmenden kesüb gitdiñ
Tevaḳḳuʿ eylerim gel barışaḳ menden kesüb gitdiñ
90a Gelince belki sen geldi ecel ḳazdı mezārım gel

III

Dutub başımda ḳuş Mecnūn teg ey Leylā yuva sensiz
Ḫayālimden ferāmūş oldı senden māsivā sensiz
Bu kim laʿliñden özge derdime yoḫdur devā sensiz
Ḳadeḥlerde ḥabābın başına gelmiş hevā sensiz
Piyāle ḳana dönmüş elde ey çeşm-i ḫumārım gel

IV

Ḳan aġlar bülbül-i dil gül yañaḳıñ ārzūsıyla
Düşer zülfiñ kimi göñlüm ayaḳıñ ārzūsıyla
Bükülmüş ḳāmetim ebrū-yı ṭāḳıñ ārzūsıyla
Buḫāḳrānmış gitmiş gözümden aġ buḫaḳıñ ārzūsıyla
Hemīşe muntaẓırdır yolda çeşm-i intiẓārım gel

V

Sızıldar cān ḳarşu düşmüş cüdā zülfiñ yuvāsından
Düşüb şehbāz teg almaz şikār evc-i hevāsından
Olub ẖālī ẖayālim levḥ-i ẖaṭṭıñ māsivāsından
Ṭabīb el çekdi derdimden didi geçmiş devāsından
Gidüb Azrāile gel git dimekden iḳtidārım gel

VI

Gel ey gönlüm semendin bend iden giysu kemend ile
Dutub zincir özin şeyda-yı zülfini mu kemend ile
Giriftar oldı gönlüm kakül-i hoş-bu kemend ile
Dutar eşkim kad-i servin ayakın su kemend ile
Eger gelmezsen aglarım öyle çeşm-i şikarım gel

VII

Mürüvvetdir mi agyar oynada gül men kalam gülsüz
Senin teg gül kala gülzar agyar içre bülbülsüz
Hayalim riştesi titrer senin teg zülf-i sünbülsüz
Sifāriş eylerim bad-ı sabadan söylerim dilsiz
90b Dirīġā n'eylim her ḳaṣıda yoẖ iʿtibārım gel

VIII

Ḳadem bas gözlerim ẖāk-i kefenden tūtyālansun
Seḥer çıẖ çek niḳāb ʿārıẕıñdan gün żiyālansun
Dolansun kūyıñı kelbiñle göñlüm āşnālansun
Revādır mı raḳībe ẖaste Saʿdi ilticālansun
Görüb düşmen gelüb dost aġlasun terk-i güẕārım gel

IX

Tükendi vaʿde-i ʿahdiñ gel ey iḳrārsız durma
Kesilmiş ṣabr u ārām-ı dilim dildārsız durma
Ḫazān olmuş bahārım bülbülüm gülẕārsız durma
Ḫülāṣa künc-i ġamda ḳalmışım ġam-ẖˇārsız durma
ʿAzīzim senden özge kimse yoẖdı ġam-küsārım gel

X

Ṣoruşsun ḥālimi ṣor kākülüñ üzre esen yelden
Aṣılmış ʿankebūtı göñlümüñ kim tār ol telden

Ġażab-nāk olma ʿaşḳıñ şerrini yaşırmasam ilden
Bunı bir men dimem düşmez bu söz ʿālemde bir dilden
Nihān olmaz bu günden ṣoñra sırr-ı āşikārım gel

XI

Salupdur rişte-i cān üzre zülfüñ bāb-ı sünbül tek
Düşüpdür bunca bir zencīr gīsū-yı müselsel tek
Açılmış tāze bāġ içre cemāliñ bir ḳızıl gül tek
Bulanluḳ su kimi gözden töküb ḳan yaşı bülbül tek
Seniñle gider ey servim gülistāna güẕārım gel

223

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün (Mef'ûlü/ Fe'ûlün)

Ey māh-ı melek zāde seniñ tek beşer olmaz
Ḫurşīd ü ḳamersin
Ḥūri diseler nesebiñe nice şer olmaz
Manẓūr-ı naẓarsın
Bir bürc-i tecemmülde ruḫuñ tek ḳamer olmaz
Gılmān-ı maḳarsın
Gülberg lebiñ kimi leṭāfetde ter olmaz
Gülden yüzi tersin
91a Sen tek güzel ʿālemde saña muḫtaṣar olmaz
Ẓālim ne ḫabersin

Ey ʿārıż-ı gül kākül-i sünbül ḥacı dilber
Ey ḳadd-i ṣanevber
Mānend olabilmez yüzüñe gül ḥacı dilber
Ey māh-ı münevver
Nuṭḳı ḳamer lüccesi bülbül ḥacı dilber
Ey ṭūṭi-i şekker
Her dem dola nūr başıña kākül ḥacı dilber
Çemen müşk-i muʿanber
Ol mūy-ı miyān üzre dağıtma üzer olmaz
Bārik- kemersin

Bir güldi gülistān-ı necābetde yañaġı
Men neyleyem ona
Ruḫsāre yaḫub meclis-i cān içre çerāḳı
Pervāne-i numūna
Atmış ḳapuya ḳavs-ı ḳuzaḥ ḳaşları
Ṭāḳ-ı miḥrāb derūna
Laʿl itmege ol mihr-i ruḫıñ atdı dudaḳı
Daşı heme ḫūna
Açsa nola ruḫsārını bād-ı seḥer olmaz
Ey ġonça tökersin

Yoḫ mehdi begiñ ṣūret-i sīmāda miṡāli
Sulṭān-ı zamāndır
Bir seyr eyle dergāhına gör cāh ü celāli
Ne şevket-i şāndır
Müjgān-ı siyeh ḫançer-i ebrū-yı hilāli
Peykān-ı kemāndır
Bir noḳṭa-i ḳur'āndı āġ üzre ḳara ḫāli
Manẓūr-ı cihāndır
Gel kūyına ey gün gice senden eṡer olmaz
Çākersen eger sen

Bil-kül ebruvān mülki fedā Yümn-i aḳaya
Bir gör ne aḳadır
Ḫurşīde ruḫı virdi ḫacālet yüzi aya
Ne ḥūr-liḳādır
Baba kimi ʿārifdir ol şāh-ı süḫāya
Cān naḳdi fedādır
Düşmüş yüziñ şuʿlesi ānūs-ı fanūsu
Ne şemʿ-i żiyādır
Sen ṭūṭīsin ey Saʿdī sözüñ tek şeker olmaz
Eşʿār-ı gühersin

224

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fe'ûlün (Mef'ûlü/ Fe'ûlün)

Gör Ḳozluçayı zāhid unut bāġ-ı behişti
Rıḍvān-ı ezeldir
Gözden itürüb bir çemen cennet-i heştī
Firdevse yoldur
Kehrīzleriñ üstünde olan çeşme-i ḫıştī
Enhār-ı ʿaseldir

İnkār ḳılub ḥūri rıḍvān behişti
İḳlim-i güzeldir
91b Zibā yere nisbet göremem zāhid-i ziştī
Gılmāna ḫaleldir
Dünyā yüzünüñ cenneti gerçek bu çemendir
Bir yaḫşı naẓar ḳıl
Gez ravżaların gör ne ʿaceb bāġ-ı semendir
Cennāta güẕār ḳıl
Her şāḫ-ı kilās dānesi bir laʿl-i Yemendir
Gez seyr-i s̱emer ḳıl
Ādemleri çoḫ ʿārif-i eşʿār ü süḫandır
Ey ṭabʿ ḥaẕer ḳıl
Mānend-i ṣadef urmayalar aġzıña muştı
Ne dürr-i ġazeldir

Baġdada münāsib dimesün kimse bu Bāḳi
Mümkündi mis̱āli
Virmem bir içim suyına iḳlim-i ʿıraḳı
Münkirdi zülāli
Seylāba virür bir çāy her çāy-ı bulaḳı
Almaz mı muḥāli
Mehveşleriniñ ḳaşları atmış dere ṭāḳı
Ḫam ḳıldı hilāli
Bir ṭahreylediler ṭāḳ-ı künişti

Manẓūr-ı mileldir
Āvāre düşer men kimi kim görse vaṭandan
Onda ölü pābend
Gīsūları müşki töküb āhū-yı ẖoṭenden
Ḫūbları ẖıredmend
Ṭūṭī kimi güftārları şiʿr ü süẖandan
Ḫoş nuṭḳ u şeker ẖand
Ḫuşdur Sirāci ḳaryesi rıḍvān-ı ʿadenden
Olmaz buña mānend

Ya bunda ḳılub Ḥaḳ eṯeri şām u düriştimi
Ya Çīn-i çekeldir
Nola bile ẖoş gülşene bülbül ola Saʿdī
Ey ḥāsid-i bedbīn
Müştāḳ-ı temāşā-yı ruẖ-ı gül ola Saʿdī
Ser menzil-i gülbīn
Sāḳī ṣıfat elde ḳādeḥ mül ola Saʿdī
Olmaz bile āyin
Pāyeste-i zincir-i teselsül ola Saʿdī
Ey leyl-i şelāyin
Mecnūn kimi āzād ola seyr eyleye deşti
Her müşkil-i ḥaldir

Velehū Eyżān

225

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Vur cūdın bilmesün her kim ki men tek yāri yoẖ
Eylesün ol kes faẖāret bāri var aġyārı yoẖ

92a 2 Çalsun süziş-i külengin kimse Ferhadım diyen
Kim onuñçün dilber-i Şīrin şeker güftārı yoẖ

3 Ey ḥabīb ü şāh-ı ḫūbānım meni yād eyle yād
Mülk-i miḥnet göñlümüñ fikriñden özge kārı yoḫ

4 Ḫāṭır-ı cemʿim perişān oldı görcek zülfinī
Nice cemʿ olsun onuñ ḫāliñ kimi serdārı yoḫ

5 Ḫāne-i maʿmūr cān-ı vīrān olupdur hicrden
Nice vīrān olmasun kim vaṣldan miʿmār yoḫ

6 Ey göñül çoḫ söylüyorsun ʿāşıḳ-ı yārim diyen
Sende ey bīçāre hiç ʿāşıḳlıḳın ās̱ārı yoḫ

7 Söylüyor çoḳ kes ki men efsūn-ı ʿaşḳı bilmişem
Men kimi lākin elinde kākül-i şehmārı yoḫ

8 Çalsa İsrāfil eger ṣūrın ḳıyāmetdir dise
Bāver itmem çünki ol serv-i ḳāddiñ reftārı yoḫ

9 Ḫoş metāʿdır gevher-i işʿār ṭabʿıñ Saʿdiyā
Ḥayf ola kim Lenberānıñ revnaḳ-ı bāzārı yoḫ

Velehū Eyżān

Farsça gazel 226

آن چه خوش روز بگوییت که نامم دادند — آه ازین روز که زانجا چه کا نامم دادند

کی روم بر پی اسلام که دیدم در خواب — که کشش با زلف تو حشر عصا نامم دادند

درس در مدرسه از نحو نخواند یاران — درس از عشق ضیعی اهل نجا نامم دادند

قرابابا است دیار بت مه رخ رم — زان سبب بر طرفش شعر برا نامم دادند

خفته در گوشه ایوان خجالت بودم — عارفان بانگ قم از طرف جها نامم دادند

گر نباشد بت من طبع روانم نشود — طبع زان حرق لب شهد نبا نامم دادند

بعد ازین من ز قیامت نکنم اندیشه — حشرم از گردش آن قد طوالتم دادند

زاهدا طعنه مکن بر من رو بر مسجد — چون تو در گوشهٔ میخانه صلواتم دادند

بهزارم قدم آن ساقی عیسی دم زد — زان سبب روح بری جسم مماتم دادند

من ازان موت نترسم که کند جان فنا — از لب کوثر تو آب حیاتم دادند

منزل سعدی نانست دیار قرا باغ — مقصودم لیک بشیر از هراتم دادند

ولہ ایضاً

پادشاهیکه چنین قدر عظیم اندوزد — دشمن کست وزیر ندیم اندوزد

صلح جنگ و آسایش بیم اندوزد — مطلبش محض همینست که سیم اندوزد

صدر اعظمکه جهان جمله عظیمش دارد — اهل عالم زر و سیم از زر و سیمش دارد

خویشتن را بدر شاه مقیمش دارد — مطلبش محض همینست که سیم اندوزد

آنکه سر عسکر افواج عساکر باشد — ذکر عسکر بزبان آرد ذاکر باشد

پای اسلام سر آورد دگر کافر باشد — مطلبش محض همینست که سیم اندوزد

کدخدایکه ستانده ده دهقانش — رحمی در دلش عمر نه ببیند جانش

بی عدالت بر رعیت بکند دیوانش — مطلبش محض همینست که سیم اندوزد

چاوش کز در دهقان نکشد پای فراغ — هر سحر بانگ کند بر در هر کس چو کلاغ

عالم

93

عالم از نالهٔ بانگش همه افسرده دماغ   مطلبش محض همینست که سیم اندوزد

مفتیی کو بدهد بر همه کس فتوایی   غم عقبا نخورد هیچ بود دنیایی

شاه را او نکند نیز دعا بی جایی   مطلبش محض همینست که سیم اندوزد

قاضی کز همه احکام شریعت پرسد   در ازل شنید بیش و کم رشوت پرسد

مدعی مدعی الیه از وی عداوت پرسد   مطلبش محض همینست که سیم اندوزد

آن مدرس که بهر درس بسازد تدریس   فکر آن مکه درو نیست رضای ادریس

میوهٔ نخل علومش کند آخر تحریس   مطلبش محض همینست که سیم اندوزد

طالب علم که تا صبح چراغش سوزد   میکند سعی پی قلب فراغش سوزد

کز همه لذت دنیای دماغش سوزد   مطلبش محض همینست که سیم اندوزد

اهل زهد یکه نه مال نه درم میخواهد   طمعش باینکه تماشای ارم میخواهد

چشم گر زد بکف اهل کرم میخواهد   مطلبش محض همینست که سیم اندوزد

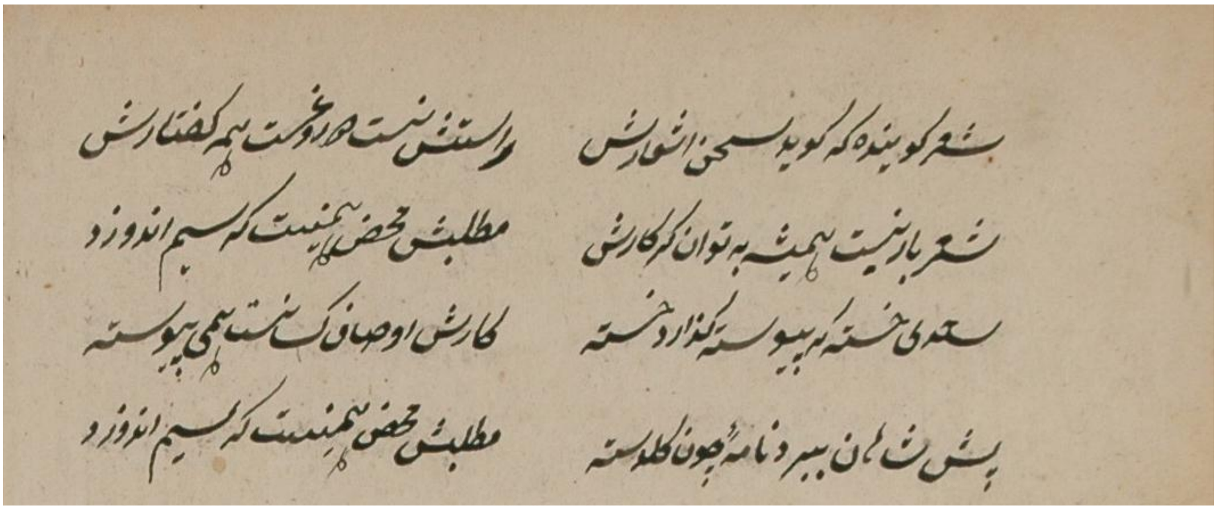
آن منجم که شناسد به نجوم آدم را   غم علم نخورد شاد کند عالم را

صرف اغیار گذارد همه نقد دم را   مطلبش محض همینست که سیم اندوزد

خوش صدایی که چونی زمزمه زار کشد   قامتش خم دهنش کج کبش آزار کشد

رگ حلقش شود از زور صدا تار کشد   مطلبش محض همینست که سیم اندوزد

228

Velehū Eyżān

229

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilün

I

Ḳıldı derd-i elemiñ göñlümi vīrāne felek
Eylediñ ġarḳ beni miḥnet-i ʿummāna felek
Gel temāşāya bugün çekdigim efġāna felek
Şefḳatiñ yoḫ mı bu aḥvāl-i perişāna felek
Ateş-i ẓulme meni eyleme pervāne felek

II

İʿtibārıñ yoḫ imiş eylemesin baḫtımı dūn
Rūzigārıñ bed imiş ṭāliʿimi ḳıldı zebūn
Eylediñ derdimi bu ẓulm-i muṣībetde füzūn
Ḳadd-i elifim sitemiñden egilüb oldı çü-nūn
Döndürüpsünn yedügim niʿmetimi ḳana felek

III

Yıḳılub medreseye cemʿ çeken vaḳt-i ṣafā
Gördüñ ol vaḳti bize cevr ḳılub ẓulm revā
Oldı serdār-ı cihān meclisi İslām-ı żiyā
Bu muṣībetde yatub yasa tamām ehl-i fenā
Ḫalḳ-ı ʿālem sitemiñden yetüşüp cāna felek

IV

Neylediñ söyle göreyim mülk-i Süleymān baña
Bundan aḳdem ne ki vār ḥālim Loḳmanı baña
94a Enbiyā-i ʿulemā-i Yūsuf-ı Kenʿān baña
Genc-i ʿilm içre gezen ʿālem-i devrān baña
Tökdüñ āb-ı eceli şuʿle-i īmāna felek

V

Nice ḳıydıñ sen onu eylemege defn-i türāb
Eylediñ medresesin ḫāli vü vīrāne ḫarāb
Baʿd ez īn kimdi viren mes'ele-i şerʿa cevāb
Oldı ṭullābeleriñ miḥnet ile göñül kebāb
Daḳılub dutdı yüzin her biri bir yana felek

VI

Yir yüzinden ceddi oldı muḥarremde nihān
Min iki yüz ile heştāde çehār üzre zamān
Müjdele ḫāki felek sende olur defn-i mekān
Söyle mihmāndı saña müjde getür biriyle cān
Yaḫşı tapşur ki kerem eyle bu mihmāna felek

VII

Ne ʿaceb adı Ḥasan aḥsen-i esmā-i milel
Söyledik berg-i gül endāmını mānend-i ḫazel
Vār imiş bihter ezīn ʿālem-i pākize ezel
Tāc-ı esmā-i nebī ismi Muḥammed ne güzel
Çek o eşḫāṣ ile bu Saʿdini rıḍvāna felek

Velehū Eyżān

230

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

I

Ey yazuḳ ana eyle çoḫ dād felekden
Çün olmadı mühlet baña bīdād felekden
Babam çoḫ emān itdi cellād felekden
Hiç bende olan kes degil āzād felekden
Dā'im bu edādır olan īcād felekden

II

94b Ḳaldıñ yüregi yāre ciger pāre ne çāre
Āvāre güni ḳara vü bī-çāre ne çāre
Çerẖ eyledi ḥasret bizi dīdāra ne çāre
Saldı beni āzāde seni zāra ne çāre
ʿÖmrim çerāġı ṣöndü daẖi bāde felekden

III

Benden ṣora göñliñ kim ile şād olur ana
Benden saña bensiz ḳurı bir ād olur ana
Ancaḳ yanıñızda bir adım yād olur ana
Kimler ile vīrān iviñ ābād olur ana
Ābād iviñ oldı çü berbād-ı felekden

IV

Yanıñda degil bacıñ anañ ḳardaşıñ ana
Kimler sile seyller kimi ḳanlu yaşıñ ana
Ġurbetde ne aġuya ḳarışdı aşıñ ana
Dünyā dār olur ʿāleme ṣıġmaz başıñ ana
Ḳurtardı başıñ hangi bir evlād felekden

V

Yaʿḳūb daẖi Yūsuf içün ġamın neden eyler
Vuṣlat ḳoḳusın her dem oña pīrehen eyler
Bīçāre babam benden ümīd-i kefen eyler
Dünyā yüzüni kendine beytü'l-ḥazen eyler
Her şād olan āẖir olur nāşād felekden

VI

Babam daẖi benden ṣora tenhā neyler ana
Mihmānım oña bu gice ferdān nider ana
Derde düşer Eyyūb tek ayā nīder ana
Görsün dügüne Ḥażreti Mevlā nider ana
Feryād-ı felekden dime feryād-ı felekden

95a VII

Evvel bu marażdan bedenim sāġ ola ṣandım
Çoḫ acı ʿilācıyla şirīn cāndan uṣandım
Saġlıġ ḳadrin bilmedim ammā ki çoḳ andım
Çün emr baña geldi rıżā virdim inandım
Dersim bu ḳadar var imiş üstād-ı felekden

VIII

Bir aġrı düşüb başıma aġyār sesinden
ʿUḳbā yolı çekdi meni dünyā hevesinden
Bir rāyiḥa urdı meni raḥmān nefesinden
Cānım ḳuşı uçmaḳ ile cismim ḳafesinden
Rūḥım berin aldı olub irşād-ı felekden

IX

Bilmem meni kim oḫladı ey mīr Sirācı
Bilmem ne idi ʿilletim olmadı ʿilācı
Ṣarf oldı ṭabībim dīne dünyā ḫaracı
Kim dutdı ise nabżımı telḫ oldı mizācı
Ḳaṭʿ oldı meded olmadı imdād felekden

Bu istiġfarnāme

231

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

I

Müstaġraḳ-ı deryā-yı günāh oldım ilāhī
Kec gerden-i dergāh- ilah oldım ilāhī
Bir bende-i bed-nām ü siyāh oldım ilāhī
Eyvāh keş-i hāh be-gāh oldım ilāhi
Çü ellezen-i āteş-i āh oldım ilāhī
Rāhıñda ki gümkeşte-i rāh oldım ilāhī
Hārut-veş üftāde-i çāh oldım ilāhī
Dermānde-i bī-püşt ü penāh oldım ilāhī
Aḥvālime raḥm it ki tebāh oldım ilāhī

II

95b Özr-i günehim var ḳabūl it meni yārab
Serrişte-i tevfīḳle ṭūl it meni yārab
Ser-menzil-i maḳṣūda vuṣūl it meni yārab
Dāim ġam-ı ʿaşḳıñla melūl it meni yārab
İḫlāṣ keş-i āl-i resūl it meni yārab
Ālūde-i evlād-ı betūl it meni yārab
Ser ḫalḳa-i ʿuşşāḳa duḫūl it meni yārab
Müstaġraḳ-ı deryā-yı günāh oldım ilāhī
Keç gerden-i dergāh ele oldım ilāhī

III

Taḳrīr-i ḳuṣūrāta ilāhi ne dilim var
Taḥrīr-i özürnāmeye yārab ne elim var
Dergāhıña yā Ḥayy ne lāyıḳ ʿamelim var
Emrāż-ı cerāyimle marīżim ʿalīlim var
Sen kimi şifābaḫş-ı ṭabīb-i ezelim var
Her çend ki müşkildeem ammā ki ḥalīm var
Ümmīd-i nebīy-yi şāfīʿ-i yevmü'l-ḫalīlim var
Müstaġraḳ-ı deryā-yı günāh oldım ilāhī
Kec gerden-i dergāh ele oldım ilāhī

IV

Yārab olubam imdi peşīmān ʿamelimden
Pejmürde perākende perīşān ʿamelimden
Sancub ʿalemin başıma şeyṭān ʿamelimden
İtmiş meni sergerde-i ʿiṣyān ʿamelimden
Gelmez baña bir būy-ı müselmān ʿamelimden
Gerçi olubam lāyıḳ-ı nīrān ʿamelimden
İtme meni maḥşer güni giryān ʿamelimden
Müstaġraḳ-ı deryā-yı günāh oldım ilāhī
Keç gerden-i dergāh ele oldım ilāhī

V

96a Bir gün olı kim cām-ı eceldem iderim nūş
Ḳabr içre yatarım niçe müddet ẖoş-ı nā-ẖoş
Eyvāh o gün ṣūr ṣadāsın işitdirir gūş
Gitmek dilerim Şama yüzim ḳara elim boş
Temevvüce gelüb baḥr-i celāliñ ide bir cūş
Başım dolanu ġarḳa-i ḥayretde gider hoş
Bilmem ki min hansı nehenk de der-āġūş
Müstaġraḳ-ı deryā-yı günāh oldım ilāhī
Keç gerden-i dergāh ele oldım ilāhī

VI

Ġāfil ḳālub evḳātımı beyhūde geçirdim
Duzaẖ ġamını çekdim āsūde geçirdim
İletdim ʿamelim riştesini dūda geçirdim
İmdi serimi dergāhıña sūde geçirdim
Ṭavḳ-ı keremiñ gerden-i mürdūda geçirdim
Gülẕārıñ urub āteş-i Nemrūda geçirdim
Cürmüm kimisin cūduñla cūda geçirdim
Müstaġraḳ-ı deryā-yı günāh oldım ilāhī
Keç gerden-i dergāh ele oldım ilāhī

VII

Yārab elimi üzme menim pīr eteginden
Ol seyyid-i sādātdan ol mīr eteginden
Çāk itme girībānımı taḳṣīr eteginden
Çekme elim ol zülf-i girihgīr eteginden
Dīvāna ẖalāṣ olmaya zencīr eteginde
Göster baña tedbīrimi taḳdīr eteginden
Yoẖ elde kenārım yolı tedbīr eteginden
Müstaġraḳ-ı deryā-yı günāh oldım ilāhī
Keç gerden-i dergāh ele oldım ilāhī

VIII

96b Ben nā-beledem beled-i ʿaşḳ beledimdir
Ben ḳumrı-ı serkeşteem ol serv ḳāddimdir
Laʿl-i lebi sīrāb-ı kebāb kebedimdir

Rūḥ-ı ten-i mecrūḥ revān-ı cesedimdir
Ṣūfī ṣanemimdir nūr ammā ṣamedimdir
Düşmen şiken āl-i ʿAliyyü'l-esedimdir
Dem dem dilimiñ ẕikri demādem mededimdir
Müstaġraḳ-ı deryā-yı günāh oldım ilāhī
Keç gerden-i dergāh ele oldım ilāhī

IX

Ser- ḳāfile-i ġafletem āh ceresim var
Feryādım ʿabes̱ ṣanma ki feryād resim var
Bī-kes degilem deyr-i muġān içre kesim var
Saʿdī kimi peymāne-i ʿaşḳa hevesim var
Fermān-berim emriñde ne medd-i nefesim var
Mürġ-i ġamım ümmīd-i ẖalāṣ-ı ḳafesim var
Emvāc-ı cerāyimle aẖan ẖār u ẖasım var
Müstaġraḳ-ı deryā-yı günāh oldım ilāhī
Keç gerden-i dergāh ele oldım ilāhī

Velehū Eyżān

(Müstezat)

232

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün- Mefʿūlü/Feʿūlün

ʿAzm itdi nigār üste bu il Mīr-i ḥasan-ı āḳa
Tigdirdi ḥiṣārı
Olmaz bile pervāne düşe şevḳ-i çeraḳa
Müştāḳ-ı nigārı
Çün ʿāşıḳ olub bile büt-i lāle yegāne
Terk oldı ḳarārı
Miʿrāc-ı felek tek gezüb atlandı buraḳa
Eṭrāfı mezārı

Mürġ-i dili bülbül kimi seyr eyledi baḳa
Ẕikr eyledi zārı
Gül-i şāẖı görüb serv-i ḳaddin durdı ayaḳa
Gül oldı nis̱ārı

Ol ẕāt-ı şerīfe idi öz cānı ṣadaḳa
Sevmiş bile yāri

97a Ol dem ki yetüb müjde-i teşrīfi cihāna
Cān oldı feraḫnāk
Cān virmek olur bile şeh-i ʿāli nişāna
Gam zehrine tiryāk

Rāhında onuñ kim ki cefā eylese cān
Yoḫ anıñçün bāk
Ḫāli Ḥabeşi ḫūşe-i engürde dāne
Her kākül her tāk
Ḳaddim döne ol serv ḥużūrunda kemāna
Kūyunda olam ḫāk
Döndürmeye kim baḫmaḳla göñlümi ḳana
Tā sīnem ola çāk
Düşcek ele ṣayyād şikārı Ḳarabaḳa
Yüz cān şikārı
Ses düşdi Ḳarabaġa yıḳıldı hem ʿālem
Ez- behr-i ziyāret
Añlaşdı durub meclisini ol şeh-i ikrām
Der taḫt-ı ṣadāret
Ḳıldı nice bir ġamda ḳalan ḫāṭır-ı ḫürrem
Āvāz-ı beşāret
Bu emr-i mübārek içün ol mürşid-i aʿżam
Ḳılmış bir işāret
Yapdırdı nigār üstüne bir ḳalʿa-i muḥkem
Gāyetde ʿimāret
Meşşāṭa kimi şāne çeküb zülfüne her dem
Müşki ide ġāret

Bir ḳayd ola küstāḫ-ı ṭarāvetde deraḳa
Her ḥalḳa-i tārı

Yoḫdur Ḳarabāġ içre mis̱āli bu ḥiṣārın
Her genc muḳābil
Üstād çeküb çerḫa kimi bürc-i cidārın
Bī-fikr-i te'emmül
Naḳḳāş serāsime yazub seniñ mezarın
Āyāt-ı tecemmül
Ārāyiş-i pīrāyesidir bile bahārın
Āvāze-i bülbül

Yaz oldı güne gülşen-i ḳabrinde nigārın
Açıldı ḳızıl gül
Müşküldi yerinden ala bir ẕerre ġubārın
Arż itse tezelzül
Ḳaşı yazılub bāb-ı ḥiṣārında ki taḳa
Baḫub göre bāri

Taḥsīn yoḳdur mertebe-i cāh u celāle
Ez īn şuʿūr-efzūn
Māyildi melāyik heme bu ḥüsn-i cemāle
Der mesned-i gerdūn
Yoḫ ḥadd bu meydān-ı ṣıfāt içre kemāle
Ez ḥād şūde bīrūn
Ḫurşīd ü ḳamer baḫsa bu zibā ḫaṭṭ u ḫāle
Gökde olı memnūn
Ḳaşı ḳalemi meşḳ virüb gökde hilāle
Ögretdi ḫaṭṭ-ı nūn
Şirīndir ʿaselden lebi zenbūr-ı maḳāle
San saġār-ı gülgūn

97b

Güftāre gelüb nuṭḳı vire ġonça dudaḳa
Şekker ola cārī

Ger olsa saña luṭf-ı nigārı ḳara ḳācım
Ey Saʿdī-yi muḥtāc
Ol devlet olur ʿaşḳ serīrinde revācım
Bāşed be-serim tāc
H̬āk-i ḳademidir o şehin gevher-i tācım
her yān ide miʿrāc
Seyr eyle gül ʿārıżı ol vech-i sirācım
Dil bezmine minhāc
Vaṣlı ola bu derd-i firāḳ içre ʿilācım
Göñlim ola tārāc
Mestāne çıḳub seyr ide ol seyyid ḥācım
Her yan bah̬a feyḳāc

Yārab nola ḳaşın ege çeşmin süze baḳa
Bir dem mene sārī

Eyżān
233
Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün
I
Çekerdiñ ḥasret ey cān ravża-i cānāna yetdiñ mi
Düşüb hicrān-ı süvar-i cān atından cāna yetdiñ mi
Gedālar tek sürüb dergeh-i sulṭāna yetdiñ mi
Öpüb h̬āk-i mezārın ʿanber-i müşkāna yetdiñ mi
Ṭaʿām-ı vaṣl içün şükr eyleyüb sübḥāna yetdiñ mi
II
Uzaḳdan görcegin daşın urub başa el açdıñ mı
Salub ġulġul sesin baġa zebān-ı bülbül açdıñ mı
Nigārıñ gülşen-i ḳabrinde bülbül tek dil açdıñ mı
Demādem āh idüb elvān ṣaçıñ ġonça gül açdıñ mı
Alub ondan tesellīsin gül-i h̬andāna yetdiñ mi

III

Gidüb yoldaşlarıñ yalḳuz ḳālub kūyın dolandıñ mı
Düşüb pervāne tek topraḳa her suyın dolandıñ mı
Dutub meşşāṭa veş sevdālu gīsusun dolandıñ mı
Ziyāret eyleyüb hem Kaʿbe kūyın dolandıñ mı
Ḳabūl olsun ṭavāf-ı Kaʿbe-i īmāna yetdiñ mi

IV

98a Yanında ʿāşıḳ-ı müştāḳıñ adın çaġırdıñ mı
Nigārı Şīrin olsa nām-ı Ferḥādıñ çaġırdıñ mı
Yetişdi gūşune ey Saʿdī feryādıñ çaġırdıñ mı
Şikāyet eyleyüb kūyunda imdādını çaġırdıñ mı
Nigārī tek büt-i tāc-ı ser-i ḫubāna yetdiñ mi

234

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Feʿūlün

Şems ilen ḳamerin bilmez farḳını
Berāber eyleyin āyilen seni

ʿAhd budur yatmaz görse gözlerim
Bu mest-i kibirden āyilen seni

Göñül süvār oldı ḫayāl ātına
Kātib gerek yaza ḫayāl atına

Göñül düşme zülfüñ ḫayāl ātına
Saḳın kez çalmasun āyın seni

Ḥamālıñ şuʿle alub āyına
Ṣanma Saʿdī yār ehliñden āyına

Beñzedirsin yāri çerḫiñ āyına
Ḫaẕer itmesün kesmesün āyilen seni

Velehū Eyżān

235

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 Atarsın ġamze peykānın dimezsin cāna düşmez mi
Göñül amācınıñ her pāresi bir yāne düşmez mi

2 Şeriʿatde nedir fetvā delīliñ ḳanımı tökdüñ
Ki nā-ḥaḳ ḳan iden kimse ʿazīzim ḳana düşmez mi

3 Nihān it gözlerimden ey ṣanem zülf-i çelipānı
Ki kāfir küfriñi raḫnesi īmāna düşmez mi

ولە ایضاً

درس ازل عالم ز اقلیم عدم ایجاد ازو   آب آتش اجتماع ضد خاک باد ازو

98b

گشت تخمیر آب آتش خاک باد از مراد او   روح آدم شد ز نور مصطفی ارشاد ازو

خضر ازو الیاس ازو موسی ازو عیسی ازو   داد ازو فریاد ازو بیداد ازو امداد ازو

عشق ازو عاشق ازو معشوق ازو مشتاق ازو   مشق ازو مشّاق ازو شاگرد ازو استاد ازو

بر قیاس زلف او شد قیس لیلا را اسیر   وامق عذرا ازو شیرین ازو فرهاد ازو

می ازو مستی بلندی ازو پستی و بلند   غم ازو غمگین ازو ناشاد ازو دلشاد ازو

کی شدی عاشق به گل بلبل درین گلزار عشق   گر نیاوردی به بلبل بوی گل را باد ازو

دل ازو دلدار ازو در جان غم جانان ازو   طوق ازو قمری ازو سرو سهی شمشاد ازو

خلق را بادیست او هادیست او نادیست او   حقّ را ایقان ازو پابند ثابت باد ازو

بود یوسف ذرّه از آفتاب حُسن او   عاشق ازو شد زلیخا دل بجنبش داد ازو

خال و زلف خوبرویان کرد در ظاهر عیان   دام ازو دانه ازو دان صید ازو صیّاد ازو

امر ازو فرمان ازو همدرد ازو درمان ازو   بند ازو بنده ازو آزادەگان آزاد ازو

هر کست در میدان آتش عاجز و ثمی از دستش اسیر   جنگ ازو جولان ازو شمشیر ازو جلّاد ازو

ملک ازو مالک ازو هم سلک داد ازو سالک ازو   شهر ازو صحرا ازو ویران ازو آباد ازو

رند ازو صوفی ازو صافی ازو خافی ازو   هر کسی را نوع دیگر باشد استعداد ازو

گل ز نارش آتش نشست آتش ز لطفش گلست   آتش نمرود ازو شد گلشن شدّاد ازو

کسی به جیزی

99

کس بی چیزی نسبت مالک هنر به تقصیر خودش — در جهان آمد چو سعدی رفت مادرزاد واز و

بر سبب که اوز بند دسته لحنی ایده بر جانی تحسینی بهانیش — تعریف کرک آیری کلمه بیله سلیمان این کشت ثنایش

معهیهات چنینی اسب برین جستی کار آید بصحابتش — در دشت شکارگاه شود مرده صیدی افتاکه پایش

جنگ ایچره اولوب رخشی کبی زینت میدان آواز صدایش — جائی که شود بر فرس طی بیابان جاده پیمایش

کر کیمسنک اطرافنه اوله اول سلطان رفتار همایش

چکمز بو سخنی ایچره صدا اوز که سلاطین اولانشو ایوی آباد — در عرصهٔ شطرنج چنین بچه فرزین صورتی شهزاد

کامل شده از شکل قدش شکل ماچین هر آن ز نظر آباد — کلکون کبی اوسینه منسوب شیرین سر ایده بر جانب فرهاد

بر پشت جوانی بنبهادرش صفت زین چو رستم جلاد — جنک اوزره چالاهنکی چو پر خورده کلاهیین دشمنی ایده فریاد

بر خاک زند نعل کند نعرهٔ طرلان افتد ز هوایش

اولمز بیله شیرین حرکت بچه شبدیز رفتار ده کامل — اینکونه نباشد فرس باد سبک خیز هم مثل کری دلدل

در راه سفری رود از باد سحر تیز با مرغ مقابل — هم حسن بیکی بد نظره کلمیه پرکیز لال اوله یمان دل

تیز ایر اکر او بینه اول برق شفق ریز آید بتزلزل — بر پای قدم قویه اولسه طبله جنکز مقصود اوله حاصل

باید که شود در صفتش شعر خوش الحان پیرایه فزایش

جمع اولسه اکر بر چمنه کلهٔ عالم اولمز بیله برات — صد باد سحر سیر لو جمع اوله ادهم مانند اوله سرهات

ویرمم بنجه او روز نی یولکو ندرم آدم یوز کره تو بوبات — هر صورت سیمالری هر زکندی دکلکیم بی نقص صورات

238

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün- Mefʿūlü/Feʿūlün

Cem olsa eger bir çemene gülle-i alem
Olmaz bile berat
Sad bad-ı seher seyrlü mecmu ola Edhem
Manend ola heyhat
Virmem nice öz vezni pula gönderem adem
Yüz kerre kobornat
Her suret simaları düz kendi değil kim
Binakıs çü berat
99b Vaṣfın nice taʿayyün ide tā olmaya mübhem
Her rind-i ḫarabat
Baḫş eyleye ḫanzāde kimi şāh-ı mükerrem
Hem ehl-i kerāmet
Der taht-ı karabağ heme silsile-i han ez penç-i nebayiş

İngüne feres nist der iklim-i behaim
Serdarı fevaris
Güya ki virüb ders-i harami ona daim
Sad güne müderris
Daim nazarı üzeredir olmaz gözü naim
Ger arsa-i tiflis
Hıfz eyleye beliyyatı nazardan ola kaim
Ya hafız-ı Cercis
Şehd-i sıfatın saim olur söylese saim
Savm-ı safa meclis
Üstünde görünüb elife çıhupdur ḳadd-i yaim
Ez dest-i mukavvis
Seyr-i çemeni devr iderim şad u hıraman
Dersaye-i payeş

Her Hüsrev-i bîgane derin cudına benim
Hatem nigeradır

Der mertebe-i cud u kerem kes ne güzinem
Kim ehl-i sülehadır
Ez bağ-ı sehayeş gülter-i taze be-çinem
Ancak buradadır
Her çend gedayem be-dereş kaysar-ı çinem
Rütbem ne ucadır
Sad bende-i miskin çü perestar-ı keminem
Kuyında gedadır
Bir derd ü gam ğamzede-i can-ı hazinem
Eltafı devadır
Ma'mur çüdarem şude saddar-ı perişan ez dest-i atayeş
Atına virüp çeng-i şebi atda üzengi
Seğirtdi semendin
Boynundan alub dutdu pençe-i merd-i firengi
Toladı kemendin
Görecek oda Sadi kimi oğlan teşnegi
Yandırdı sipendin
Hıfz etdi nazardan o şehi kişver cengi
Kaytardı gezendin
Deryayı kemal içre basup bağrına çengi
Yakutu bülendin
Eşar-ı şirini kimi töke üstüne dengi
Hadd-i neda kandin.
Der arsa-i in nazm reved esb be-cevlan alem be-fedayeş

velehu eyzan

239

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

100a 1 Ḫālī olmaz bir zamān ḥālim ḫayāliñden seniñ
Tā olam ḥālī ġażab-ı ḥālinden ḥāliñden seniñ

2 Ġayr bezmin rūşen itdiñ tīre ḳıldıñ göñlümi
Yandı cān pervāne-veş şemʿ-i cemāliñden seniñ

3 Nice ḳuş kesmez gözin künc-i ḳafesde dāneden
Kesmezem göz mende ruḫsārıñda ḫāliñden seniñ

4 Dār-ı kūyuñda gedālıġ devletim ne faydalı
Gidebilmem kūyuña ḫavf-ı celāliñden seniñ

5 Eyleyebilmez fiġān bülbül fiġānımdan menim
Gül ḫacāletler çeker ey gül vüṣāliñden seniñ

6 Vir baña bir būse laʿliñden küşā it ṭabʿımı
Ṭuṭiyem nuṭḳ aḫmışam şekker maḳaliñden seniñ

7 Ḫūşuma gelmez seniñ ey Saʿdī hiç ḫāṣıyetiñ
Ḫoş halem ancaḳ ḫayāl-i lāübāliñdir seniñ

Velehū Eyżān

240

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 Ḥüseynā ḥüsniñi taḥsīn iderdi ṭabʿ-ı Ḥassānım
Ki cemʿ itseydi zülfüñ fikrini fikr-i perişānım

241

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

2 Ḥüseynā ḳalmışam leb-teşne hicriñ Kerbelāsında
Cüdālıġ şimri ḳoymuş göñlümi vaṣlıñ cilāsında

242

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

3 Gelende fikre her gün gör kenārın gezdigim günler
Gemi tek gör yüzünde gezdirir eşkim göñül levḥin

243

Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilātün

4 Dād eliñden ey felek feryād diliñden ey felek
Olmadım bir laḥẓa bir dem şād eliñden ey felek

244

Mef'ûlü / Fā'ilâtün / Mef'ûlü / Fâ'ilâtün

5 Meylī ileyke ke meyli'l-mariżī ile'ş-şifā
Şevḳa ileyke ke şevḳı'l-haccī ilā'ṣ-ṣafā

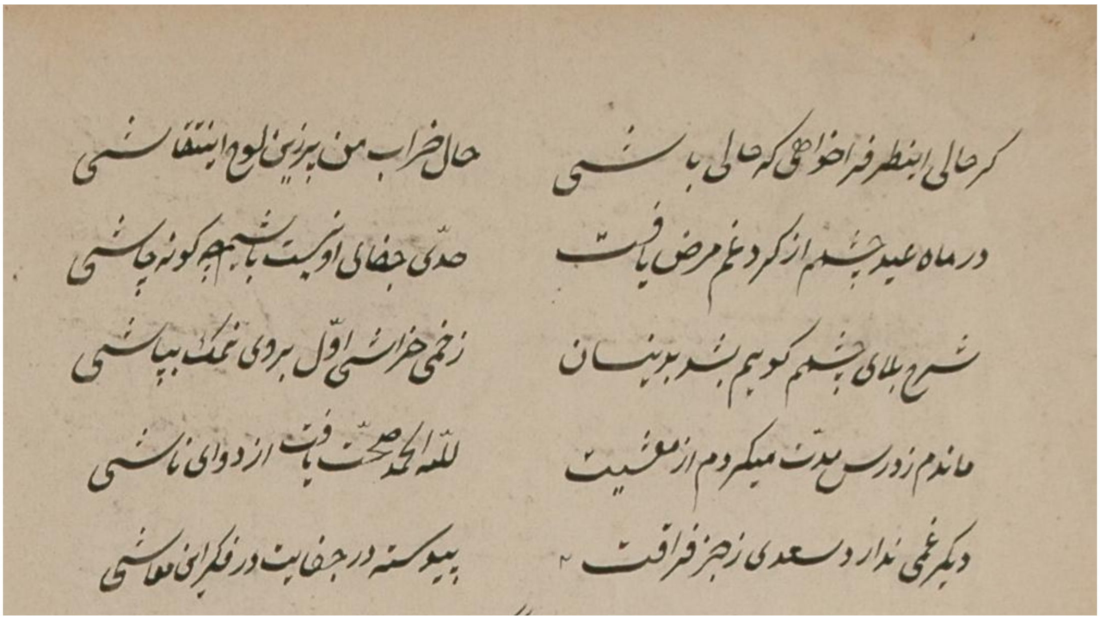
245

Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilātün/ Fāʿilün

6 Bāʿiş̱-i derd-i dilim ḥasret-i dīdārıñdır
Dāġ-ı sīnem sebebi lāle-i ruḫsārıñdır

Velehū Eyżān

100b Farsça 246

Velehū Eyżān

247

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilün

1 Her zaman ḳarşuda ol ḳāmet-i cānān dolanur
San seḥer yeller esüb serv-i ḫırāmān dolanur

2 Titreşür zelzele tek rişte-i endām-ı beden
Görse göz yüzde eger zülf-i perīşān dolanur

3 Bu ʿabes̱dir didiler kāfire cennet yoḫdur
Küfr-i zülfüñ yine bes yüzde ḫırāmān dolanur

4 Ḳadd-i dildāra gözim eylese her vaḳit naẓar
Rūz-ı maḥşer görünür gözlerime cān dolanur

5 Bükülüb göñlim ivi ḳana döner görsem eger
Sīne-i yārda ol ʿaḳd-i girībān dolanur

6 Kesmezem men naẓarı çehre-i mehveşlerden
Ne ḳadar ḥal-i ḥayāt üzre ki cānān dolanur

7 Uçar āmāc-ı göñül cān sökülür ey Saʿdī
Çeşm-i ḫummārda her laḥẓa ki müjgān dolanur

Velehū Eyżān

248

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Ey cān bu gelen ḳasd-ı cāna degil mi
Cānān selāmın yetüren cāna degil mi

101a 2 Göñlim ḳuşı eṭrāf-ı cemāliñden ʿazīzim
Şemʿ üzre düşen āṭeş-i pervāne degil mi

3 Cān riştesini çengel-i cevre çeken ey cān
Cānānımızıñ zülf-i uzun şāne degil mi

4 Teklīf-i ʿabes̱ ḳılma ger mescidde vaṭan dut
Vāʿiẓ vaṭanım kūşe-i meyḫāne degil mi

5 Mest eyleyen ey Saʿdī seni cām-ı naẓardan
Bir lebleri mey gözleri mestāne degil mi

Velehū Eyżān

249

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

1 Maḥşer ḳopar ol serv demādem yerinde
Mīzān ḳurulur maḥşere ḫātem yerinde

2 Gitmezdi irem seyrini eylerdi ferāmūş
Görseydi seni cennete ādem yerinde

3 Susub gül-i ruḫsārıña her ṣubḥ açılanda
Ḫoş renk olı gül gülşene şebnem yerinde

4 Gördükde düşür kiprigiñi zelzele cāna
Titrer hedefe nāvek-i Rüstem yerinde

5 Mestim meni ṣūrıñ sesi bīdār idebilmez
Ġāfil ḳaluram maḥşere ʿālem yerinde

6 Olmaz ḫaberi āteş-i ʿaşḳında yanar cān
Maḥşer güni ḫalḳ üste cehennem yerinde

7 Her çend göñül ʿāşıḳa aġyārıñı görmez
Sā'il çoḫ olur her yere ḫātem yerinde

8 Aġlatma meni başıma ġarḳ eyleme ḫalḳı
Ṭūfān-ı ulı dünyā gözime nem yerinde

9 Ḳāfir benim aḥvālime ey Saʿdī ḳan aġlar
Ġam-ı leşker açub üstüme her dem yerinde

Velehū Eyżān

250

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilün

101b 1 Yüregim yandı saña ey yüregi yāre şeker
Ḫançer-i ẓulmile olmuş cigeri pāre şeker

2 Zülfüñ āşüfte düşüb bād-ı ṣabādan yüzüñe
Günüñ āġ olmadı ey vāy güni ḳara şeker

3 Büt kimi ḳāmeti bir kūşede pūşīde ḳalan
Gelmeyen bezmide mīnā kimi reftāre şeker

4 Oldı seḥeriñ aġzı şekker tek şīrin
Virdi taḳrīr-i leb-i laʿl-i şekkerbāra şeker

5 Göresin göñlüñi almaḳ ölümi minnet eyle
Yaḳıla cümle caḥimlü saña yalvara şeker

6 Sen kimi kūşe-i ḥasretde ḥazīnim mende
Cigerim başı yanupdur bütün odlāra şeker

7 Ġam yeme var menim tek saña ġam-ḫār-ı refīḳ
Olmuşam bir ṣaneme ʿāşıḳ-ı dīdāra şeker

8 Nice gündür ki göñül mürġi uçupdur elden
Gör yuvasında dimi zülfüñi bir ara şeker

9 Saʿdiyem ḫidmetiñe minnete gitmek dilerim
Ḳorḫum oldur ki düşem üç tepede ḳara şeker

Velehū Eyżān

251

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Faʿlün (Feʿilün)

1 Gine yaz oldı ʿaceb faṣl-ı gülistān geldi
Gül açıldı çemene bülbül-i ḫoşḫān geldi

2 Yaʿni ey şāh getürdüñ Ḳarabāġa teşrīf
San gülistān içine sevr-i ḫırāmān geldi

3 Yeridir mūr kimi düşse ayaḳına başım
Mülk-i Belḳısa sanasın ki Süleymān geldi

4 Nice bāşım felege degmeye faḫr ile menim
Ki menim ʿahdime bir sen kimi sulṭān geldi

5 Görgeç üstüñde cemʿ olmuş ne ḳadar vār ise dest
Düşmeniñ leşkeri mecmuʿ perişān geldi

102 a 6 Şān u şevketde gelüpdür cem ü cemşīd velī
ʿĀleme hiç bile ne şevket ne şān geldi

7 Cānımı virmiş idim duş-ı ṣabāya meşhūr
Şükr-i lillah ki bugün ḳarşıma cānān geldi

8 Ḳoydı tācın başına baġladı tīġin beline
Mindi meydān atına eyledi cevelān geldi

9 Ḳıl şikāyet ne ḳadar vār ise ʿarżıñ Saʿdī
Ki ʿadālet ġażabı ṣāḥib-i dīvān geldi

Muḫammes

252

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

I

Mecmuʿ bezenüb deste gider baḳa güzeller
Her şām u seḥer nāzile pīrāḳa güzeller
Müjgān oḫunı gögsüme çalmaḳa güzeller
Nāzile gelüb cānımı almaḳa güzeller
ʿAşḳıñ elemin göñlime urmaḳa güzeller

II

Tertīb-i mecālisde oturmuş heme sāde
Giymiş zer-i melbūsını yegrenk ḳabāde
Hem dūş hem āġūş maʿişetde ṣafāda
Olsun göreyim bile perī ḥıfẓ-ı ḫüdāda
Salsun şafaḳ-ı kūçe-i otaḳa güzeller

III

Ḫurşīdi olarıñ şefḳi eyledi tārīk
Gūyā tökülüb yeryüzüne ḥūrī melāyik
Ṣaḥn içre gezer hem biri gökçeklige mālik
Ḳocmuş olarıñ ḳāmetini ḫilʿat-i nāzik
Gökden ḳameri toladı topraḳa güzeller

IV

Ḳaşlara çeküb vesmeni sermest güzeller
Hem sürmeleyüb gözlerini mest süzeller
102b Şehmār- ṣıfat gerdene gīsūnı düzeller
Bir ʿāşıḳ-ı sevdāzedeniñ göñlin ezeller
Yüz ġamze salub sīne-i ʿuşşāḳa güzeller

V

Düşmüş ḳadd ü ḳāmetler yine ḳākül-i müşkin
Yaġmadı mı yārab göresin nāfe-i maçin
Mecmuʿ yıḳılub bir yere çün çarḫda lāçin
Gūyā ki gelüb ʿāleme Leylā ile Şirin
Mecnūn kimi Saʿdini salub daḳa güzeller

253

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Ey çeküb bir şāne her dem zülfin efşān eyleyen
Ey göñül cemʿıyyetin zār u perişān eyleyen

2 Lāle-i āl ruḫuñdandır ciger dāġ olduḳım
Arzū-yı ʿārıżıñdır baġrımı ḳān eyleyen

3 Maṭlabım kūyuñda kelb olmaḳdır insān olmayub
Ey seg-i aṣḥāb-ı kehfiñ nefsin insān eyleyen

4 Seyl-i ḫūn ḳatliñ temāşāsına ḫaçan çek atıñ
Çoḫdı cānın Kaʿbe-i kūyuñda ḳurbān eyleyen

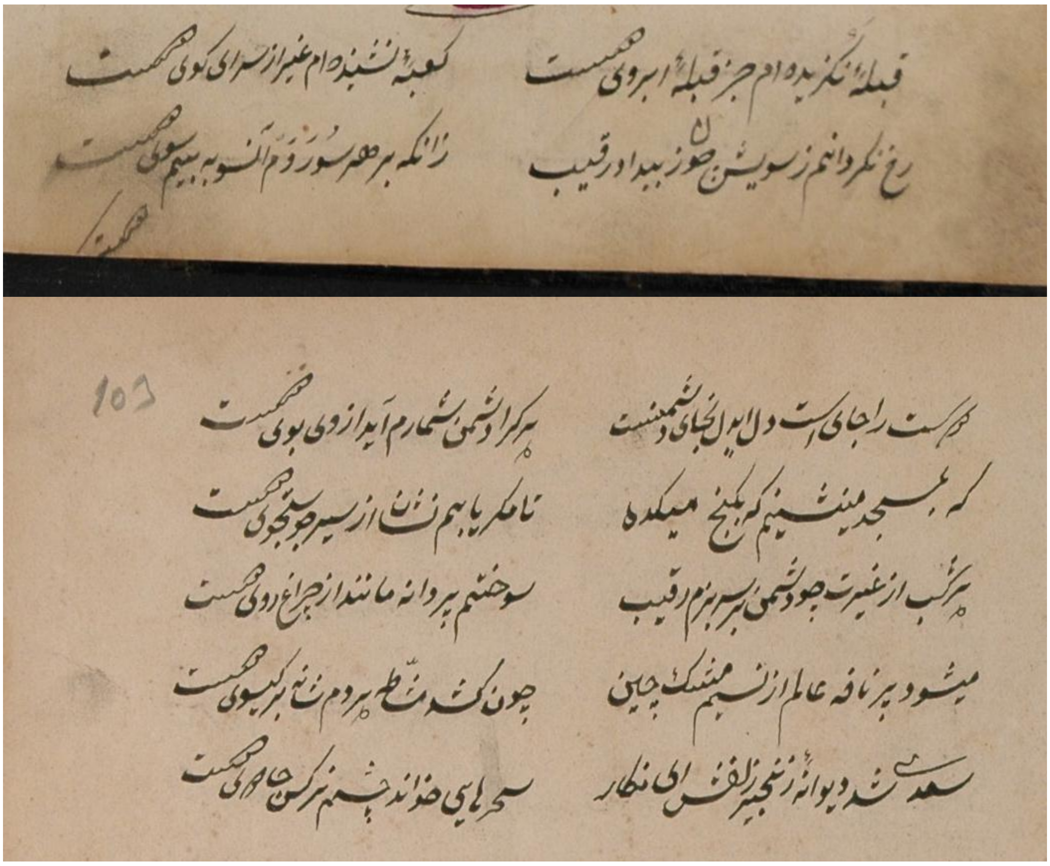
5 Töhmet-i aġyārı gördüñ yāre iḥsān itmediñ
Müttehemdir mi siziñ meẕhebde iḥsān eyleyen

6 Ẕerre-i ḫurşīd farḳın eylemez ḫuffāş tek
Nisbet-i ruḫsārıñı ḫurşīd-i raḫşān eyleyen

7 Ġayr fikrin terk ider Saʿdī göñülden inkār
Fikre ḳalmaz fikriñi göñülde mihmān eyleyen

Velehū Eyżān

Farsça gazel 254

103a

Velehū Eyżān

255

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Ey meni mest eyleyen çeşm-i ḫumārım gitme git
Ey alan cān tenimden iḫtiyārım gitme git

2 Sen gidersen kimse ile ülfetim olmaz menim
Ey enīsim munīsim yārim nigārım gitme git

3 Sen gidersen ṣoñra ḳan aġlar bu çeşm ṣubḥ-ı şām
İncidüpdür ʿālemi bil āh u zārım gitme git

4 Yoḫdı ṣabrım hicriñe tāb itmege ey tāze gül
Kesmesin bülbül kimi ṣabr u ḳarārım gitme git

5 Bilmezem bu derdimi men kime iẓhār eyleyem
Neyleyem bu ḥaddi menim bir ġamgüsārım gitme git

6 Saʿdiye bir būse vir ol gül yanaḳıñdan bugün
Ḳalmasun göñlünde bāri intiẓārım gitme git

Velehū Eyżān

256

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilün

I

Merḥabā gör ne ʿacib naḳş-ı firādan görünür
Nü felek cāhı mülk-i taḫt-ı Süleymān görünür
Bu fenā içre devā dertlere dermān görünür
Ḫoş ṣafā medḥa revā sim ü zer-efşān görünür
103b İl bil ehl-i ḥaḳḳa küçe-i rıḍvān görünür

II

Ne diyüm ḫālıḳ anı gör nice aʿlā yaradub
Ṣunʿuñ iẓhār ḳılub şöhret-i dünyā yaradub
Rāh-ı ʿaşḳ ehl içün ḫūb dil ārā yaradub
ʿArṣa-i dehrde bir gülşen-i ḥamrā yaradub
Eylesen nükte naẓar ḳandīl-i eyvān görünür

III

Ne ziyāretgāh olub cümle Ḳarabaġ iline
Ne güzel ẕikri düşüb cümle-i ʿālem diline
ʿAndelīblerde oḫur vaṣf o bāġıñ gülüne
Sükker ḳayıp eyle ñaẓar serd-i semen sünbülüne
Luṭf-ı raḥmāndan eser zīnet-i meydān görünür

IV

Cümle mürşīd mürīd ehl-i ḥaḳḳa lā derecāt
Ḫulde medḫuli tamām her ne ki vār ḥaḳ memāt
Mescid-i medresesi nehr-i naʿīm āb-ı ḥayāt
San behişt içre yıḳılmış başına ḥūri ṣıfāt
Diyesin suḫteleri ḥücrede ġılmān görünür

V

Eyleşüp medresede tedrīse bir pīr-i muġān
Var çoḫ ehl-i kemāl ṭālib-i fehhām cüvān
Baḥr-i ʿilm içre olub laʿl-i ṣıfat cism-i ʿayān
Bu ṣıfāt ile müzeyyen ola Ḥacı Ḳaraman
Saʿdiyā gör ne ḳadar ravża-i elvān görünür

Velehū Eyżān

257

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

I

Dünyāya göñül virme ḳıyāmet gelecekdir
Aldanma bu keẕẕāba ṣadāḳat gelecekdir
Maḥşer ḳurulub rūz-ı ʿadālet gelecekdir
Ḳılma günāh āḫirde nedāmet gelecekdir
104a ʿĀṣīlere duzaḫ kimi āfet gelecekdir

II

ʿÖmrüñ tükenüb cān düşecekdir bir azara
ʿAzrā'il alub rūḥuñı yollaya mezara
Nuṭḳuñ dutulub cismiñi münker çeke dāra
Gelmez bu bed aʿmāliñ öñünde biri kāra
Yetmez eliñ hiç yane żarūret gelecekdir

III

Bi'l-merre cihān ḫānesi vīrān olacaḳdır
Esrār-ı nihānıñ ḳamu şāyān olacaḳdır
Cürm ehli ḳıyāmet güni sūzān olacaḳdır

Başıñda beyin cūşa gelüb ḳan olacaḳdır
Gökden saçılub şems ḥarāret gelecekdir

IV

Ḳabr içre yatub bir niçe müddet niçe eyyām
Topraḳa dönüb ḳalıb-ı insān-ı gül endām
Ṣūrı çalub İsrāfīl ide ʿālem-i ʿilām
Boynunda kefen cümle gider kāfir İslām
Onda ḳurub ḥaşr-i şikāyet gelecekdir

V

Yārab meded ol gün çeke her kimse ḥesābıñ
Herkes çeke öz ʿacz-i ʿaẕābınca ʿiḳābıñ
Ḳorḫum odı ṣoldan virile Saʿdī kitabıñ
Aġla gözim aġla ki ola az ʿaẕābıñ
Belki ele dāmān-ı şefaʿat gelecekdir

Eyżān

258

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

I

Bir çüt ṣuna sallandı sefer ḳıldı dizāḳa
Göñlim dalınca oların gitdi surāḳa
Yolda didiler gitme gelürler gine dāḳa
Māyildi güneş bile iki lāle dudaḳa
104b Gül yüzlülerin şūḫı ider ṭaʿna çerāḳa

II

Men naẓma çeküm vaṣfını siz eyleyiñ ezber
Birisi güneş āsā birisi māh-ı münevver
Her birisi bir on dört gicelik aya beraber
Hiç ġāfil olan virmez olarıñ ḳopa maḥşer
Süzgin baḫışın cümle maḥāl-i Ḳarabaġa

III

Ḥüsn içre gezer her biri bir şāh-ı selāṭīn
Bir ġamzesi yüz cān alıcı şūḫ-ı şelā'in
Olmaz bile bir çüt ṣuna caḳaları müşkin
Lāzımdı bulara ola bir men kimi lāçin
Her dem şıḳıyub her birin alsun bir ayaḳa

IV

Ḳāmetlerne serv dimek ʿayn-ı ḫaṭādır
Şeydālar içün telleri zencīr-i belādır
Gülẕār-ṣıfat yüzleri ḫurşīd-i liḳādır
Şehd-i şekerīn lebleri her derde devādır
Emse şekerin ḫasta olan ḳalḫar ayaḳa

V

ʿAnber ḳoḫuyor tellerine şāne çekende
Mat oldı görüb ḥüsnlerin ehl ü rinde
Saldı göreni telleri ḳullab-ı kemende
Māyildi yalḳuz bularñ ḥüsnüne bende
ʿĀşıḳdı gören bile iki ehl-i dimāḳa

VI

Birisi giyinüb aṭlas zer ḥaşiye çebken
Birisi bezenüb-ı ḫilʿat zibāya müzeyyen
Gün tek şafaḳı çerḫa düşüb eyledi rūşen
Ḳurbān bularñ ḳaddine tenhā degilem men
105a Kim görse ider cānını bunlara ṣadaḳa

VII

Düşmüşler iki aḥmaḳ-ı nā-fehmiñ eline
Ḳoymuşlar oları daḫi ḥasret öz eline
Var birisi özün būy giçürüm ḳatma diline
Düzmek gine mümkündi bād-ı ḥaẕer bu iline
Ḳorḫum budı yeñide gide ḳara dolaḳa

Eyżān

259

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

I

Ey çeşm-i siyeh nergis-i ebrū-yı kemānım
Göricek ḳaşıñ ṭāḳlarını ḳalmadı cānım
Kesme naẓarıñ bendeden ey tāc-ı şehānım
Daġıtmasun Īrān u Rum āh u fiġānım
Dut ʿarżım sensin şehī serdār-ı zamānem

II

Ruḫsārıñı gördüm ezel açıldı niḳābıñ
Min baʿd ḳaçub gitme ive çekme ḥicābıñ
Çıḫ āteş-i ʿaşḳıñda yanur ḳoyma kebābıñ
Tök üstüme gün yandurmasūn zülf-i seḥābıñ
Mestāne gezüb ẓıll-i ḥimāyeñda dolanam

III

Tā ki dolanam hicr ile serkeşte vü āvāre
Ḳoy sāye-i zülfüñde ḳalum çekem kenāra
Ṣayyād gözüñ zaḫm ḳılub ṣayd u şikāra
Düşdim yüzüñi görmek içün men bu diyāra
Yoḫ ṭāḳat ü ṣabrım nice firḳatde dayanam

IV

Cellād gözüñ cāna salub ḫavf-ı melāli
Ḳoymaz dil-i şeydāda alur ʿaḳl u kemāli
Şermende ḳılub laʿl-i lebiñ şehd-i ẕülāli
Ebrū-yı ḫamıñ ḳoydı ḫacāletde hilāli
Cār eyledi şemşīr ṣıfat kūyuña ḳanım

V

105b Kākül döşenüb gerdene sünbül kimi perçem
Gūyā yazılupdur varaḳa sūre-i elḥam
Çeşm-i sipehiñ cāna çalub ġamzeni muḥkem
Sal yādıña ḳurbān saña bu Saʿdini her dem

Ḳurbāndı deyr-i cānıña bu cānı cüvānım

Eyżān

260

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilün

I

Ey menim gül bedenim lāle yañaḳım medīne
Eksük olmaz sīnede derd ile dāḳım medīne
Yüregimden eridi ḳalmadı yā ḳam medīne
Ḳorḫuram doġrusı dil uġrısı yaḳam medīne
Sükür ḳılar kese ḳapuñdan ayaḳım medīne

II

Nice bir ḥasret-i zülfüñle perişān oldım
Nice bir odıña yanmaḳda peşīmān oldım
Nice bir sünbül-i reyḥānıña ḥayrān oldım
Saña ḳurbān olum oldur saña ḳurbān oldım
Ḳoy ḳızıl ḳana boyansın ṣol u ṣaġım medīne

III

Düşmüşem derdiñe dermāna kemānım yoḫdur
Oḫuña ṭāḳatim ey ḳaşı kemānım yoḳdur
Yandı cānım daḫi bir cānı yananım yoḫdur
Öldür Alāhı seversen meni ḳanım yoḫdur
Arayub aḫtaranum yoḫdı ṣoranım medīne

IV

Ḳaşlarıñ ḳıble yüzüñ Kaʿbe lebiñ zemzemdir
Ḳapuña günde ziyāret baña çoḫ elzemdir
Sīnede ġamzeñ oḫı ey güzelim muḥkemdir
Gice gündüz baña yār olsa ne gökçek demdür
Ola gündüz güneşim gice çerāḳım medīne

V

106a Ḥasret olmuş güzelim ol gül-i ruḫsāra ḫalīl
Neẕr olub aġlamaḳa dīdesi dīdāra ḫalīl

Kime derdiñ diye yārab kime yalvara ḫalīl
Düşmüş āvāre çöle bī-kes ü bīçāre ḫalil
Yoḫdı bir ʿarż idenim ḳara dolaḳım medīne

Eyżān

261

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Faʿlün

I

Ey ḳaşı yāy yüzi ay miṡālim ḫurde
Ey sözi şekker özi ṭūṭī maḳālim ḫurde
Gül ruḫum ġonça lebim lāle cemālim ḫurde
Ḳurbān olsun saña cānım saña mālım ḫurde
Ḳavī dolanum başıña derdiñi alam ḫurde

II

Ḫurdeliḳden yüzüñe göñlümi müştāḳ itdiñ
Gösterüb ḳaşıñı egdiñ ḳaddimi ṭāḳ itdiñ
Bu ne ḳaşdır ki anı ḳıble-i ʿuşşāḳ itdiñ
Ẓulm-i ʿaşḳıñla ḳapuñda meni dostāḳ itdiñ
Ey gözi cān alıcı ġamzesi ẓālim ḫurde

III

Ne güzel çekdi seniñ naḳşıñı naḳḳāş-ı ezel
Nāzenīnim saña beñzer mi ney bir nazlu güzel
Gül yüzüñ Kaʿbe ḫaṭṭıñ ayadır ey meh-i münzel
Ey ġazālim saña lāyıḳ ne diyem şiʿr ü ġazel
Saña āhū mı diyem yoḫsa ġazālım ḫurde

IV

Göster ol ḳāmet-i şimşādı beni şād eyle
Men nāşādıñı bir ʿişve-i şimşād eyle
Dilberim bu deli dervīşiñi irşād eyle
Az baña ġamze-i ḫunrīziñi cellād eyle
Ḥayf sen ḳalmaya boynuñda vebālim ḫurde

V

106b Derdiñi çekmeden Eyyūba dönüpdür Eyyūb
Yūsufum ḫüznüyle Yaʿḳūba dönüpdür Eyyūb

Ġayrıdan sen kimi maḥbūba dönüpdür Eyyūb
İncelüb ḥasretle çöpe dönüpdür Eyyūb
Yoẖdı cān var daẖi ẖurde ẖayālim ẖurde

Veleḥu Eyżān

262

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

I

Men māilim ol şīve-i reftārıña ṣayyād
Ṭūṭī ḳuşınıñ nuṭḳ-ı şeker-bārıña ṣayyād
Müştāḳım ezel ḥucce-i güftārıña ṣayyād
Ṣayd oldı göñül çeşm-i kemāndārıña ṣayyād
Baẖş it meni ol ġamze-i ẖunẖārıña ṣayyād

II

Dutmam daẖi ben ḳaddiñi şimşāda berāber
Ḳaş kiprigiñi ẖançer-i cellāda berāber
Ġamzeñ dutar ʿāşıḳları bīdāda berāber
Kim dutdı seniñ çeşmiñi ṣayyāda berāber
Nisbet ne revā nergis-i bīmārıña ṣayyād

III

Maẖmūr ḳılub çeşm-i ẖumārıñ meni serẖoş
Dağlar daẖi ol lāle ʿiżārıñ meni serẖoş
Ḥayrān ideli naḳş-ı nigārıñ meni serẖoş
Serẖoşluḳla itdi şiʿārıñ meni serẖoş
Mest oldı gözüm ġamze-i ẖumārıña ṣayyād

IV

Beñzer güzelim gülşen ārā sünbüle zülfüñ
Salmış ṣanma boynuma bir silsile zülfüñ
Mecnūn kimi salmış meni dilden dile zülfüñ
Ey Leyla ʿālem nola düşse eline zülfüñ
Ḳoymam daẖi yirde düşe ruẖsārıña ṣayyād

V

107a Çün Yūnusa mūnisdi daẖi fikr-i ẖayāliñ
Aldatdı göñül mürġini ol dāne-i ẖāliñ
Öldur meni öldürdi seniñ derd ü melāliñ
Yanında anıñ ḳıymeti yoẖ devlet-i māliñ
Bir merḥamet it ḥasret-i dīdārıña ṣayyād

Eyżān

263

Mefʿūlü/Fāʿilātü/Mefāʿīlü/Fāʿilün

I

Ey ṭūbā ṣıfat naẖl-i beşāşet gülü gögnek
Sensin bedeni genc-i leṭāfet gülü gögnek
Mim deheniñ ḳufl-i belāġāt gülü gögnek
Ḫurşīde ruẖuñ ḳıldı şemātet gülü gögnek
Gördi yüzüñi buldı ẖacālet gülü gögnek

II

Devr-i cebiñ teşbihi bir ṣafḥa-i mehdir
Ḳaşıñ reviş-i tīġ u yā ḳavs-ı ḳuzaẖdır
Yüz Yūsuf-ı nisbet saña yoẖ dāẖil-i çehdir
Āyine berāber yüzüñe rūy-ı siyehdir
Şehlāya göziñ virdi nedāmet gülü gögnek

III

Firdevs-i beḳā kūyuñadır ġayr-ı muṭābıḳ
Pīşiñde heme ḳaddi düta cümle ẖalāyıḳ
Ser-i meclis-i ẖūbān ḳılub şe'niñi ẖalḳa
Bed suyuñ içün çeşme-i zemzem ola lāyıḳ
Sāḳiñ ola yüz şāh-ı vicāhet gülü gögnek

IV

Kem nām ḳılub jāleleri ḳaṭre-i eşkim
Deryāları mı nām ider ẖūn-ı sirişkim

Gīsū-yı siyāhıñdı menim deste-i reşkim
Sīrāb diler reşḥ-i lebiñden leb-i ḫuşkim
Aç lebleriñi eyle żiyāfet gülü gögnek

V

107b Gögsime urub lāle kimi dāġ yañaḳıñ
Maʿlūm ḳılub ḫalḳa meni çāker-i dāḳıñ
Ḳalbimde durar meşʿale-i ḥüsn-i çeraḳıñ
Bu Saʿdīye yüz nārdan efzūndı firāḳıñ
Gel hem dem olaḳ ḳaptu ḳıyāmet gülü gögnek

Eyżān

264

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

I

Ey menim tāze gülim ṭurfe cevānım ġonça
Yerişi ʿişve ḳaddi serv-i revānım ġonça
Kiprigi ġamze oḫı ḳaşı kemānım ġonça
Baġlanub kākülüñe rişte-i cānım ġonça
Zülüfleriñ sayesidir cāy u mekānım ġonça

II

İste sen ḫāṭır-ı sevdāzede vīrān olsun
Şāne çek telleriñe tök yüze efşān olsun
Ḫayli müşkildi yüziñ tek meh-i tābān olsun
Lenberān-ı mülk-i serāpā sana ḳurbān olsun
Laḥẓada başıña yüz kere dolanım ġonça

III

Görcegiñ gül yüzüñi çerḫde mat oldı melek
Şafaḳından ḳameri şemse niḳāb oldı melek
Sen ki maḫbūb-ı ez̠el olmakıña yoḫdı ki şek
Çemeni ʿārıżıña dāne-i ḫāliñ tek tek
Mürġ-i cān elden uçub nice dehānım ġonça

IV

Lebleriñ ʿuḳdesidir ġonça-i gülẕār kimi
Ẕevḳde şehd-i şeker renkde gülnār kimi
Meme ḳoynuñda bitüb tāze iki nār kimi
Ẕīrleriñ üstüne al başımı bīmār kimi
Ḳoy yatum ṣubḥa kimi çaġur uyanam ġonça

V

108a Ḳaşlarıñ gördi hilāl oldı ḳaddi çerḫde ḫam
Çekdi naḳḳāş ḳaşıñ ṣūretini çerḫa ḳalem
Ḳıldı ḫāl ü ḫaṭṭıñı sīne-i levḥinde raḳam
Saʿdī seyr eyledi her yere serāser hem-dem
Mesnedi cismde yoḫ sen kimi cānım ġonça

Eyżān

265

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

I

Göñlümüñ pervānesi şemʿ-i cemāliñ ṣadḳası
Āteşīn baġrım ruḫ āteş-i ḫayāliñ ṣadḳası
Bülbül-i cānım cemāl-i gül miṣāliñ ṣadḳası
Göz ḳarası eşk göñlümde ḫayālin ṣadḳası
Eşk-i gülgūnum gül-i ruḫsār-ı āluñ ṣadḳası

II

Tīġ-i ġāmzeñden dil-i mecrūḥı itmen terbiyet
Arturub derdi der-i meftūḥı itmen terbiyet
Eşk-i ṭufānında fülk-i Nūḥı itmen terbiyet
Āşiyān-ı tende mürġ-i rūḥı itmen terbiyet
Olmasa pervāne tek şemʿ-i cemāliñ ṣadḳası

III

Bir ġurābım āşiyān-ı zülfüñ olmuş meskenim
Meyl-i pervāz itmem özge āşiyānım yoḫ menim

ʿĀrıżıñ şevḳiyle dönmüş āteşe pirāhenim
Dūd-ı āhımdan ḳaralmış zār u serkeşte tenim
Āteşīn ruḫsār öze müşkin hilāliñ ṣadḳası

IV

Gitdi elden ṭāḳat tāb u tuvānım ḳalmadı
Pārelendi ġam oḫuyla bir nişānım ḳalmadı
Çıḫdı cān mührüñle ey nā mihribānım ḳalmadı
Hicriñe başım fedā olsun ki cānım ḳalmadı
Ḳıldım anı ʿāḳıbet ẕevḳ-i viṣāliñ ṣadḳası

V

108b Ḳavī çekdim kūyuñda her gün her gice men āh tek
Āh ḥāl-i ıżṭırābımdan sen ol āgāh tek
ʿAşḳ ṣaḥrāsında ḳalmış ʿāşıḳ-ı gümrāh tek
Ẕevḳ-i vaṣlıñ yandıran nāḳıṣ vücūdım māh tek
Ẕerre ẕerre āfitāb-ı bī zevāliñ ṣadḳası

VI

Mihr-i rūyuñ nūr virse māha ey māhım nola
Her gice emriñle bir ḳaṣdile yüz dutmuş yola
Şāhı inṣāf istemez mi nisbet itsin bir ḳula
Yūsuf-ı gümkeşte kimdir kim saña mānend ola
Yüz onıñ mānend-i ḥüsn-i bī-mis̱āliñ ṣadḳası

VII

İstesen kim olmayub pīr olmaya ḳaddiñ kemān
Ḳıl kemercān riştesin tap bir cüvān-ı mūmuyān
Saʿdiyā meyḫāneler küncinde dut dā'im mekān
ʿAfv ider taḳṣīrimiz ḫidmetde ol pīr-i muġān
Ey Fużūlī cānımız ehl-i kemāliñ ṣadḳası

266

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

I

Düşüp zülfüñ kemendi ʿāşıḳa āşüfte ḥāl üzre
Ḫayāl-i ḫāb tek gelmez ḫalāṣ olmaḳ ḫayāl üzre

Ezelden ʿandelībim men seniñ tek gül cemāl üzre
Nihāl-i serv-i ḳaddiñdir ḳaşıñ nūn ol nihāl üzre
Mis̱āl-i noḳṭa-i nūn dirler ol müşkin hilāl üzre

II

Kesilmiş nāfe-i zülfüñ yatub bād-ı seḥer gūyā
Getürmez sen kimi zībā güzelden bir ḫaber gūyā
Serimde var çoḳ sevdā-yı zülfüñden es̱er gūyā
Olub ḥayrān götürmem ḫaṭṭ u ḫāliñden naẓar gūyā
Gözim merdümleridir noḳṭalar ol ḫaṭṭ u ḫāl üzre

III

109a Ser-i kūy-ı deriñden ey ṣanem her çend-i mehcūram
Velākin çeşm-i maḫmūrıñ ḫayālātıyla maḫmūram
Naẓar bāzım belī neẓẓāre-yi sevdāya manẓūram
Ḫam itdiñ ḳāmetim gerek ser ḳıldımsa maʿẕūram
Ne ʿöẕrim vār eger dirlerse olmaz noḳṭa dāl üzre

IV

Ḫoş ol sermestler kim mest olub aḥvāl-i dil bilmez
Görünmez ẕerrece ʿaynında mihr-i māl-i dil bilmez
Ḳan aġlar yār anasız ṭıfıllar tek lāl-i dil bilmez
Yazar göz perdesine eşk-i şerḥ-i ḥal-i dil bilmez
Oḫunmaz ḳanile yazılsa ḫaṭṭ-ı evrāḳ āl üzre

V

Nesīm-i būy-ı gīsunıñ ṣabānı ḫoş nesīm itmiş
Ḳarābaġ ülkesinde müşki Maçinden recīm itmiş
Ser-i Saʿdini sevdāda ḳaddiñ serv-i selīm itmiş
Fużūlīniñ ṭarīḳ-i naẓma ṭabʿın müstaḳīm itmiş
Ḫayāl-i ḳāmetiñ kim bir elifdir iʿtidāl üzre

Eyżān

267

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 Görüb yerde büt-i mehpāreler şemşīr-i ebrūsın
Felekde yeñi aylar istiḳāmetden elin yusun

2 Demādem teprenür dīvānelik zencīri boynumda
Ṣabā āheste tepret ol perī pīrāye gīsūsın

3 Düşer mürġ-i ḫayālim iḥtiyāṭ-ı dāne vü dāma
Güzeller gösterende zülf içinde ḫāl-i hidūsın

4 Ferāġat ḳoydılar mı egleşem bir laḥẓa kūyuñda
İnlesün yārımıñ yā rab göreyim aġyār-ı bed-gūsın

5 Cehennemden emīn ol kim saña yer ḳoymaz ey Saʿdī
Münāsib söyleyen ol çeşm-i meste cennet āhūsın

Velehū eyżān

268

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

110a 1 Meẕāḳ-ı ʿaşḳ bilmez her yeten kim serd-beng oġlan
Atar ʿuşşāḳa tīr-i ṭaʿn-ı töhmet-i tob u tüfenk oġlan

2 İder daʿvā-yı ʿaşḳ u zühdi dāyim ʿāşıḳ u zāhid
Ḳorumasaḳ zāhid ilem ʿāşıḳı beyhūde denk oġlan

3 Biḥamdillah ki zāhidden uzaḳım yoḫdı daʿvāmız
Gerek oġlanda olsa men kimi olsun frenk oġlan

4 Siner bir ġamze-i sengile cānı şīşe oġlanlar
Gerek cānān seven oġlan mıyım tek cānı senk oġlan

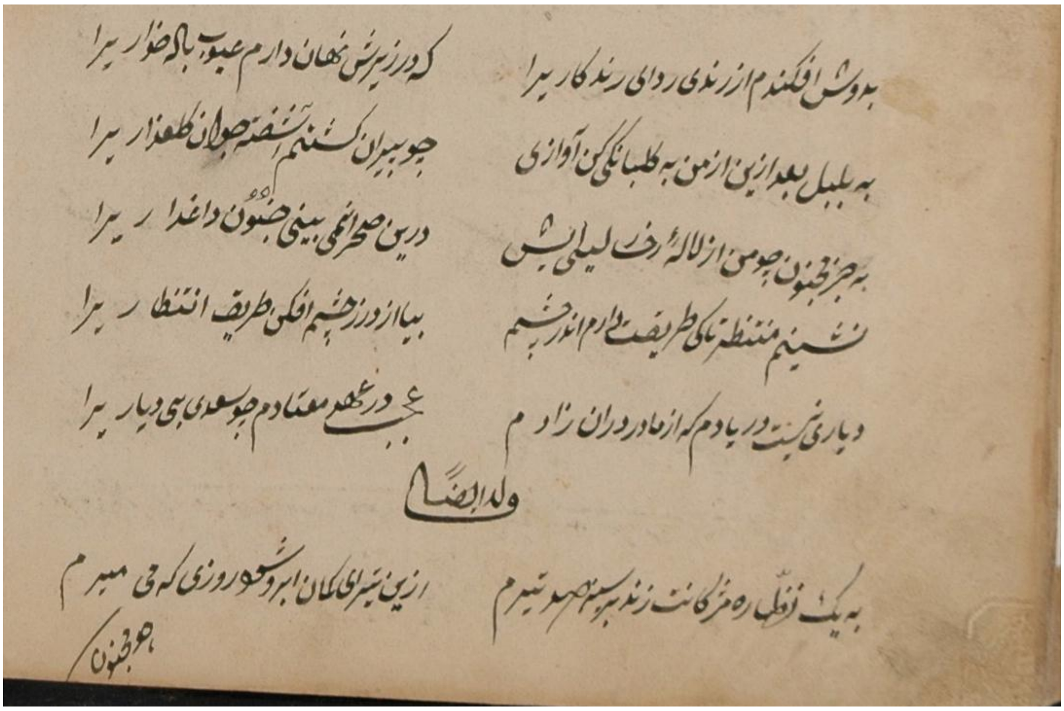
5 Belī ʿaşḳ ehli bī-nāmus olur ʿālemde ʿādetdir
Özim tek görmedim ʿālemde bī-nāmus u nenk oġlan

6 İki ʿālemde şeydā ṣūretiyle olmuş āzāde
Giriftār-ı kemend-i kākül-i zencīr-i henk oğlan

7 Nice ṣabr eylesün Saʿdī bu il kesyān muḥālinde
Ne bir gökçek güzel ḳız var ne bir yaḫşı ḳāşenk oğlan

Velehū Eyżān

Farsça gazel 269-270

١١٥

چو مجنون گشت رنجیده مکان کوهسار از می | به طرف خیمهٔ لیلی کش ای صیاد نخجیرم

نباشد نیک زخمم تا قیامت می شوم مجروح | که خونم ریخت ابرویت ولی شمود تقصیرم

عجب رو داد شیدائی ز شوق زلف زنجیرت | در عالم کس نمی آید به جز زنجیر تدبیرم

شود روزی که می یابم ز نور شید رخش پرتو | بر دیوار ری کن ای سعدی مصور دار تصویرم

ولہ ایضا

زهی مملوکی ای ساقی بدست آور ایاقی را | الا ای مطرب خوشخوان بزن صوت عراقی را

اگر باشم جدا از گلشن رخسار آن گلرخ | چو بلبل منزل ارم در بهارم طرف باغی را

دماغ خشک را تر ساز در مینای ای ساقی | که بر عمر تو می گوید دعای تر دماغی را

مزارم می شود روشن ز نور شمع رخسارت | اگر در طرف بالینم برافروزی چراغی را

کتاب عشق از بر شد مرا در مکتب لیلی | پس آنکه ختم مکی چو مجنون داغی را

تهی دست آمدی بر عرصهٔ محشر تو ای زاهد | اگر در میکده دائم ببوسی دست ساقی را

مرا با فکر ابرویش مکن تکلیف مسجدها | که افغانم برون آرد ز در محرابی طاقی را

ز شوق طرهٔ جانان قرار و صبر رفت از جان | بیا چنگی به چنگ آور سرود اشتیاقی را

اگر سعدی نوای سعدی برو بر تربت شیراز | چه باشد تارکت باشد دیار قرا باقی را

ولہ ایضا

خوب خود بین که ز نخوت نگشاید بصرش
بر من عاشق افتاده کی افتد نظرش

نیست عاشق کامل که خبر دار از خویش
عاشق آنست که از خویش نباشد خبرش

خاطر صید من آزاده بسازای صیاد
تا کی اندر قفست سر بنهد زیر پرش

گیرم از صورت آن خوب خیالی در رش
حیف خیزم سحر از خواب نه بینم اثرش

آن مکانیکه شده سعد خراب آلوده
قره باغیست که خوانند خرابات برش

ولە ایضاً

بسی در دام غم دیدم گرفتار بلایی را
چو جانم در خم زلفت ندیدم مبتلایی را

بسوز رشتهٔ جانم در آن مجلس چو پروانه
اگر با من تو افروزی چراغ آشنایی را

حلالت می شود حق وفایم عاقبت می گو
خدا را از چه با عاشق کردی عادت بی وفایی را

مداوای طبیب از درد مند عشق باشد عار
نمی باشد دوا چون عشق درد بی دوایی را

برنگی جام چای آید مناسب بر لب جانان
ز نقد جان کنی ای سعد بهای قند چایی را

ولە ایضاً

ای که رخسار تو در برج سعادت قمریست
روشنای شب ظلمت ز جمالت اثریست

از قد عشوه گرت شد خجل از عشوهٔ خود
آن قد سرو که در جای دگر عشوه گریست

کس نخواهد بخیالات جمالت جنت
جنت از باغ خیالات جمالت ثمریست

111

مس سر و دست هر آنکس که ثنایت نکند | هر که اکسیر ثنای تو کند صاف زر است
ایکه در منزل معراج طریق تو گرفت | زان سبب منزلش از پایهٔ خورشید بر است
هر که بر کوی تو صد در نکند خاک قدم | جنتش نیست روا لایق نار سقر است
سعدی ثانی به گلزار دیار قراباغ | گلرخی را به قفس بلبل بی بال پر است

ولہ ایضاً

باز ملتفت نگشتم از هوس لیلایی | تا چو مجنون نشود دل ز غمش صحرایی
ننگ و ناموس مرا کی کشد عالم چه عجب | از کجا داد مرا روی چنین شیدایی
عشق آتش بتو اظهار کند دود کفن | گر به قبر من آتش زدهٔ عشق آیی
نکهت باغ بجو اهد دل من چون بلبل | خواهد آید ز درش باد بهار آرایی
ایمن از واهمهٔ نار جهنم گشته است | نیست بر سعدی بجز عدن درت ماوایی

ولہ ایضاً

منع ز عشقت مکن عاشق مشتاق مرا | ز آتش عشق مسوز چرخ معلّا مرا
قد و رخ و کوی تو کرد دلم آرزو | می طلبد عندلیب سرو و گل باغ مرا
زاهد وی محراب تو مشق ببر آر و ازل | بانی کشد بعد ازین طرز ضم طاق مرا
خال رخ لاله را گر دعیان از نقاب | هیچ نه بینی مگر سینهٔ صد داغ مرا

سعدی بگو که شعر خریدار بود / آر به شیر از عوض گنجه و قرا با قرا

مناسب مجلس

چای هارنگین شد امشب شیشه را گلفام کرد / عندلیب دل خیال یار گل اندام کرد

قند قبل از چای ساقی ریخت اندر شیشه / طوطی خاطر خطور شرک شکر کام کرد

ش بهر صد خورشید رخ همچون سحاب تیره رو / ریخت برف ار گیسو صبح ماران شام کرد

با خدنگ ناله این جسم قفس را کرد چاک / مرغ جان در آشیان زلف تو آرام کرد

سر دل با دلبری گفتم که باشد دلبرم / دلبر یکدل شد آخر مرا بد نام کرد

به نگر دور ز چشم مالکان ترک ابروی کمان / از خدنگ غمزه خونریز وضون اشام کرد

مرغ جانرا فال جانان دانه شد و بر خط / صید دلرا دلبرم گیسوی خود را دام کرد

در تلفظ طوطی شکر شکن را نطق تو / ریخت شکر بر اهام اندر قفس الزام کرد

بشنو از سعدی نصیحت در دیار قره باغ / چون از دست سعدی شیر از نوش جام کرد

Karabağ

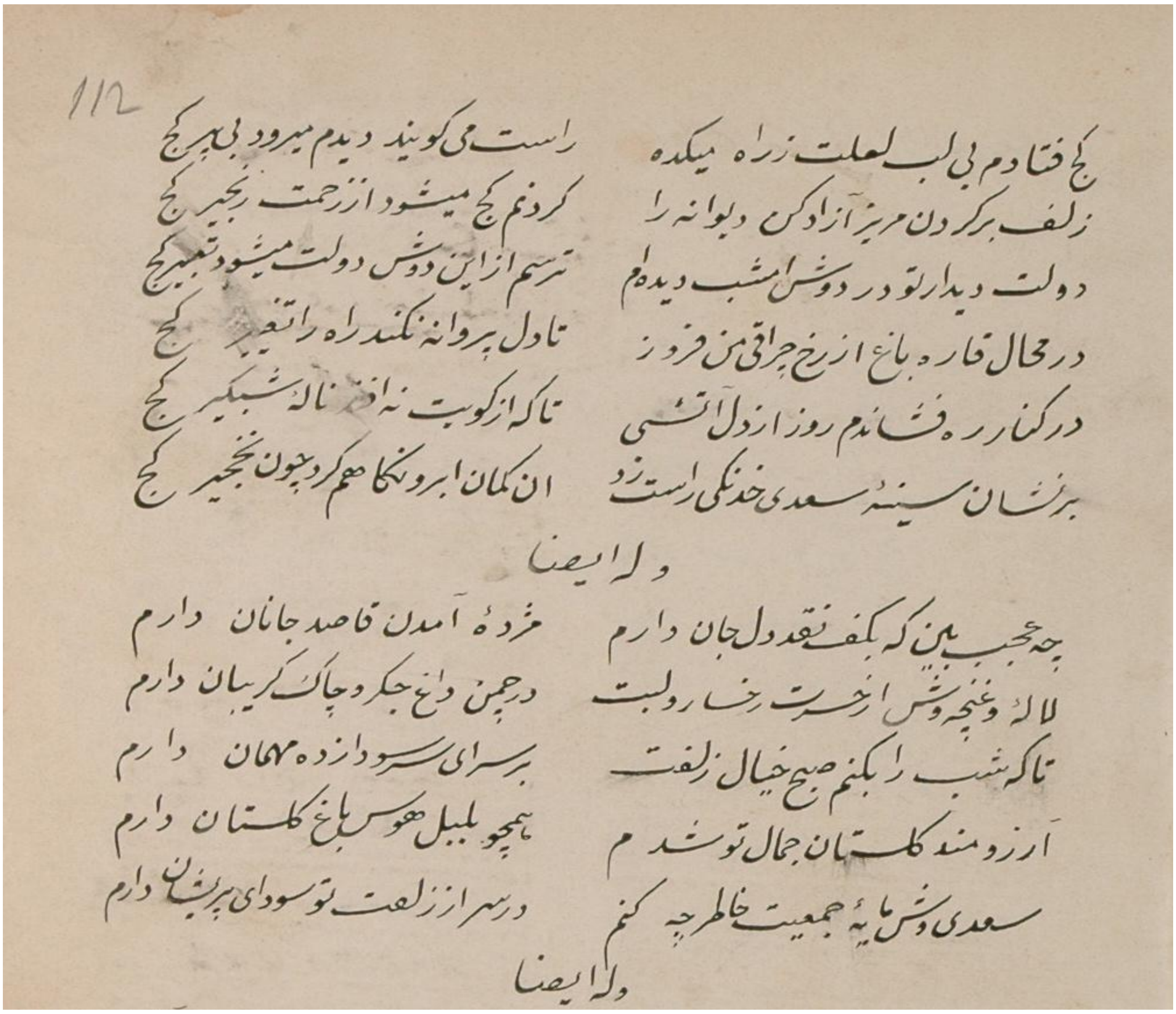
وله ایضا

ای مصور زن زبان خامه تصویر کرد / صورت ابروی آن محبوب کن تحریر کج

از کج مژگان تیر تیش حسرت آرم زین سبب / راست باشد تیرها هر گز نباشد تیر کج

بر کج ابروی یارم بنگر ای شمشیر کش / یا مکش شمشیر را کش چنین شمشیر کج

کرا

112

کج فتادم بی لب لعلت ز راه میکده / راست می گویند دیدم میرود بی پیر کج
زلف بر گردن مریز آزاد کن دیوانه را / گردنم کج میشود از زحمت زنجیر کج
دولت دیدار تو در دوش امشب دیده ام / ترسم از این دوش دولت میشود تعبیر کج
در محال قاره باغ از رخ چراغی بر فروز / تا دل پروانه نکند راه را تغییر کج
در کنار ره فتادم روز از دل آتشی / تا که از کوبت نه افتد ناله شبگیر کج
بر نشان سینهٔ سعدی خدنگی راست زد / آن کمان ابرو نگاهم کرد چون نخجیر کج

وله ایضا

چه عجب بین که بکف نقد دل جان دارم / مژدهٔ آمدن قاصد جانان دارم
لاله و غنچه وش از حسرت رخسار و لبت / در چمن داغ جگر و چاک گریبان دارم
تا که شب را بکنم صبح خیال زلفت / بر سرای سر سودازده مهمان دارم
آرزومند گلستان جمال تو شدم / همچو بلبل هوس باغ گلستان دارم
سعدی وش مایهٔ جمعیت خاطر چه کنم / در سر از زلفت تو سودای پریشان دارم

وله ایضا

280

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 Açılma ey gevher kim bu gice yārile hem dūşem
Araya ayrılıġ salma ḫayāliyle hem āġūşam

2 Göñül dīvānesi āzādedir zencīr-i zülfünden
Meger men ol perī ḫilḳat-i ḫayālinden ferāmuşam

3 ʿAceb maḫmūrdır meyḫāne-i şevḳıñda göñlüm kim

Ḫumār ālūde-i çeşmiñ iştiyāḳile ḳadeḥ nūşem

4 Baña esrārın āgāh itmedi bir kimse çoḫ sordım
Dehānıñ ḥayretile kūşe-i ḫalvetde ḫāmuşam

112b 5 Ḥarīr u ḥūri ey zāhid seniñdir çekme çoḫ şevḳin
Ki men bir ʿāşıḳ-ı şevḳ-i büt-i aṭlas ḳabā pūşem

6 Beni dutmuş gözi ṣayyādı Saʿdī zülf-i dāmile
Gözi baġlu esīr olmuş elinde bir ḳızıl ḳuşam

Velehū Eyżān

281

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 Mekedder göñlümüñ āyinesin ġamdan ġubār almış
Ṣafā-yı vaṣlıñı hicriñ elimden āşikār almış

2 Olubdur üstüñi alma nefs-i āvāzım ey bülbül
Güzellik gülşeninde gözlerim bir gülʿiẕār almış

3 Ḳaraḳollar çekilmiş beyʿ içün bāzār-ı Rum üzre
Meger ḫāliñ Ḥabeş iḳlimin itmiş tārumār almış

4 Açılmış bülbül-i āhım yelinden ʿārıżıñ gūyā
Çemen bāġında gül yapraḳını bād-ı bahār almış

5 İlāhī almasun āfāt-ı ġām sevdā şikārgāhın
Kim onda ḫāṭır-ı ṭarlan Saʿdī çoḫ şikār almış

Velehū Eyżān

282

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿlün

1 Dīn ü dil elden gidüb sāḳī bir imdād ḳıl
Az beni āzāde-i töhmet-i zühhād ḳıl

2 İstemedim men bile ṣābr u s̱ebātı dolı
Al eliñe şāneni zülfiñi berbād ḳıl

3 Gündüz ivi gezinüb ẖāne-i maʿnāya gir
Ṣūretiñi her gice ṣūret-i şeyyād ḳıl

4 Ṭabʿıñı pāk istesen yerini gör kendiñi
ʿĀşıḳ bir şāhid-i şūẖ-ı perīzād ḳıl

5 Şevḳa getürmez beni köhne yazılmış ġazel
Kes ḳalemi tāzeden bir ġazel īcād ḳıl

6 Tāb virüb zülfüñe üzme göñül riştesin
ʿAşıḳ-ı āşüfteni ey perī berbād ḳıl

7 Āẖir olursun zelil-tāb özüñe bir delil
ʿĀdet-i şākirdsin ẖidmet-i üstād ḳıl

113a 8 Azma budur doġrı yol muṭrible hem-dem ol
ʿAşḳ ṭuranẖanesin tār ile ābād ḳıl

9 Yoẖdı ẖoş āvāzımız tārdan sāzımız
Raḳsa getür göñlümi zemzeme-i dād ḳıl

10 Meşʿale-i ṭabʿıñı tösdü siyāh eyledi
Kim didigim nefsiñi tābiʿ-i eżdād ḳıl

11 Ḳoyma aġyārını belki gide kūyına
Aġla gözüñ yaşını Dicle-i Baġdād ḳıl

12 Ḳıl ġażabından ḫaẕer söyleme tīġ-ı ẓafer
Nisbet-i ebrūlarınḳabża-i cellād ḳıl

13 Ḥaşr güni ʿāşıḳın yādına düşmez güneh
Birce ḳadim ʿişve-i ḳāmet şimşād ḳıl

14 Sorma bu şirīn lebi müşkil olur meẕhebi
Ya özüñi rāġıb-ı miḥnet-i Ferhād ḳıl

15 Cismiñi bir gencecik egleş o menzilde tek
Ḳafda ʿanḳā kimi dehrde bir ād ḳıl

16 Mürşid-i tevcihsiz ḥācetiñ olmaz revā
Gel özüñi dāḫil-i meclis-i irşād ḳıl

17 Ṣıdḳ-ı göñülden sevüb bir yüzi gül dilberi
Hem nefes ol bülbül-i bī-dile feryād kıl

18 Vaʿīẓ ʿıydıne tek ḫuṭbe ḫiṭāb eyleme
Zemzeme-i ẕikriñi neş'e-i aʿyād ḳıl

19 Ḫāme-i ḫāṭır-nevāz laḥẓada bir ferd yaz
Ḫāṭırımı ḫuṭbe-i defter-i efrād ḳıl

20 Ḳoyma ḳala bir raḳam şiʿr ḳamu yaz ḳalem
Ḫavf-ı ḫilāf ḫaṭṭ-ı ḫāṭır-ı ḫarād ḳıl

113b 21 Ẕikrle göñlüñ ivi bāġ-ı behişt olsa ger
Kibr eyleme tevbe-i naḫvet-i şeddād ḳıl

22 Men saña bir kimya ögredeyim olsun besün
Nefsiñi sen ḳāniʿ birce ḳulāġ cād ḳıl

23 Birce muṣavver getür ḫāme-i taṣavvurıñı
Ḳaşlarını nūn çek gözlerini ṣād ḳıl

24 Saʿdī-yi s̱āni eger bir de viṣāl itse
Hicrle bundan bitir göñlüni nāşād ḳıl

Velehū Eyżān

283

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 Tecerrüd cürʿasıyla mey içüb mestem ḳalender tek
Vücūdım āteş-i ʿaşḳ içre sākindir semender tek

2 Münāsib söyler oldım ẕü'l-fiḳāra ḳaşıñı sehven
Onıñçün göñlümüñ şehri dağıldı şehr-i ḫaber tek

3 Göñül kes̱iyle her gün Kaʿbe-i kūyuñda ḳurbānım
Nola elmās ġamzeñ boynımı atdursa mermer tek

4 Añub her ṣubḥ göñlüm istikānı būse-i laʿliñ
Ḳapuñda ḳaynaram odıyla bir memlū semāver tek

5 O gün kim yār-ı dīdārı gözimden gitdi iy Saʿdī
Yaşım yüz arḫa ayrıldı Ḳarabaġ içre ter tek

Velehū Eyżān

284

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 Demādem kim düşer bezm-i viṣāliñ fikr-i yād üzre
Vücūdım ney gibi muʿtād olur āvāz-ı dād üzre

2 Ṣabādan nāfe-i müşk istemekden düşdim āḫirde
Ḫüdāvendi seversen zülfiñi az iste bād üzre

3 Bir āġ gün görmedim bīçāre cānım dehr-i rūşende
Sevād oldı günüm sevdā-yı gisū-yı sevād üzre

114a 4 Yetüb kūy-ı murāda cümle āşıḳ gördi maʿşūḳın
Cihāna yetmeyen ancaḳ menim kūy-ı murād üzre

5 Eger Cinlüde bir gökçek güzel olsaydı ey Sa'dī
Bele āvāre gezmezdik maḥālî Berküşād üzre

Velehū Eyżān

285

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 Ser-i zülfüñde göñlim mürġi ey servim mekān dutmuş
Bahār eyyāmı gül şāḫında bülbül āşiyān dutmuş

2 İçüb mey meclis ü meyḫānede rind elde bend olmuş
Berāber dutmuş anı laʿliñ ile yoḫsa ḳan dutmuş

3 Hedef teg pāre kılmış göñlümü müjgān ü ebrūdan
Kemāndār-ı nigāhıñ kim ḫadeng atmış kemān dutmuş

4 Ecel ḳatʿ eylemez maʿşūḳın ʿaşḳın ʿāşıḳdan [15]
Vīrān-ı cānān içün cānın ḥayāt-ı cāvidān dutmuş

5 Selām itmiş ṣabādan Saʿdī göñlüñ ser-ḳad olmuş mı
Ser be ser şāne gezmiş zülfüñ içre bir nişān dutmuş

Velehū Eyżān

286

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Düşdi geç ruḫsārıña ol ṭurre-i ṭarrār geç
Veh niçe rast aldı İslām ülkesin küffār geç

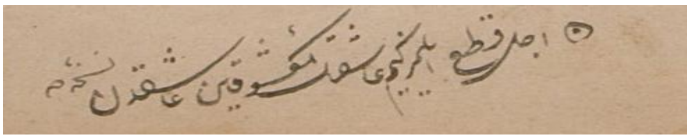
2 Ḳorḳub el çekdim zeneḫdānıñda gör geç zülfüñi
Bes didim genc üste ḳoymuş başını şehmār keç

3 Her kim ʿāşıḳdır işi rast olmaz aṣlā geç gelür
Baḫt keç devrān keç gerdūn keç reftār keç

4 Gözleriñdir keç baḫub bīmār bīmār eyleyen
İmdi bildim kim ne bāʿis̱den baḫār bīmār geç

5 Ol geçen miḥrāb ḳalmış adı āḫir lā ʿilāc
Çekdi geç dīvārını gör geç ḳaşıñı miʿmār keç

15

Kenarda ayrıca bu hali de yazılmıştır:

"Ecel ḳaṭʿ eyleme kim ʿāşıḳın maşuḳın ʿāşıḳdan"

6 Ḳoymadı ser-rişte-i sevdā-yı göñlüm rast ola
Zülfüñe ṣayḳal virende keç düşüb bir tār keç

114b 7 Rast bilmez Saʿdī anı görse yoẖ tīġ ü kemān
Ey ṣanem herkes dise ḳaşıñdan özge var keç

Velehū Eyżān

287

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 ʿAbeṡ bilme ḳaranḳū gice çeksem nāle kūyıñda
Yol aẖtaram elimde şuʿle-i cevvāle kūyıñda

2 Baş indürmez ġurūr-ı kibirden sulṭān-ı hindūya
Esīr olan cemāliñ üzre müşkin ẖāle ḳūyıñda

3 Benimle gitse ger ḳalmaz benim yanımda kūyıñsız
Budur fikrim giydim men mürġ-i göñlüm ḳala kūyıñda

4 Görende kūyıñı dāġ-ı dil ister āşiḳār olsun
Açılmış lālezār-ı ʿārıżıñla lāle kūyıñda

5 Biḥamdillah dutub kūyıñda Saʿdī ḳalmaḳ ümmīdin
Ki gitmek ṭāḳati yoẖdur düşüb bir ḥāle kūyıñda

Velehū Eyżān

288

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 Ṣabā esdükce eṭrāf-ı cemāliñden niḳāb oynar
Sanasın gün ḳabaḳında dutub deste seḥāb oynar

2 Sirişk içre gezer göz merdümi gör geç ṣābā peykin
Dirsen bād esüb taḥrīk-i deryādan ḥabāb oynar

3 Ḫaberdārım ki oynar ʿömrim üste çarḫ-ı keç gerdeş
Nice kim dāne-i zerḳ ustasınıñ āsiyāb oynar

4 Virüb her ṣāyḳala bir tāb açanda şāne zülfüñden
Düşer ser-rişte-i cān üzre yüz biñ pīç ü tāb oynar

5 Meger yazmış ġalaṭ şākird ḫaṭṭın nesḫ ider üstād
Ḫayālim ḫaṭṭını ḫāliñ ḫaṭṭı eyler ḫarāb oynar

6 Yañaḳıñ üste baġrım kiprigiñ siyḫın çevirmez mi
Bu kim maʿlūm-ı ʿālemdir göz üstünde kebāb oynar

7 Aşubdur cūşla seylāb-ı cūlar ser ü başından
Gözim eşk içre gūyā āşiyān-ı mürġ-i ḫāb oynar

115a 8 Dimek sāʿat be saʿat münḳalıbdır ebrle gökler
Demādem dūd- ı āhımdan felekde inḳılāb oynar

9 Eger ol serv-i ḳāmet ḳabriñ üste gelse ey Saʿdī
Yeter seng-i seriñ eflāke üstüñde türāb oynar

Velehū Eyżān

289

Mefāʿīlün/Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Mefāʿīlün

1 Sebebsiz iẕin virmem dīde-i ḫunbāra kūyıñda
Sebeb yer ḳoymasun ḫun-ı sirişk aġyāra kūyıñda

2 Ḫadeng-i yād-ı ġamzeñle olan ṣadpāre baġrımda
Atub taḳsīm idenler her ite bir pāre kūyıñda

3 Vaṭanda ʿāşıḳa ḫoşdur ḳara gün ḳāhrını çekmek
Nola olsa göynüm zülfüñ elinden ḳara kūyıñda

4 Gözin tigmiş cemāliñ görmege ḫurşīd revzenden
Dolanu ṣubḥdan aḫşama dek āvāre kūyıñda

5 Gezerken ḳāmetiñ şimşādını görmüş meger Saʿdī
Düşüb taḥrīke dilden sökünüb dīvāra kūyıñd

Velhū Eyżān

290

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Cinānım bülbüli gülzār-ı vaṣlıñ arzū eyler
Ḳadd-i serviñ ḫayāli her gözin bir cārī cū eyler

2 Ḳamer ṣūretleri pinhān ider ḫaclet-i seḥābından
Güneş ṭalʿat ki zülf içre demādem keşf-i rū eyler

3 Seḥerden silkünüb tök zülfüñi ruḫsāra āhū tek
Ṣabā saḥrānı būy-ı zülfüñ ile müşk bū eyler

4 Ḫayāliñden ḫırām-ı seyr-i gülşen geçdigin bilmiş
Uzadub ser ü bāşın gözleyüb yol cüstücū eyler

5 Vücūdım oda düşmüş mū kimi her dem bükülmez mi
Ki fikrim ṭavḳını mūy-ı miyānıñ fikri mū eyler

6 Perīşān eyleyen kimdir didim cemʿiyyet aḥvālin
Ṣabā zülfin dutub tepretdi āgāh ol ki bū eyler

115b 7 Çevirsen meyl-i ḳaşıñla yüzüni ḳıbleden miḥrāb
ʿAbes̱ zāhid durub miḥrāba ḳarşu güftu gū eyler

8 Naṣīḥat eyleyenler Saʿdiye Leylālar ʿaşḳında
Uşaḳlardır ki Mecnūn başı üzre hāy u hū eyler

Velehū Eyżān

291

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

1 Yoḫ ʿaceb kim gelse ey dil dilber-i dilḫāḫımız
Tepredür bir gün yerinden anı āḫir āhımız

2 Ṣā'im-i hicrānıñuz zülf içre ḳaşıñ görmüşüz
ʿIyd-i vaṣlıñdır görünmüş şām yengi māhımız

3 Her gedā gör geç tevāżuʿ eylemekdir pīşemiz
Şāh- ı ʿaşḳuz leşker-i ġamdır celāl u cāhımız

4 Dīn ü mez̠heb resm-i rāhın ṣorma benden zāhidā
Rāh-ı resm-i ʿaşḳdır ancaḳ ki resm ü rāhımız

5 Yār-ı zülfin Saʿdiyā çekmiş cemālinden bugün
Belki āgāh itmiş anı āh-ı ṣubḥgāhımız

Temmetü'l-kitāb bi-ʿavnillāhi'l-melik'il-Vehhāb Saʿdī Raḥmetu'l-lāhi ʿaleyh Ketebehü el-ḥaḳirü'l-faḳīr Ḥasan ʿAli zāde Ġafera'l-llāhu z̠ünūbehū fī ḫidmeti Ḥasan Efendi ʿAli Ḫanzāde raḥmetü ʿaleyh. Āmīn

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

I

116b Ey melek ṣūret cemāl-i gül miṡāliñ geldi gel
Āb-ı gül nisbet leb-i şehd-i zülāliñ geldi gel
Gül gibi gül açıl ey gül cemāliñ geldi gel
Bülbül cānım fedā ruḫsār-ı āliñ geldi gel
Her yüziñ her ʿārıżıñ her ḫaṭṭ u ḫāliñ geldi gel

II

Gül nedir gülbin nedir bir ḳadde baḫ şimşāda baḫ
Ḳaşa baḫ yeñ aya baḫ şimşīre baḫ cellāda baḫ
Çeşme baḫ cādūya baḫ şehlāya baḫ ṣayyāda baḫ
Ey leb-i şīrin ṣıfat bir dem men-i Ferhāda baḫ
Bir dāniş-i güftāre gel ṭūṭi-i maḳāliñ geldi gel

III

ʿAks ṣalmış güllere reng-i cemāliñ gülleriñ
Şāne çek her dem raġbet ruḫsāra müşkin telleriñ
Āşikār olsun göze zencīr-i şeydā dilleriñ
Ger günāhım var oldur ḳana batsun elleriñ
Ḳıl beni āzād ola ḳānım ḥelāliñ geldi gel

IV

Gül yüziñ gül ḳāmetiñ gül deste-i bāġ-ı cihān
Kiprigiñ oḫ gözleriñ ṣayyād ḳaşıñdır kemān
Ġonça-i gülzār-ı cennet ḥasretiñḍen bağrı ḳan
İntihāsı yoḫ iki ʿālemde sen tek ṭurfe cān
Bī-zevāl olsun seniñ ḥüsn-i kemāliñ geldi gel

V

Yā ilāhī daş tökülsün gökden aġyār üstüne
Çün tökeller ṭaʿna ṭaşın ʿāşıḳ-ı zār üstüne
Geç raḳīb-i seg ṣıfatdan bas ḳadem yār üstüne
Gence yatmış mār tek tök zülf-i ruḫsār üstüne
Saʿdiye bir ḥālet-i aşufte ḫāliñ geldi gel

293

Mefʿūlü/Mefāʿīlü/Mefāʿīlü/Feʿūlün

117a 1 Can terkini ḳıl vār ise cānān ara yerde
Cānān bulunur mı ola ger cān ara yerde

2 Kūyında em üftāde oḫunı elim almaz
Elbette ḳalur Kaʿbede ḳurbān ara yerde

3 Ol ḳāmet-i mevzūna baḳar ehl-i ḳıyāmet
Olsun ki ḳurulmuş ḳala mīzān ara yerde

4 Ḫalḫalı olur ṭavḳ-ı ḳāddi ḳumri-i rūḥum
Ol serv-i revān olsa ḫırāmān ara yerde

5 Ḳoymam deheninden söz ola deyu raḳībi
Zīrā güm olur mühr-i Süleyman ara yerde

117a 6 ʿĀlem lebini emse ben umsam ġażab eyler
Ḳan itmeyeniñ üste düşer ḳan ara yerde

7 Cennet ki cemālinden ʿibāret ola Saʿdī
Rıḍvāna ḳalur ḥūri vü ġılman ara yerde

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Divân şiiri bir kültürün, yaşayışın ve hayat tarzının oluşması sonucunda doğmuştur. 19. yüzyıl Anadolu sahası Divân şairi olan Sadi, Azerbaycan'ın Karabağ vilayetinde doğmuştur. Bulunduğu muhitin ilmî, edebî ve ahlakî değerleriyle yetişmiş bir şair ve şahsiyettir. Sadi, doğduğu bölgede tahsilini sürdürdüyse de o dönem meşhur bir yer olan Amasya'ya göçerek burada medrese eğitimi almış ve o dönem Amasya'da etkili olan Nakşibendî şeyhi olan Nigarî'ye intisap etmiş ve erbaine girmiştir. Böylece tasavvufî manada da kendisini yetiştirmiştir.

Divân edebiyatı geleneğini takip etmiş ve ortaya koyduğu şiirler, sanat, dil, anlayış ve hayaller bakımından tam bir divân şairi olduğunu kanıtlamıştır. Tasavvufî eğilimleri yüksek hatta mutasavvıf bir kişidir. Şiirlerinde İslam dininin temellerine aykırı olacak bir durum yoktur. Zahittir ancak rindâne söyleyişleri de bırakmamıştır. Sadi, peygambere ve onun yakınlarına, akrabalarına karşı sonsuz saygı ve sevgi beslemiştir. Özellikle Hz. Hasan ve Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmeleri olayını mersiyeleri ile etkili bir şekilde anlatmıştır. Divân şiiri geleneği sürdüren Sadi, şiirlerinde bir divânda muhteva olarak bulunması gereken hemen her konuyu işlemiştir. Allah, melekler, Kur'an, peygamberler, İslam tarihine ait olaylar, tasavvuf, toplum ve insan hayatı, kısacası ilahî ve beşerî konular Sadi'nin şiirlerinde mevcuttur.

Tasavvuf erbâbı olan Sadi, beşerî aşkı da şiirlerinde işlemiştir. Gazellerinde beşerî aşkın her halini görebilmekteyiz. Sevgiliye olan özlemi, kavuşamamayı, aşkın elemini, feryâdını kısacası aşka ait ne varsa Sadi'nin gazellerinde vardır.

Sadi, divân şiirinin birçok nazım şeklini ve türünü kullanmıştır. Her divân şairi gibi o da en çok gazel nazım şeklini tercih etmiştir. Gazelin dışında en çok muhammes nazım şeklini kullanan Sadi, diğer musammat şekillerden murabba, müseddes, müsebba, terkib-i bent gibi nazım şekillerini de kullanmıştır.

Dil bakımından mahallî söyleyişleri olmasıyla birlikte, bir divân şairinden beklenilen gerekli üslûbu da sergileyen Sadi, şairâne hayaller kurmayı da başarmıştır. Özellikle Fuzûlî'nin şiirine tahmis yazarak geleneğin takipçisi olduğunu ortaya

koymuştur. Türkçe ve Farsçayı şiir dili olarak kullanan şairin bazen Arapça yapılara yer vermesi onun bu alanda da bilgili olduğunu göstermeye yeterlidir.

Şiirlerini düzenli bir şekilde kaydetmemiştir ve ölümünden sonrası dostları tarafından bir araya getirilen şiirleri, bir divânda toplanmıştır ve başka bir eseri bilinmemektedir. Araştırmalarımıza göre Sadi Divânı'nın ikinci bir nüshasına rastlanmamış; ancak bazı kayıtlarda birkaç şiirinde çeşitli kelime farklılıkları vardır. Bu farklılık Sadi'nin şiirlerini düzenli tutmayışından ve rastgele yerlere kaydetmesinden kaynaklanmaktadır. Divânda müstensihten kaynaklanan imla hataları vardır. Müretteb bir divan değildir.

Şiire hâkim birisi olmasına rağmen, tanınmayışı belki de taşrada kalmış olmasından veya mürşidi Nigarî ile çağdaş olmasından ileri gelebilir. Nitekim Nigarî, Sadi'nin mürşîdi ve çevresinde çok etkilidir. Sadi, genç denecek yaşta ölmüş olmasına rağmen kendisinden söz ettirecek kadar şiir ve hatıra bırakmıştır. Çalışmamızla Sadi'nin, tekrar hatırlanacak ve edebiyat dünyasına sunulacak olması, bizce bir değerin daha hak ettiği yeri alması bakımından önemlidir. Bu vesileyle Sadi'nin yetiştiği, yaşadığı edebî çevre incelenecektir.

19. asırda yaşamış Azerî bir şairin Anadolu'da edebî şahsiyetini kazanmış olması mühimdir. Ayrıca o dönemde, özellikle Amasya'nın ne kadar kayda değer bir şehir olduğunun anlaşılması açısından da bu çalışmanın dikkat çekeceğini düşünmekteyiz. Bu vesileyle edebî bir muhit olabilen Amasya'yı da tekrar araştırmacıların dikkatine sunuyoruz.

KAYNAKÇA

AKSOY, Ömer Asım; *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İnkılâp Yayınları(II Deyimler Sözlüğü)7. Baskı, İstanbul 1993

BİLGİN, Azmi; *Nigari Divanı*, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü

BAYRAM, Ömer; Anadolu Sahasında Azerbaycanlı Şairler, *Journal of QafqazUniversity Spring* 2005, Number 15

BAYRAM, Pervane; Seyyid Mir Hamza Nigârî'nin Anadolu ve Azerbaycan'daki Devamcıları, *http://turkoloji.cu.edu.tr/makale_sistem/tumview.php?id=11031*

CAFEROĞLU, Suzan;19'uncu Asır Azeri Şairlerinden SâdiKarabâğî,*Türk Amacı*, 11 Teşrin 1942,yıl:1,s.209

DEVELLİOĞLU, Ferit; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1996.

DİLÇİN, Cem; *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları,Ankara 1995, s.77

ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-17728/h/meclisiferamusan.pdf

http://www.necatiaksu.net/dosya/lubb-ul_lub.htm

İPEKTEN, Haluk; *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2008.

İSEN, Mustafa, Osman Horata, Muhsin Macit, Filiz Kılıç ve İsmail Hakkı Aksoyak; *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayıncılık, Ankara, 2006.

KAYA, Doğan; *Divan Şiiri ve XIX. Yüzyıl Halk Şiirinde Güzel Tasviri*, Âşık Edebiyatı Araştırmaları, İstanbul, 2000, s. 243-266.

Kültür ve Turizm Bakanlığı; *Başlangıcımızdan Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, Azerbaycan Türk Edebiyatı, c.3 s.358

M. Şakir; Anadolu'da Azeri Şairlere Ait Birkaç Not, *Azerbaycan Yurt Bilgisi*,1933,N,21,22,s.372

MUALLİM Naci; *Lûgat-ı Naci*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1987.

PALA, İskender; *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul. 2004

PALA, İskender; *Divan Edebiyatı*, Ötüken Yayınları, İlaveli İkinci Basım, İstanbul 1996

SEFERCİOĞLU, Mustafa Nejat; *Nevʿî Dîvânı'nın Tahlili*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.

TANYILDIZ, Ahmet; Sevgilide Güzellik Unsuru Olarak Saç, *TurkishStudies International PeriodicalFortheLanguages, LiteratureandHistory of TurkishorTurkic Volume 4/2 Winter* 2009

TİMURTAŞ, Faruk Kadri; *Osmanlı Türkçesi Grameri III,* Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1997.